HARAMİLERCE YAĞMALANAN TASAVVUF

HARAMİLERCE YAĞMALANAN TASAVVUF

Dr. Seyfi SAY

GÖKPINAR KİTAPLARI

İSTANBUL 2022

Bismillâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm.

Elhamdülillâhi Rabbi'l-'âlemîn.

Ve's-salâtü ve's-selâmu 'alâ Rasûlinâ Muhammedin ve 'alâ âlihî ve sahbihî ecma'în.

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

TASAVVUFU ANLAMAK

TASAVVUF NEDİR?

Tasavvufla ilgili kitaplarda tasavvufun birbirinden farklı birçok **tarif**inin yer aldığı görülür.

Bunları aktaranlar, yapılan tariflerin, tarifi yapan **mutasavvıf**ın (ya da **sufî**nin) halet-i ruhiyesini yansıttığını belirtirler. (Mesele daha karmaşık, Sühreverdî k. s., ***Avarifü'l-Mearif***'de sufî ile mutasavvıfı da ayırır.)

Tabiî tasavvufu tarif eden herkes mutasavvıf veya sufî de değil.. Meraklıları da kendilerine göre tarifler geliştiriyorlar, mesela, hatalı olarak *"Tasavvuf, İslam* ***metafiziğidir****"* diyenler var. Böylece tasavvuf felsefeye indirgenmiş oluyor, hatta felsefenin özel bir konusuna ya da alt dalına.

Gerçekte, metafiziğin alanına giren konuları tartışan İslamî ilim, **Kelam**'dır.

*

"Tasavvuf, İslam metafiziğidir" şeklindeki önerme, çok daha temel bir hatayı içinde barındırıyor.

O da şudur: Kökleri **Eski Yunan**'a kadar uzanan felsefenin kendine özgü **kavramsal çerçevesi ya da paradigması**nı İslamî ilimlere **hakim** konuma getirmiş oluyorsunuz.

Yabancı bir kavramsal çerçeveyi ya da paradigmayı kullanarak İslam'ı anlamaya çalışmanız durumunda bataklığa saplanıp kalmanız kaçınılmazdır.

Çünkü, o kavramsal çerçeve ya da paradigma, **oyunun kurallarını ve hatta sonucunu** baştan belirler.

Kavramlar, **varacağınız yeri belirleyen araçlar**dır. Bir **gemi**ye binmişseniz, varacağınız yer **liman**dır, tren istasyonu değil.

*

İşte o yüzden, felsefede çığır açmak isteyen düşünür ya da düşünür taslaklarından uyanık, kurnaz ve yetenekli olanlar, daima, **kendilerine özgü yeni bir terminoloji (özel dil veya jargon)** kullanmışlardır.

Mesela **Hegel** böyledir.

Marx böyledir.

Heidegger böyledir.

İbn Arabî böyledir.

Aptallar da, onların ne demek istediğini çözmek için kafa yormuşlar, "**Üstad** galiba şunu demek istemiş, yok yok, aslında şunu kastediyor" diye çoğu zaman boşuna kendilerini yormuşlar, saçmasapan laflarda bile hikmet aramışlardır. (Bunlar, felsefenin ve düşüncenin şarlatanlıklarıdır.)

2009'da ***The Guardian*** için Heidegger'in ***Varlık ve Zaman*** kitabına dair sekiz bölümlük yazı dizisi kaleme almış bulunan **Simon Critchley** (Ki aynı yıl, New York'ta bulunan New School for Social Research'te 15 haftalık ders döneminde bütün kitabı anlatmış bir akademisyendir), yazı dizisinin ilk bölümünde şunu söyler:

> ***Varlık ve Zaman*** hatırı sayılır uzunlukta (Almanca orijinali 437 sayfa) ve efsanevi zorlukta bir eserdir. Bu zorluğun nedeni Heidegger'in, kendi deyişiyle **felsefi geleneği "yıkma"**yı (destruction) amaç edinmesidir.

> Sonraki yazılarda bunun bazı içerimlerini göreceğiz; fakat bunun ilk sonucu Heidegger'in, epistemoloji, öznellik, tasarım, nesnel bilgi ve diğerlerine ilişkin sözleri ile **modern felsefenin standart terminolojisini kullanmayı reddetmesi**dir.
>
> Heidegger en baştan başlamak ve **felsefe için yeni bir söz dağarcığı oluşturmak** konusunda cesaretlidir. Örneğin, Heidegger'e göre insanın … bütün kavranışları, önvarsayımları yeterince radikal bir biçimde düşünülmemiş bir düşünce geleneğinin tutsaklarıdır. Heidegger her şeyden önce, **geleneğin otoritesini kabul etmektense**, dünyaya ilişkin yaşam deneyimimizin köklerine inmeye çalışan radikal bir düşünürdür.

Felsefî tasavvuf lafazanlıklarına aldanmamak gerekir.

*

Ttasavvufu bir İslamî ilim olarak ancak İslam'ın **kendi terminolojisi** ile doğru anlayabiliriz.

İbn Haldun, ***Mukaddime***'de, İslamî ilimler alanındaki Fıkıh, Kelam ve Tasavvuf ayrımının temelini **Cibril hadîsi**nin oluşturduğunu belirtir. (Konuyla ilgilenen neredeyse bütün İslam alimleri bunu vurgular, yakın zamanlarda da **Ebu'l-Hasan en-Nedvî** ile **Seyyid Nakib el-Attas** gibi isimler buna dikkat çekmiştir.)

Yani mesele, **iman, İslam ve ihsan ayrımı**na dayanır.

İşte tasavvufun en doğru, en özlü, gereksiz ayrıntı ve teferruattan arındırılmış en yalın ve anlaşılır tarifini bu hadîste buluruz.

Tasavvuf, insanın Allahu Teala'ya, **O'nu görüyormuş gibi ibadet** etmesidir. Her ne kadar insan O'nu göremiyor olsa da..

*

Burada iki husus dikkati çekmektedir:

Birincisi, tasavvuf (ihsan), **ibadetle birlikte** oluşur. Felsefe veya lafazanlık, edebiyat ya da “artistlik” değildir.

İbadetsiz tasavvuf olmaz. İhsan, **amel**le birlikte meydana gelir, boşlukta oluşmaz.

İkinci husus, ibadetin **şuurlu** yapılmasıdır.

Yani insan, kimin huzurunda olduğunun, neyi niçin yaptığının farkında olmalıdır.

Bu, birincisi, **riyanın olmaması** anlamına gelir. Çünkü, Allahu Teala’ya O’nu görüyor gibi ibadet eden insan, artık kulların görüp görmemesiyle ilgilenmez. İlgilenemez.

İkincisi, Allahu Teala’yı görüyor gibi ibadet etmek, imanı güçlendirir, **kemale erdirir**.

O halde insan, kendisinin gerçek bir mutasavvıf olup olmadığını, yaptığı ibadete bakarak anlayabilir.

Eğer, namazını otomatiğe bağlamış ve Allahu Teala’yı hiç hatırlamamışsan, tasavvuftan nasibin hiç yok demektir.

Tarikatçı olsan da böyledir.

Kısacası, tasavvufun (**edebiyat**tan, **sübjektiflik**ten, lafazanlıktan, mutasavvıfların öznel ve indî yaklaşımlarından arındırılmış) en doğru tarifi şudur: **Allahu Teala’ya, O’nun kendisini gördüğünün şuurunda olarak, O’nu görüyormuş gibi ibadet/kulluk etmek.**

TASAVVUF MU, İHSAN MI?

Felsefetü's-sufiyye fi'l-İslam adlı eserinde, tarih boyunca ortaya çıkmış tasavvufî hareketleri selefî, sünnî ve felsefî olarak üçe ayıran Abdülkadir Mahmud'a bir ölçüde hak vermek gerekiyor. Üçüncü gruba göre, "**tasavvuf bir metafizik veya felsefî bir nazariye olmaktan öteye gitmemektedir**".

Böylesi bir tasavvufta "amel"e ihtiyaç yok, "ahlâk"a ihtiyaç yok, hatta "itikat"a bile ihtiyaç yok.

Tasavvuf Vahdet-i Vücud'a indirgenemez, bunu reddedip Vahdet-i Şühûd'u kabul edenler daha fazladır. Dahası tasavvuf, bu iki akıma da indirgenemez.

Üstelik, tasavvufun panteizm kokan yaklaşımlar tarafından kirletildiğini düşünen **Ebu'l Hasan en-Nedvî** gibi isimlerin, artık bu ismi terk edip "**ihsan**" kavramına dönmenin yerinde olacağı yönündeki tekliflerine hak veren "çağdaş" mutasavvıflar da az değildir.

Tasavvufun konusu "ihsan"dır. Onun için ariflerden biri tasavvufu şöyle tanımlar: **"Tasavvuf her an Hakk'ın huzurunda olduğunu bilmendir."**

Her an Hakk'ın huzurunda olduğunu bilmek çok büyük bir şeydir. Sadece namazda bile Allah'ın huzurunda olduğumuzu daima hatırlayabilsek gerçekten büyük iş başarmış olurduk.

S. Nakib el-Attas, "***İslam, Sekülerizm ve Geleceğin Felsefesi***" adıyla dilimize çevrilen kitabında şöyle der:

> "Tasavvuf Şeriat'in en üst düzey olan ihsan makamında yaşanması (amel) olarak tanımlanır. Bu tanım Hz. Ömer ibn-ül Hattab'ın rivayet edip Ebu Hureyre'nin naklettiği bir Müslim hadisine dayalıdır. O hadiste Hz.

Peygamber, ihsandan, ‘Allah’a O’nu görürcesine ibadet etmendir’ (En ta’bude’llahe ke-enneke terahu...) şeklinde bahsetmişti....”

İhsan, ibadetle birlikte vardır. İbadet etmeyen ihsana ulaşamaz. Amel etmeyenin de ihlasından söz edilemez.

İbn Haldun şöyle der:

"Bi'l-amel [amel ile] vahdaniyecilikten [Tevhidcilikten] husule gelen ilim, bi'l-amel vahdaniyeci olmaktan önceki bilgiden kuvvetlidir. Bi'l-amel vahdaniyetcilikle vasıflanmak için yalnız bilgi kafi değildir, amel şarttır, bu amel de defalarca tekrar edilmeli ve bu tekrarların bir sonucu olarak vahdaniyecilik melekesi ve vahdaniyetcilikle vasıflanma bilfiil husule gelmelidir. İşte bu melekenin bir sonucu olarak Ahiret için faydalı bilgi elde edilir. Çünkü ilk bilgi yalnız vasıflanmaktan ibaret olup faydası azdır. Sebepleri inceleyen ve Allah'ın varlığını delillerden istidlal edenlerin çoğunun bilgisi de bu kabildendir. Matlub olan bilgi, meleke ve ibadet yoluyla husule gelen amelî bilgidir."

(***Mukaddime***, C. 2, Çev. Zakir Kadiri Ugan, MEB Yayınları, İstanbul 1991, s. 484-5)

Merhum **Elmalılı**, vahdet-i vücud konusuna “Tefsir”inin farklı yerlerinde temas eder. Birinci ciltte söylediklerini aktarmanın yeterli olacağını sanıyorum:

“... İslam dininde emredilen genel iman konusu ‘Allah’tan başka hiçbir ilah yoktur’ tevhidi, Allah’ı bir bilmektir. Yoksa ‘Allah’tan başka hiçbir mevcud yoktur’ diye ifade edilen; mevcudu, varlığı bir bilmek değildir. Bu olsa olsa marifet yolunda merhaleler katetmiş seçkin şahıslar için bahis konusu olabilir.

“Bizim nazarımızda vücud birliği genel olarak olumsuz değil, belki keşif yoluyla olumludur. Fakat ‘Allah’tan başka mevcud yoktur’ demekle ‘Her

mevcud Allah'tır' demek arasında pek büyük fark vardır. Birincisi sırf tevhid olabilir, fakat ikincisi sırf şirktir." (sad. İsmail Karaçam ve diğerleri, s. 475.)

GAZZALÎLERİN TASAVVUFU

Birçoklarının, İmam Gazzalî'nin ***el-Munkızu min ed-Dalâl*** adlı eserinde mutasavvıfları **en doğru yol üzerinde topluluk** olarak nitelendirmesinden hareketle, günümüz "tasavvufçuları"nın da aynı şekilde görülmeleri gerektiğini düşündüğü biliniyor. Burada gözden kaçırılan nokta şu: İmam Gazzalî mutasavvıflardan söz ederken, bugün bizim "**tarikat ehli**" diye bildiğimiz kitlelerin sahip olduğu özelliklerden daha farklı niteliklere işaret etmektedir.

Nitekim İmam, sözkonusu kitapta, doğruyu ve hakkı arama iddiasında olan insanları **dört grub**a ayırır ve her birinin özelliklerini anlatır. Bu gruplardan birini "**Tâlimiye**" diye adlandırmaktadır. Tâlimiye, "tâlim"den, yani "öğretme"den türetilmiş bir kelime.. İmam Gazzalî, "Tâlimiye" diye adlandırılan kitlenin özelliği olarak, hakkı öğrenmek ve bilmek için insanın her devirde daima **bir öğreticiye ihtiyacı**nın bulunduğu iddialarını aktarmaktadır. Yani bu kitleye göre, "masum bir imam" veya bugünün kavramlarıyla ifade etmek gerekirse, "**günahsız, hatasız bir önder**", insanın hakkı bilmesi ve öğrenmesi için **şart**tır ve **kurtuluş** ancak onun izinden gitmekle mümkün olabilir.

Gerçek mutasavvıflar içinse, ***Kur'an*** ve Sünnet'e sımsıkı sarılmak, bunu lafta bırakmayıp uygulamak, büyük ve küçük demeden bütün **günah**lardan uzak kalmaya çalışmak, **ilmiyle amel** etmek, **niyetini ve kalbini** düzeltmek önemlidir. Günümüz tarikat ehline gelince, önemli bir kısmının, geçmişin mutasavvıflarından ziyade, İmam Gazzalî'nin "Tâlimiye" diye adlandırdığı kesime benzediği, tasavvuftan nasiplerinin **şeyhlerin konumunu abartmak**tan ibaret olduğu, bu konuda **aşırılık** sergiledikleri açıktır.

İmam Gazzalî'nin **sufî** taifesiyle kimleri kastettiğini anlamak için şu ifadesine dikkat etmek gerekir:

“Mezkur ilimleri tetkik ettikten sonra, bütün gücümle sufîlerin yoluna yöneldim ve yollarının ancak ilim ve **amel**le tamamlandığını anladım.”

(el-Gazzâlî, ***Dalâletten Hidayete***, çev. A. S. Furat, İstanbul: Şamil Y., 1972, s. 59)

Buradaki “**ilim** ve amel” ifadesine dikkat etmek gerekiyor.

Şu ifade de önem taşıyor:

“Bu tarîkatın (yolun) tekbiri mesabesinde olan anahtarı, **kalbin tamamiyle Allah zikriyle müsteğrak** ve sonunda, Allah’ta tamamiyle yok olmasıdır.” (s. 64)

İlimsiz, **amelsiz** ve **zikirsiz** tasavvuf, yazısız kitap gibi birşeydir. İlimsiz tasavvuf olmaz, **cahilin sofusu** ancak şeytanın maskarasıdır.

İmam Gazzalî kendi dönemindeki, yani bundan 900 yıl öncesindeki durumu şöyle anlatır:

“İnsanlar arasına girmenin üçüncü faydası da, **terbiye** etmek ve **edeb öğrenmek**tir. Yani insanlar arasına girmekle onların **zahmet ve eziyetlerine katlanır** ve bu hususta **nefis mücahedesi** yapar ve bu sayede nefsine ve şeytana galebe çalar…. İşte, geçmiş asırlarda başlangıç böyle idi, fakat şimdi insanlar arasına girmeğe **bozuk maksatlar** karıştı. Dinin diğer **şiarları** mihverinden çıktığı gibi, insanlar arasına girmekteki gaye de **istikamet** kanunundan ayrıldı. **Görünüşteki hizmet ve tevazudan maksat, adam çoğaltmak ve servet edinmek oldu**….”

(***İhya***, C. 2, çev. A. Serdaroğlu, s. 607.)

İmam Gazzalî konuyla ilgili olarak şunları da söylemektedir:

> “… Şu kadar ki, zamanımızın mutasavvifesi, batınları **fikir zevki**nden ve amelin **incelik**lerinden mahrum olup, **tenhalarda** Allahü Teala’yı zikirle ünsiyet edemediklerinden … onlar için inşa edilmiş kervansaray ve tekkelerde **dolaşarak**, oralarda gelen geçene hizmet edenleri **kendilerine bağladılar.** Kendi akıl ve dinlerini maskara ettiler. **Çünkü iş ve güçleri riya ve gösteriş, şan ve şöhret kazanmak,** türlü **hilelerle servet** edinmektir…. Müridlere faydalı bir terbiye vermez, onları **kötülüklerden menetmezler**. Yünden ve deriden elbise giyer, tekkelerde **keyiflerine bakar**lar. **Şatahat ve taşkınlık** edenlerin bazı **yaldızlı sözler**ini ezberler, onları okur ve kendilerini söz, kıyafet, seyahat ve görünüşte onlara benzetmeğe çalışır, kendilerini hayır yolunda zannederler…. Tasavvuf tamamen çöküntüye uğradı ve mahvoldu.” (**A.g.e**., C. 2, s. 635.)

Demek oluyor ki İmam Gazzalî’nin mutasavvıflarla ilgili övgü dolu sözleri esas itibariyle kendi zamanından önce yaşamış **gerçek sufîler**le ilgilidir. Onun şu sözleri de, mutasavvıf olarak kimleri gördüğünü ortaya koymaktadır:

> “… sofu (sufi), salahın üstünde diğer iyi vasıfları ile **dininde adil** ve salih kimse demektir…. Şayet **fasık sofu** diye bir şey düşünülecek olsa, kâfir sofu, fakih yahudi de düşünülebilirdi. Fakih, muayyen bir müslüman demek olduğu gibi, sofu da dininde yalnız kendisiyle adalet hasıl olacak miktar ile **iktifa etmeyip**, bunun üstünde kendine has bir adalete sahip olan kimsedir.” (**A.g.e**., C. 2, s. 636.)

Yani burada asıl ölçü herhangi bir şeyhe **intisap** etmiş olmak veya bir **tarikate girmiş** bulunmak değil, “**salih**” olmaktır. Konuya bu açıdan bakıldığında, günümüz tarikat mensuplarının büyük çoğunluğunun aslında mutasavvıf ya da sûfî olmadıkları, bu ismi takınmakla yetindikleri anlaşılır. Bir başka deyişle, günümüz tarikatlarında genellikle tasavvufun ismi var, aslı yoktur.

Konuyla ilgili olarak Kelâbâzî de, tasavvufun ilk temel eserlerinden olan "***Ta'arruf***"unda, bundan bin yıl öncesi için şöyle demektedir:

> "… Daha sonra (bu yola) rağbet azalmış, istek zayıflamış, netice olarak da (tasavvuf yolu) 'soru-cevap', 'kitap-risale' şekline dönüşmüştür (Yaşanır olmaktan çıkmış, söylenir ve yazılır duruma gelmiştir)…. Vaziyet anlatıldığı şekilde devam etti. Nihayet **mana gitti, isim kaldı**. Hakikat kayboldu, şekil zuhur etti. Sonuç olarak hakikatı aramak bir süs, onu tasdik etmek bir zinet haline geldi. **Tasavvuftan anlamayanlar** sufîlik iddia etti, **sufîlik vasfına haiz olmayanlar** tasavvufla süslenmeye özendi. **Tasavvufu kabul ettiklerini dilleri ile ikrar edenler, davranışlarıyla bu yolu inkar etti**. Tasavvufu halka açıklama durumunda bulunanlar, bu yolun gerçek mahiyetini gizli tuttu, **tasavvuftan olmayan şeyleri tasavvufa soktu**. **Bu yoldan olmayan şeyleri bu yola nisbet etti**. Böylece bu yolda **hak olanı batıl olarak gösterdi**, gerçekten tasavvufu bilenlere cahil adını taktı…. Anlatılan durumun neticesi olarak gönüller tasavvuftan nefret etti, vicdanlar sufîlerden hoşlanmaz oldu…."
>
> (***Ta'arruf***, çev. Süleyman Uludağ, 2. b., İstanbul: Dergah Y., 1992, s. 48-49.)

İmam-ı Rabbanî de şöyle demektedir:

> "… Bu zamanda, kendilerini sofiyeye benzetenler dahi, bu **kötü** ulema hükmündedir; **bunların fesadı** da başkalarına sirayet eder."
>
> (***Mektubat***, C. 1, çev. A. Akçiçek, s. 164.)

Kuşeyrî (ö. 1072) ise, kendi zamanı için şöyle konuşmaktadır:

> "Biliniz ki (Allah'ın rahmeti üzerinize olsun) bu taifeye mensup olan **gerçek sufîlerin çoğunun nesli tükenmiştir**. Zamanımızda bu

zümrenin eserlerinden başka birşey kalmamıştır. Nitekim şu şiir bu hali çok güzel anlatmaktadır:

“ *‘Çadırları onların çadırlarına benziyor, fakat çadırların içinde duran kabilenin kadınlarının, sevgilimin kabilesine ait çadırların kadınlarından başka olduğunu görmekteyim.’*

“Bu yolda (tasavvuf yolunda) zamanla bir duraklama ve **gevşeme** meydana gelmiştir. Hatta doğrusunu söylemek gerekirse bu yol **hakiki manasıyla yok** olup gitmiştir. Kendileriyle hidayete ulaşılan şeyhler vefat edip gitmiş, onların sîretine ve yollarına tabi olan gençler azalmış, vera kaybolmuş, vera sergisi dürülmüş, **tamah** kuvvetlenmiş, **hırs**ın kökleri ve bağları sağlamlaşmıştır. **Dine (şeriat) hürmet** hissi kalplerden silinmiştir. **Zamanın sufîleri dine karşı kayıtsızlığı menfaat** temin etmenin en güvenilir vasıtası olarak kabul etmişler, **haram ile helal arasındaki farkı bir tarafa atmışlar**, dine ve din büyüklerine karşı saygısız olmayı din haline getirmişlerdir….

“Sonra bu çeşit kötü şeyleri yapmaya da razı olmamışlar, hatta bunun da ötesinde **en yüksek manevi hallere ve hakikatlere işaret etmişlerdir**…. Allah’a vuslat halini gerçekleştirdiklerini, daima Hak ile kaim olup fena ehline katıldıklarını, üzerlerinde kendi iradelerinin değil de ilahî hükümlerin yürürlükte olduğunu, nefsaniyetlerinin yok olup fena makamında bulunduklarını, **yaptıkları veya terkettikleri şeyler için çekiştirilip azarlanamayacaklarını**, ahadiyyet sırlarının kendilerine keşfolunduğunu, cismanî varlıklarının tamamen alındığını, üzerlerinde beşerî hükümlerin kalktığını, fenaya erdikten sonra samedaniyyet nurlarıyla baki olduklarını, **konuştukları zaman** söyleyenin başkası olduğunu, tasarruflarında veya tasarruf olundukları şeylerde kendileri değil, kendilerinin yerine başkasının naib olduğunu iddia etmişlerdir.”

(Abdülkerim Kuşeyrî, ***Kuşeyrî Risalesi***, çev. Hoca Sadeddin Efendi, İstanbul: Yasin Yayınevi, 2003, s. 19-21.)

EL-BÛTÎ'YE GÖRE TASAVVUF

Said Ramazan el-Bûtî fıkıh usûlü ya da usûlüddîn çerçevesinde ortaya üç hususun çıktığını belirtmektedir:

1) Üzerinde **ihtilaf edilemeyecek** doğru esaslar ve hükümler,

2) Batıl olduğu hiçbir şüphe kabul etmeyen **sapmalar**,

3) Sahih veya batıl olduğu **kesin olmayan** konular ve görüşler.

İmanın altı şartı, **ilk kısma** girmektedir. Bunun yanı sıra, **manevî tevatür** derecesine ulaşan sahih hadîslerde bildirilen kabir azabı gibi konular da bu kapsama dahildir. İctihad mertebesine ulaşamayan müslümanların müctehidlerin mezheplerine uymasının **caiz** olduğu konusunda da **icma** vardır.

Ancak, el-Bûtî **tasavvuf**un (ihsan) bu kapsama girmediğini belirtmektedir:

> **İhsan**ın manasını bilmeyen onun değerini de ölçemez. Onun fazileti ne kadar yüce olursa olsun hakkında **zarûrat-ı diniyye**den bir **hüküm** bulunmadığı ve her müslümanın kolayca öğrenip tatbik edeceği **bedihiyat**tan olmaması cihetiyle, ona kabullenmeyip inkâr eden kimse kâfir olmaz.
>
> (***Selefiye***, İstanbul: Ehl-i Sünnet ve Cemaat Y, s. 90)

Ancak, inkâr etmenin küfür olmaması, onu inkâr etmenin **caiz** olması anlamına gelmemektedir; bu inkâr, küfrü gerektirmese de, bid'at ve dalalet olmaktan kurtulamaz, çünkü konu ile ilgili bir hadîs ve onu destekleyen nasslar mevcuttur.

Bununla birlikte, bu gerçekten hareketle, **tasavvuf** adına savunulan her görüşün doğru olduğunu, ve ihsan mertebesine ulaşmak için herhangi bir tarikata girmenin

şart olduğunu düşünmek de uygun değildir. Tam aksine, tasavvufçular arasında yaygın biçimde savunulduğu görülen bazı düşünceler, "**Batıl olduğu hiçbir şüphe kabul etmeyen sapmalar**" kapsamına girmektedir.

el-Bûtî mesele hakkında şunları söylemektedir:

> Aynı şekilde bazı müritlerin şeyhleri hakkındaki **günah ve hatadan korunmuş oldukları** düşüncesi de bu kabildendir. Üzerinde hiçbir şüphe ve tartışmanın bulunmadığı **Şeriat'ın nasslarının herşeyin üzerinde olduğu** düşüncesi yerine, **şeyhlerinin amel ve tasarruflarını Şeriat'in nassları üzerinde görerek**, bütün yönleri ve çeşitleriyle hiçbir delile dayanmayan ve **doğru metod**un onaylamadığı bu tür **batıl** bid'atler, taassup ve nefsî hevâ'nın terbiyesinde gelişen aşırılıklardan öteye geçmeyen fikirlere kapıldılar. (s. 93)

Bunlar, Türkiye'de de yaygın biçimde rastlanan ve pekçoğumuzun **şahit** olduğu türden hatalar..

Evet, bu tür tasavvuf anlayışının kabul gördüğü tarikatlarda da elbette bir terbiye var: **Taassup ve nefsî heva terbiyesi**.

Bunun yanı sıra, ***Kur'an*** ve Sünnet'in fıkıh usûlü ya da **usûlüddîn** dikkate alınmaksızın **keyfî biçimde tevil** edilmesi de, "**Batıl olduğu hiçbir şüphe kabul etmeyen sapmalar**" kapsamına girmektedir:

> ***Kur'an*** ve Sünnet nasslarını; lugat kuralları, delillerin dayanak nassları kapsamının dışında evhamlar, **rüyalar, tasavvuf** ve **batın ilmi** ismi altında farklı yorum ve tefsirlerle izah etmeye çalışmak da bunun gibidir. (s. 97)

el-Bûtî, özellikle **oryantalist/şarkiyatçı** yabancıların/müşriklerin, tasavvuf adı altında ortaya atılan bu tür "**batıl sapmaları**" eserlerinde öne çıkardıklarını ve onlara revaç sağlamaya çalıştıklarını belirtmektedir. Gerçekten de, Peygamber Efendimiz s.a.s.'e her fırsatta roman (***Şeytan Ayetleri***), film ve karikatürlerle

saldırmayı âdet edinmiş bulunan Batılılar'ın, mesela bir **İbn Arabî** için İngiltere'de merkez kurmuş olmaları ve onun adına her yıl sempozyumlar düzenlemeleri nedensiz değildir.

el-Bûtî, konuyla ilgili olarak şöyle demektedir:

> Müşrikler bu gibi ortaya atılan iddia ve hayallere oldukça fazla ilgi duyarak eserlerinde ve kitaplarında bunları toplamışlardır. Kendileri de hayallerinde canlandırdıkları bu gibi şeyleri kitaplarına ekliyorlar mı bilmem. Daha sonra da tasavvuf dedikleri bu gibi şeyler üzerine ileri geri konuşuyorlar. Birisi kendi kendine sorabilir ikisi arasında ne fark var, her ikisi de **hayal ve vehim** (kendi zanları) değil mi?
>
> … Bütün bunlarla birlikte ilim ahlâkı bu çeşit vehim ve hayallerin bütün tasavvufçuları kapsadığını söylemeğe izin vermediği gibi bütün yazarları ve en başta müsteşriklerin de tamamını kapsadığını söylemeye izin vermemektedir. (s. 97-98)

Doğal olarak, aynı ilim ahlâkı, "**sahih** tasavvufu" benimsediğini ve Şeriat'e bağlı olduğunu söyleyen tasavvufçuların, "**sapık** tasavvufçular"ı tenkid etmesini de gerektirir. Çünkü, tasavvuf adı altında sapıklığın savunulması durumu yaygınlaşmış bulunmaktadır:

> … Bu yolla insanlar **hakikat** diye ibahiliğe, **vecd** ve **fena** söylemleriyle de bir çeşit hulul ve inkârcılığa çekilmişlerdir. (s. 98)

İHLAS

İmam Gazalî, ***İhya***'da şöyle der:

> es-Susî şöyle demiştir: "İhlâs, kişinin ihlâsını (bile) görmemesidir; zira **ihlâsını gören kimsenin ihlâsı (gerçekte ihlâssızlıktır ve) ihlâsa muhtaçtır**."
>
> es-Susî'nin bu sözleri, amellerin, fiili beğenmekten tasfiye edilmesine işarettir. Çünkü **ihlâs'a iltifat etmek kendini beğenmişliktir**. Ucub (kendini beğenmişlik) ise âfetlerdendir. Hâlis (ihlaslı) ise bütün âfetlerden kurtulmuş olandır.

Bu, insanın halk içinde alenen **ihlas iddiasında bulunmadan** kendisini ihlaslı kabul edip, bununla kendisinde meziyet görmesi, ucba, kendini beğenmişlik duygusuna kapılması durumudur. İhlaslı olduğunu söylemek veya ileri sürmek ise, **ihlas gösterişçiliği/riyakârlığı** yapmak anlamına gelir; tam ihlassızlıktır.

Bu yüzden, birtakım hizmetlerde bulunan insanların, yüzlerine karşı dalkavukluk yapan sahtekârların "Siz bunu Allah rızası için yapıyorsunuz" şeklindeki samimiyetsiz laflarına karşı, "Benim bunu ne için yaptığım seni ilgilendirmez, yaptığım şey Şeriat'e göre doğru mu, yanlış mı, sen bundan haber ver. **Benim niyetim hakkında karar vermek sana düşmez**; sen sadece, söz ve fiillerimin, niyetimle ilgili 'kendi' beyanlarımın **Şeriat'e uygun olup olmadığı** hakkında konuşabilirsin" demesi uygun olur.

Öte yandan, "**Ben ihlaslı olduğumu iddia eden biri değilim**" şeklindeki konuşmalar da ihlassızlıktır ve **riya**dır. Çünkü bu tür konuşmalar, "Bakın ben nefsimi yenmiş ârif ve kâmil bir adamım, bu yüzden ihlaslı olduğumu bile iddia etmiyorum" demek anlamına gelir. **Zem suretinde medh**tir. Tevazu maskesi altındaki **kibir**dir.

Bir insanın gündelik konuşmalarındaki yapmacık "**bendeniz**"li lugat paralamaları da, gerçekte tevazu anlamına gelmez. Bazıları küçüklükten böyle bir terbiye görüp bunu alışkanlık edinmiş olabilirler, fakat çokları için bu, **kibarlık budalalığı**dır, yapmacıklıktır, avamdan değil havasstan olduğunu belli etmeye çalışmak, görgüsüzce "Bakın ben eğitimli, medenî, şehir kültürü almış bir centilmenim, başkaları gibi değilim" mesajını vermeye çalışmaktır, başka birşey değil.

Gerçek tevazu, insanın, büyük küçük, alim cahil, dost düşman demeden, kimden gelirse gelsin, kendisine söylenen **hak sözü kabul edebilmesi,** hata yaptığını anladığı zaman bunu itiraf edebilmesidir. Mesela bir kimse senin hatanı "delilleriyle" ortaya koyduğu zaman, "Haklısın, uyardığın için teşekkür ederim" diyebiliyorsan, sen mütevazisindir. Bunu yapamıyorsan, tevazudan bahsetmeyeceksin.

Konuşurken, "Abd-i aciz, bendeniz (köleniz), bu fakir, bu hakîr ü pür taksir vs." ifadelerini kullanmak da, ehli bir yana bırakılırsa, riyakârlıktan bir şubedir. Karşındaki sana, "Evet sen gerçekten acizsin, ilmen fakirsin, hakir/aşağı birisin, baştan sona kusursun" dediği zaman **susamıyorsan, öfkeleniyorsan**, bu lafları ağzına almayacaksın.

"Bendeniz" (köleniz) şeklinde konuşmanın da, dalkavukluğun edeb maskesine bürünmüş hali olduğunu bileceksin. **Edeb ve terbiyeyi Allah'ın Rasulü'nden s.a.s. öğrenecek**, onun, eski Arap geleneğinin bir devamı olarak münafıklara "Ey efendim (Ya seyyidî)" diye hitap edilmesini yasakladığını, **bir münafığa "Efendim" denilmesi durumunda Arş-ı Alâ'nın titremekte olduğunu** haber vermiş bulunduğunu öğreneceksin. Ağzını alıştırıp bu zamanda pek mebzul olan münafıklara "Efendim, **bendeniz (köleniz)** vs." deme durumuna düşmemek için, "ben ve sen" demeye dikkat edeceksin.

Edebi, Resulullah'tan s.a.s. almak gerektiğini anlayacaksın.

Haddini bilecek, bilmediğin mevzulara dalmayacak, Osmanlı’nın **Bizans’tan vs. tevarüs ettiği** lüzumsuzlukları matah birşey sanmayacaksın.

ŞEYH-MÜRİD İLİŞKİSİ VE HIZIR KISSASI

Soru: ***Tasavvufla ilgili bazı kitaplarda yer alan, müridin şeyhinde hata gördüğü zaman Kehf Suresi'nde anlatılan Hızır kıssasını hatırlaması tavsiyesini nasıl değerlendirmek gerekir?***

Cevap: Bu görüşün yanlış olduğu açıktır. Herşeyden önce, Hz. Musa a.s, karşılaştığı şahsın (Hızır a.s.), kendisine "Allah katından" ilim verilmiş ve bu ilme göre hareket eden bir kimse olduğunu **kesin olarak** bilmekteydi. İmam Şatıbî'nin ***el-Muvafakat***'ında belirttiği gibi, Hızır a.s.'ın ameli, kendisine özgü, Hz. Musa'nınkinden farklı bir *şeriat*in gereğiydi. Halbuki şeyh ile mürid için bu şekilde bir şeriat farklılığından söz edilemez.

İkinci olarak, Hz. Musa'nın Hızır a.s. hakkındaki bilgisinin aksine mürid, şeyhinin kesin olarak hak üzere olduğunu ve öyle kalacağını (ismet sahibi ve masum olduğunu) gösteren, **Allah c.c. tarafından verilmiş** bir bilgiye sahip değildir. Bilakis tam aksi bilgiye sahiptir, çünkü peygamberler dışında kimsenin **ismet** sahibi olmadığını bilmektedir.

Üçüncüsü, söz konusu kıssa, şeyhlere her halükârda itaat etmek ve itirazdan uzak durmak gerektiğini değil, itiraz edilebileceğini gösteren bir delil olmaya daha elverişlidir. Çünkü Hz. Musa, hem Hızır a.s.'la ilgili **kesin bilgiye sahip olduğu hem de itiraz etmeyeceğine dair söz verdiği halde,** üç kere itiraz etmiştir.

Dördüncüsü, Hızır a.s. Hz. Musa'yı, daha baştan, "hakkında bilgisi bulunmayan şeye sabredemeyeceğini" söyleyerek uyarmış, buna rağmen Hz. Musa itirazda bulunmama sözü vermiştir. Buna karşılık şeyhlerin müridlerine, ***Kur'an*** ve Sünnet'e aykırı da olsa, "kendilerine özgü bir bilgi ile" farklı uygulamalarda bulunabilecekleri gibi bir açıklamada bulunmaları hem sözkonusu değildir, hem de böyle birşey **caiz olamaz**.

O halde, bu kıssayı müridin şeyhine itaatiyle ilgili olarak delil göstermek uygun düşmez. Tam aksine, bu kıssayı itaat konusunda delil göstermek, eskilerin tabiriyle **zındıklığa kadar götürecek yanlış anlamalara** yol açabilir.

Bu kıssa, "kader"i inkâr eden, hatta Allahu Teala'nın insanların geleceğini bilmediğini ve takdir etmediğini ileri süren birtakım çağdaş sapıkların ***Kur'an***'ı anlamadıklarını ve ***Kur'an*** **müslümanı** olmadıklarını ortaya koymaktadır. Bazı kafası biraz az çalışan ve aklı kıt, fakat "Cahil cesur olur" fehvasınca dili uzun münasebetsiz kişilerin şöyle dediklerini de duyuyoruz: *"Allah, geleceği eğer yazdıysa bilir, yazmadıysa bilmez."* Peki, Hızır a.s. söz konusu çocuğu öldürdüğüne göre, onun büyüyüp fasık ve facir olacağı yazılmamış demektir. Yazılmadıysa, Allahu Teala'nın bunu bilmemesi gerekiyordu. Yazsaydı, o zaman çocuğun ölmesi söz konusu olmayacaktı. Peki bu durumda Allahu Teala, geleceğe ilişkin yazmadığı şeyleri bilmiyorduysa o çocuğun ilerde fasık ve facir olacağını nasıl bildi de Hızır a.s.'a bunu bildirdi?! Allahu Teala'nın gelecekle ilgili bir takdiri yoksa, o çocuk niçin öldürüldü? Demek ki, kader meselesi o kadar basit, hemen öyle kolayca içinden çıkılabilecek bir konu değildir. Bizim şu kadarını bilmemiz kâfidir: 1. Allahu Teala geçmiş ve gelecek herşeyi bilir, herşeyi bir takdire/kadere göre yaratır, herşeye kadirdir. 2. İnsanın bir hür iradesi ve ihtiyarı, ve bundan kaynaklanan sorumluluğu vardır. 3. Kader, hadîs-i şerîfte geçtiği gibi, ***ilahî*** bir sırdır, aklımızla çözemeyiz.

İLM-LEDÜN, HIZIR KISSASI VE ŞEYH-MÜRİT İLİŞKİLERİ

Hayrettin Karaman'ın 11 Ocak 2019 tarihli ***Yeni Şafak***'ta yayınlanan yazısının başlığı **"Velî (evliyâ) kimdir?"** şeklinde..

"Merhum **dava arkadaşım** Bekir Topaloğlu ***İslâm Ansiklopedisi***'nin 'velî' maddesinde şu açıklamayı yapmıştı" diyor:

> "Abdülkerîm el-Kuşeyrî 'velî'nin 'yardımcı' şeklindeki anlamını, 'Allah velîlerinin O'nun dinine yardım etmeleri ve kendisine itaati temsil eden gruplar içinde bulunmaları' şeklinde yorumlamıştır. Kuşeyrî'ye göre Allah'ın dost edindiği kimsenin alâmetlerinden biri O'nun tarafından kötülüklerden korunup **arzularının yerine getirilmesi**, diğeri de Hak dostlarının gönüllerine sevgisini yerleştirmesidir…."

Bekir Topaloğlu, Kuşeyrî'den büyük ölçüde eksik, kısmen de yanlış nakil yapmış.

Kuşeyrî, ***Risale***'sinde bu velayet meselesinden iki ayrı yerde bahsetmektedir. Birincisi, eserin ortalarında, **Velayet** başlığı altında (*Babu'l-velayet*).. İkincisi ise sonlarda, **Velîlerin Kerametleri** başlığı ile (*Kerâmâtu'l-Evliya*)..

Her iki yerde de, velîlerin **arzularının yerine getirilmesi** diye birşey yok..

Zaten arzu, **heva ve hevesi** akla getirmektedir. Topaloğlu'nun tercümesi yanlış..

*

Hayrettin Karaman ilm-i ledün hakkında ise şunları söylüyor:

> İlm-i Ledün, Allah tarafından verilen, öğrenmekle değil, Allah'ın bildirmesiyle elde edilen bilgi demektir. Bu bilgiyi ikiye ayırmak gerekir: **a)** Allah'ın Peygamberlerine vahiy yoluyla verdiği bilgi. Vahiy

> Allah’tan olduğu için lügat manasında buna da Ledün İlmi denebilir. **b)** Hızır gibi bazı kullarına **ilham ve keşif** yoluyla verdiği bilgi. Bu ikinci çeşit bilginin sağlam kaynaklarla doğrulanmış olanı vardır; Hızır’ın ve Hz. Ömer’in bazı bilgileri böyledir, onaylanmış olmayanı vardır; bu da ümmetin sâlih fertlerinde (velilerde) olan ve ilhama dayalı bulunan bilgidir. İlm-i Ledün kimde olursa olsun vahye aykırı olmayacaktır; vahye aykırı olan bilgi kimden gelirse gelsin muteber değildir. Kur’ân-ı Kerim’de Kehf Sûresi’nde İlm-i Ledün ifadesi geçmektedir (18/ 65). Âyetin meâli şöyledir: **“Derken kullarımızdan bir kul buldular ki, ona katımızdan bir rahmet vermiş ve yine *tarafımızdan ona bir ilim* öğretmiştik.”** Devam eden âyetlerde Hz. Mûsâ ile bir süre yolculuk eden bu kulun (Hızır’ın), Allah’ın bildirmesi sayesinde, başkaları için gayb (gizli) olan bazı şeyleri bildiği anlaşılmaktadır. Bu bilgiyi Allah dilediğine verir, çalışmakla, ibadetle, başkaca beşeri mesailerle elde edilemez, biri diğerine aktaramaz.

Şunun belirtilmesi gerekir:

Kehf Suresi’nde geçen **ilm-i ledün** ile evliyanın **ilham ve keşfi** aynı konumda değildir.

Bu meseleyi **İmam Şatıbî** de ***el-Muvafakat***‘ta ele almış bulunuyor. Kendisine ilm-i ledün verilmiş olan kulun (Hızır’ın) o gayb bilgisinin ayrı bir **şeriat** olarak ele alınması gerektiğini söylüyor.

Zaten Hızır a. s., o şeriatin gereğini yerine getirmekle yükümlüydü. Ve, kendisine itiraz eden Hz. Musa’ya, bunları **kendiliğinden yapmadığını** söylemiştir.

İlham ve keşif içinse böyle birşey söz konusu olmaz.

İlke olarak ilham ve keşifte **hata** da olabilir. **Bediüzzaman** da dahil olmak üzere bütün İslam uleması bu noktaya dikkat çekmiştir.

İtikat kitaplarımızın da hemen başında ilmin ancak **akıl, haber-i sadık ve sağlam duyular** (sağlam beş duyu) vasıtasıyla elde edilebileceği, keşf ve ilhamın **"kesin"** bilgi kaynağı olmadığı belirtilir. (**Rüya** da keşf ve ilham gibidir. Bunlar hiç bilgi vermez değildirler, verirler, fakat **kesinlik** içermezler, **yanılma** olabilir. Ayrıca, rüyayı gören ve ilhama mazhar olandan başkası için **bağlayıcılığı** bulunmaz. Hızır a. s.'ın durumu ise farklıydı, onun bilgisi, Hz. Musa için de bağlayıcıydı.)

*

Bu Hızır a. s. kıssasına bazı tasavvufî kitaplarda, **müridin şeyhine itiraz etmemesinin** lüzumu bağlamında atıfta bulunulur.

Fakat, yanlıştır.

Çünkü, Hz. Musa, Allahu Teala'dan gelen **vahiy** ile, Hızır a. s.'ın Allahu Teala tarafından verilmiş özel bir bilgiye sahip bulunduğunu **biliyordu**. Şeyh içinse böyle birşey söz konusu değildir, o, vahiyle teyit edilmiş değildir. O, en iyi ihtimalle "**mazanne**"den (velî olduğu zannedilen) kabul edilebilir, hakkında kesin birşey söylenemez.

Ayrıca, **şeyh**in, velî bile olsa (Şeyhlik ile velîlik farklı şeylerdir, adam velî olup da şeyh olmayabilir, ve şeyh olduğu halde velayetle ilgisi bulunmayabilir), her an **sapıtması mümkün**dür. Dolayısıyla, müridler tarafından daima **Şeriat** noktasından sorgulanması gerekir. Aksi takdirde müridler, Tevbe Suresi'nin 31'inci ayetinde belirtilen haham ve papazların **rab** haline getirilmesi **şirk**inin benzerini yaşamaya başlarlar. (Şeyh, velî bile olsa dedik.. Diyelim ki adam velî, hali değişebilir mi?.. İmam Kuşeyrî değişmez diyenlerin de, değişebilir diyenlerin de bulunduğunu söylüyor. Ancak kendisi ikinci görüşü doğru kabul ediyor:

“Diğer görüşe göre şu anda hakiki mümin olan bir kimsenin, daha sonra halinin değişmesi mümkün ve caiz olduğu gibi, şu anda **gerçek bir velî** olan kimsenin de daha sonra halinin değişmesi mümkündür. Bizim tercih ettiğimiz görüş de budur.”

(***Kuşeyri Risalesi***, çev. Dilaver Selvi, İstanbul 2009, s. 377.)

Hz. Musa, Hızır a. s.’a itiraz etmeyeceğine dair **söz vermiş**, yine de üç olayın üçünde de itirazda bulunmuştu. Dolayısıyla bu kıssa, müridin şeyhine **sorgusuz sualsiz itaat**inin gerekli olması için değil, tam aksine, müridin, **söz verse bile**, yanlış bulduğu hususlarda şeyhine itirazının caiz olduğunu gösteren bir delil olur.

Üstelik, mürid şeyhine, Hz. Musa’nın Hızır a. s.’a verdiği türden bir söz veremez. Caiz değildir. Her iki taraf için de **aynı şeriat hükümleri** geçerlidir.

İbn Arabî‘nin ilham ve keşf etiketli hurafelerine, metafizik zırvalarına itibar eder, **Şeriat**‘i bir tarafa bırakırsanız, bugünkü tablo ortaya çıkar. **Sarık ve cübbe giyerek, sakalını bir karış uzatarak** kendisine bin yıl öncesinden zaman makinasıyla gelmiş görüntüsü veren **bir sürü sapığın şeyh olarak ortaya çıkıp** müritlerini hem cinsel hem de maddî imkânlar bakımından istismar ettiğini gösteren haberler medyayı süsler.

TASAVVUF VE TARİKATA DAİR SORULAR

Soru: Her şeyh kâmil bir mürşid midir?

Cevap: Her şeyhin kâmil bir mürşid olmadığı, Ali Kalkancı ve Müslüm Gündüz gibi örneklerden bellidir. Ancak, şeyhlikleri kendilerinden menkul bu şahısların yanı sıra, gerçekten icazetli şeyhlerin de mutlaka kâmil bir mürşid olmaları gerçekte nadir rastlanan bir durumdur. İmam-ı Rabbanî şöyle der:

> "Şunu da bilesin ki, bazı ihlas sahibi kimselere icazet verilmesi, dalaletin yayılıp umumileştiği bir zamanda; bir cemaat için Hak yoluna delil olup göstermesi içindir. Bunun için kendisine icazet verilmiştir.... İcazet onun için, kemal ve tekmil vehmine düşüren ve esas maksattan olan birşey değildir." (***Mektubat***, C. 1, çev. A. Akçiçek, s. 467)

Soru: Bir şeyh, kendisine bağlananlardan dolayı sevinç, uzak duranlardan dolayı da üzüntü duyuyor, hatta buna öfkeleniyorsa ve bu da onun söz ve tavırlarına yansıyorsa, bu nasıl değerlendirilmelidir?

Cevap: İmam-ı Rabbanî şöyle demektedir:

> "Her ne zaman bir mürid, tarikat talebi ve inabe muradı ile gelirse, onu ilk nazarda arslan kaplan gibi bilmeli; onun yüzünden bir keyde ve istidraca uğramaktan korkmalıdır. Eğer mürid geldiği zaman, onun gelmesi nefse bir ferah ve sürur verirse, böyle bir şeyi şirk ve küfür bilmelidir...." (***Mektubat***, C. 1, çev. A. Akçiçek, s. 372)

Soru: Tasavvufun hükmü nedir?

__Cevap:__ İmam-ı Rabbanî şöyle demektedir: *"... İnsanlar, kıyamet günü, ancak şeriattan sorumlu olacaklardır; tasavvuftan değil."* (***Mektubat***, C. 1, çev. A. Akçiçek, s. 166.)

Bununla birlikte, tarikat meselesiyle karıştırılmadan, salt ihlaslı ve müttekî olma olarak kabul edilirse, tasavvufun vacip olduğu söylenebilir.

__Soru:__ İmam Gazalî'nin 900 yıl öncesi için söylediği *"... Şu kadar ki, zamanımızın mutasavvifesi, ... Kendi akıl ve dinlerini maskara ettiler. Çünkü iş ve güçleri riya ve gösteriş, şan ve şöhret kazanmak, türlü hilelerle servet edinmektir.... Müridlere faydalı bir terbiye vermez, onları kötülüklerden menetmezler.... Tasavvuf tamamen çöküntüye uğradı ve mahvoldu"* (*İhya*, C. 2, çev. A. Serdaroğlu, s. 635) şeklindeki sözü dikkate alınınca, günümüzde tasavvufun tamamen ortadan kalktığını söylemek mümkün olabilir mi?

__Cevap:__ Tasavvufu salih ve müttekî insan olma, Kitap ve Sünnet'e sarılma olarak kabul edersek, bu tür insanlar bulunduğu sürece tasavvufun da yaşadığını söylemek mümkün olabilir. Bununla birlikte, Peygamber Efendimiz s.a.s.'in *"Zühd bir rivayet, vera da tasannu (sunîlik, yapmacıklık ve yapaylık) haline gelmedikçe kıyamet kopmaz"* (***Ramûz***, 477/12) şeklinde bir hadîsi mevcuttur. Tasavvufu zühd (dünyayı terk) ve vera (ileri derecede takva) olarak kabul edersek, bu konuda bu hadîsi dikkate almak gerekir. Zühdün rivayet haline gelmesi, onun yaşanan bir şey olmaktan çıkıp salt, "Zahid olmak şöyle iyidir, böyle iyidir, geçmişte şöyle zahid mutasavvıflar vardı, bakın tasavvuf ne kadar güzel" diye anlatılan birşey haline gelmesi olarak görülebilir.

İmam Gazalî'nin sözünü hatırlatır şekilde İmam Şaranî de şöyle demektedir: *"Bu zamanda kavmin (mutasavvıfların) ahlâkıyla amel etmek inkıraza uğramıştır. Çünkü irade makamı bile az ele geçebilir, arifler makamı nerede kaldı!"* (Osman Akfırat, ***Erenlerin Kalb Gözü***, çev. Ali Arslan, 2. b., İstanbul: Arslan Y., 1974, s.

417.) İmam Şaranî bu sözüyle, adab ve şartlarına uygun, ihlaslı, dünyevî garez ve ivazlardan salim, Şeriat'e uygun "irade"nin (müridlik) bile kolay olmadığını belirtmektedir.

Mağribli Şeyh Zerruk'un da şöyle dediği rivayet edilmektedir: *"Islah yoluyla terbiye sona erdi. Ancak himmet ve hal ile terbiye sistemi vardır. Binaenaleyh kitab ve sünnete yapışınız, ne eksik, ne de fazla yapmayınız."* (A.g.e., s. 416.) Bu sözden, geçmişte görülen, müridlerin etkin bir biçimde eğitilmeleri olayının ortadan kalktığı, onun yerini, huyların sirayeti şeklinde ortaya çıkan örnek olma durumu (hal) ile terbiyenin aldığı anlaşılmaktadır. Ancak, bu tarz bir eğitimin (veya şeyhten etkilenmenin) de birçok tehlike ve mahzurları mevcuttur. Nitekim ***Risale-i Halidiye***'de, şeyhi her iş ve sözünde taklit etmenin zındıklığa yol açacağı ifade edilir. Bunun için olmalıdır ki Şeyh Zerruk, "*Kitap ve sünnete yapışınız, ne eksik ne de fazla yapınız*" uyarısında bulunmaktadır.

Bununla birlikte, bu sözleri aktaran Osman Akfırat (merhum Medineli/Beykozlu Hacı Osman Efendi) şu açıklamayı yapmaktadır: *"Bu zevat-ı kiram tamamen hakikî terbiye ortadan kalkmıştır kastetmiyorlar. Onları böyle kastetmekten tenzih ediyorum. Çünkü Resulullah'ın nuru kıyamete kadar devam edecektir."* (A.g.e., s. 417.) Ancak, şunu da söylemektedir: *"Bu zamanda alimlerin irşad etmeleri meşayihin irşadından daha güzeldir."* Bunu da, İmam Gazalî'nin açıklamalarını hatırlatır şekilde, şöyle izah etmektedir:

> "Çünkü ehl-i ilmin mesleğine gelen eksiklik ve halel, meşayihin mesleğine giren halel ve eksiklikten daha azdır. Zira tarikat ehlinin çoğu cehaletin yükü altında inim inim inlemektedir…. Bugünkü alimlerin çoğu her ne kadar halleri istikametten uzaklaşmış ise de, ilmin nuru onların eksikliğini telafi etmiştir. Onları kötü inançtan ve isyana razı olmaktan uzaklaştırmıştır. Zira günahlarını iyi gören bir tek ilim adamına rastlamazsın. Eğri olduğu halde doğruluğunu iddia eden bir tek müteşerria tesadüf edemezsin. Nitekim Allah'ın Resulü s.a.s. buyurmuştur: 'Fitne

> gelecektir, halkı kasıp kavuracaktır. O fitneden ancak alim ilmi sayesinde kurtulacaktır.' " (*A.g.e.*, s. 149-150.)

Bu noktada, İmam Malik'in *"Tasavvufsuz tefakkuh fıska, tefakkuhsuz tasavvuf zındıklığa yol açar"* sözünü hatırlamak gerekebilir. İlk sufîlerden Ebu Bekir Verrak'ın şu anlamda bir sözü, F. Attar'ın "***Tezkiretü'l-Evliya***"sında yer almaktadır:

> "Zühd ve Fıkhı bırakıp Kelam ilmiyle yetinen zındık, Kelam ile Fıkhı bırakıp zühde sarılan bid'atçi, zühd ve Kelam'ı terk edip sırf Fıkıh'la uğraşan da fasık olur. Bu fenlerin, ilim dallarının hepsinden nasip alan kurtulur."

Burada, Abdülhalık Gücdüvanî rh. a.'in, cahil sofulardan uzak durulması tavsiyesini de ayrıca hatırlamak yerinde olur. Bununla birlikte, herkesin her zaman herşeyi bilmesini beklemek de doğru olmayabilir. Ne var ki, cahil veya bilgisiz olmaktan daha kötü olan, hakkı duyduğu veya öğrendiği zaman bunu kabul etmeye yanaşmamaktır. Bu, sadece cehalet değil, tasavvufun amacı olan iyi ve sağlam niyet ile güzel ahlâktan da nasipsiz olmak anlamına gelir.

ŞER'Î DELİL KARŞISINDA KEŞF VE İLHAM İDDİASI GEÇERSİZDİR

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre, bilgi sahibi olmanın yolları üçtür: Haber-i sadık (doğru haber; Vahiy bu kapsamda yer alır), akıl, ve havass-ı selîme (sağlam duyular). Bunlarda ise insanlar ortaktır.

Bunun dışında keşif veya ilham, *Nesefî Akaidi*'nin hemen başında belirtildiği gibi, Ehl-i Sünnet alimleri tarafından kesin bilgi kaynağı kabul edilmemiştir. İmam-ı Rabbanî de şöyle demektedir: *"Vahiy kat'i olup ilham zannîdir.... Bunun için, o meydanda hata dönebilir."* (***Mektubat***, C. 1, çev. A. Akçiçek, İstanbul: Merve Y., s. 147.) Yine şöyle demektedir: *"Ne ilham, haramı ve helali isbat edebilir; ne de batın erbabının keşfi farzı ve sünneti anlatabilir."* (C. 2, s. 1119)

Üstelik, keşf sahibi olmak bir üstünlük de değildir. İmam-ı Rabbanî şöyle demektedir:

> "... Gayblerin keşfi, bunların velayetine birşey artırmaz.... Çoğu kez, gaybî suretlerin keşfine sahip olmayan; o suretlerin keşfine sahip olandan daha faziletlidir." (***Mektubat***, C. 2, s. 1217)
>
> "**Hakikat, ehl-i hak olan ulema yanındadır**.... Zira, alimlerin ilimleri, nübüvvet kandilinden alınmıştır. O nübüvvet sahibine salât, selam ve tahiyyet.. İşbu ilimlerin esas kaynağı, kat'i vahiyle teyid edilmiştir. Ancak, sofiye zümresinden bazı zatların maarifi, keşf ve ilhama dayanır. Hem keşifte, hem de ilhamda hata yolu bulunabilir. Keşfin ve ilhamın sağlamlığına alamet odur ki: **ehl-i sünnet ve vel cemaat ulemasının ilimlerine mutabık buluna**.. kıl kadar olsa dahi, aralarında bir aykırı durum olursa, doğruluk çemberinden çıkar. Asıl sağlam ilim ve açık hakikat budur. Hakkın harici (gerçek dışı) olan da, ancak dalalettir." (C. 1, s. 288-289)

İmam-ı Rabbanî'nin şu uyarısı da önem taşımaktadır:

> *"... Meselelerden bir meselede; ulema ile sofiye ihtilaf halinde olduğu zaman, tam bir şekilde mülahaza edilince görülecektir ki: **Hak ulema tarafındadır**."* (C. 1., s. 645)
>
> *"**Sofiyenin amelleri, helal ve haram işinde senet değildir**.... Burada muteber olan, İmam Ebu Hanife'nin, İmam Ebu Yusuf'un, İmam Muhammed'in kavlidir. Allah onlara rahmet eylesin...."* (C. 1, s. 662)
>
> *"Bu cemaat, her ne kadar kendi hususlarında hal galebesi dolayısıyı ile mazur, hatalı müçtehid gibi mahfuz iseler de; onlara uyanlara olacak muamele ne olur bilemiyoruz. Keşke bunlar, hatalı müçtehid uydularından olsalardı.. Yoksa, iş müşkildir."* (C. 1, s. 684) (Hal galebesi yani sekr söz konusu olmadığı zaman mazur değildirler.)
>
> *"Kulluk ve itaat makamı, ihtilafa dayalı meselelerde **meşayihle bir olup ulemaya karşı muhalif durmaya takat getiremez**."* (C. 2, s. 1055)

İmam Şa'rânî de, *"**Şeriat ile birlikte dönün, her halükârda onunla birlikte olun**. Keşfin yanında olmayın, çünkü o hata edebilir"* demiştir. (***Risaletü'l-Müsterşidîn***, s. 135'ten aktaran Abdullah el-Hararî, ***Müslümanlara Önemli Bir Nasîhat***, çev. Halit Sevimli, İstanbul 2007, s. 52.)

Ebu'l-Hasan eş-Şazelî de şöyle demiştir:

> "Allah'ın kitabına ve Peygamberi'nin sünnetine sarıl ve nefsine: 'Kitap ve Sünnet'le amel edecek olursam kurtulacağıma dair Allah bana güvence verdi. Keşif, ilham ve müşahede ile amel ettiğim takdirde ise, bunlar Kitap ve Sünnet'e uygun düşmedikçe korunup kurtulacağıma dair Allah bana bir güvence vermedi' de." (A.y.)

Bahaeddin Nakşbend k. s.'nun "Tasavvuftaki seyr u sülûkten maksat nedir?" sorusuna verdiği, "İcmalî olan marifeti tafsîl etmek, istidlalî olan bilgiyi de keşfe dönüştürmektir" şeklindeki karşılık da, konunun anlaşılması bakımından önemlidir. Tasavvufla elde edilmek istenen tafsîlî (ayrıntılı) marifet (bilgi), daha önceki icmalî (öz) bilgiye aykırı olamaz. Keşfle ulaşılan bilgi de, istidlalî (aklî delillerle ulaşılan) bilginin başka bir düzeyde anlaşılmasından başka birşey değildir. Şayet keşfle ulaşıldığı ileri sürülen bilgi istidlalî bilgiden farklı ise, bu, sapıklıktan başka birşey değildir. O yüzden Şah-ı Nakşbend, **istidlalî olan bilginin keşfe dönüştürülmesinden** söz etmiş, fakat istidlalî bilginin ötesindeki bir keşf iddiasında bulunmamıştır. O halde, keşfe dayanılarak ortaya atılan marifet iddiasının doğruluğunun tek garantisi, istidlalî bilginin ona mutabık olmasıdır.

Bir de keşf ve ilhamdan nasibi bulunmayan **üçkâğıtçı** sûfî taslakları var ki, bunlar kurdukları özel istihbarat ağları ve tecessüs/casusluk mekanizmaları ile insanların birtakım özel bilgilerine sahip olmayı, sonra da bunu keşif ve keramet gibi algılanacak şekilde kullanmayı huy edinmişlerdir. Bu tür sahtekârlar ayrı bir konu.

Sûfîler genellikle *nefs terbiyesi* ile ilgili mevzularda bilgi sahibidirler. Bununla birlikte onların ayırıcı vasfı, şayet sahipseler, bu bilgilerinin *tecrübî* olması, kitaplarda yazılı olan teorik açıklamaların öğrenilmesine dayanmamasıdır. Kitaplardaki bilgileri öğrenme bakımından sûfî olanla olmayan arasında bir fark yoktur.

Tecrübî bir bilgi olan tasavvuf, mesela hilafet ve imamet gibi konularda bilgi sahibi olmanın yolu değildir. Dolayısıyla, sûfîlerin tasavvufla ilgisiz konulardaki görüşlerine ancak bunların şer'î delillere dayanması ve ait olduğu ilmin usul ve kurallarına uygun olması durumunda itibar edilebilir. Ancak, sûfîlerin değil böylesi konularla, kendi alanlarıyla ilgili beyanları bile genellikle ihtiyatla karşılanmalıdır. Günümüz sûfîlerinin ise önemli bir bölümünün nefs terbiyesi konusunda bile doğru dürüst bir bilgiye sahip olmadıkları görülmektedir.

Konuyla ilgili olarak İmam Gazâlî şöyle der:

> "Ne yazık ki **mutasavvıfenin sözleri daima eksiktir**. Çünkü onların âdeti, kendi hallerinden haber vermektir. Başkasının hallerine önem vermezler. Hallerin ihtilafı ile cevaplar da ihtilaf eder. Bu ise ilim derecesine nisbetle noksandır. Zira eşyayı olduğu gibi bilmek daha iyi ve daha üstündür. Ancak himmet, irade ve ciddiyete nisbetle de bir kemaldir. Zira herkes kendi durumunu açıklar, başkasına kıymet vermez ve onu benimsemez. Çünkü Allah'a giden yolu kendi nefsi ve menzilleri, konak yerleri de kendi halleridir. Halbuki bazen kulun Allah'a giden yolu ilim olur. Her ne kadar yakınlık ve uzaklık itibariyle ihtilaf ederlerse de Allah'a giden yollar pek çoktur. Hidayetin aslında müşterek olmakla beraber, daha çok hidayete ermiş olanı Allah bilir." (***İhyâu' Ulûmi'd-dîn***, çev. Serdaroğlu, C. 4, s. 76-77.)

İmam Gazâlî, eserinin başka sayfalarında konuyu daha ayrıntılı biçimde ele alır:

> "… Herkes kendi vaziyetini açıklamıştır. Başkası hakkında da aynı hükmü vermek, doğru olmaz. İşte zahirî ilimlerde âlim ile sofunun [sûfînin] farkı buna göredir. Sofu ancak kendi halinden konuşur. Şüphesiz her sofu kendi haline göre cevap verir. **Âlim, gerçeği olduğu gibi anlayan kimsedir**. **O, kendi vaziyetini örnek almaz, belki gerçeği açıklar**. O gerçek ki, onda kimse ihtilaf etmez. Çünkü daima hak birdir. Hakkı bulamayanlar, sayılamayacak kadar çoktur…. Bunun için **bunlardan hiçbiri diğerinin tasavvufta daha üstün olduğunu kabul etmez ve hiç biri diğerini medh u senada bulunmaz**. Belki her biri kendisinin hakka vasıl olup hakikati bulduğunu iddia eder. Zira onlar ekseriya kalplerindeki hallerin gereğine göre hareket ederler. Ancak k**endi nefisleri ile meşgullerdir**, başkasına bakmazlar. Fakat ilim, nuru ile parladığı zaman her şeyi kuşatır, hakkın yüzünden perdeyi kaldırarak ayrılıkları giderir." (***İhyâu' Ulûmi'd-dîn***, C. 2, s. 616.)

Öte yandan, şu ayeti de akılda tutmak gerekir:

> *"(Yahudiler)* ***Allah'ı bırakıp bilginlerini (hahamlarını),(hıristiyanlar da) rahiplerini ve Meryem oğlu Mesîh'i (İsa'yı) rabler edindiler.*** *Halbuki onlara ancak tek ilâha kulluk etmeleri emrolundu. O'ndan başka tanrı yoktur. O, bunların ortak koştukları şeylerden uzaktır."* (Tevbe, 9/31)

Merhum Elmalılı bu ayeti şu şekilde tefsir etmektedir:

> " 'Allah'dan başka bir de hahamlarını (yahudiler) ve rahiplerini (hıristiyanlar) kendilerine rab edindiler'. **Allah'ın emrine, hakkın hükmüne değil, onların hükümlerine, onların iradelerine tabi oldular**. Onlara Allah'a tapar gibi taptılar, hatta Allah'ı bırakıp onlara taptılar, Allah'ın emirlerini bırakıp, açıkça Allah'ın emirlerine ters düşen keyfî arzularına itaat eylediler. **Allah'ın haram kıldığı şeyleri onların emriyle helâl gördüler**…. Onlara, Allah'ın emirlerini uygulayan, O'nun dininin hükümlerini anlayıp anlatan kimseler gözüyle değil de, dinde sanki Allah gibi hükümler vermeye ve kurallar koymaya yetkili imişler gibi baktılar. Doğrudan doğruya kendi yanlarından şeriat vaz'etmeye, dini hükümler koymaya hakları varmış, sanki birer müdebbir rabmış gibi baktılar. **Onların iradelerine, heva ve heveslerine uydular**. Nitekim bu âyetin mânâsı hakkında meşhur Hatim-i Tâî'nin oğlu Adiy demiştir ki: 'Resulullah'a geldim, boynumda altından bir haç vardı (ki Adiy o zaman henüz müslüman olmamıştı ve hıristiyandı), Resulullah Berâetün (Tevbe) Sûresi'ni okuyordu, bana "Ya Adiy şu boynundaki veseni at" buyurdu. Ben de çıkardım attım. "Allah'tan başka hahamlarını ve rahiplerini de rab edindiler" anlamına olan âyetine geldi, ben, "Ya Resulallah, onlara ibadet etmezlerdi" dedim. Resulullah buyurdu ki: "Allah'ın helal kıldığına haram derler, siz de haram tanımaz mıydınız? Allah'ın haram kıldığına helâl derler, siz de helâl saymaz mıydınız?" Ben de "Evet" dedim. "**İşte bu onlara ibadettir**" buyurdu.'

“Rebi' demiştir ki, ‘Bu rablık İsrailoğulları'nda nasıl idi?’ diye Abdul'âli’ye sordum. O da ‘**Genellikle Allah'ın kitabında hahamların sözlerine aykırı olan âyetler bulurlar, bununla beraber kitabın hükmünü bırakırlar da hahamların sözlerini tutarlardı**’ dedi.

“Bu rivayetler şunu gösterir ki, herhangi birini rab edinmiş olmak için behemahal ona ‘rab’ adını vermiş olmak şart değildir. Allah'ın emrine uygun olup olmadığını hesaba katmayarak, onun emrine uymak ve özellikle de dinin hükümlerine ait olan hususlarda onu kural koymaya yetkili sanıp ne söylerse, **ne emrederse doğru farzetmek**, ona uyduğu zaman Allah'ın emrine ters düşeceğini düşünmeden hareket etmek, **onun emirlerini taparcasına yerine getirmek** onu rab edinmek ve ona tapmak demektir. Şu halde burada din âlimlerine, **ulul'emr** adı verilen devlet başkanlarına itaat etmek, Allah'ın emri olan bir farz değil midir? O halde yahudilerle hıristiyanların kendi âlimleri ve yöneticileri demek olan ‘ahbar’ ve ‘ruhban’a itaat etmeleri niçin muaheze olunuyor şeklinde düşünmeye gerek yoktur…. **Böyle bir itaat Halık’a isyan bulunmamak şartıyla meşru olur**. **İlmin hükmünün hak, emrin de maruf olması şartına bağlıdır**. İlmin hakkı, hak ve hakikatı izlemesinde, gerçekle olan ilişkisinde, hakkın emrine uygun düşmesinde ve daima Allahın rızasını araştırmasında, hakkın ahkâmını tanıyıp kavramasında, hasılı Allah için olmasındadır. Yoksa gerçekle uyum sağlamayan, hak temeli üzerinde yürümeyen Allah'ın hukukuna aykırı olan, Allah'ın koyduğu kanun ve kurallara karşı gelmek isteyen kuruntular ne kadar süslenirse süslensin ilim değildir. Ve âlimlerin değeri, ilim zihniyetine ve haysiyetine bağlılıkları ile ölçülür…. **Hakkı batıl, batılı hak yapmaya çalışanlar ise ilmî haysiyetten mahrum birer tağutturlar…. Şeytanlara, Tağutlara, Nemrudlara, Firavunlara, putlara ve evsana tapmak nasıl bir şirk ve küfür ise âlimlere de haddinden fazla kıymet vermek öyledir.** Mesela; doğruyu yanlışı, hakkı batılı ayırmaksızın hak ilminin gereği olmayan fikirlerini, sözlerini, hakkın

emrine dayanmayan, ondan kaynaklanmayan **şahsi görüşlerini, istek ve arzuya dayanan keyfi fetvalarını ve iradelerini üstün tutmak**, sanki onlarda Allah'ın haram kıldığını helâl, helâl kıldığını da haram kılma yetkisi varmış gibi, hakkı değiştirebilecek bir hakları varmış gibi, kasıtlı sapıklıklar şöyle dursun, Allah'ın emrine aykırı olduğu açık olan hatalarına bile itaatı caiz görmek, hasılı Allah bu konuda ne buyuruyor, diye düşünmeden, Allah'ın emrine uymak gerektiğini hesaba katmadan, onlara itaat dahi öyle bir şirk ve küfürdür. **Allah'ı bırakıp başkalarına tapmak demektir**….”

Merhum Elmalılı’nın açıklamaları böyle..

ŞEYHLERİN HER İŞ VE SÖZÜNDE HİKMET Mİ ARANMALIDIR?

Soru: Şeyhlerin bize yanlış görünen söz ve eylemlerinde bizim bilmediğimiz hikmetler olamaz mı?

Cevap: Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e göre, bilgi sahibi olmanın yolları üçtür: Haber-i sadık (Vahiy bu kapsamda yer alır), akıl ve havass-ı selime (sağlam duyular). Bunlarda ise insanlar ortaktır. Bunun dışında keşif veya ilham, kesin bilgi kaynağı kabul edilmemiştir. İmam-ı Rabbanî de şöyle demektedir:

> "Vahiy kat'i olup ilham zannîdir.... Bunun için, o meydanda hata dönebilir." (***Mektubat***, C. 1, çev. A. Akçiçek, İstanbul: Merve Y., s. 147.)

Yine şöyle demektedir: "Ne ilham, haramı ve helali isbat edebilir; ne de batın erbabının keşfi farzı ve sünneti anlatabilir." (C. 2, s. 1119)

Keşf sahibi olmak bir üstünlük de değildir. İmam-ı Rabbanî şöyle demektedir:

> "... Gayblerin keşfi, bunların velayetine birşey artırmaz.... Çoğu kez, gaybî suretlerin keşfine sahip olmayan; o suretlerin keşfine sahip olandan daha faziletlidir." (C. 2, s. 1217)

> "Hakikat, ehl-i hak olan ulema yanındadır.... Zira, alimlerin ilimleri, nübüvvet kandilinden alınmıştır. O nübüvvet sahibine salât, selam ve tahiyyet.. İşbu ilimlerin esas kaynağı, kat'i vahiyle teyid edilmiştir. Ancak, sofiye zümresinden bazı zatların maarifi, keşf ve ihlama dayanır. Hem keşifte, hem de ilhamda hata yolu bulunabilir. Keşfin ve ilhamın sağlamlığına alamet odur ki: ehl-i sünnet ve vel cemaat ulemasının ilimlerine mutabık buluna.. kıl kadar olsa dahi, aralarında bir aykırı durum

olursa, doğruluk çenberinden çıkar. Asıl sağlam ilim ve açık hakikat budur. Hakkın harici (gerçek dışı) olan da, ancak dalalettir.” (C. 1, s. 288-289)

“... Meselelerden bir meselede; ulema ile sofiye ihtilaf halinde olduğu zaman, tam bir şekilde mülahaza edilince görülecektir ki: Hak ulema tarafındadır.” (C. 1., s. 645)

“Sofiyenin amelleri, helal ve haram işinde senet değildir.... Burada muteber olan, İmam Ebu Hanife’nin, İmam Ebu Yusuf’un, İmam Muhammed’in kavlidir. Allah onlara rahmet eylesin....” (C. 1, s. 662)

“Bu cemaat, her ne kadar kendi hususlarında hal galebesi dolayısıyı ile mazur, hatalı müçtehid gibi mahfuz iseler de; onlara uyanlara olacak muamele ne olur bilemiyoruz. Keşke bunlar, hatalı müçtehid uydularından olsalardı.. Yoksa, iş müşkildir.” (C. 1, s. 684)

“Kulluk ve itaat makamı, ihtilafa dayalı meselelerde meşayihle bir olup ulemaya karşı muhalif durmaya takat getiremez.” (C. 2, s. 1055)

İmam Gazâlî ise şöyle der:

“Ne yazık ki mutasavvıfenin sözleri daima eksiktir. Çünkü onların âdeti, kendi hallerinden haber vermektir. Başkasının hallerine önem vermezler. Hallerin ihtilafı ile cevaplar da ihtilaf eder. Bu ise ilim derecesine nisbetle noksandır. Zira eşyayı olduğu gibi bilmek daha iyi ve daha üstündür. Ancak himmet, irade ve ciddiyete nisbetle de bir kemaldir. Zira herkes kendi durumunu açıklar, başkasına kıymet vermez ve onu benimsemez....” (***İhyâu’ Ulûmi’d-dîn****,* C. 4, İstanbul: Bedir Y., s. 76-7.)

İmam Gazâlî, eserinin başka sayfalarında konuyu daha ayrıntılı biçimde ele alır:

“… Herkes kendi vaziyetini açıklamıştır. Başkası hakkında da aynı hükmü vermek, doğru olmaz. İşte zahirî ilimlerde âlim ile sofunun [sûfînin] farkı

buna göredir. Sofu ancak kendi halinden konuşur. Şüphesiz her sofu kendi haline göre cevap verir. Âlim, gerçeği olduğu gibi anlayan kimsedir. O, kendi vaziyetini örnek almaz, belki gerçeği açıklar. O gerçek ki, onda kimse ihtilaf etmez. Çünkü daima hak birdir. Hakkı bulamayanlar, sayılamayacak kadar çoktur…. Bunun için bunlardan hiçbiri diğerinin tasavvufta daha üstün olduğunu kabul etmez ve hiç biri diğerini medh u senada bulunmaz. Belki her biri kendisinin hakka vasıl olup hakikati bulduğunu iddia eder. Zira onlar ekseriya kalplerindeki hallerin gereğine göre hareket ederler. Ancak kendi nefisleri ile meşgullerdir, başkasına bakmazlar. Fakat ilim, nuru ile parladığı zaman her şeyi kuşatır, hakkın yüzünden perdeyi kaldırarak ayrılıkları giderir." (***İhyâu' Ulûmi'd-dîn,*** C. 2, s. 616.)

ZAMANIMIZDA TASAVVUFUN NEREDEYSE SADECE ADI KALDI

İmam Kuşeyrî şöyle diyor:

> … Ebu'l-Kasım ed-Dimaşkî demiş ki, Ebû Ali er-Rûzbârî'den: *"**Çalgı ve oyun aletlerini** dinleyen ve* '**bana helâldir**, çünkü ben öyle bir dereceye ulaştım ki, hâllerin farklı oluşu bana tesir etmez', *diyen kimsenin durumu"* soruldu. O da *"**Evet, o ulaşmıştır, ama cehennem ateşine**"* diye cevap verdi….
>
> Ben, Muhammed b. el-Huseyn'den (Tanrı rahmet etsin) duydum. O da Mansûr b. Abdillâh'tan, o da Ebu Ali er-Rûzbârî'den duymuş. Ebû Ali er-Rûzbârî demiş ki: **Aldanmanın alâmeti, yaptığın kötülüğün sana güzel gözükmesidir ve hata ve sürçmelerine (Allahu Teala tarafından) göz yumulacağını kurarak ve bunun da Tanrı'nın sana verdiği bastden (ferahlık, rahatlık ve genişlikten) ötürü olduğunu sanarak** inabet (Allahu Teala'ya yönelme) ve tövbeyi terk etmendir.
>
> (Kuşeyrî, ***Tasavvuf'un İlkeleri / Risale-i Kuşeyrî,*** C. 1, çev. Tahsin Yazıcı, İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser, 1978, s. 106-7)

*

Normalde bir insanın cennetlik veya cehennemlik olduğu hususu gaybdır. Küfür üzere öldüğü, imansız olduğu, tevbe etmediği bilinen kişilerin **cehennemlik** olduğu söylenebilir. Mesela, Lenin gibi isimlerin cehennemlik oldukları kesindir. Fakat yaşayan kişiler için aynı şeyi söylemek uygun olmaz. Bunu ancak, konuşması vahye dayanan peygamberler söyleyebilir.

Ebû Ali er-Rûzbârî'nin (k. s.), söz konusu kişi için, **İslam toplumunun bir üyesi olduğu halde, "Cehennem ateşine ulaşmıştır" demesinin** nedeni, öyle anlaşılıyor

ki, onun, **“haramı helal kabul ederek küfre düşmesi ve bu küfür sözüyle Cehennem ateşi dışında birşeye ulaşmasının mümkün olmaması”**dır. Yani, o sözüne bağlı kaldıkça ulaşabileceği yer ancak Cehennem ateşidir. Salt haram işlemek günahtır, fakat haramı helal kabul etmek, kendisi için helal olduğunu düşünmek, küfürdür.

Günümüzde de insanların rahatça helallere haram, haramlara helal dediklerini görüyoruz. Dinen **bilinmesi zorunlu**, yani zaruriyyat-ı diniyyeden olan hususlar dışındaki ayrıntılarda, insanların bilmeden yanlış konuşmaları âlimlerin çoğunluğuna göre onların tekfir edilmeleri için yeterli olmaz; fakat **bilip de benimsedikleri ve savundukları zaman** durum değişir. Bunun için “Lüzum-u küfür değil, iltizam-ı küfür, küfürdür” demişlerdir. Yani söylenen bir sözün ya da yapılan bir davranışın küfre sebep olması, esas itibariyle **salt** onun küfrü gerektiriyor olmasından değil, o sözü söyleyen ya da davranışı gerçekleştiren kişinin bunu küfür olduğunu **bildiği ya da öğrendiği halde** ve onu mazur gösterecek derecedeki bir zorlama ve tehdide maruz kalmadan öyle yapmasından kaynaklanır.

Ne yazık ki günümüzde, (istisnalar dışında) çalgı âletlerinin genel hükmünün haramlık ya da kerahet olduğundan insanların haberi bulunmadığı gibi, İmam Gazzalî’nin ***İhya***‘da açıkladığı üzere, “çalgı eşliğinde zikir ve salavata yer verilmesinin daha büyük günah olduğu” hiç hatırlatılmamaktadır. Bu böyle yapıldığında sadece günah olarak kalabilir, fakat helal kabul edildiğinde mesele **itikadî** boyuta taşınmaktadır. Ebû Ali er-Rûzbârî’nin (k. s.), söz konusu ettiği kişinin, **davranışının günah olduğunu bildiği**, fakat **kendisi için** “helal” kabul ettiği görülmektedir. Böylece küfre düşmektedir ve küfrüyle ulaşabileceği yer de ancak Cehennem’dir. *“Ne Peygamber’e ne iman edenlere, akrıba bile olsalar Cehennemlik oldukları onlara tebeyyün ettikten sonra müşrikler için istiğfar etmek yoktur.”* (Elmalılı Meali, Tevbe Suresi, 9/113.)

Ebû Ali er-Rûzbârî'nin (k. s.) ikinci sözü de önemlidir. Şeytan'ın iğvasına ve dünyaya aldanmanın alâmeti, kişinin **yaptığı kötü işleri güzel görmesi, kusurunun farkında olmaması, Allahu Teala'nın imtihan olarak süre vermesini kendisinin Allah katındaki yerinin iyi olmasına bağlaması,** böylece tevbeyi aklından bile geçirmemesidir.)

HACI BEKTAŞ-I VELÎ’Yİ ANLAMAK

Kaynaklara göre Hacı Bektâş-ı Velî'nin asıl ismi Muhammed; Seyyid Muhammed ibn-i Musâ-yı Sânî olarak biliniyor. Hünkâr Hacı Bektâş-ı Velî kelimelerinin tamamı lâkab. Türk-İslâm edebiyatı uzmanları, Hünkâr sözcüğünün Hüdâvendigâr kelimesinin kısaltılmışı olduğunu belirtiyorlar. Hüdâvend, Farsça bir kelime ve ‘efendi, bey’ anlamına geliyor. Lakabda yer alan Hacı ifadesi de, doğal olarak, hacca gidildiğini gösteriyor.

Hacı Bektaş-ı Velî, üç açıdan sosyal ve kültürel tarihimiz açısından büyük önem taşıyor. Birincisi, Osmanlı Devleti’nin ordusu Yeniçeri Ocağı tarafından pîr kabul edilmiştir. İkincisi, geniş bir coğrafyaya yayılmış olan ve etkileri bugün de devam eden Bektaşî tarikatinin en önemli figürüdür. Üçüncü olarak, bugün Yeniçeri Ocağı mevcut olmasa ve Bektaşî tarikati eski yaygınlığını kaybetmiş bulunsa bile, Hacı Bektaş-ı Velî’nin düşünce geleneği, ülkemizdeki Alevî kesim tarafından önemsenmektedir.

“Osmanlı Devleti, devşirme denilen Hıristiyan çocuklarından oluşturduğu orduyu Hacı Bektaş Veli'nin düşüncelerinden yararlanarak eğitti ve şekillendirdi. Yeniçeri Ordusu denilen bu ordunun başında bulunan ağa da Bektaşi idi. Bu ordu, 1826 yılına kadar Osmanlı Devleti'nin birinci gücü olmuştur. Yeniçeri ordusu, törenlerde gülbank çeker (dua okur) ve bu gülbankta da Hacı Bektaş Veli'nin adı anılırdı. Duanın sonu şöyleydi: “Pîrimiz hünkârımız Hacı Bektaş-ı Veli'nin demine devranına hû diyelim hû!”

Elimizde Hacı Bektaş-ı Velî’nin önemli bir eseri bulunuyor: ***Makalât***. Seha Neşriyat tarafından yayınlanan sözkonusu eseri uzun yıllar önce okumuştum. Birkaç gün önce yeniden gözden geçirme imkânı buldum ve Hacı Bektaş-ı Velî etkinliklerinin yıldönümünün de gelmiş olması münasebetiyle bu eseri tanıtmanın yararlı olacağını düşündüm.

Şeriat, Tarikat, Marifet ve Hakikat

Makalât, birbirinden bağımsız makalelerden oluşmuyor aslında, kendi içinde bir konu sıralaması ve bütünlüğü var. Eser 11 bölümden (bâb) müteşekkil. Kitabın temel kavramlarını Şeriat, Tarikat, Marifet ve Hakikat oluşturuyor. Birinci bölüm (Bâb-ı Evvel), bu kavramlar çerçevesinde müslümanları dört dört kısma ayırıyor:

> “Evvel güruh abidlardur, bunlar Şeriat kavmidur.... Pes imdi her ne ki bu dünyada vardır, helâl ve haram ve mısmıl ve murdar kamusı Şeriat birle malum olur; zira ki Şeriat kapusı ulu kapudur....” (s. 3)

İkinci güruh tarikat ehlidir, zahidlerdir:

> “Pes zahidlerin taatı dün ü gün [gece gündüz] Tanrı’yı zikretmektir ve hem bismillâhirrahmânirrahîm’i cümle işte yâd kılmaktır....” (s. 6-7)

Demek ki Tarikat ehli olmak, helâl ve haramı bilen, mısmıl ile murdarı ayıran Şeriat ehlinden fazla olarak zahidliği, zühd sahibi olmayı, yani ‘dünyayı terk etmeyi’ ve Allahü Teala devamlı zikretmeyi gerektirmektedir.

Üçüncü topluluk ariflerdir (Marifet ehli), bunlar takva ehlidir:

> “Pes imdi aziz-i men! Gey sakınmak gerek ki kişide yaramaz fiil olmaya ve hem daim taharet üzere olmak gerek. Adam arısuz [pis] olduğuna sebep budur ki onun içinde şeytan fiili ola. Eğer inanmazısan bir kaba süçi [içki] koy ve ağzın berkit, ve deniz içinde ko ve ol kabun daşrasun yu, ta haddi on yıla değin, hemen girü bayağı süçidür ve murdardur.... Bir kuyuya bir damla süçi [içki] içki dam[la]sa, ol kuyunun suyunu bir kezden çıkarsalar, yabana dökseler ve ol su döküldügi yerde ot bitse ve o otı koyun yise, pes takvî [takva] ehli kavlında o koyunun eti haramdur; niçün? Anınçün kim; süçi haramlığı ve murdarlığı şeytan fiilinden oldı.” (s. 8-9)

Görülüyor ki arifler yani Marifet ehli, Şeriat'i aşma iddiasıyla helâl ve haramı gözetmeyen ve "mısmıl" ile murdarı ayırmayan kimseler değildir. Onlar, Şeriat'in yasakları konusunda olağanüstü bir hassasiyet sergileyenlerdir. Şeriat ehli, sadece içki içmemekle yetinirken, Marifet ehli, bir damla içki karışmış bir kuyunun suyundan bile uzak durmakta, hatta o su ile bitmiş otu yiyen koyunun etini bile ağzına sürmemektedir. Neden böyledir? Şundan: Marifet, arif olmaktır, yani 'bilmek'tir. Neyi bilmek? Allahü Teala'yı.. Marifet ile kastedilen, Marifetullah'tır, yani Allah'ı bilmek. Allah'ı bilen insan ise, O'nun yüceliğini anlar, emir ve yasakları konusunda olağanüstü dikkatli davranır.

Dördüncü güruh ise muhiblerdir (Hakikat ehli):

> "Amma dördüncü gürüh muhıblardır; bunlar hakikat kavmıdur ve bunlarun aslı doprakdandur ve doprak teslim u razıdır. Pes muhıb dahı teslim u rıza içinde olsa gerek." (s. 11)

Tasavvuf kültürüne vakıf olmayanlar, bu sözlerden birşey anlamazlar. Anladıklarını sanırlar ama anlamazlar. Buradaki "teslim" ve "rıza" kavramları önemlidir. İmam Gazalî'nin ***İhya-ı Ulûmiddin***'inin 4'üncü cildinin altıncı kitabı (ki toplam on kitaptır/bölümdür) şu başlığı taşır: "Kitabu'l-mahabbet ve'ş-şavk ve'l-üns ve'r-rıza". Muhib olmak, muhabbet/mahabbet (Allah sevgisi) sahibi olmaktır. Bunun en önemli alameti de "rıza"dır, yani Allahü Teala'nın kendisi hakkındaki takdirine razı olmak. Muhibler, Allah'ın kaza ve kaderine "teslim" olmuşlardır. Onlar, "Hoştur bana senden gelen / Ya gonca gül, ya diken!" diyenlerdir.

Makalât'ın 'ikinci bâb'ında, bu dört güruhun durumunun daha iyi anlaşılması için şöyle denilir:

> "Kul, Çalap Tanrı'ya kırk makamda irer, ulaşur, dost olur. O kırk makamın onu Şeriat içindedir, ve onu Tarikat içindedir, ve onu Marifet içindedir ve onu Hakikat içindedir." (s. 14)

Yani, Allahü Teala'ya ulaşmak, O'na dost/velî olmak için Şeriat'in makamları da vazgeçilmez öneme sahiptir. Bu bölümde iman konusunda da şöyle deniliyor:

> "Pes imdi Çalap tanrıya inanmak imandur ve buyruğın dutmak dahi imandur ve yığlın [sakının, kaçının] didüginden yığlanmak imandur. Pes Tanrı tebareke ve taala buyurduğın dutmayıp yığlın didüginden yığlanmamak Tanrı'ya inanmamaktır."

Yani iman, Allahü Teala'nın emir ve yasaklarına uymayı gerektirir. İmansız bir insanın Allahü Teala'ya dost olması tabiî ki düşünülemez.

Üçüncü bâb, "Şeriatun makamların beyan kılur". Bu on makamdan üçüncüsü şudur:

> "Üçüncü makam namaz kılmakdur ve zekat virmekdür ve oruç dutmakdur ve güci yiterse hacca varmakdur ve gaza [cihad] eylemekdür ve hem nefir-i âm olıcak [asker olunca] kaçmayıb karşu varmakdur ve hem cenabetten [cünüplükten] yunmakdur." (s. 19)

Şeriat'ın yedinci makamı ise şudur: "Yedinci makamı sünnet ü cemaat ehlinden olmakdur." (s. 21) Buradaki "cemaat" "hak üzere olan topluluk" anlamını taşır. Sünnet ise, Peygamber Efendimiz s.a.s.'in Sünnet'idir.

Dördüncü bâb, "Tarikat makamların beyan kılur". (s. 23) Bu da yine on makamdır. "Onuncı makamı ışkdur [aşk/muhabbet] ve şavkdur ve safadur ve fakirlikdur." (s. 28) Görüldüğü gibi, ***İhya***'nın 4'üncü cildinde yer alan kitap isimlerinden birinde geçen "şavk" kelimesi burada da yer almaktadır. Beşinci bâb ise, "Marifetün makamların beyan kılur". Bu makamlar şunlardır: 'Edeb, korku [Allah korkusu], perhizkârlık, sabır, kanaat, haya/utanma, cömertlik, ilim, miskinlik, marifet [marifetullah], kendini bilmek [marifet-i nefs].' İbrahim Hakkı Erzurumî'nin ***Marifetname***'si bu kavramları genişçe açıklar.

Altıncı bâb "Hakikatun makamların beyan kılur". Bu on makam şunlardır: Toprak olmak [tevazu], yetmiş iki milleti ayıplamamak, eline geleni yasaklamamak [insanlara dağıtmak], dünya içinde yaratılmış her nesnenin ondan emin olması [hiçbir canlıya zarar vermemek], mülk ıssına yüzin sürüp yüz suyın bulmak [Mülkün sahibi Allah'a yalvarıp gözyaşı dökmek], sohbette hakikat eserlerini söylemek [Boş sohbet etmemek, boş laflarla ömrünü geçirmemek], seyr-i süluk [Manevi yolu katetmek], münacaat [Dua], Allah'a ulaşmak.

Yedinci bab, "marifetün maruf cevabın beyan kılur". Bu bölümün son satırları şöyle: "

> Her kimün taatı [ibadeti] yoğısa kamu [bütün] eyledigi hayrat kabul olmaz. Pes imdi gey ulu taat 'ya rabbi' dimekdür, ihlas ile amma ihlas ile 'ya rabbi' dimeklük genez degüldür." (s. 48)

> "Pes her kimün Allahu Teala'dan nasibi ola, bu kadar sözden nesne anlaya, dün ü gün Allah zikrine meşgul ola...." (s. 49)

Demek ki, Allahü Teala'ya ibadetten yüz çevirmiş olduğu halde topluma birtakım hizmetler yapmış olan kişinin bu hayırları makbul değildir. Kul, önce kendisini yaratan Allahü Teala'ya karşı taat vazifesini yerine getirecek ve gerçekten marifet (Allah'ı bilme) sahibi ise O'nu dün ün gün (gece ve gündüz) zikredecek, Allah'ın adını dilinden düşürmeyecektir. En büyük taat/ibadet, "Ya Rabbi/Rabbim" diyerek Allahü Teala'ya el açıp boyun bükmektir.

Sekizinci bab "Şeytan ahvalin beyan kılur". Dokuzuncu bab ise "Tevhidü'l-Maarif [Allah'ın birliğini ve Allah'ı bilmeyi] beyan kılur". Bu bölümde şöyle deniliyor:

> "Ve hem dünyada cühüd [yahudi] ve tarsa [hıristiyan] var, ve hem halif [ihtilaf] itmek var. Pes günahına muti olmak [tabi olmak] cühüda benzer; şer'a [Şeriat'e] beyan virmemek [bağlılık göstermemek, tasdik etmemek] tarsaya benzer; hakdan dönmek haça tapmağa benzer...." (s. 67)

Yine şöyle deniliyor:

> "Pes imdi aziz-i men [azizim, aziz kişi]! Marıfet ağacınun başı tevhiddur [Allah'ı bir bilmektir], özdegi imandur, yaprakları İslam'dur, dibi yakınlukdur [Allah'a yakınlık], köki tevekküldür [Allah'a güvenip işini O'na ısmarlamak], budakları nehy-i münkerdir [kötülüğü yasaklamak, kötülüğe engel olmak], suyı havf u recadur [Allahü Teala'dan hem korkmak hem de ümitvar olmak], yimişi ilimdür, yiri mümin gönlidür, başı Arş'dan yokarıdur." (s. 72)

Tevhid, tevekkül, marifet, havf u reca ve nehy-i münker gibi kavramlar, başta İhya olmak üzere tasavvuf klasiklerinde genişçe açıklanır. Yukarıdaki ifadeden şunu anlıyoruz: İmandan, İslâm'dan (İslâm'ın beş şartına uymaktan), nehy-i münkerden, ilimden ve Allah korkusundan uzak olduğu halde Marifet iddiasında bulunan kişi, iddiasında yalancıdır.

Onuncu bab, "Adem aleyhisselamın sıfatun beyan kılur". Onbirinci bab, "Adem'ün sıfatın beyan ider". Bu bölümde şöyle deniliyor:

> "Ve hem kafirlerden [daha] ulu düşman kişiye üç nesne vardur: Evvel heva-yı nefs, ikinci kibr ü dalalet, üçüncü yalancılık ve kulmaşlık. Pes bu üç nesne iblisle ortaklardur, müminleri yoldan çıkarurlar. Amma heva dilegi baylıkdur [zenginliktir], beğlikdür, kibir dilegi doyunca yimekdür ve eyü giymekdür ve Hakk'a muti olmamakdur ve yalancılık dilegi kahkahadur ve maskaralıkdur [gülüp oynamak, eğlence ve şaka ile zamanını geçirmek], kendü ayıbın gizlemekdür ve ayruklar [başkaları] aybın gözlemekdür." (s. 109)

Şeriat'siz Hakikat olmaz!

Hacı Bektaş-ı Velî'nin, Şeriat, Tarikat, Marifet ve Hakikat makamları (toplam kırk makam) arasında çelişki ve çatışma olduğunu ileri sürdüğü düşünülmemelidir. Şöyle der:

> "Pes imdi aziz-i men! Bu kırk makamun birisi eksük gerekmez; zira kim bu kırk makamdan hiç nesne eksük yokdur." (s. 32)

Yani Hakikat makamına ulaştığını ileri süren biri, Şeriat'ın makamlarının dışına çıkamaz. Mesela namazı terk edemez. Neden? Çünkü "bu kırk makamun birisi eksük gerekmez". Peki eksik olursa ne olur?

> "Pes kırk makam budur ki dedük, eğer sen dahi yiğrek bilürsen eyüdür, ve eğer ki bu kırk makamın birisi eksük olurısa Hakikat'lık tamam olmaz; zira kim şartı eksük olur." (s. 31)

Demek ki, Hakikat, Şeriat'siz olmaz. Ve demek ki, mesela namazı terk eden bir kişi, Hakikat'ten bahsedemez, Hakikat'e ulaşmamıştır. "Zira kim şartı eksük"tür. Hakikat'sız Şeriat olur da, Şeriat'sız Hakikat olmaz. Yani, Şeriat makamında kalmış bir insan, salt Şeriat'e uymakla yine Müslümanlar arasındaki dört güruhtan birinin içinde yer almış demektir. Fakat Şeriat'e uymayan bir insanın daha sonraki kapılardan da (Tarikat, Marifet, Hakikat) nasibi olmaz ve dört güruhun hiçbirine dahil olamaz. Bir başka deyişle, Şeriat'i uygulayan her insan Hakikat'e ulaşamayabilir, fakat Hakikat'e ulaşanlar Şeriat'e tabi olanlardan çıkar. Çünkü önce Şeriat'in on makamını ifa ettikten sonra ilave olarak sırasıyla diğerlerine ulaşabilir. Şeriat'ten koptuğunda, yani Şeriat makamlarını terk ettiğinde "Hakikat'lık tamam olmaz, zira kim şartı eksük olur". "Bu kırk makamın birisi bile eksik" olmamalıdır ve bunlara Şeriat makamları öncelikle dahildir. Yunus Emre'nin ifadesiyle, "Şeriat Tarikat yoldur varana, Hakikat Marifet andan içeru". Yani Şeriat, varan için yine de bir yoldur, geçerlidir, yol olarak değere sahiptir; fakat Marifet ve Hakikat daha üstün mertebeleri ifade eder.

Eserde ayrıca şöyle deniliyor:

> “Biregü [birisi] diliyile iman getürse ve gönliyile inanmasa veyahud öşrü zekatı tamam virmese veyahud hacca varuriken yoldan girü dönse veyahud Tanrı taala hükümlerinden birin batıl dutsa [Yani Şeriat hükümlerini geçersiz saysa] veyahud Muhammed-i Mustafa’ya inkarla baksa veyahud Muhammed’in ashablarının birin nahak bilse [Ashabdan herhangi birini, mesela Hz. Ömer veya Hz. Osman’ı hak dışı ya da haksız bilse] dükeli işledügi amelleri hebaen mensura olur.” [Amelleri boşa gider, sevapları silinir.] (s. 31-2)

Demek oluyor ki, Hacı Bektaş-ı Velî kuşatıcı, kapsayıcı, uzlaştırıcı, hoşgörülü ve birleştirici bir anlayışa sahiptir; sahabeler arasında ayrım gözetmez. ***Makalât***, şu cümlelerle bitiyor:

> “İmdi, insanın vücudini [varlık alemine çıkışını] ve Şeriatun ve Tarikatun ve Hakikatun ve Marifetun ahvalları icmalen [özetle] beyan ve kudretim yitdügince ayan kıldum, ihtisar üzre [kısaca], ziyadesin isteyen mufassalata [tafsilata, ayrıntıya] nazar itsün. Baki haberler ***Kur’an*** tefsirinde [ayetlerin açıklamalarında] ve ahadis-i Nebevi’de [Peygamber hadislerinde] ve tezkiretül evliyada [Evliyanın hayat hikayelerinde] malum ola. Vallahu a’lemu bissavab, ve ileyhil merciu vel meab.”

Demek oluyor ki, Hacı Bektaş-ı Velî’yi daha iyi anlamak isteyenler ***Kur’an*** tefsirlerine, ayetlerin açıklamalarına ve Hz. Peygamber’in (s.a.s.) hadislerine bakmalıdır.

***Makalât*’ı anlamayan ya da çarpıtanlar**

Şunu da ek olarak belirtmek gerekiyor: İmam Gazalî’nin ***İhya***’sı, Erzurumlu İbrahim Hakkı’nın ***Marifetname***’si ve benzeri tasavvuf klasiklerinden uzak olanların Hacı Bektaş-ı Velî’yi anlaması, terminolojisine vakıf olması mümkün

değildir. Nitekim, internette yaptığım bir taramada, Hacı Bektaş-ı Velî'nin ***Makalât***'taki ifadelerini birçoklarının yanlış yorumladıklarını gördüm. Ayrıca, ***Makalât***'tan işlerine gelen, yani yanlış yorumladıkları bölümleri alıp, yanlış yorumlanamayacak kadar açık ifadeleri de yok saydıklarını fark ettim. Mesela, Dr. İsmail Kaygusuz imzalı "Hacı Bektaş Veli Bir Batıni Dai'siydi" başlıklı makalenin 'sonuç' bölümünde, tamamı yanlış olan şu hükümlere varıldığını gördüm:

> "Hacı Bektaş Veli'nin ***Makalat***'ı karşılaştırmalı incelendiğinde, İsmaili kitaplarındaki Tanrı inancı, din ve felsefe anlayışı, yola giriş kuralları aynen bulunabilir. Bazılarının ise üstü örtülmüş, farklı adlarla verilmiş, takiyyeye gerek duyulmuştur. Hacı Bektaş'ın Selçuklu Prenslerinin çatışmalarında İzzeddin Keykavus'a destek vermesi ve Bizans'a yakınlık duyması, Anadolu'da merkezi birliğin kurulması amacı kadar, antik Ege Uygarlıklarının son mirasçısı olan ileri Bizans uygarlığından yararlanma ve İslam-Hristiyanlık ayırımı yapmadan insanlığı birleştirme hedefi taşır."

Birincisi, ***Makalât*** "karşılaştırmalı incelendiğinde" ***İhya*** veya ***Marifetname***'den farklı bir eser değildir. Aslında yazarın "karşılaştırma"sı istediği sonucu vermediği için, Hacı Bektaş-ı Velî'yi takiyyecilikle suçluyor. Tabii ki takiyye iddiasını suçlayıcı bir şekilde ileri sürmüyor, fakat 'zevahiri kurtarmak', minareyi kılıfına uydurmak için, Hacı Bektaş-ı Velî'ye kişiliksizlik ve takiyye yalancılığı izafe etmek zorunda kalıyor. İkincisi, Hacı Bektaş-ı Velî'ye izafe edilen Bizans uygarlığından yararlanma ve İslam-Hristiyanlık ayırımı yapmama tutumu da, yazarın ilk iddiasıyla çelişiyor. Bu kadar geniş mezhepli bir insan, herhalde Müslümanlar'la Hristiyanlar'ı birleştirmeye çalışmadan önce, Sünnîler'le Alevîler'i birleştirmeye çalışırdı; bu kadar geniş mezhep ve meşrepli bir insan, basit bir Batınî dailiğinin dar kalıplarına sıkışıp kalamazdı. Yukarıda ***Makalât***'tan yaptığım alıntılardan birinde geçen tarsa (hristiyan) kelimesi ve haça tapma tabiri de, herhalde Hacı Bektaş-ı Velî'nin Hristiyanlık hakkında ne düşündüğünü göstermektedir. Doğal olarak İsmail Kaygusuz bu ifadelerime cevap vermekte güçlük çekmeyecek, Hacı Bektaş-ı Velî'nin yine takiyye yaptığını söyleyecektir.

Böylece onun takiyyeciliği Batınî dailiğinden Hristiyanlık taraftarlığına kadar uzanan bir yelpazeyi kapsayacaktır.

Benzer şekilde Baki Öz'e ait "Hacı Bektaş Veli'nin Yaşadığı Tarihsel Ortam" başlıklı makalede de, Hacı Bektaş-ı Velî'nin "dünya görüşü"nü yansıttığı ileri sürülen ve ***Makalât***'tan aktarılan pasajın içeriği ile varılan sonuçlar arasında uçurum bulunuyor. İktibas edilen metinde Yahya ibni Muaz'ın bir sözü yeralıyor. İnsan, Hacı Bektaş-ı Velî'nin düşüncelerinden yararlandığı Yahya ibni Muaz'ın kim olduğunu bir merak edip araştırır, ondan sonra onun "dünya görüşü" ile ilgili değerlendirmeler yapar değil mi?.. Ama ne gezer!..

Yine internette yer alan bir başka metinde, Makalât'ın doğru anlaşılamadığı veya bilerek çarpıtıldığı görülüyor. Şöyle deniliyor:

> "... ***Makalat***'a göre dört kapı: şeriat, Tarikat, Marifet ve Hakikat'tir. Ve gönül yolcusunun, tek tek bu makamlardan geçerek, diğer kapılara ulaşması gerekir. Her kapı on makamdan oluşur ve her kapının gereğini yerine getirenlere ayrı ayrı sıfat verilir.... Şeriat derken İslami olarak kullanılan anlamında bir şeriat anlaşılmamalıdır. Çünkü bu kapıdaki on makam, daha çok yola giriş makamlarıdır...."

Evet, değerlendirmeler böyle. Halbuki, yukarıda Hacı Bektaş-ı Velî'den yaptığımız alıntıların gösterdiği gibi, Şeriat "yola giriş" değil, yolun ayrılmaz ve aynı zamanda en temel parçası niteliğini taşımaktadır. İkinci olarak, burada anlatılan Şeriat tabiî ki İslam'ın ta kendisidir, İslamîdir. Fakat bu çarpıtma ve tahrifat doğal kabul edilmelidir. İnsanlar, değil Hacı Bektaş-ı Velî gibi zatların, Allahü Teala'nın kitaplarını (Tevrat ve İncil) bile çarpıtmış ve tahrif etmiş bulunuyorlar.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: ***Makalât***, hacim olarak küçük olmakla birlikte, ciltlerce şerh yazılmayı gerektirecek yoğunluk ve derinlikte bir şâheserdir. Hacı Bektaş'ı Velî'nin, kullandığı Şeriat, Tarikat, Marifet ve Hakikat kavramlarının mufassal biçimde anlaşılması için okurlarını yönlendirdiği referanslar ise öncelikle

Kur'an tefsirleri (ayet açıklamaları) ile hadislerdir. İkinci olarak da velîlerin hayat hikayelerinin anlatıldığı kitapları (tezkiretü'l-evliya) tavsiye eder. (Mesela Ferideddin-i Attar'ın ***Tezkiretü'l-Evliya*** adlı kitabı önemli bir kaynaktır.) Yeterli bir Kur'an ve hadis bilgisi ve tasavvuf düşüncesi birikimi olmayanların Hacı Bektaş-ı Velî'yi doğru anlamaları, daha açık bir ifadeyle, kendisinin istediği gibi anlamaları imkânsızdır.

İCAZET MESELESİ

“Vaktiyle Beykoz’daki Yûşâ aleyhisselâm’ın
ziyaretine sık sık giderdik.
Rahmetli kardeşimiz Hacı Aziz (Abdülaziz Bekkine) Efendi de
Kuddûsî hazretlerinin menâkıbını yanından hiç eksik etmezdi.
Vapurda giderken biz de bir kamaraya girer
onları tatlı tatlı okurduk….”

Mehmed Zahid Kotku

(***Nefsin Terbiyesi***,

10. b., İstanbul: Seha Neşriyat, 1994, s. 193.)

Günümüzde birileri, sapık görüşlerine şer’î delil bulamadıkları için, kendilerine yöneltilen eleştirileri, derin odaklar tarafından üretilmiş taktik çerçevesinde, “Bu eleştirileri yapanların icazeti var mı?” diyerek itibarsızlaştırmaya çalışmaktadırlar.

Ancak, alimlerin sözlerinin değeri icazetleriyle ya da kavuklarının büyüklüğü ve cübbelerinin uzunluğuyla değil, merhum Elmalılı’nın belirttiği gibi “ilim zihniyetine ve haysiyetine bağlılık”larıyla ölçülür.

İcazet ve silsile, insana masumiyet kazandırmaz ve hak üzere olma garantisi vermez. Hz. Ebubekir r. a., Hz. Ömer r. a.’i yerine halife olarak tavsiye ettiğinde şu

açıklamayı yapmıştı: "Adil davranırsa ne âlâ, yok böyle davranmazsa, ben ancak hayrı istedin ve gaybı bilmem."

Ve yine merhum Elmalılı'nın ifadesiyle, alimlerin "Allah'ın emrine aykırı olduğu açık olan hatalarına bile itaatı caiz görmek" şirktir ve küfürdür.

*****

İcazet, basitçe, bugün diploma olarak adlandırdığımız belgeye karşılık geliyor. Bu uygulamayla, kendisine icazet ya da diploma verilen bir kimsenin herhangi bir bilim veya sanat/zanaat dalında faaliyet göstermesinin "**caiz**" olduğu ifade edilmiş oluyor. Bu tür uygulamaların toplumu ilgilendiren etkinlik ve faaliyetleri önemli ölçüde kolaylaştırdığı ve güvenilir bir yapıya kavuşturduğu inkâr edilemez bir gerçektir. O nedenle, icazet müessesesi, hemen her toplumda yazılı veya sözlü olarak işlev görmüş ve görmektedir.

Ancak bazı durumlarda, icazet ya da diplomanın herhangi bir anlamı veya işlevi bulunmaz. Mesela bir "**şairlik icazeti**" düşünülemez. Bugün üniversitelerde Türk dili ve edebiyatı, İngiliz dili ve edebiyatı vs. gibi bölümler mevcuttur. Fakat buralar, edebiyatçı yetiştir(ebil)en yerler değildir ve verdikleri diploma da, mezun (izinli) olan kişinin edebiyatçı (edib) sayılması gerektiğini göstermez. Buna karşılık, Peyami Safa gibi diplomasız kişiler birer edebiyatçı olarak temayüz edebilirler. Hafızlık gibi vasıflar için de aynı şey geçerlidir. İcazetin olup olmaması, hafızlık bakımından artı veya eksi bir değer taşımaz. Bir insan hafızsa hafızdır, değilse değildir. Aslında genel olarak ilim de bir ölçüde böyledir. Tasavvufî olgunluk için de aynı şey geçerlidir. ***"Dervişlik tac ile hırka değil, gönlü derviş olan hırkaya muhtaç değil." "Dervişlik olsaydı tac ile hırka, biz dahî alırdık otuza kırka."***

Kısacası icazet (ya da diploma), mutlak anlamda bir yeterlilik durumuna işaret etmediği gibi, icazet yokluğu da, her zaman yetersizlik anlamına gelmez. Mesela bugün, özellikle İslâmî ilimler bağlamında icazete özel vurguda bulunanlar, böylesi

bir yaklaşım çerçevesinde, itikadî mezheblerden birinin kurucusu durumundaki **İmam Hasen el-Eş'arî**'nin icazetsiz kabul edilmesi gerektiğini akıllarına getirememektedirler. Ya da, icazetinin, en iyi ihtimalle, sapık bir mezhep olarak sürekli lanetledikleri Mutezile'ye dayandığını kabul etmek zorundadırlar. Bilindiği gibi İmam Eş'arî, Mutezile alimlerinden Cübbaî'nin talebesiydi ve ona muhalefet edip farklı düşünceleri savunmuş, böylece kendi mezhebini tesis etmişti. Aynı yaklaşımla, icazetsiz olduğu için merhum **Said-i Nursî**'nin de bir yana bırakılması gerekmektedir. Gerçekte, **İmam Eş'arî**'nin icazetinin bulunmuyor olması, onun ilim bakımından yetersiz ya da güvenilmez olduğu anlamına gelmez. Alimin ilminin doğruluğunun teminatı icazet değil, dayandığı deliller ve yöntemindeki sağlamlık ve doğruluktur.

Bu şekilde aşırı icazet vurgusu yapanların, günümüzün ilahiyat fakültelerinin diplomalarını da, sırf icazet adını taşımadıkları için geçersiz saydıkları görülmektedir. Mevcut imam hatip liselerinin ve ilahiyat fakültelerinin bir yığın kusur ve eksiklikle malul oldukları bir gerçektir, ancak bu, onların bütünüyle yok sayılmalarını ve faydasız kabul edilmelerini gerektirmez. Bu okulların kurulması için merhum Celal Hoca gibi zatların ne sıkıntılar yaşadıkları bilinmektedir. Anadolu'nun değişik yerlerindeki alim zatlar da bu tür okulların açılması için ellerinden gelen çabayı göstermişler ve Konya'da merhum Hacı Veyiszade örneğinde olduğu gibi bizzat oralarda ders de vermişlerdir. Geleneksel medrese sisteminin kendi içinde bir ölçüde sağlam ve tutarlı bir yapısı bulunmakla birlikte, herhangi bir kutsallığı ya da vazgeçilmezliği yoktur. Nitekim, Sultan Abdulhamid'e sunduğu ***Risale-i Hamidiye*** adlı eseriyle tanınan Suriye ulemasından Hüseyin Cisr Efendi (ki ona merhum Said-i Nursî eserlerinde birçok yerde atıfta bulunur), Trablusşam'da, Türkiye'deki imam hatipleri akla getirecek şekilde, geleneksel İslâmî ilimlerle modern bilimlerin birlikte okutulduğu yeni bir okul kurmuştu. Yine Osmanlı'nın son döneminde Konya'da Ziya Efendi, Islah-ı Medaris-i İslâmiye adı altında yeni bir kurum tesis etmiş, zamanın şeyhülislamı Mustafa Sabri Efendi bile, oğlu İbrahim'i tahsil görmesi için buraya göndermişti.

İlim öğretiminde icazet (diploma) usulü, özellikle hadîs öğretiminde başvurulan bir yöntem durumundadır. Hadîsçilere göre icazet, bir muhaddisin, talebesine (tâlib), rivayet ettiği hadîslerin tamamını veya bir kısmını, onları her ne kadar tek tek ravileriyle birlikte sözlü olarak nakledip ezberletmemişse de, kitap haline getirilmiş şekliyle rivayet etmesi için izin vermesidir. Ancak, bir grup alim, bu şekilde icazet yoluyla hadîs rivayetinin caiz sayılmasına muhalefet etmişlerdir. İmam Mâlik ve İmam Mâverdî bunlardandır. Böyle düşünen alimlere göre, esas itibariyle icazet sahibi olmak değil, o hadîsi bizzat dinlemiş ve ravîleriyle birlikte öğrenmiş olmak önem taşımaktadır. Bununla birlikte, zamanla icazet usûlüne muhalefet edenler azalmış, uygulamada bu yöntem esas alınmış ve yaygınlık kazanmıştır.

Fıkıhçılar ise icazeti fiilî, kavlî (sözlü) ve lâhik (eklenen) olmak üzere üçe ayırırlar. Bir kimseden herhangi bir işle ilgili olarak, izin ve ruhsata delâlet eden bir fiil ve hareketin meydana gelmesi durumunda "fiilî icazet" ortaya çıkmış olur. Bunun "İzin verdim" şeklinde sözle belirtilmesine ise "kavlî (sözlü) icazet" denilir. Bir kimsenin önceden izni olmadığı halde yapıldıktan sonra bir şeyi kabul ve tasdik etmesi de "icazet-i lâhika" şeklinde isimlendirilir.

Tarikatlarda ise icazet (icazetname), genelde, bir şeyhin müridine, irşada yetkili olduğunu göstermek için verdiği izne denilmektedir. Ancak, herhangi bir tarikatın yoldan sapıp bozulması durumunda, icazet kurumu da bozulmakta, bu noktada icazetten beklenen fayda, yerini, tam aksi yönde bir istismara ve olumsuzluğa bırakmaktadır. Nitekim İmam-ı Rabbanî şöyle demektedir:

> "Şunu da bilesin ki, bazı ihlas sahibi kimselere icazet verilmesi, dalâletin yayılıp umumileştiği bir zamanda; bir cemaat için Hak yoluna delil olup göstermesi içindir. Bunun için kendisine icazet verilmiştir.... İcazet onun için, kemal ve tekmil vehmine düşüren ve esas maksattan olan birşey değildir."

(***Mektûbât-ı Rabbânî,*** C. 1, çev. A. Akçiçek, İstanbul: Merve Yay., t.y., s. 467.)

"Bu tarikat-ı aliyyede şeyhlik ve müridlik, tarikatı öğrenmek ve öğretmekledir; külahla ve şecere ile değil. Bu külah ve şecere ekseri meşayıhın tarikatında resmî bir hal almıştır. O kadar ki, onların son gelenleri, şeyhliği ve müridliği, külah ve şecereye inhisar ettirmiştir." (***A.g.e.***, C. 1, s. 484.)

Benzer şekilde Şah-ı Nakşbend de, Molla Câmî'nin ***Bahâristan*** adlı kitapçığında naklettiğine göre, gerçekte silsilenin (yani icazetin) bir önem taşımadığını belirtmektedir.

*

Allahu Teala'yı zikretmek için bir şeyhten icazet (izin) almanın, şeyhin alim ve kâmil olması durumunda faydaları varsa da, zorunlu değildir. Bununla birlikte, (iki-üç günde tek bir öğün yemek yeme gibi) riyazetler yoluyla nefsini terbiye etmeye çalışanların, itikadı düzgün, ilim sahibi, ahlâken kâmil ve istikamet sahibi icazetli bir şeyhe intisap etmesi gerekir. (Ancak, günümüzde tarikatlarda genelde, ilgili kitaplarda nakledilen türden böylesi bir "mücahede"nin bulunmadığı görülmektedir.)

Kuddûsî hazretlerinin aşağıdaki mısraları bu hususları açıklamaktadır:

Bu yola şeyhsiz süluk itmekde var havf u hatar
Bir icazet sahibi şeyhden izin al kıl cihaz

Bulamaz safi şeyhi, sana benden olsun izn-i tâm
Eyle imdi zikr-i Hudâ itme asla ihtiraz

Bu icazet âmmedir, virdim izin isteyene
Tâ kıyamet günine dek zâkirîne var cevaz

Yazana okuyana dinleyene virdim izin
Bu hakîkat emridir, zann itmeniz emr-i mecaz

Her kim eyler bu icâzetnâmeye hoş hüsn-i zann
Anı Allah ehl-i irfandan ider mahrum komaz

Girmek istersen erenler zümresine ey azîz
Turma dâim eyle tevhîd gice gündüz kış u yaz

Dört neferden uzlet eylersen bulursın tîz murâd
Ehl-i dünyâ, ehl-i gaflet, ehl-i bid'at, hîle-bâz

Kesme dilden her nefes her dem beher hâl zikri sen
Zâkirîn kalbine şeytân mâsivâyı koyamaz

Bulmadım bir şeyh deyüb terk itme zikrullahı çün
Sana Kuddûsî icazet virdi oldun sen mücâz.

KÂMİL İNSAN

Kâmil insan olmak, bilimsel icat ya da keşif yapmak, teknoloji üretmek veya ekonomik başarı gösterip ultra zengin olmaktan daha zordur.

Bugün aramızda teknoloji ve ekonomiden anlayan insanlar az değil, ama kâmil insan yok gibi. Yok denecek kadar az.

Peki, kâmil insan kimdir?

Kâmil insanı, Batılı ya da çağdaş insan tipini ters çevirerek değil, ***Kur'an*** ve Sünnet'ten hareketle tanımlamalıyız.

"Kâmil insan", "Batılı/çağdaş insan"ın her açıdan zıddı değildir.

Batılı insanın ters çevrilmesiyle ulaşılan bir "kâmil insan" tanımı, belki sadece laiklik ve reform öncesi Batı'da benimsenen ideal hristiyan tipini anlamayı sağlar: Dünyayı terk etmeyi amaçlayan **ruhban**.

*

Teknolojiyi veya ekonomiyi küçümsemek, kâmil insan olmanın anahtarını vermez. Teknoloji ve ekonomiyi küçümsemek, herşeyi onlardan ibaret sanmak kadar yanlış bir tutumdur.

Peygamber Efendimiz s.a.s.'in buyurduğu gibi, "**Hepsinde de hayır olmakla birlikte, kuvvetli mümin zayıf müminden hayırlıdır**".

Bu kuvvetliliğe bedensel güç de, ekonomik güç de, teknolojik üstünlük de, sosyal statü de, siyasal güç de, bilgi de, tefekkür de dahildir..

Ancak sosyo-politik ve ekonomik gücün kaynağı, dinden taviz verme, yani aracın amaca dönüştürülmesi, araç için amacın feda edilmesi olmamalıdır..

*

Kâmil insan, tanım gereği ***Kur'an*** ve Sünnet'le çelişmez.

Savunduğu görüşler itibariyle çelişmez. Yoksa kâmil olmak, amelen pür hatasız olmak değildir.

Bununla birlikte, kâmil insanlar, İmam Gazalî'nin ***el-Munkız***'ın son paragrafında ve ***İhya***'nın dördüncü cildinin başında belirttiği gibi, **hatada ısrar ve inat etmeyenler**dir.

Onlar, kendilerinin ve yakınlarının aleyhine bile olsa **adalet**ten yana olurlar.

Kendi kişisel imaj ve itibarlarının zarar görmesi pahasına da olsa her hususta hakkı söylemeye çalışırlar.

Ancak bu, amelen hiç hata yapmayan insanlar olmaları anlamına gelmez.. "**Masum**" değildirler, nefislerine mağlup olabilirler, fakat **tevbe** ederler, günahta ısrar etmezler.

Üzerlerinde kul hakkı kalmaması için helalleşmeye, hakkı geçen kişileri razı etmeye uğraşırlar.

(Peygamberler, onlardaki ilim-irfan, güçlü yakîn ve "Allah'ın burhanını görmüş" olmaktan dolayı günaha meyletmezler, günahtan kaçınırlar, **mahfuz/korunan** velî ise, normalde günah işleyebilecekken bir şekilde korunur, uzak tutulur.)

*

İnsanların kemali konusu üzerinde en çok duranlar belki de hadisçilerdir.

Onlar, Subhi es-Salih'in hadis usulü ile ilgili kitabında aktardığı gibi, Said b. el-Müseyyeb'in "**Fazileti kusurundan çok olanın kusurları, fazileti dolayısıyle bağışlanmalıdır**" şeklindeki sözüne önem verirler..

(Bu, **amelî** meselelerde böyledir, insanların toplumu ilgilendirmeyen kişisel kusurları mümkün mertebe örtülür.. **İtikadî-fikrî** meselelerde ise durum farklıdır, yanlışlar söylenir.)

Hatîbu'l-Bağdadî şöyle der:

> "Hiçbir değerli şahıs, kıymetli alim, kuvvet ve kudret sahibi insan yoktur ki bir kusuru bulunmasın; fakat kusurları söylenmeyen insanlar da vardır (böylece biz onları kusursuz gibi görmeye başlarız)."

Hadisçiler, **kâmil** insanı (adil insan) tanımak için felsefe yapmak yerine, doğrudan ***Kur'an*** ve Sünnet'e bakarlar.

Hatîbu'l-Bağdadî, adil insanı şöyle tanımlıyor:

> "**Farzları ifa** eden, emredileni devamlı yapıp nehyedilenden sakınan, **insanı adileştiren günahlardan kaçınan**, davranışlarında **hakkı arayıp yapılması gerekeni yapan**, bu esnada dilini ve şahsiyetini zedeleyen sözleri ağzına almayan kimseye adil denir ve **doğru sözlü** olduğu kabul edilir."
>
> (Subhi es-Salih, ***Hadîs İlimleri ve Hadîs Istılahları***, çev. M. Yaşar Kandemir, Ankara: DİB Yayınları, 1906 s. 106.)

İKİNCİ BÖLÜM

TASAVVUF TARTIŞMALARI

TASAVVUFÎ HÂL, MAKAM, MERTEBE NEDİR; KİM VE NERESİ İÇİNDİR?

Yukarıdaki ‘havalı’ başlık, ***Yeni Şafak*** yazarı Ömer Lekesiz’in bir yazısının başlığı..

Lafa şöyle başlamış:

> **İbnü’l-Arabî**, tasavvufi hâl, makam ve mertebeyi, anlamlarındaki nüansları da yer yer belirleyerek, biribirlerinin içinden geçebilen (biri diğerlerinde yerleşebilen) kelimeler olarak kullanılır.
>
> Örneğin, makamı mekân’a bağlarken, nitelik anlamında mekânı da mertebe’ye bağlar ve der ki: “Yüce mertebeler, mertebe oluşları yönünden varlığa sahip değildir, onlar kendilerine bakan kimsenin varlığıyla mevcuttur. Bu kısma örnek olarak, makamları verebiliriz. Makamlar yerleşenin varlığıyla mevcuttur. Bir yerde makam yoksa, orada yerleşen kimse yok demektir.” (***Tercüman***’dan nakleden, Suad el-Hakîm, ***İbnü’l-Arabî Sözlüğü***)

Bunlar, **soyut** biçimde dile getirildikleri için yüce hikmetler gibi görünen basit düşünceler.

Müşahhas hale getirildiklerinde, (Weber’den esinlenerek söylersek) “**büyü**leri bozulur”.

Soyut laflar, bir insanın, **x**‘e nasıl bir **değer** verdiğini söylemeden mesela 3 + x = 5 şeklindeki bir denklem hakkında felsefe yapmasına benzer.

X’e hangi değeri verdiğini bildirmediği sürece, onun akıl yürütüşünün doğru mu, yanlış mı olduğu konusunda birşey söyleyemezsiniz.

Ama, x’in mesela 4 olduğunu ileri sürmesi durumunda, onun aslında matematikten anlamayan bir zır cahil olduğu ortaya çıkar.

İbn Arabî’nin yukarıdaki lafına dönersek, mesela hal, makam ya da mertebe olarak **cömertlik** kavramını alalım.

Cömertlik, **İbn Arabî gibi konuşursak**, “cömert insanın varlığıyla mevcuttur”. Cömertlik, dış dünyada **kendi başına varlığı** olan birşey değildir.

Birileri bu tür basit düşünceleri **soyut** hale getiriyor, eşsiz hikmetler gibi yazıyor, aslında **boş gevezelik** yapıyor, başka birileri de, onları **anlamadan** tekrarlıyor.

*

Lekesiz’in yazısı şöyle devam ediyor:

> Hâl ve makamlar hakkında, sûfî müelliflerin sayısal bakımdan farklı tasniflere gittiklerini örnekleriyle birlikte zikreden Abdurrezzak Tek de, el-Herevî’nin ***Yüz Basamak***’ından (***Menâzilü’s-sâirîn***’den) hareketle, zikrettiğimiz üçlü üzerinden: “… hâl ve makamlar açısından mürîdin tasavvufî terbiye ve manevî yükselişindeki temel unsur, zâhirî ve bedenî **amel**ler: sâlikin **bâtınî ve kalbî amel**ler; ârifin de söz konusu **amelleri yerine getirmekle birlikte** bunlara takılıp kalmayarak sadece Allah’a yönelmesi ve O’nda fani olmasıdır” sonucuna ulaşır.

Bunlar da, aslında herkesin bildiği **basit** düşünceler..

Klasik kitaplarımızda **ilim, hal ve amel** ayrımı yapılır. (**Makam**dan bahsedenler, **hal**in devamlılığını kast etmektedirler. Mesela cimri bir adam, o sıralarda okuduğu ya da dinlediği şeylerin etkisiyle bir anda cömertçe bir ruh **hal**i içine girebilir, bağışta bulunabilir, fakat ertesi gün, yaptığı cömertlikten pişmanlık duyabilir, vaatte bulunmuşsa vaadinden dönebilir. Cömertlik **makam**ında olan kişi ise daima cömerttir.)

Bu **ilim, amel ve hal** ayrımı, günümüzde **sosyal psikoloji** kitaplarında "**tutumun öğeleri**" olarak ele alınmaktadır: **Bilişsel öğe**, **duygusal (duyuşsal)** öğe, **davranışsal** öğe.

Mesela **tevazu (alçakgönüllülük)** bahsini ele alalım.

İnsanın **tevazu** sahibi olabilmesi için, öncelikle bu haslete ilişkin bir **ilmi**nin, bir **bilişsel farkındalığı**nın oluşması gerekir.

Kendisinin **asil bir ırktan, soydan veya aileden** geldiğini, yaratılıştan bir üstünlüğünün bulunduğunu, veya başka tür **haslet ve yetenekleriyle olağanüstü bir insan** olduğunu düşünen, ve *"İnsanlara karşı mütevazı davranma, senin gerçekten değersiz olduğunu düşünürler, değerinin farkında ol"* şeklindeki ön kabullere göre yaşayan birinin mütevazı olması imkânsızdır. Çünkü, **ilim, yani bilişsel öğe, işin temelidir**.

Bununla birlikte, işin ilim tarafı halledilse bile, yine de o haslet, bir **hal** olarak ortaya çıkamayabilir. Bir **duyguya/duyuşa** dönüşemeyebilir.

Bunun çaresi olarak, kişinin kendisini **amel**e (davranışa) **zorlaması** (tekellüf) gösterilir. Mesela insan cömertlik yapa yapa sonunda o haslete sahip bir hale gelir. Mütevazı davrana davrana mütevazı bir insana dönüşür, kalbindeki kibir duygusu yok olur. (**Beden/vücut dili** kitapları da insandaki bu özelliğe dikkat çeker.. Kibirli insan, başını dikerek duracağı, insanlara tepeden bakacağı gibi, böyle **davranmak**,

kasılarak yürümek de, bir süre sonra insanın bu davranışına paralel bir ruh **hal**i içine girmesine yol açar.)

*

el-Herevî'nin sözünü ettiği **batınî ve kalbî amel**e gelince..

Bir insanda bir **hal** yerleşince, artık **amel**den ziyade, o halin gereğini **niyet ve kalp düzeyinde** takip etmek önemli hale gelir.

Mesela, Feridüddin Attar'ın ***Tezkiretü'l-Evliya***'sında, meşhur sûfîlerden birinin bir diğerini birlikte hacca gitmeye davet etmesi olayı aktarılır. Davet edilen, teklifi kabul etmez, gerekçe olarak da şöyle der: "**Bende henüz niyet oluşmadı.**" Yani, haccı, arkadaşı teklif ettiği için değil, sırf Allah c. c. için niyetlenmiş olarak yapmak istemektedir.

Yine aynı kitapta, meşhur sûfîlerden birinin, şeyhinin sohbetindelerken gelip birşeyler isteyen bir fakire verdiği sadakayla ilgili hatırası anlatılmaktadır. Hemen hırkasını çıkarıp fakire vermiş, bunun üzerine şeyhi ona, "**Halinde yalancısın**," demiştir, "**önce, bir başkasının verip o sevabı kazanmasını bekleyecektin, kimse vermezse verecektin**".

*

"Ârifin söz konusu ***amelleri yerine getirmekle birlikte*** *bunlara takılıp kalmayarak sadece Allah'a yönelmesi ve O'nda fani olması"* ise, kişinin, bir edebiyat paralama olarak değil, bir duyuş, bir hissediş olarak, **amellerini önemsememesi**, bunun Allahu Teala'nın kendisi üzerinde tecelli eden bir **kaza ve kaderi** olduğunu anlamasıdır. Bunun bir **lütuf** olabileceği gibi, bir **imtihan** da olabileceğini fark etmesi, ve daima bir korku hali üzere olmasıdır.

Lekesiz'in yazısı şöyle devam ediyor:

> Gerek İbnü'l-Arabî'nin gerekse el-Herevî'nin son tahlilde hâl, makam ve mertebe ile **fizikî değil idrakî bir mekân** tutmayı ve bu mekânı da sonuçta **Allah'ın mekansızlığında eritme**yi kastettiklerini düşünebiliriz. Diğer bir ifade ile tasavvufî mertebelerin hâl idrakiyle makamsal bir mekânda (ya da mekânsal bir makamda) toplandığını söyleyebiliriz.

Bunlar boş ve gereksiz laflar.

Ve bu boş lafları, onlardan da boş olan şu saçma sapan laflar izliyor:

> Ancak, bunlara bağlı olarak, **Hz. Ebubekir**'den nakledilen *"İdrak, idrakteki acziyeti idrak etmektir"* deyişince hâl, makam ve mertebenin içinden, "bunlar nedir" sorusuna bir cevap verebildiğimizi var saysak da, "bunlar kim ve neresi içindir" sorusundan kurtulamayacağımız gibi, *"tasavvuf* ***hâl bilgisi****dir,* ***idraki*** *mümkün olmadığından* ***izahı*** *da mümkün değildir"* şeklindeki genel kanaate teslimiyet ile, soru üretmekte mahir merakımızı da gidermiş olmuyoruz.

Bir defa, Hz. Ebubekir'in sözü bu haliyle eksik..

Aktarılan ifade, sadece **marifetullah** bahsi için geçerlidir.

Diğer pekçok hususta **idrakte acziyet** diye birşey söz konusu olmayabilir. Adamına göre değişir.

"Tasavvuf **hâl bilgisi**dir, **idraki** mümkün olmadığından **izahı** da mümkün değildir" şeklindeki söz de yanlış.

Hal ile **halin bilgisi** farklı şeylerdir. Ve **tasavvuf,** *hal bilgisi* değil, halin bilgisiyle birlikte bulunan veya bulunmayan ***hal***dir.

*"****İdraki*** *mümkün olmadığından* ***izahı*** *da mümkün değildir"* şeklindeki ifade de yanlış.

İdraki mümkündür, fakat aynı idraki yaşamamış olanlara izah etmek mümkün olmaz.

Mesela '**sevgi**'yi ele alalım. Hayatında hiç sevgi diye bir duygu yaşamamış olana bunu izah etmek mümkün olmaz. Anlatılanları anladığını zannettiği zaman bile, anladığı başka birşeydir, sevgi değil. Anladığı o farklı şeye hatalı biçimde sevgi adını verir.

Buna karşılık, bir **hal** olarak sevgi durumunu yaşamış kişi, sevginin ne olduğunu bildiğinin farkındadır. Ona ilişkin edebiyata itibar etmez. **Sevgi bilgisi** diye birşeyle uğraşmayı anlamsız, gereksiz ve boş görür.

Lekesiz'in yazısı şöyle devam ediyor:

> Sonuçta mesele şurada toplanıyor: Zikrettiğimiz sorular esasında kurtulmamız ve **merakımızı yenmemiz**, bu zamana kadar **sûfî müellifler** tarafından ortaya koyulmuş ilgili tasniflerle ve tefsirlerle bugün de yine mümkün olabilir mi?

Anlayışın/idrakin yetersiz olduğundan, senin için mümkün olmayacak gibi görünüyor.

O yüzden, entellik meraklısı Lekesiz'in yazısının şu ifadelerle devam ediyor olmasını doğal karşılıyoruz:

> Eğer zorunlu modernler olmasaydık ve **Kant, Husserl, Heidegger, Marleau-Ponty** vb. **idraki fenomenolojik düzeyde** deşelemeselerdi bu **mümkün olabilirdi**. Bunlar yüzünden, en özet söyleyişle ancak insan için, ancak insanda ve ancak insanın mekanı olan yeryüzünde **tasavvufi hâl, makam ve mertebe'yi eski kelimelerle konuşmamız şimdi çok zor görünüyor**.

İşte buna, "okumuş cehalet" deniyor.

Bunun ardından Lekesiz, *“Bu hususu Marleau-Ponty’nin (ki o bir Marksist’tir)* ***Algının Fenomenolojisi*** *adıyla çevrilen* ***idrakin anlaşılması****na dair çalışmasından yapacağım şu alıntıyla resmetmeye çalışayım”* diyor ve Marul mu her neyse, ondan gereksiz ve ilgisiz bir alıntı yapıyor.

Ardından da şöyle diyor:

> Bu alıntıdan hareketle, aşırı tutuculuk (yobazlık) ve reddiyecilik (münkirlik) ekseninde süren güncel tartışmaları elimizin tersiyle bir kenara iterek tasavvufa baktığımızda, onu **kültür düzeyine indirilmesi mümkün olmayan dine (İslâm şeriatına)** mahsus yetkin bir kültür formu olarak görebiliyorsak, **ona mahsus terminolojiyi, tefsiri yenileme iddiasını** yüklenebiliriz, demektir.

Ömer bey, bu işler senin ve senin gibilerin boyunu aşıyor.

Ama, Ömer Lekesiz kendisinden emin:

> Zira, bir kere başarılmış olan, bir daha başarılabilir ve dolayısıyla **özü elimizin altında olan**dan **yeni zamana mahsus yeni ideal formları** üretmek hiç de zor olmasa gerektir.
>
> Bu manada asıl mesele, kimlerin **cahillikle, yanılgıyla, reformistlikle, zındıklıkla suçlanmayı** daha baştan kabul ederek (sineye çekerek) yola çıkacağıdır.
>
> Serdengeçtilerin ve Müslümanca idraki nedeniyle taşlanmayı göze alanların yokluğu, **düşüncenin yokluğu**dur.

Ne yazık ki (yani ne mutlu ki) “özü”, senin elinin altında değil. Elinin altında sadece, **anlamayı başaramadığın sözü** var.

Ve bu anlayışsızlık, seni, itiraf ettiğin gibi, ancak **cahillik, yanılgı, reformistlik ve zındıklık** limanlarına götürebilir.

Çünkü sizde düşünce yok.. **Düşünce edebiyatı ve artistliği** var.

Ve bu artistlik, ne yazık ki, düşüncesizliğin ta kendisi durumunda.

İMAM-I RABBANÎ'Yİ DİLİNE DOLAYAN CAHİL NADAN (DENSİZ)

Birisi, İmam-ı Rabbanî'yi eleştiren bir yazı kaleme almış.

Eleştirmesi normaldir.

Hakkında manası açık âyet ve hadîs bulunan hususlar dışındaki konularda insanlar ihtilafa düşebilirler.

Mesela farklı mezheplerin mevcudiyeti sebepsiz ve hikmetsiz değildir.

Ancak, eleştirilerin delillere dayanması, mantıklı ve tutarlı olması gerekir.

Aynı şekilde eleştirilere cevap verenler de delillere dayanmalı, "Sen kim oluyorsun da bu büyük zatı eleştiriyorsun"dan öteye gitmeyen lakırdıları fikir tartışması zannetmemelidirler.

Karşı çıkıyormuş gibi görünerek "reklam"ını yapma oyunlarından da uzak durmalıdırlar.

*

Söz konusu yazı, "Akıl hocası İmam-ı Rabbani olanın vay haline!" başlığını taşıyor.

Yazının spotunda, *"**Mektubat**, İslam'ı yaşamaktan çok İslam görüntüsü altında Müslümanı İslam'dan uzaklaştıran bir kitaptır"* ifadesi yer alıyor.

Yazının ilk paragrafı ise, bu iddiayı çürütmekle işe başlamış:

> "Müslüman elbette her kitap gibi İmamı Rabbani'nin eserlerini de okumalıdır. Ama bir şartla… İslam'a hizmet eden bir insan olduğunu hatırdan çıkarmadan, muhabbet beslerken kendisine vahiy gelmediğini

bilerek, vahiyle desteklenmediği için yanlış yapabileceğini de göz ardı etmeden..”

İmdi, İmam-ı Rabbanî hem İslam’a hizmet etmiş oluyor, bunu hatırdan çıkarmamamız gerekiyor. Hem de eseri **Mektubat**, müslümanı İslam’dan uzaklaştıran bir kitap..

Bunu yazabilen biri hakkında şu tespiti yapmak gerekir: **Beyin ölümü gerçekleşmiş, fakat nasıl oluyorsa hâlâ yazıp çizmeyi başarabiliyor. Bir tıp mucizesi..**

*****

Yazıyı kaleme alan kişi, ***Mektubat***’ın 13. mektubunu konu edinmiş.

Mektup, *“Yolun sonsuz olduğu ve hakîkat bilgilerinin, islâmiyyet bilgilerine uygun olduğu bildirilmektedir”* diye başlıyormuş. (Her ne kadar ***Mektubat***’ı altını çize çize okumuş isek de, yazardan alıntı yapmakla yetineceğiz.)

İmam’ın bu satırları neden yazmış olabileceğini tahmin etmek zor değil.

İmam-ı Rabbanî’nin yaşadığı yer ve devir, İslam tasavvufunun **Hint kültürü**nden etkilenişine sahne olmuş durumdaydı.

Hak ile batıl birbirine karıştırılıyordu.

Babür Şah’ın torunu Ekber Şah, hak ile batılı birleştiren yeni bir dini piyasaya sürmek üzere kolları sıvamıştı.

Hakikat edebiyatı almış başını gitmişti.

İmam aslında, bu ifadeleriyle, “hakikat” denilen şeyin İslam’ın dışında olamayacağını, İslamî bilgilerle çelişmesinin mümkün olmadığını söylemeye çalışmaktadır.

O mektubu, yazıldığı dönemin şartlarından koparıp günümüz Türkiye'sindeki tartışmalar ışığında değerlendirdiğinizde yanlış sonuçlara varmanız kaçınılmaz hale gelebilir.

*

Yazıda, İmam'ın şu ifadesi de eleştiri konusu yapılıyor:

> "Bunun içindir ki, büyükler, Seyr-i ilallah yolculuğunun elli bin senelik yol olduğunu bildirmişlerdir. Belki de, Me'âric sûresinin dördüncü âyetinde, (Melekler ve rûh oraya bir günde varırlar. Bu günün uzunluğu elli bin senelik yoldur) buyurulmakla bu yola işaret edilmiştir."

"Yol"a ilişkin bu tür ifadeler, inanılması zaruri olan itikad esasları arasına girmez.

"Belki" ifadesini kullanmak da, emin olmamayı ifade eder.

Yani İmam, yanılıyor olabileceğini söylemiş olmaktadır.

Bundan dolayı eleştirmek gerekmez.

Söz konusu eleştiri yazısında, *"Elli bin sene tabiri büyüklerin değil Allah'ın kullandığı bir tabirdir. İmamı Rabbani burada ya cehaletini ya da bile bile ayeti anlamı dışına çıkarmaktadır"* saçma ifadesi de mevcut.

İlk cümle, eleştiriyi yapan kişinin idrak noksanlığına işaret ediyor.

Çünkü İmam, söz konusu tabirin Allahu Teala'ya ait olmadığını söylemiyor. Sadece, daha önce söylenmiş bir söz ile ayetteki tabir arasında bir ilişki (belki) olabileceğini söylüyor.

Düşük olan ikinci cümledeki iddia da tutarlı değil. Çünkü ortada "Mutlaka böyledir" diye bir savunma söz konusu değil. Belki kaydıyla, bir "işaret"in

olabileceği söyleniyor. Bu kayıt, “işaret”in olmayabileceğini kabul etmeyi de tazammun eder.

*

Eleştiri yazısında şu da söyleniyor:

> Allah Resulü’nün bu konuda sükut ettiği bilinmektedir. Ayet Müteşabih ayetlerdendir. Allah Resulü’nün sükut buyurduğu bir yerde İmam Rabbani’nin açıklama yapması karşısında okuyucunun bu yorumu alma mecburiyeti yoktur.

Doğrudur, yoktur. Fakat İmam da, böyle bir mecburiyet iddiasında bulunmuyor.

Tespitinin yanlış olabileceğini de belki kaydıyla ifade ediyor. Buna rağmen bu tür eleştirilerde bulunmak, aslında öküz altında buzağı aramaktır.

Maksat üzüm yemek değil.. Sopalar hazırlanmış, yola öyle çıkılmış..

*

İmam’ın sözlerindeki “işaret” kaydı da önemlidir.

İşaretten bahsedilmesi, sözün asıl anlamı mahfuz olmakla birlikte, ikinci bir telmihin de bulunabileceğini kabul etmek anlamına gelir.

Yani, burada **müteşabih** olan hususun reddi ve ona dair bir **“anlam” sınırlaması** veya belirlemesi söz konusu değil.

Ayette ikinci bir hususa “işaret” ediliyor olabileceği de, “belki” kaydı ile, mutlaka doğru olacağı iddia edilmeden dile getiriliyor.

Dolayısıyla, yöneltilen eleştiri aslında yersiz ve boş..

Bunun da ötesinde, böylesi eleştiriler üzerinden “vay haline”li cümleler kurmak, insaf sınırlarını zorlamak olur.

“İslam’dan uzaklaştıran bir kitap” suçlamasını yöneltmek ise, kafayı kullanmamak anlamına gelir.

*

Yazıda, 13. mektuptaki şu ifadeler de eleştiri konusu yapılmış:

> “Fiillerin ve sıfatların ondan başka oldukları anlaşıldı. Her birini ayrı ayrı göstererek, yukarı mertebeye çıkardılar. Şüpheler hiç kalmadı. Keşiflerin hepsi, ahkâm-ı islâmiyyenin açık bilgilerine tam uymaktadır. İslamiyet’in açıkça bildirdiklerinden kıl kadar ayrılıkları yoktur. Tasavvufçuların birkaçı, İslamiyet’in açıkça bildirdiklerine uymayan keşifler bildirmişler ise de, ya yanlış anlamışlar veya sekr yani şuursuzluk hâlinde iken söylemişlerdir. Bâtının zahire uygunsuz olduğu hiç görülmemiştir. Tasavvuf yolunun ortasında, zahire uymayan şeyler görünüyor ise de, bunlar da zahire uydurulur. Zahirle bâtın birleştirilir. Yolun sonuna varanların bâtını, İslamiyet’in zahirine hep uygun olur. Âlimler ile bu büyükler arasında yalnız bir ayrılık vardır ki, âlimler düşünerek ve ilme yolu ile bilirler. Bu büyükler ise, keşf ederek, tadını alarak bulurlar. Bu büyüklerin hâllerinin doğru olmasına birinci alâmet, İslamiyet’in zahirine uygun bulunmalarıdır. Şu ‘ara suresi onüçüncü âyet-i kerîmesi (Göğsüm daralıyor, dilim söylemez oluyor) bunların hâline uygundur.”

Bu ifadelerde yanlış bir şey yok.

Fakat bunları aktaran şahıs, alâkasız yorum ve suçlamalarda bulunuyor.

İmam, tasavvufçuların İslam’ın bilinen ve zahir bilgileriyle çelişkili laflarının **ya “yanlış anlama”dan ya da “şuursuzluk”**tan, sarhoşluk/sekr kendini bilmezliğinden kaynaklandığını söylüyor.

Daha ne desin!..

*

Söz konusu yazıda, aptalca şu sorular yöneltiliyor:

> İyi ama bu İslamiyet'e aykırı serdedilen görüşleri kim nasıl tashih edecektir? Veya İmamı Rabbani'nin Kur'an ve Sünnette olmayan, Allah'ın da mükellef tutmadığı tüm görüşlerinin doğru olduğuna dair delili nedir? Ya kendisi de yanılmış, İslamiyetin açıkça bildirdiklerine uymayan keşiflerde bulunmuşsa durum ne olacak?

İlk sorunun cevabı şu: Onlar, "yanlış anlama" ve "şuursuzluk"tan ibarettir.

İkinci soruya gelelim: İmam-ı Rabbanî'nin **Kur'an** ve Sünnet'te olmayan görüşlerinin doğru olduğunu kabul etmek gibi bir mükellefiyet yok. İmam, böyle bir iddiada bulunmuyor.

İslamiyet'in açıkça bildirdiklerine uymayan keşiflerde bulunmuşsa, zaten, bunları kendisinin yanlış anlamasına veya şuursuzluğuna bağlayacağı açıktır.

Dolayısıyla, ortada aslında herhangi bir sorun mevcut değil.

Aslı astarı olmayan mantıksız varsayımları eleştiri adına sıralama nadanlığının lüzumu yok.

*

Söz konusu yazıda şu ifadeler de yer alıyor:

> Keşflerde yanılma payı olabiliyorsa bunun nedeni Allah'ın Kur'an'ında o keşfin sağlamasını yapacak delillerin olmayışıdır. Bir konuda delil yoksa o şeyin doğruluğu asla iddia edilemez. Delili olmayan her iş, ümmeti tefrikaya atmak, ümmetin üzerine vazife olmayan işle meşgul etmektir.

Böyle bir kafasızlıkla tutup İmam-ı Rabbanî'yi eleştirmek…

Bu ifadelerin neresini düzeltelim!..

Keşflerde yanılma payı olabiliyorsa, bunun nedeni, **Kur'an**'da o keşfin sağlamasını yapacak delillerin olmayışı imiş..

Keşfi geçtik, içtihadî meselelerde bile yanılma payı vardır.

Ancak, içtihadî bilgiler, **Kur'an** veya Sünnet'ten bir dayanağa sahip durumdadırlar. Buna rağmen yine de hataya düşme söz konusu olabilir.
Şayet **Kur'an** veya Sünnet'e dayanılmadan içtihatta bulunulursa, bu, kendi kendine din icat etme olur.

Keşfe gelince… İmam, keşfle ulaşılan bilgilerin İslam'ın **Kur'an** ve Sünnet'e dayanan doğrularıyla sağlamasının yapılması gerektiğini, 13. mektupta zaten ifade ediyor.

Yazıyı kaleme alan şahıs neyi eleştiriyor, anlamak mümkün değil..

*

Eleştiri yazısını kaleme alan idrak fakiri şahıs şunu da yazmış:

> İlim ehli, delil ile hareket eder ve asla vardığı sonucu mutlak görmez. Sufi, delilsiz yol alır ve aldığı sonucu da buna rağmen mutlak görür.

Bu seviyesizlikle nasıl baş edilebilir bilmiyorum.

İlim ehli delil ile hareket edermiş ve asla vardığı sonucu **mutlak** görmezmiş..

Mutlak görür..

Bunun için iki şart var.

Birincisi, **delilin sübutunun (varlığının) kat'î olması**dır.

İkincisi ise, **delilin delaletinin kat'î olması, zannî olmaması**dır.

Bu iki şart gerçekleştiğinde, ulaşılan sonuç **mutlak doğru** kabul edilir.

Mesela, mütevatir haber, sübutu (sabit oluşu) bakımından kat'îdir.

Delalet de kat'î olunca, **mutlak bilgi** ortaya çıkar.

Mesela Resulullah s.a.s.'in namazlardan önce ezan okutmuş olduğu, mütevatir haber ile kesinlik kazanmıştır. Ezanın namaza çağrı anlamı taşıdığı da aynı kesinlikle bilinmektedir. Yani delilin delaleti de kat'îdir.

Bu yüzden, ezana ilişkin bilgimiz mutlaklık ifade eder. Hiç kimse çıkıp da, "Hayır, ezan, bir musikî konseri olarak okunuyordu. Ashabın sanat zevki vardı, musikîye düşkündeler, bu yüzden ezan okutuluyordu. Siz, ezanla ilgili bilginizi mutlak doğru kabul etmemizi isteyemezsiniz" diyemez.

Söz konusu eleştiri yazısını kaleme alan cahil nadan-ı bî idrak, haddini bilip bu meselelere girmekten uzak durmalı, boyunu aşan sulara girmemelidir.

*

Gelelim, yukarıdaki saçmalığın ikinci cümlesine..

Sufî, delilsiz yol alır ve aldığı sonucu da buna rağmen mutlak görürmüş..

Evet, sufîlerin cahil ve beyinsiz kesimi böyle görüyor. Ama İmam-ı Rabbanî bunlardan değildir.

13. mektup, bunu anlatmaktadır. Keşfin doğruluğunun delilinin, İslam'ın **Kur'an** ve Sünnet'e dayanan bilgilerine uygunluk olacağını söylüyor.

Bu kafasız neyi niçin eleştiriyor, bu saçmalıkları buna kim yazdırıyor, anlamak mümkün değil..

*

Birileri de, sözde bu adama cevap veriyor gibi yaparak, yazdıklarının saçmalığını göstermeden bahis konusu ederek, reklamını yapıyorlar.

Ya da bunlara, bu reklam yaptırılıyor.

Karşı çıkıyormuş gibi yaparak, okurlarını, söz konusu yazıya **yönlendiriyorlar**.

Bu topraklar, cehalet ve geri zekâlılığıyla temayüz etmiş insanlar bakımından hayli bereketli olduğu için de, bu **sağ gösterip sol vurma türünden "reklam"**ın işe yarayacağını tahmin edebiliyoruz.

Kurmuşlar bir **derin düzen**, böyle gidiyorlar..

METAFİZİĞİ DEĞİL, KENDİ İDRAKİNİ YENİLE, ONAR!

Belki doğru belki yanlış, İstanbul'un fethi sırasında Bizans'ta papazların kendi aralarında hararetle meleklerin cinsiyetini tartışmakta oldukları, çok tekrarlanan bir hikâye..

Bizans'tan mı ilham alıyorlar, bilinmez, fakat günümüzün birtakım derin odaklarının Müslümanları böylesi tartışmalarla meşgul etmek, gerçek gündemlerinden koparmak için özel çaba gösterdikleri, birilerini meydana sürdükleri biliniyor.

Bu yüzden, bakarsınız, birileri durup dururken, "**Hz. Adem**'in da babası vardı" vs. diyerek ortaya atılır, "Din mi, mezhep mi? **İslam mı, Sünnîlik mi**?" şeklinde "Meyve mi, elma mı? Gıda mı, ekmek mi?" mantık düzeyinde "derin" sorular yöneltir, tartışarak asla bir sonuca varılamayacak **kader** mevzuunu gündeme getirirler.

Tartışma kızışsın diye, onların **argümanlarını çürütmek yerine**, "Bunlar Ehl-i Sünnet dışı sapık" demekten başka birşey yapmayan, böylece onları dikkatlerin odağına yerleştiren, dolaylı propagandalarını yapan "sünnet merasimi" şaklabanları da devreye konulur.

Bütün bunları çok ustaca yaparlar.. Mesela, "Kadercisiniz, şöylesiniz böylesiniz, İslam dünyasını kadercilik batırmıştır" vs. diyerek, sizi cevap vermeye, tartışmanın içine çekmeye çalışırlar.

Böylece sizin, "İslam dünyasını Müslümanların gafleti, münafıkların çoğalması, samimi dindarlığın yerini riyakârlığın alması, dünyaperestlik ve İslam'dan uzaklaşma batırmıştır" demeye zamanınız ve mecaliniz kalmaz.

Bazısı da “saf ayağına yatarak” güya bilgilenmek için size soru yöneltir.. Yıllar önce biri bana e-posta gönderip, “**Hz. Ali ile Muaviye ihtilafı** hakkında ne diyorsunuz, işin doğrusunu sizden öğrenmek istiyoruz” demiş bulunuyordu.

Sizi “gaza getirmek, dolmuşa bindirmek” için “**Hocam, hocaefendi, değerli büyüğümüz**” vs. demeyi de ihmal etmezler.

“Oltaya atladığınız” zaman da, kıs kıs güleceklerinden şüphe edilemez.

*

Bu ahir zamanın fitnelerinden bir başkasını, **sünnetlere bid’at, bid’atlere sünnet muamelesi** yapılması oluşturuyor.

Hatta, **haramlar helal, helaller haram muamelesi** görüyor.

Mesela **Türkiye’nin yasaları**, haramları helal, helalleri haram etmiş durumda.

Zina, “yasal” olarak serbest, zinada “yasaya aykırılık yok”.. Erkeğin ikinci evliliği ise, “yasaya aykırı”..

İçki içmek yasal olarak serbest, içki içene engel olmaya çalışmak ise suç..

Eşcinselliğe sapıklık demeye bile insanların cesareti kalmamış durumda.. Çünkü yasal koruma altında..

Ama, **yerli ve milli Türkiye’nin yerli ve milli yasalarına aykırı** olan helaller (tabiî İslam’a göre helaller), ayıp görülüyor..

2011 seçimlerini hatırlayalım. **Bir partinin 15 üst düzey yöneticisinden dokuzu, “kaset”ten gitmişti.**. Kalanlarının da, “mesajı aldıkları için” kendilerini kurtardıkları iddia ediliyordu.

Ve **Deniz Baykal ile milletvekili evli kadın** olayı..

Son kale Türkiye'nin yerli ve milli yasalarına göre, Deniz Baykal suç olan birşey yapmış değil..

Olayda yasaya aykırılık yok..

Fakat, birisi ikinci evlilik yapsa, **yasaya aykırı**.. (Tabiî İslam'da alenîlik/şeffaflık şartı var. Gizli nikâh diye bir nikâh türü, perde arkasında çevrilen dolaplar, alavere dalavere, flört vs. yok.)

Ali Ulvi Kurucu, hatıralarında, dedesi merhum **Hacı Veyis Efendi**'nin konuyla ilgili görüşünü aktarıyor. Ayet-i kerimede, Allahu Teala'nın izin verdiği nikâhı yapanlar için "Onlar kınanmazlar" buyurulduğu için, **kınanabileceklerini kabul edenlerin küfre düşeceklerini** söylemektedir.

Kınamak, açık nassa muhalefet olduğu için, haramdır.
Kınanabileceklerine **inanmak** ise, küfürdür.

Günümüzde ise, **gizli kapaklı ne haltlar yediğini bilmediğimiz birtakım sefih beyinsizlerin**, bunu yaptıklarını görüyoruz.

Küfre düşmek mi?..

Umurlarında bile değil.. **"*Yerli ve milli derin putperestlik* tarafından uhdelerine tevdi olunan görevlerini, yularlarını ellerine verdikleri efendilerine ubudiyeti/ibadeti"** yapmak dışında bir duyarlılıklarının bulunmadığı görülüyor.

Son kale Türkiye'nin yerli ve milli yasalarının izin verdiği **yerli ve milli haramlar** (tabiî İslam'a göre haramlar) konusunda bir duyarlılık sergilemiyorlar ("kaset partisi" incinmesin hesabı), fakat dertleri, helal sınırlar içinde kalmak isteyenlerle..

Anlaşılıyor ki, böylelerine göre, **son kale Türkiye**'nin **yerli ve milli haramlar**ı (tabiî İslam'a göre haramlar), İslam'ın helallerinden daha makbul..

*

Evet, son kale Türkiye'nin yerli ve milli duyarlılıkları bunlar..

Son olarak, melekler konusunu da gündeme getirenlerin bulunduğu görülüyor.

Pozitivizm, ontoloji, metafizik vs. laflarını da dillerinden düşürmüyorlar.

Melekler konusunun nereye doğru gideceğini de, birisinin şu sözleri müjdeler gibi: **"Yeni bir metafizik inşa etmemiz gerekiyor".**

Emrin olur!

Metafizik, gaybe iman meselesidir ve dinde, Hz. Adem a.s.'dan beri, **itikat** düzeyinde değişen birşey yoktur.

Şeriatte değişiklik olmuştur. Fakat, **itikatta "yenilik" diye birşey olmaz**. (Şeriat, ***Kur'an*** ile nihaî halini almıştır ve kıyamete kadar değişmeyecektir. **"Tarihin sonu"**nun ya da "ahir zaman"ın mükemmel nizamı, liberal demokrasi değil, İslam Şeriati'dir. **Edward H. Carr**'ın dikkat çektiği gibi, modern zamanlara ait "tarihin sonu" tezleri, "ahir zaman" inancının laikleştirilmiş biçimidir.)

YATAK ODALARINI TAKİP ŞEYHLİĞİN DEĞİL, MİT'ÇİLERİN MESLEĞİNİN PARÇASI

Yeni Şafak gazetesi yazarı Prof. Faruk Beşer, bir yazısında şöyle diyor:

> **Hiç affedilmeyecek günah şirktir.** Elbette küfür/inkâr şirkten daha da büyüktür. Çünkü şirk Allah'a (cc) inandıktan sonra sıfatlarında başkasını O'na ortak bilmektir. Küfür ise Allah'ı zaten hiç tanımamaktır. Şirk, ilk cahiliyede ve günümüz cahiliyesinde olduğu gibi bazen putları ve nesneleri ilah bilmekle, **bazen de Allah'ın sıfatlarını insanlarda görmek ve onları takdis etmekle olur.** Daha iki gün önce abdestli namazlı bir tanıdığım bana şu soruyu sordu: ***"Bir kadın yatağında yatarken bile cilbabını çıkarmamalıymış ki, şeyhi onu çıplak görmesin.*** Çünkü şeyh müridini yatağında bile görür ve kontrol eder, bu doğru mudur?" İşte böyle bir düşünce, her şeyi her an görüp gözetmede başkasını da Allah gibi bilme anlamına gelir.

"Elbette küfür/inkâr şirkten daha da büyüktür" demek anlamsızdır, çünkü şirk zaten küfrün kapsamı içindedir. *"Andolsun ki, şüphesiz Allah, o Meryemoğlu Mesîhdir diyenler kâfir olmuşlardır!"* (Maide, 5/17)

Bahsettiği olaya gelince, şeyhin müridini bu şekilde kontrol ettiğini düşünmek büyük bir cehalet ve aynı zamanda ahmaklıktır. Tarikatlardaki yozlaşma ve çürümenin tezahürüdür.

Ayrıca, şeyhler hakkındaki bu tür hurafeler, içlerinden çıkan sahtekârların (Ki hakikisi elmas gibi zor bulunan birşeyken, sahtesi çöldeki kum gibi), evet, içlerinden çıkan sahtekârların istismar devridaim makinasının garantisi durumundadır.

> “(Kâfirler Nuh’a:) **‘Sana en düşük kimseler tâbi’ olmuşken, (biz) sana îmân eder miyiz?’** dediler. (Nûh) Dedi ki: “Onların (o hakir gördüğünüz kimselerin) **ne yapmakta oldukları hakkında benim bilgim yoktur.** Eğer anlasanız, onların hesâbı ancak Rabbime âiddir.” (Şuara, 26/111-3)

(Günümüzde de ***“İslam dünyası düşük/geri durumda. Bunlar gibi iman edilir mi?!”*** diyenlerin haddi hesabı yok.)

*

Ancak, Faruk Beşer gibi ceffelkalem *“İşte böyle bir düşünce, her şeyi her an görüp gözetmede başkasını da Allah gibi bilme anlamına gelir”* hükmünü verip böylelerini hemen müşrik ilan etme aceleciliği sergilemek de doğru değildir. Çünkü sözünü ettiği durum (başkalarını gözetleme) Şeytan için de varid..

Böylece Şeytan, Allahu Teala’ya ortak koşulmuş olmuyor.

Söz konusu cahil tasavvufçuların da şeyhlerini Allahu Teala’ya değil belki Şeytan’a ortak koştuklarını, Şeytan gibi gördüklerini söylemek daha doğru olabilir.

Bununla birlikte, şeyh olarak bilinenlerin birçoğunun değil müridlerinden, kendilerinden bile haberlerinin olmadığı malumdur. Ayrıca, şeyhin işi, tutup yatağındaki namahrem kadını, kendisine haram olan kadını ***şeytanca*** seyretmek mi olmalıdır?! (Böylesi şeylere **MİT’çiler** meraklıdır. Eski MİT’çilerden **Mehmet Eymür** mahkeme huzurunda şöyle demişti: ***“İstihbaratta yatak odaları çok önemlidir***.”)

> “Ey Âdemoğulları! Şeytan, ana-babanızı (kandırarak) avret yerlerini kendilerine göstermek için onlardan elbiselerini soyarak Cennet’ten çıkarttığı (bu netîceyi verecek hatâya sevk ettiği) gibi, sakın sizi de aldatmasın! Çünki **o ve kabîlesi sizi, kendilerini göremeyeceğiniz cihetten görürler.** Şübhesiz ki biz, şeytanları îmân etmeyenlere dostlar kıldık.” (A’raf, 7/27)

Keramet haktır, fakat keramet şeyhliğin (daha doğrusu mürşidliğin / irşad ediciliğin) şartı olmadığı gibi böylesi bir “ayrılmaz kişisel özellik” haline getirilmiş keramet anlayışı da batıldır. İslamî değildir.

Bu tarz bir keramet anlayışını benimseyen kişi itikaden en azından bid’atçi olur. Ehl-Sünnet’ten olamaz. İtikadını tashih etmesi gerekir. (Doğru bir tasavvuf anlayışı için iki büyük âlim şeyhin kitapları tavsiye edilir: Tehanevî’nin ***Hadîslerle Tasavvuf***‘u ile Ahmed Zerruk’un ***Tasavvufun Esasları.***)

YUNUS EMRE VEHHABÎ MİYDİ?

Yazar Rıza Zelyut'un sürekli gerçeğinden farklı bir Hacı Bektaş-ı Velî portresi çizmiş olduğunu biliyoruz. ***Güneş*** gazetesinde yayınlanan bir yazısında ise, sadece Hacı Bektaş için değil, Yunus Emre için de yanlış ve çarpıtılmış bir portre çizmişti.

Zelyut'a göre, Yunus Emre, Hacı Bektaş-ı Velî'nin düzyazıyla dile getirdiği görüşleri şiire dökmüş.. Yanlış bir tespit değil bu, gerçekten de bu iki büyük zatın temel kavramları ve yaklaşımları aynıdır; ikisinin söylemi arasında çok açık bir benzerlik ya da paralellik mevcut.. Bunu, Hacı Bektaş-ı Velî'nin '***Makalat***'ını ve Yunus Emre'nin şiirlerini okuduğumuzda görüyoruz. Bununla birlikte, Zelyut hem Hacı Bektaş-ı Velî'yi hem de Yunus Emre'yi yanlış tanıtıyor.

Zelyut'a göre, **"Bin Kâbe'den yeğrektir / Bir gönül ziyareti!"** diyen Yunus, "gönül kazanmayı hacca gitmekten bile üstün" sayıyordu ve "bu fikrini o okuldan [Zelyut'un ifadesiyle "Hacı Bektaş okulu"] alıyordu". Öncelikle, şiirin aslında "bin Kâbe" değil, "**yüz Kâbe**" denildiğini belirtelim, fakat bizi asıl ilgilendiren konu başka. Yunus, bu yaklaşımı sözkonusu okuldan almış olabilir, ama gerçekte bu düşünce Hacı Bektaş-ı Velî'nin kendi 'icad'ı değildir. Bir hadîs-i kudsî'de, yani lafzı Hz. Peygamber'e (s.a.s.) ait olmakla birlikte manası Allahü Teala'dan olan sözde, şöyle buyurulur: "Ne semaya sığarım ne de yeryüzüne... Ancak mü'min bir kulumun kalbine sığarım." Bu hadîs-i kudsî nedeniyle, sadece Hacı Bektaş-ı Velî ve Yunus Emre değil, neredeyse bütün büyük İslam düşünürleri, "müminin kalbi"ni (kâfirin değil) önemli görmüşlerdir. Mesela bu hadîs-i kudsîyi İmam-ı Rabbanî 70'nci ve 287'nci mektuplarında aktarır ve kendi yorumunu ekler.

Buna karşılık Zelyut, Yunus'un Kâbe-gönül karşılaştırmasını içeren bu mısralarını hem şiirin diğer dizelerinden hem de bu büyük mutasavvıf şairimizin diğer şiirlerinden yalıtarak yorumlamaktadır. Hadîs-i kudsîyi ise hiç aklına getirmemektedir. Sözkonusu şiirin ilk mısraları şöyle:

Nice bir besleyesin bu kaddile kameti

Düşdün dünye zevkına unutdun kıyameti.

Demek ki, Yunus'a göre, insan "gönül" kazanmaya çalışacak ama, dünya zevkine düşüp kıyameti de unutmayacak. Tek derdi yiyip içmek, vücudunu semirtmek olmayacak. Ayrıca Yunus Emre, deyim yerindeyse 'keramet tellallığı' yapmayı, boş laf ve kuru iddia olmaktan öteye gitmeyen ve riya/gösteriş sayılabilecek tavırları da yerer. Ona göre, asıl önemli olan, "nefsin müslüman olması", yani İslâm'ın emir ve yasaklarını yerine getirmesidir. Aynı şiirde şöyle der:

Kerametüm var diyen, halka sâluslık satan

Nefsin müsülman itsin, varısa kerameti.

Demek ki, 'Benim kalbim temiz' diye halka gösteriş yapmak iş değil; asıl iş, nefsini müslüman etmekte.

Yine Yunus, nefsi müslüman etmenin ne anlama geldiğini de açıklar**:**

Nefsin müsülman iden Hak yolın toğru varur

Yarın ana olısar Muhammed şefaati.

O halde, önemli olan keramet edebiyatı değil, Hak yolda doğru yürümektir. Ve, Yunus Emre'nin "bir gönül ziyareti" derken kastettiği gönül de, işte böylesi Hak yolda doğru yürüyen, keramet edebiyatı ile insanları aldatmayan, nefsini müslüman etmiş "gerçek erenler"in gönlüdür.

Yunus Emre, şiirini şöyle bitirir:

Yûnus imdi sen dahı girçeklerden olıgör

Girçek erenler imiş cümlenin ziyareti.

Görüldüğü gibi, Yunus Emre için önemli olan keramet iddiası değil, “nefsini müslüman etmek, **Hak yoluna doğru varmak**”tır. Önemli olan salt bilgi de değildir, ‘amel’dir. Bir şiirinde şöyle der:

Okudun yidi mushafı hâ tâat gösterür safî

Çünki amel eylemedün gerekse var yüz yıl okı.

Aynı şiirde, “gönül” meselesine de değinir: “Bin kez hacca vardunısa, bin kez gazâ kıldunısa / Bir kez gönül sıdunısan [kırdınsa], gerekse var yollar dokı.” Yunus, hemen bu mısralardan sonra, “gönül” konusunun daha iyi anlaşılması için açıklama yapma ihtiyacı duyar ve bu açıklaması ile yukarıda aktardığım hadîs-i kudsîye atıfta bulunur:

Gönül mi yiğ Kâbe mi yiğ, eyit bana aklı iren

Gönül yiğdurur zira kim gönüldedir Dost turakı.

Tabiî ki burada “Dost” kelimesi ile Allahü Teala kastedilmektedir, zaten Kâbe ile kıyaslama yapılması da bunu gösteriyor. Nitekim, şiirin takip eden mısraları, Mi’rac gecesine atıfta bulunarak “Dost”un kim olduğunu açıkça ifade etmektedir:

Gönüllerin konşılarun ısmarladı Hak Resul’e

Mirac gicesi Dostıla bu keleci oldı dak.

Yunus Emre için ‘amel’in önemli olduğunu söylemiştik. Nitekim şunları da ifade eder:

Eğer varısa amelün gin olısar sinün senün

Eğer yoğısa amelün oddan şarab içdi gönül.

Amelin varsa mezarın geniş olur, yok ise, ateşten şarabı içtin gitti.

Hacı Bektaş-ı Velî için dört kapı ve her kapı için onar tane olmak üzere 40 makam sözkonusudur. Bu kapılar Şerîat, Tarikat, Marifet ve Hakikat'tir. Şerîat, diğerlerinin temelidir ve onsuz diğerleri de vücuda gelemez. Aynı şekilde Yunus Emre de şöyle der: "**Mumsuz baldur şeriat, tortsuz yağdur tarikat / Dost-ıçun balı yağa neyiçün katmayalar!"** Buna karşılık Rıza Zelyut şu ifadeleri kullanıyor:

> "Büyük Atatürk, savaştan sonra, Alevilere zulmeden Osmanlı Devleti'ne son vermiş; bunun yerine cumhuriyetle laik sistemi kurarak Alevi toplumunun şeriat kıskacından kurtarılmasında önderlik etmiştir."

Rıza Zelyut'un bu ifadelerinde tartışılması gereken birçok yön var, fakat sadece Hacı Bektaş-ı Velî ile ilgili boyutuna değinmek gerekirse, bir yandan bu büyük zatın övdüğü ve zaruri gördüğü Şerîat'i "kıskaç" olarak nitelendirmek, diğer yandan da deyim yerindeyse Hacı Bektaşçılık yapmak açık bir çelişkidir ve Hacı Bektaş-ı Velî'nin hatırasına saygısızlıktır.

Zelyut'un Hacı Bektaş okulundan olduğunu söylediği Yunus Emre'nin konuyla ilgili ifadelerini buraya taşımak yararlı olacaktır. Gerçekten de Yunus, Hacı Bektaş-ı Velî'nin **"*Makalat*"**ındaki düşünceleri şu şekilde mısralara dökmüştür:

> "Evvel kapu şerîat emr ü nehyi bildürür / Yuya günahlarunı herbir Kur'an hecesi // İkincisi tarîkat kulluğa bil bağlaya / Yolu toğru varanı yarlığaya hâcesi // Üçüncüsü marifet can gönül gözin açar / Bak ma'ni sarayına arşa değin yücesi // Dördüncisi hakîkat ere eksük bakmaya / Bayram ola gündüzi Kadir ola gicesi // Bu şerîat güç olur tarîkat yokuş olur / Marifet sarplıkdurur hakîkatdür yücesi // Dervişin dört yanında dört ulu kapu gerek / Kancaru bakarısa gündüz ola gicesi."

Demek ki, "Dervişin dört yanında dört ulu kapu gerek"tir ve bunlardan birincisi Şerîat'tır. Bu kapılardan biri bile eksik olamaz, ki bunu Hacı Bektaş-ı Velî de aynen söylemektedir. (***Makalat***, Seha Neşriyat, ss. 31-32.) Yine Yunus Emre şunları da dile getirir: "Şerîat korıcudur hakikat ordusında / Senün içün korınur

hâsıl ordu içinde.” Demek ki, Şerîat olmazsa Hakîkat diye birşey kalmaz. Bir yandan Hacı Bektaş-ı Velî’yi ve Yunus Emre’yi övmek, diğer yandan da onların savunduğu kurumlara düşmanlık etmek affedilmez büyüklükte bir çelişkidir. Fakat Rıza Zelyut gibi isimler, bu çelişkinin çok daha büyüğünü sergilemekte, domuz yavrularına eziyet edenleri bile kınayan anlayışı sahiplenirken, Hacı Bektaş-ı Velî’nin üstüne bastıra bastıra savunduğu Şerîat’i aşağılayarak bu büyük zatın ruhaniyetine eziyet etmekte beis görmemektedirler.

Zelyut gibi isimlerin bir başka büyük hatası, Hacı Bektaş-ı Velî gibi isimleri ***Kur’an*** ve Sünnet’ten ve İslam’ın düşünce geleneğinden kopararak değerlendiriyor olmaları.. Mesela, Hacı Bektaş-ı Velî’deki “dört kapı” anlayışı, kendisinden bir asır önce yaşamış olan Muhiddin-ı Arabî’de aynen mevcuttur. Prof. Dr. Robert Frager’in “***Kalp Nefs ve Ruh***” (Gelenek Yayınları, 5. b., İstanbul 2005) adıyla dilimize çevrilen eserinden okuyalım:

> “En meşhur tasavvuf alimi İbn Arabî tasavvufta dört uygulama ve idrak derecesi bulunduğunu anlatır: Şeriat (dinî amme hukuku), tarikat (mistik yol), hakikat (gerçek) ve marifet (gnosist). Her biri kendisinden önceki aşamaların üzerine bina edilir. / Birincisi, diğer üç derecenin temeli olan şeriattır.... Şeriat bize bu dünyada doğru yaşamanın yolunu gösterir. Şeriata uymadan tasavvufa girmek, tıpkı kumdan temel üzerine ev yapmak gibidir.” (s. 14)

Yukarıdaki ifadeler, Hacı Bektaş-ı Velî’nin ‘***Makalat***’ta dile getirdiği görüşlerin birebir kopyasıdır. Demek ki, Hacı Bektaş-ı Velî aslında yeni bir şey söylemiyordu; aslen Arap olan, Endülüs’te yani İspanya’da doğmuş olup Konya’ya yerleşen Muhiddin-i Arabî’nin görüşlerini Türk dünyasına aktarıyordu. Bununla birlikte, sözkonusu kavramlar, Muhiddin-i Arabî tarafından ‘icat’ edilmiş de değildir, diğer sufîler tarafından da kullanılmıştır. Bu kavramlar, Zelyut’un Türk milliyetçiliğinin hamisi ya da banisi gibi gösterdiği Hacı Bektaş-ı Velî’ye herhalde hiç ait olamaz, çünkü dördü de Arapça kelimelerdir.

Hacı Bektaş-ı Velî'nin görüşlerini öğrenme zahmetine katlanmadan Hacı Bektaşçılık yapanlar, anakronik bir tavırla bugünün sözü ona 'yükselen değerleri' çerçevesinde bir 'Hacı Bektaş dünya görüşü' üreterek gerçekte bu büyük zatın görüşlerini çarpıtmaktadırlar. Bunu yaparken de, sözkonusu 'yükselen değerler' kendi aralarında çelişkili ve uyumsuz olduğu için tutarsız yorumlar üreterek kafa karışıklığı sergiliyorlar. Nitekim Zelyut'a göre Hacı Bektaş, bir yandan hıristiyan-müslüman ayrımı yapmayan "kardeşçi dünya görüşü"ne sahiptir, diğer yandan da Türk milliyetçisidir (Artık nasıl oluyorsa?).

Zelyut'un ifadesiyle, "72 millete bir nazarla bakmayı" öğütleyen Hacı Bektaş, nasıl olur da hıristiyanları bile kardeş kabul ederken müslüman Arapları kardeşlikten 'aforoz' etmiş ve Türk milliyetçiliği yapmış olabilir, acaba biri bunu açıklayabilir mi?! Zelyut'a göre, günümüzün yükselen değerleri "eşitlik, kardeşlik ve dayanışmayı öne çıkarmış" bulunan Hacı Bektaş, Türk milletinin Araplaşmasını engelleyen anlayışı geliştirmiş.. Acaba Zelyut, neden Hacı Bektaş'ın Türk kültürünün Rumlaşmasını ya da Ermenileşmesini engellediğini söyleyemiyor?.. Öyle ya, Türkler Anadolu'ya geldiğinde bu topraklarda Rumlar ve Ermeniler yaşıyordu, Araplar değil.

O halde, birisi çıkar da, 'Türkler'in Araplaşmaması aslında kültür olarak Rumlaşması ya da Ermenileşmesi anlamına geliyordu' derse, Zelyut acaba nasıl bir cevap verir? Aslında, konu Rum ya da Ermeniler olduğunda, bu 'sınırlı sorumlu' ya da 'çifte standart abidesi' kardeşlik yorumlarının farklı bir mecraya kaydığını, Rum ya da Ermeni kültürünün etkilerinin insanlığın evrensel mirasının yansımaları olarak başka bir 'yükselen değer'e dönüştürüldüğünü sıkça görüyoruz.

Fakat, düşünmeden yazmak gibi hiç de övgüye değer olmayan bir hasletin sahibi durumunda olduğu görülen Zelyut, tek kelimeyle 'cinayet' anlamına gelen şu ifadeleri de kullanabilmektedir:

> "Tarihi süreci incelediğimizde, Türk kimliğini Hacı Bektaş yanlılarının yaşattığını görüyoruz. İslam dinini Türk kültürü ile birleştiren ve güzelleştiren bunlardır."

Hacı Bektaş yanlılarını yok sayarsanız, Türk kimliği diye birşey kalmıyormuş. Zelyut'un eşitlikçilik ve kardeşliği burada buharlaşıyor.. Türkiye'deki herhangi bir şehri ele alalım, orada Hacı Bektaş yanlıları yoksa, Türk kimliği de yok demek ki!.. Doğrusunu söylemek gerekirse, Zelyut'un kardeşliği ve eşitlikçiliği son derece özgün bir içeriğe sahip, bunu ancak Zelyut gibi biri icat edebilirdi.. Üstelik Hacı Bektaş yanlıları tek başlarına sadece Türk kültürünü yaşatmakla kalmamış, İslam dinini de güzelleştirmişler!.. Yani aslında İslam, orijinal haliyle güzellikten yoksun, onun güzelleşmesi için Hacı Bektaş yanlılarını beklemek gerekiyordu!.. Peki nasıl güzelleştirmişler İslam'ı? Bunu açıklama sadedinde sadece şu kadarını söylüyor Zelyut: "Türk kültürünün sazını (bağlamasını) yüzlerce yıl süren molla baskısına karşın bırakmayan bunlardır." Belki ilerde Batılılar da, İslam dinini piyano, saksafon, keman, org ya da gitarla güzelleştirmeyi denerler. Güzelliğin sonu yok!...

Zelyut, Yunus Emre'nin "Yaradılmışı hoş gördük Yaradan'dan ötürü" mısraını da naklediyor yazısında. Tahmin edilebileceği gibi, bu mısraı da tam anlayabilmiş değil. Yaradan'dan kaynaklanan hoşgörü, Yaradan'ın rızasının olmadığı yerde biter. Nitekim bu büyük mutasavvıfımız bir şiirinde şöyle der**: "Evinde helâlüne beş vakt namaz öğretgil / Öğüdün dutmaz ise yazuğı yokdur boşa."** Evet, Yunus Emre böyle diyor; nikâhlı hanımına beş vakit namaz kılmayı öğret, şayet yapmazsa boşa, bunda bir günah ya da haksızlık yok.

Bu mısralar birçoklarını, en çok da "molla baskısı" edebiyatı düşkünlerini hayal kırıklığına uğratabilir ama, Yunus Emre işte bu! Yaradan'dan ötürü hoş görür, nefsi için değil. Aynı şiirde şunları da ifade ediyor: **"Namaz kılmayana sen müsülmandır dimegil / Hergiz müsülman olmaz bağrı dönmişdür taşa."** Evet, birçoklarının tasavvufun insanları Şerîat'in dar kalıplarından, Zelyut'un ifadesiyle "kıskac"ından kurtardığı iddiası çok sık dile getirilir. Hayır, gerçek tasavvuf, Şerîat

konusunda çok daha büyük bir ihtimam ve dikkat göstermeyi gerektirir. Ötesi, keramet gösterişçiliği, ‘temiz kalp’ riyakârlığıdır. Yunus Emre’nin ifade ettiği gibi, namaz kılmayan temiz kalpli olamaz, “bağrı dönmişdür taşa”.

Yunus Emre, namaz kılmayan için “asla müslüman olmaz” derken de, bazı İslam alimlerinin içtihadını dile getirmektedir. Mesela Hanbelî mezhebine göre, namaz kılmamak küfürdür. Biz Hanefîler, namazın önemini ve farziyetini kabul etmek şartıyla namaz kılmamanın küfrü mucip olmadığına, fakat çok büyük günah olduğuna inanıyoruz. Ne var ki birçok müslümanın benimseyegeldiği görüş ilki olmuştur, mesela bugün Vehhabîler’in benimsediği yaklaşım odur. Yine birçokları hayal kırıklığı yaşayacaklar ama, Yunus Emre bu konuda Vehhabîler gibi düşünmektedir. Yunus Emre’nin ifadeleri oldukça keskindir:

Namaz kılmaz kişinün kazanduğı hep haram

Bin kızılı [altını] var ise birisi gelmez işe.

Hacı Bektaş-ı Velî de aynı şekilde düşünür: “Her kimün taatı [ibadeti] yoğısa kamu [bütün] eyledigi hayrat kabul olmaz.” (***Makalat***, s. 48.)

Yunus, bir başka şiirinde de benzer şekilde şöyle der:

“Her kim müsülman olmadı beş vakt namazı kılmadı

Bilün müsülman olmayan ol tamuya [cehenneme] girse gerek.

Hacı Bektaş-ı Velî veya Yunus Emre’yi bugünkü siyasal tutumlarımız için çarpıtıp malzeme olarak kullanmak yerine, ne iseler o olarak tanıyıp anlamaya çalışmak çok daha dürüst ve saygıya layık bir tutum olacaktır.

İMAN, ŞİRK VE TASAVVUF

Prof. Faruk Beşer'in ***Yeni Şafak*** gazetesinde yayınlanmış olan "Nasıl bir Allah'a inanıyoruz? II" başlıklı yazısının ilk paragrafları şöyle:

> Öyle ya da böyle bir tanrının varlığına herkes inanmak zorunda olduğu için, özellikle Mekke döneminde inen surelerde Allah'ın varlığından çok, birliği üzerinde durulur.
>
> Allah (cc), ikisi üçü olmayan tek başına birdir. Bu ifade 'vahdehü la-şerike leh' şeklinde Kur'an-ı Kerim'de ve Resulüllah'ın (sa) dualarında çokça geçer. Yani O 'bir' olduğu gibi, **her işinde her tasarrufunda** da tek başınadır, hiçbir ortağı ve yardımcısı yoktur. O'ndan bağımsız kimsenin tasarruf gücü olamaz.
>
> Müşrikler de Allah'a inanıyorlardı ama putlarının da bazı şeyleri yapabildiğini söylüyorlardı. Yani Allah'ın **her şeyi görme, bilme, koruma, yaratma** gibi sıfatlarının onlarda da bir nebze bulunduğuna, onların da kâinatta bazı tasarruflarının olacağına inanıyorlardı. Şu ayet bu düşünceyi sildi:
>
> *'Allah tek başınadır dendiğinde ahirete iman etmeyenlerin kalplerinde nefret uyanır. Ama O'nun dışındakiler de anılsa hemen yüzleri güler'* (Zümer 45). Yani Allah vardır ama **bizim büyük bildiklerimiz de bazı şeyleri yapabilirler**. Şimdi bile bazı 'müminler' bazılarının **kâinatta tasarruf** yetkisinin bulunduğuna inanırlar. Bu sebeple Allah'ı bir bilmede bu 'vahdehü lâ-şerike leh' cümlesinin anlamını iyi kavramak gerekir. Resulüllah Efendimiz'in (sa) bu cümlenin yer aldığı duanın sabah akşam namazların ardından on kez söylenmesini tavsiye etmesi çok anlamlıdır.

Bu uyarılar güzel, ancak bugünün sorunu sadece bu hatalar mı?!

“Yani Allah vardır ama ***bizim büyük bildiklerimiz de bazı şeyleri yapabilirler****. Şimdi bile bazı ‘müminler’ bazılarının* ***kâinatta tasarruf*** *yetkisinin bulunduğuna inanırlar”* şeklindeki ifade, tabiatiyle, tasavvufçuları hedef alıyor.

Evet, böylesi inançlara sahip cahil tasavvufçular var, ve bu tür kanaatler **şirke kadar uzanabilir**.

Bununla birlikte, **Kehf Suresi**‘nde anlatılan **Hızır** kıssası, Allahu Teala’nın izniyle bazı kişilerin bazı şeyleri yapabileceklerini, bazı tasarruflarda bulunabileceklerini gösterir. Ve, Allahu Teala’nın bildirmesiyle, başkalarının bilmedikleri bazı şeyleri bilebileceklerine de işaret eder. Mesela, Kehf Suresi’nde sözü edilen ve Hızır diye adlandırılan zat, iki yetim çocuğun da, babalarının da durumunu biliyor, hazinelerinin yeri de bilgisi dahilinde. Gelecekte bu hazineyi çıkaracaklarından da haberdar, yani geleceği biliyor. Aynı şekilde, öldürülen çocuğa bedel olarak Allahu Teala’nın anne babasına hayırlı bir başka çocuk vereceği de o zatın bilgisi dahilinde.

Yani bu mesele, Beşer’in aktardığı kadar basit ve tekdüze değil. Uyarısı yerinde, fakat nerede duracağını bilmesi gerekiyor.

*

Fakat, bizim burada dikkat çekmek istediğimiz husus bu değil.

Beşer, tasavvufçulardaki sapmaları görme konusunda duyarlı, fakat, bugünün müslümanının asıl sorununun bu olmadığını, Allahu Teala’ya asıl **teşrî (yasama, yasa yapma, kanun koyma)** konusunda açıkça **şirk** koşulduğunu nedense belirtmemiş.

“Yani Allah vardır ama ***bizim büyük bildiklerimiz de bazı şeyleri yapabilirler****. Şimdi bile bazı ‘müminler’ bazılarının* ***kâinatta tasarruf*** *yetkisinin bulunduğuna inanırlar“* diye yazmayı biliyorsun.

Biz de, “Aferin!” diyoruz.

Fakat..

Neden şunu diyemiyorsun: “Yani Allah vardır ama **bizim büyük bildiklerimiz de bazı şeyleri bilirler,** ona göre kendi kafalarına göre kanun yaparlar, bunun için de laikliği canla başla savunurlar. Şimdi bile bazı ‘müminler’ bazılarının **Şeriat’i boş verip kendi kafasına göre hüküm koyma** yetkisinin bulunduğuna inanırlar.“

Türkiye’deki müslüman olduğunu söyleyen pekçok insanın geldiği nokta bu.. “Şeriat şöyle kenarda durabilir, laiklik de fena değildir. Devletin İslam devleti olması gerekmez, anayasalarda İslam’ın adının geçmesi hiç de gerekli değil, din devleti diye birşey olamaz” diye düşünen, düşünmek bir tarafa konuşup yazan sürü sepet “müslüman” türemiş durumda.

Ve bunlar, bu savunduklarının tam da şirk koşmak olduğunun, böylece küfre düştüklerinin farkında değiller.

Ve, ne yazık ki Türkiye’de böylelerini uyarmak riskli olduğu ve sağlığa zararlı olabildiği için, kimse de çıkıp tepki göstermiyor.

Türkiye’deki asıl iman sorunu bu noktada..

İnandığın İslam’ın kendisi laikleştiği, din dışı hale geldiği zaman, müslüman olduğunu söylesen ve zannetsen ne yazar!

“YENİDEN DÜŞÜNMEK” DÜŞÜNCESİZLİĞİ

Geçmiş yıllarda Zinde Derneği’nin internet sitesinde Yılmaz Yiğit imzasıyla “Yeniden Düşünmek” başlıklı bir yazı yayınlanmıştı.

Sözkonusu yazının (konuşma metninin), doğrularla yanlışların harmanlandığı bir ifadeler bütünü olduğu görülüyor. Başlık bile sorunlu.. “Yeniden düşünmek” şeklindeki bir başlık, böyle bir konuşma için uygun değil.

Çünkü, “yeniden düşünme” lafı, genelde eleştirel nitelikteki makale ve kitaplarda kullanılır. Mesela bir akademisyenin “*Uluslararası İlişkileri Yeniden Düşünmek*” adıyla yazılmış bir kitabı var. Böylece yazar, yapıp yapamadığı ayrı konu ama, uluslararası ilişkiler alanındaki geleneksel yaklaşım ve düşünceleri eleştirel açıdan yeniden değerlendirmeye çalıştığını söylemiş oluyor. O yüzden, “Yeniden Düşünmek” başlıklı bir konuşma veya makalede insanın öncelikle neyi “yeniden düşündüğünü” açıkça belirtmesi gerekir.

Sözkonusu konuşmaya/yazıya baktığımızda, genelde tasavvufun ve İskenderpaşa cemaatinin konu edildiği görülüyor. Fakat bunlara yönelik, “yeniden düşünme” sıfatını hak edecek bir farklı yaklaşım yok.. Orada, bildik klişe sözlerin ve sloganik söylemin tekrarlandığı ve ayrıca bazılarının “yeni” uygulama ve yorumlarının güzel gösterilmeye çalışıldığı görülüyor. “Yeniliklerden” bahsetmek, onları güzel ve şirin göstermeye çalışmak; yeniden düşünmek değildir.. Yeniden düşünmek, farklı bir bakış açısıyla ele almak, eleştirmek demektir.

Lüks, israf ve şatafat tasavvuf mudur?

Konuşmacının şu ifadeleri de, kısmen abartılı, kısmen yanlış:

> "Nimet içerisinde üçüncü bir nimet daha var ki; tasavvufa, tasavvufî bir yola müntesip olma nimetini Cenâb-ı Hak bizlere bahşetmiş. İslâm'ın özge yorumu; Rahmetli Hocamız'ın deyimiyle, tanımıyla… Hayatı tatlandıran, anlamlandıran bir anlayış, bir bakış açısı, bir görgü. Düşünebiliyor musunuz; insanın elini öptüren, eşyayı öptüren, bütün kâinata Allah'ın mü'min varlıkları gözüyle baktıran, insanı incelten, zevk-i selim sahibi yapan bir anlayış tasavvuf. İslâm tarihine baktığımızda şunu görüyoruz: Nerede güzel bir sanat eseri var, nerede bir güzellik var, onları yapanlar, yaşatanlar sûfî insanlardır. İslâm tarihinde en meşhur hattatlar, musikişinaslar, mimarlar, artık sanatın hangi dalına giderseniz gidin bu zirve insanları tasavvuf yetiştirmiş, tasavvuf okulları yetiştirmiş. Tasavvuftan behresi olmayan, tasavvufî anlayıştan nasibi olmayan insanlar katı, kaba saba bir anlayışı dünyaya hâkim kılmaya çalışmışlar. Kur'an ve sünnetin ruhunu sûfîler kavramış ve kavratmışlardır."

Bu ifadeler, tasavvufun doğru kavranamadığını gösteriyor. İnsanın elini öpmek için mutasavvıf olmak gerekmiyor. Bu, kültür ya da geleneklerle alâkalı birşeydir. Yani insan, mutasavvıf olduğu için el öpmez.. El öpmenin ne kadar uygun olup olmadığı da ayrı bir konudur. Birçok alim, insanın anne-baba ve hocasından başka kimsenin elini öpmemesini tavsiye etmiştir. Hatırladığım kadarıyla bu husus, Gümüşhanevî hazretlerinin tavsiyeleri arasında da yer alır. Eşyayı öpmek ise, tümden boş birşeydir. Bütün kâinata Allah'ın mü'min varlıkları gözüyle bakmak da gerekmiyor, sadece Allah'ın mahluku olduklarını bilmek yeterlidir. Kaldı ki, insanlar ve cinler de düşünüldüğünde, bütün kâinata mü'min varlıklar gözüyle bakmak yanlış birşeydir.

Bu ifadelerinin ardından konuşmacı, "… insanı incelten, zevk-i selim yapan bir anlayış tasavvuf" diyor. Bunlar mı incelik ve zevk-i zelim?! Konuşmacıya göre belki bunlar, ama sadece bunlar değil. Diyor ki: "Nerede güzel bir sanat eseri var, nerede bir güzellik var, onları yapanlar, yaşatanlar sûfî insanlardır."

Değildir!.. Aslında sanat, belirli bir servet birikimiyle ortaya çıkar. Kıt kanaat geçinen toplumlarda sanat gelişmez. Çünkü sanat aslî ya da zarurî bir ihtiyaç değildir. İslâm uleması genelde insan yaşamında kullanılan şeyleri üçe ayırırlar: Zarurî, hâcî, tahsînî. Mesela insanın bir barınağının bulunması zaruridir. Bunun için derme çatma bir kulübe de yetebilir, fakat belirli bir sağlamlık ve yaşanmaya elverişlilik ihtiyaçtır (hâcî). İnsanın gözüne hoş görünecek şekilde süslemelerinin bulunması, boya ve badanasının güzel olması da "tahsînî" bir nitelik taşır. Bu kelime "hüsn"den (güzellik) geliyor. Bir insanın giyim, kuşam, ev, ev eşyası, araba vs. gibi hususlarda tahsinî denilebilecek hususlara önem vermesi, genelde sahip olduğu servet birikimiyle ilgilidir. Ayrıca bir de bunun kültür boyutu vardır. Zenginleşen bir fakir aile genelde ilk kuşakta tahsînî unsurlara önem verirken ihtiyatlı davranır ve bunları israf olarak görür. İkinci ve üçüncü kuşaklar ise, şayet servet birikimi devam ederse, bunlara alışırlar, hatta zarurî ihtiyaç gibi görmeye başlarlar; çünkü onlarda böyle bir yaşam kültürü oluşur. Bu, onların "ince" ya da "mutasavvıf" olmalarından ileri gelmez, kısmen yozlaşmalarından ve israfa alışmalarından kaynaklanır..

Devletler için de durum böyledir. Mesela İslâm'ın ilk döneminde Mescid-i Nebevî bile son derece sade bir haldeydi. Fakat o ilk dönemin insanları "gerçek" mutasavvıflardı. Bugün Mescid-i Nebevî muhteşem bir görünüme sahip olduğu halde, müslümanların ne durumda olduğu bellidir. Osmanlı'nın da ilk dönemlerinde, hatta en parlak dönemlerinde bile camiler, son devre nisbetle herşeye rağmen daha sade bir görünümdeydiler. Mesela Dolmabahçe Camii ve Tophane'deki II. Mahmut tarafından yaptırılmış camilere bakıldığında, taş tezyinata çok önem verildiği, önceki camilere nisbetle çok "süslü" oldukları görülür. Bu, saraylarda da kendisini göstermektedir. Dolmabahçe ve Çırağan saraylarının taşını yontmak, süslemek için harcanan paranın haddi hesabı yok. Halbuki ilk devirlerde böyle lüzumsuz işler yoktu. Bursa ve Edirne gibi eski başkentlerde doğru dürüst saray inşa edildiği bile söylenemez. Kısacası, sanat eseri

üretme merakı, genelde, tasavvuftaki ilerlemeden değil, toplumdaki yozlaşmadan kaynaklanmaktadır. Nitekim bir hadiste şöyle buyurulmuştur:

> "Ümmetimin sonunda bir takım kavimler olur ki, camilerini süsler, kalplerini viran ederler. Onlardan birisi dinine vermediği ehemmiyetten fazlasını elbisesine verir. Bunlar, dünyaları selâmet oldu mu, ahiret işini kaale almazlar."

İlk (gerçek) mutasavvıflara bakıldığında, bunların böyle sanat eserleri üretmekle uğraşan insanlar olmadıkları da görülür. Çünkü onların temel özelliği zahid olmalarıydı. Zühd ile sanatlar arasında da pek fazla bir ilişki yoktur, hatta bunlar birbirine bir ölçüde zıttır. İlk sûfîlerden birçoğunun sanatı vardıysa da, bu "sanat eseri üretme" anlamına gelmiyordu, geçim için yapılan bir meşguliyetti. Mesela demircilik gibi. Öte yandan, Osmanlı'da selatin cami inşa etmiş Ermeniler bile var.. Demek ki, sanat eseri üretmek ile tasavvuf arasında bir paralellik ilişkisi kurmak, gerçek hayatı bilmemek anlamına gelmektedir.

Konuşmacının yukarıya aldığımız ifadelerinde şu cümle de yer alıyor:

> "İslâm tarihinde en meşhur hattatlar, musikişinaslar, mimarlar, artık sanatın hangi dalına giderseniz gidin bu zirve insanları tasavvuf yetiştirmiş, tasavvuf okulları yetiştirmiş."

Bu ifadeler de yanlış. Mesela Osmanlı'nın en meşhur mimarı, Mimar Sinan. Onu tasavvufun yetiştirdiğini kim, nasıl söyleyebilir? Tasavvufun amacı, mimar, hattat, musikişinas, şair vs. mi yetiştirmektir? O zaman şimdi niçin tarikatlardan meşhur mimar, hattat, musikişinas, şair vs. çıkmıyor?! Mesela Hamid Aytaç mutasavvıf mıydı?!. Belki bir mimar ya da hattat, bir tarikata intisap edebilir, fakat onu hattat ya da mimar yapan, tasavvuf değildir. Musikişinaslık ise, bahse bile değmeyen bir konudur. Aslında Şeriat'e bağlı mutasavvıflar, musikişinaslığı hoş görmemişlerdir. Mesela Sühreverdî "***Avarifü'l-Mearif***"de bu konuda kesin bir muhalefet sergiler. Musikîye salt insanın ses güzelliği olarak müsamaha ile yaklaşanlar olmuşsa da,

çalgı aletleri ile vakit geçirilmesine, aklı başında hiçbir alim cevaz vermemiştir. Tabakat kitaplarını okuyalım, ilk mutasavvıflar arasında hiç musikişinas var mıdır?! Son dönemlerde çeşitli tarikat mensupları arasından musikişinaslar çıkmışsa, bu onlar için bir övünç değil, aslında utanç sebebi olmalıdır. Şairlik için bile çok olumlu şeyler söylenemez. Şuara Suresi'nde genel olarak şairler yerilmiş, sadece istisna yapılmıştır. Bir ayette de, Hz. Peygamber'e s.a.s şairliğin yakışmayacağı belirtilmiştir. İncelik ve zevk-i selim sahibi olmak, musikişinas, şair vs. mi olmaktır?!..

Ehl-i keyf tasavvufu

Konuşmacı devam ediyor:

> "Tasavvuftan behresi olmayan, tasavvufî anlayıştan nasibi olmayan insanlar katı, kaba saba bir anlayışı dünyaya hâkim kılmaya çalışmışlar."

Kim bunlar?.. Mesela şimdi Kafkasya kökenliler, "Şeyh Şamil" diye bir oyuna ve kendi müziklerine genelde düşkündür. Halbuki Şeyh Şamil, bu oyunları yasaklamıştı. Katı, kaba saba bir anlayışı Kafkasya'ya hakim kılmaya mı çalışmıştı?..

Konuşmacının ifadelerinin devamında ise şu iddia yer alıyor: *"Kur'an ve sünnetin ruhunu sûfîler kavramış ve kavratmışlardır."*

Kur'an ve Sünnet'in ruhu, musikişinas, mimar, hattat, şair vs. olup sanat eseri mi üretmektir?.. Bu durumda ilk sufîlerin Kur'an ve Sünnet'in "ruh"undan habersiz olduklarını söylemek gerekiyor. Mesela H. Kâmil Yılmaz'ın "***Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarîkatlar***" adlı kitabının "Tasavvuf ve Güzel Sanatlar" başlıklı bölümünde (10. b., İstanbul: Ensar Neşriyat, 2004, s. 69-73) şu ifadeler yer alıyor:

“Mûsikînin dindeki yerinin tartışıldığı ilk devir sûfîleri, genellikle mûsikîye pek hoş bakmamışlardır.” (s. 71)

“… ilk sûfîler … şiire pek ilgi duymamışlardır.” (s. 69)

İbn Haldun, müslümanlar arasında çalgı aletlerinin ve musikî düşkünlüğünün ortaya çıkışını şu şekilde anlatmaktadır:

“… bütün zarurî ihtiyaçlarını karşılayıp, zevklerini tatmin etmeye fırsat bulan kimseler bu tür şeylerle ilgilenirler. İslam’dan önce acem (Arap olmayan) hükümdarlıklarının şehirlerinde umran (medeniyet) denizi coşup taşmaktaydı ve hükümdarları da mûsikîye çok düşkündü…. Araplara gelince, başlangıçta onlarda şiir sanatı vardı…. İslam gelince acem devletlerine galip gelip ülkeleri fethetmişlerdir. Ancak bir taraftan bedevîliklerinin devam etmesi, diğer taraftan da dini yaşamada son derece sağlam olup, dinleri ve geçimleri için fayda vermeyecek boş şeylerden yüz çevirmeleri nedeniyle, belli bir ölçüde mûsikîden uzak kalmışlardır. Titrek bir sesle Kur’an okumak ve adetleri olduğu üzere şiir terennüm etmenin dışında mûsikîye yönelmemişlerdir. Diğer milletlerden elde ettikleri ganimetlerle zenginleşip müreffeh bir hayata kavuşunca, lükse dalmışlar ve boş zamanlarını eğlenceli uğraşlarla geçirmeye yönelmişlerdir. Fars ve Rum şarkıcılar kendi diyarlarından ayrılarak Hicaz’a gitmişler, oralarda Arapların hizmetlerine girerek ûd, tanbur ve ney gibi çalgı aletleri çalıp, şarkılar söylemişler, onların nağmeli seslerini dinleyen Araplar da şiirlerini aynı şekilde söylemeye başlamışlardır.”

(***Mukaddime***, C. 2, çev. Halil Kendir, 2004, s. 593-594.)

H. K. Yılmaz, mimarî ile ilgili olarak da şunları söylüyor:

“Tasavvuf, … tekke … gibi isimlerle yeni bir takım müesselerin kurulmasına, büyük mutasavvıfların ölümünden sonra inşa edilen türbe ve

kümbet gibi binlarla, ziyaretçilerin ağırlanması için yaptırılan imarethaneler gibi kurumların ortaya çıkışına zemin hazırladığı gibi, yeni bir mimarî üslubun meydana gelmesine de etkisi olmuştur…. Kullanım alanlarına göre mimarîmize yeni üsluplar kazandırmıştır." (s. 72)

Bu ifadeler, ilk dönem sûfîleri için geçerli değil. Ayrıca, mimar yetiştirmekle, bir mimara tekke ya da türbe inşa ettirmek farklı şeylerdir. Hat sanatı vs. için de benzer bir durum sözkonusudur. Kur'an ve Sünnet'in ruhunu anlamak, türbe inşa ettirmek midir?! Cami ve tekkeleri yazılarla doldurmak mıdır?! Bugün camilerimiz hat örnekleriyle dolu, fakat aslında mezheb imamları bunu caiz görmemişlerdir. Onlar, kaba saba bir anlayışı mı dünyaya hâkim kılmaya çalışıyorlardı, yoksa Kur'an ve Sünnet'i ve makasıd-ı Şerîayı daha mı iyi kavramışlardı?...

Öte yandan, *"Kur'an ve sünnetin ruhunu sûfîler kavramış ve kavratmışlardır"* şeklindeki ifadede yer aldığı şekilde Kur'an ve Sünnet'in "ruh"undan bahsetmek doğru bir yaklaşım değildir. Birçoklarının gerek kutsal kitaplar, gerekse farklı ülkelerdeki yasa metinleri için "lafız-ruh" ayrımı yaptıkları görülmektedir. Ancak, İslam alimleri, lafza, yani metnin zahirine aykırı bir ruh (batın) olamayacağını bastıra bastıra söylemişlerdir. Batı'da bile hukukçular, yasaların "ruh"undan söz etmenin, yargıca cezanın şekli ile ilgili takdir yetkisi vermek, yargıç sayısınca ayrı ceza biçimi meydana getirmek olacağını söylemişlerdir. "*Yasaların Ruhu*" adlı kitabında Montesquieu bunu savunmuştur. Konuyu en geniş şekli ile ele alan kişi ise, 1764'te *"Suçlar ve Cezalar"* adlı eserini yazan İtalyan hukukçu Cesar Beccaria'dır. Ona göre, hakimler kanunları "yorumlama" hakkına sahip değillerdir. "*Asıl olan kanunun 'ruh'una nüfuz etmektir*" şeklindeki genel bir aksiyomdan daha tehlikeli hiçbir şey olamayacağını ifade eder. Çünkü, ona göre, "*kanunun 'ruh'u düşüncesi, kanunların fikir sellerine terkine yol açar*". Beccaria, "*Her insanın kendine has bir görüş tarzı vardır*" der, "*Hatta aynı adam, aynı şeyi ayrı ayrı zamanlarda başka başka şekillerde görüyor. Böyle olunca, bir 'kanunun ruhu', hakimin doğru veya hatalı mantık mülahazalarına bağlı kalacaktır.*" Bu yüzden, modern hukukta, ne kadar mantıksız, yersiz ve yetersiz görünürse görünsün,

kanunun "lafz"ına bağlılık zorunlu görülmüştür. Halbuki neticede modern hukuk beşerîdir, ilâhî değil.

Her ne kadar sözlerini aktardığımız konuşmacı bunu kastetmiyorsa da, bu “ruh” kavramını bazı modernist ilahiyatçıların, hermenötik gibi yaklaşımlar çerçevesinde Kur’an’a uygulamaya ve yorum düzeyinde Kur’an’ın tahrifine yol açacak bir anlayışa kapı aralamaya çalıştıkları görülmektedir. Halbuki Kur’an’ın lafzı “Allah’ın kelamı”, insanın ondan anladığı “ruh” ise, kendi düşüncesinin ürünüdür. Bu lafız-amaç göz boyamacılığının, Kur'an'ın lafız bakımından korunmuş olmasından ileri geldiği açıktır. Haham ve papazlar Tevrat ile İncil'i lafız bakımından tahrif edebilmişlerdi. Kur’an, lafız bakımından korunduğu için, ancak “ruh” icadı ile anlam düzeyinde tahrif edilebilir.

Bazı mutasavvıflar Kur’an’ın ve Sünnet’in “ruh”unu anlayıp “musikişinaslık” limanında demir atmışlarsa, bu, onların Kur’an ve Sünnet’e olan bağlılıklarının yara aldığını gösterir. Haklı olarak İbrahim Hakkı Erzurumî rh .a. de, tasavvufî cereyanların 12 gruba ayrıldığını, bunlardan sadece Kur’an ve Sünnet’e bağlı olanların hak yolda bulunduklarını söyler. Bu fırkalardan birini şöyle tanıtmaktadır:

> “Hâliyye mezhebinden olan fırka: Bunlar, sema ve raks ile, el vurmak helaldir derler. O zaman kendimizden geçtik, şeyhimizden bize hal geldi dedikleri dalâldir, sapıklıktır.”
>
> (***Marifetnam****e*, sad. Faruk Meyan, İstanbul: 1980, s. 689.)

Bir başka fırkayı ise şöyle tanıtıyor:

> “İlhâmiyye mezhebinden olan fırka: Bunlar, şairlerin kitapları, divanları, tarikatın Kur’an’ıdır. Hepsi hakikat tefsirleridir derler. Böylece Kur’an-ı Kerîm’i, hadis-i şerifleri ve fıkhı öğrenmekten yüz çevirip, şairler, hakîmler ve zarîflerin kitaplarını okuyup, Rabbanî ilhamlardır derler. Halbuki

> ömürlerini dalalete sarf ederler. Beyt: Din ilmi fıkıhtır, tefsir, hadîstir / Bundan öte yol arayan habîstir.” (s. 690)

İmam-ı Rabbanî de *Mektubat*’ta, babasının kendisine, İslâm’daki bozuk fırkaların genellikle tasavvufî hareketler arasından türediğini söylediğini aktarmaktadır.

Konuşmacı sözlerini şöyle sürdürüyor: *“Gerçek peygamber varisleri, gerçek tasavvuf erleri hayatı yaşanabilir kılmanın yollarını öğretmişler insanlara.”*

Hayatı yaşanabilir kılmak, zevk ü sefa anlamına da gelebilecek sanatsal faaliyetler midir?.. Bu mudur hayatı yaşanabilir kılmak?!..

Modacı tasavvuf

Konuşmacı sözlerine şöyle devam ediyor:

> “Yeniden düşünmek; yenilemek, yenilenmek, yeni olmak ve düşünmek… ‘Her dem yeniden doğarız / Bizden kim usanası’ diyor Yunus Emre. Tasavvufun şekillendirdiği o büyük insan. ‘Her dem yeniden doğarız / Bizden kim usanası.’ Biz eskiyi getirmeyiz. Hiç durmadan, biz yenileriz kendimizi, biz toplumu yenilemeye çalışırız, toplumun önüne yeni fikir getiririz, yeni anlayış getiririz, yenileriz, yenileniriz. Onun için yenilenmek bizde çok önemli, çok çok önemli.”

Bu ifadeler de, birileri tarafından ortaya atılmış “yeni” fikir ve uygulamaları şirin göstermeye yönelik.. Aslında Yunus Emre’nin şiiri ile, bundan çıkarılan mana arasında bir kopukluk var. Yunus Emre belki yeni şiirler yazmıştır ama yeni fikir, yeni anlayış icat etmeye çalışmamıştır. Yenilenmek, yeni fikir, yeni anlayış getirmek demek de değildir. Mesela *Müsned*’de yer alan bir hadîste *“İmanlarınızı yenileyiniz (tazeleyiniz), ‘Lâ İlâhe İllallâh’ sözünü çoğaltınız”* buyurulmuştur. İmanı yenilemek, yeni bir iman icat etmek demek değildir. “Müceddid”ler de, yeni

anlayışlar icat eden kimseler değil, dini asıl saflığına döndüren kimselerdir. Aksi takdirde yenilenme, bid'at ihdas etmek olur.

Dinî konularda, yeni fikir, yeni anlayış getirme türünden yenilenme olmaz. Teknolojide yenilenme olabilir, sosyal kurumlarda yenilenme düşünülebilir, fakat genelde din ve özelde tasavvuf alanında ortaya atılacak her yeni fikir ya da anlayışta mutlaka bir sakat yön bulunacaktır. Kaldı ki, yeni diye ortaya atılan fikir ve yaklaşımların ne kadar yeni oldukları da her zaman tartışmaya açık olacaktır. Ali Fuad Başgil'in "***Gençlerle Başbaşa***" adlı kitabında belirttiği gibi, "*Gökkubbe altında yepyeni hiçbir fikir yoktur. En yeni fikirler, eski fikirlerin elbise giymiş halleridir*." Bu toplulukta yenilenme olarak gösterilebilecek yeni fikir ve anlayışlara baktığımızda da benzer bir durum görüyoruz. Kritik-analitik düşünme kavramının neresi yenidir?!.. "Doğal lider" lafının neresi yenidir?! Mealciliğin neresi yenidir?!..

M. Es'ad Coşan hocanın şu ifadeleri de konunun anlaşılması bakımından önem taşımaktadır:

> "Tasavvuf günümüzde sevilen bir yol, ilgi duyulan bir yol; bu kesin…. Ama, tasavvufun doğrusu var, eğrisi var.. Neden?.. Çünkü, tarih boyunca, yüzyıllar boyunca gelen an'ane var.. Bir de işin aslı var, özüne uygunluğu var.. Şimdi eğer tasavvufu temsil eden insanlar bilgili olmazsa, an'anaye tabi olursa; her gelen bir milim kaydırırsa çizgiyi, sonunda yüzyıllar sonra çizgi ters bir noktaya kadar dönüşmüş olabilir…. Her şahıs **bilgisi olmadığı için, iyi yapıyorum diye bir şey eklediği zaman**, din bozulur. Onun için bizim dinimizde esas olan, Sünnet-i seniyyeye uymaktır…. Sünnetin karşısında olan, **yeni çıkan şeyler**e de bid'at derler…. Çünkü Kur'an-ı Kerim ve Peygamber Efendimiz'in hadis-i şerifleri dinin iki önemli kaynağıdır. Buna sarıldığın zaman, tasavvuf güzel olur…. Bunun dışına çıktığın zaman, tasavvuf yolu kaymış olur. Yol, tasavvuftan kaymış olur diyelim, daha doğrusu.. Yozlaşmış olur, yanlış olur."

(M. E. Coşan, ***Sosyal Çalışmalarda Organizasyon ve Başarı***, İstanbul: Seha Neşriyat, 1994, s. 182-184.)

Konuşmacı da, benzer şekilde Kur'an ve Sünnet'e bağlılığın önemini laf arasında vurguluyor. Bu arada "misyon" ve "vizyon" kavramlarını kullanıyor, ilkine "sabitler" (sabiteler), ikincisine ise "değişkenler" gözüyle baktığını ortaya koyuyor. Bu tür kavramlar kulağa hoş gelmekle birlikte, "değişim"e, "farklılığa", "yeniliğe" ve "yeniden düşünmeye" bu kadar vurgu yapılan bir yerde, "misyon"un "yenilenme" haline geldiği sonucuna varılabilir. Çünkü "yenilenme"nin kendisi başlı başına bir vizyon olamaz; mevcut durumdan farklı, yenilenme anlamına gelebilecek müşahhas hedefler belirlediğinizde, işte bu vizyon demek olur. Ama tek başına yenilenmeden bahsetmek, misyon belirlemek anlamına gelecektir. Vizyon, hiçbir zaman misyona aykırı veya onu değiştiren, yeniden şekillendiren bir nitelik taşıyamaz. Böyle yapıldığı zaman, vizyon diye adlandırılan şey gerçekte misyon haline gelmiş olur.

Aslında bu misyon kavramını kullanan Batılılar, bir misyonun temelini "değerler" ile "bakış açıları"nın oluşturması gerektiğini belirtirler. Mesela "yenilikler"den biri olan Sağduyu Partisi'nin yaptığı gibi, "dinî (İslamî) değerlere önem verip vermemekten daha önemli konum belirleyicileri" bulunduğunu söyleyen ve bu konum belirleyicileri olarak da "bağımsızlık" ve "sağduyu" kavramlarını gösterenlerin, vizyon değil, misyonunda köklü bir değişiklik olduğu kesindir. Bunun yanı sıra bir de Kur'an ve Sünnet'e bağlılıktan söz etmek, ya Kur'an ve Sünnet'in ne olduğunu bilmemek, ya bu topluluğun neyi savunduğundan ve ne yaptığından habersiz olmak ya da bile bile insanları kandırmaya çalışmak anlamına gelir.

"Zamanına göre" tasavvuf

Konuşmacı, "yenilenme" meselesi etrafında şunu da söylüyor:

> “İmam-ı Şa’ranî hazretleri diyor ki; ‘Her peygamber bir şeriat ile gelir, her veli de zamanına göre yeni bir anlayış getirir’.”

Konuşmacının bu sözü sanki bir “usûlü’d-dîn” ilkesiymiş gibi kabul ettikleri görülmektedir. Ancak, bu sözü aktaranlar kaynak göstermiyorlar. O nedenle, gerçekten İmam Şaranî’ye mi ait ve ne kadar doğru aktarılıyor, bilmiyoruz. Fakat bu sözün bu şekliyle ona ait olmadığını tahmin ediyoruz, çünkü yanlışlığı açık bir sözdür. Gerçekte her peygamber bir şeriat ile gelmemiştir. Bazen bir peygamber (veya peygamberler), kendilerinden önceki bir peygamberin şeriatine tâbi olmuşlardır.

“Zamanına göre yeni bir anlayış getirme” meselesi ise, ilme bağlıdır; ilimsiz olmaz. Bu görüş ancak, “*Ezmanın tegayyürü ile ahkâmın tegayyürü inkâr olunamaz*” (***Mecelle***, madde 39) hükmü çerçevesinde değer taşıyabilir:

> “Allâme Zahid el-Kevserî'nin bu husustaki tespiti de çok önemlidir: Zamanın, mekânın değişmesi ile hükmün değişmesi, hükmün değişik hâllere göre tafsilâtından ibarettir. Yoksa zamanın değişmesi ile mutlak mânâda hükümlerin değiştiğini düşünmek, ilâhî nizamı insan ürünü kanunlar seviyesine indirmek demektir. (Kevserî, ***Makalât***, s. 87).”
>
> (Ergün Çapan, “Kur'an'ın Evrenselliği ve Tarihselci Yaklaşım”, ***Yeni Ümit Dergisi***, Yıl: 15, S. 58 (Ekim-Kasım-Aralık 2002), http://www.yeniumit.com.tr/konular.php?sayi_id=58&konu_id=45&yumit=bolum3)

O yüzden, yeni bir anlayış getirme iddiasıyla ortaya çıkanların çoğu, özellikle de ilim bakımından boş olanları, aslında ya bid’atçi ya da sapıktır. Nitekim birçok tarikat bu şekilde bozulmuştur. Muhtemelen bu bozulmaya direnenlere de, İmam Şaranî’ye atfedilen yukarıdaki söz gibi sözlerle itirazda bulunulmuştur.

Ayrıca, “Zamanına göre yeni bir anlayış getirme” sözü, bizden öncekilerin “anlayışının” bu zamana uymadığını söylemek anlamına gelir. Bu, dünyevî konularda bazen geçerli olabilir. Fakat din söz konusu olduğunda, zamana göre değişen bir anlayıştan söz edilemez. Çünkü din (İslâm), esas itibariyle kıyamete kadar geçerlidir. Zamana göre yeni bir anlayışın gerekliliğinden söz edildiğinde, bize en uzak zamanın anlayışının en yanlış ya da geçersiz/elverişsiz anlayış olduğunu kabul etmemiz gerekir. Bu durumda, bize en az uygun düşen anlayış, sahabenin anlayışı haline gelir.

Öte yandan, İmam Şarani’ye atfedilen bu söz, ayet ya da hadîs değildir; yani tek başına delil olamaz, bir başka deyişle dinî açıdan bir delil niteliği taşımamaktadır, en iyi ihtimalle bir kanaat ya da görüş (deyim yerindeyse içtihadî görüş) kabul edilebilir.

Ayrıca bu söz, “genelleme” içermesi itibariyle kesinlikle yanlıştır, çünkü ***her velinin zamanına göre yeni bir anlayış getireceği*** ileri sürülmektedir. Böylece “yeni bir anlayış getirme”, velîliğin şartı haline getirilmektedir. Böyle birşey yoktur.

Ayrıca, zamanın değişmesi ile bazı ahkâmın (hükümlerin) değişmesi, mutlaka değişecekleri değil, değişebilecekleri anlamına gelir. Bunlar da aslında sadece içtihadî nitelik taşıyan hususlarla ilgilidir. Üstelik, yeni veya eski farketmez, içtihatlar hatalı da olabilir. Bir başka deyişle, her yeniliğin isabetli olması gerekmez. Bazen (içtihat anlamında) yeni bir anlayıştan söz edilebilse bile, bunun ***Kur’an*** ve Sünnet’le çelişmemesi gerekir. Hz. Ebubekir r. a. en büyük velî olduğu halde, halife olunca irad ettiği ilk hutbesinde şöyle demiştir:

> “Ben sizin en hayırlınız olmadığım halde sizin başınıza halife seçildim. Ey insanlar! Ben de sizin gibi bir insanım. Bilmiyorum, belki Hz. Peygamber'in yapabildiği şeyleri bana da teklif edeceksiniz. Halbuki Allah Teâlâ, Hz. Muhammed'i (s.as.) alemlerden üstün kılmış ve onu afetlerden

korumuştu. Ben ise ancak Hz. Muhammed'e tabi olan birisiyim. **Kendiliğimden hiç bir şey icat edemem.** Eğer ben doğru hareket edersem bana uyunuz. Eğer doğruluktan uzaklaşırsam beni düzeltiniz. Hz. Peygamber vefat ederken, hiç kimsenin, onun üzerinde bir çöp darbesi kadar bile hakkı yoktu. Benimse, bir şeytanım vardır. Zaman zaman bana galebe çalar."

Şayet yukarıda aktarılan söz İmam Şaranî'ye aitse, onun kendi kanaatidir; dolayısıyla yanlış da, doğru da olabilir. Çünkü İmam'ın yanılmazlık ve ismet gibi bir sıfatı bulunmamaktadır. Nitekim İmam Şaranî'nin kendisi, *"**Gerçek Şeyhler ve Sahteleri***" adıyla Türkçe'ye çevrilen kitabında (İstanbul: Bedir Yay., 1997) Hz. Ömer'in şu sözünü aktarmaktadır: "***Bu, Ömer'in görüşüdür. Eğer doğruysa Allah'tan, yanlışsa Ömer'dendir.***" Hz. Ömer'in görüşleri yanlış olabilirse (ki olabilir, bazen olmuştur da), İmam Şaranî'ninkiler ve ayrıca sözünü ettiği velîlerinki haydi haydi olabilir. Peygamberlerin masumiyetine karşılık, velîlerin masumiyeti yoktur. Bu nokta gözardı edilmemelidir.

Bu bir yana, kimin velî olduğu da öyle kolayca bilinebilen birşey değildir. Her yenilik yapan, velî olmadığı gibi, her velînin de yeni bir anlayış getirme iddiası ile ortaya çıkması gerekmez. Bunun da ötesinde, her şeyhin velî olduğu da söylenemez. Şeyhlik başka birşey, velîlik başka birşeydir.

Dahası, önemli olan yeni bir anlayış getirmek değil, Kur'an ve Sünnet'e bağlılıktır.

Bir hadîste, bu ümmetten kendisine ilham olunanlar (*muhaddesûn*) bulunduğu, Hz. Ömer'in de onlardan olduğu bildirilmiştir. Ama, günümüz için konuşursak, kimin ilham aldığından emin olmak kolay değildir. O yüzden, velî olduğu düşünülen insanlar için bile eskiler "mâzanne" (velî olduğu zannedilen) ifadesini kullanmış, daha fazlasını söylemekten kaçınmışlardır. Hz. Ömer için hadîs mevcuttur, ama yaşayan hiç kimse hakkında böyle bir şer'î delil yok. (Yine de Hz. Ömer'in her sözüne "Ona ilham geliyor" diye itirazsız bir şekilde itimat edilmemiştir.) Ayrıca,

İslâm alimleri ilham ve keşfi şer'î delil olarak kabul etmeme konusunda müttefiktir. İlham veya keşfin doğruluğunun alâmeti Şeriat'le çelişmemesidir. Bu durumda da delil yine şer'î bilgilerdir, ilham değil.

İmam Nevevî'nin ***Riyazü's-Salihîn***'e aldığı şu hadîs bu konuda bize ölçü olmalıdır:

> "Şayet biriniz mutlaka arkadaşını methedecekse, eğer söylediği gibi olduğuna da gerçekten inanıyorsa, 'Zannederim o şöyle iyidir, böyle iyidir' desin. Esasen onu hesaba çekecek olan Allah'tır ve Allah'a karşı hiç kimse kesin olarak temize çıkarılamaz."
>
> (Buhârî, Şehâdât 16, Edeb 54; Müslim, Zühd 65; Ebû Dâvûd, Edeb 9; İbni Mâce, Edeb 36.)

İmam Şaranî, şeyhlerle ilgili bir "tabakat" kitabı da yazmıştır. Bununla birlikte, yukarıda adı geçen kitabını, şeyhler konusunda dikkatli olunması ve ihtiyatlı davranılması için kaleme almış bulunmaktadır. Ayrıca, kendi dönemindeki bazı şeyhleri sözkonusu "tabakat" kitabında konu edinmiş olmakla birlikte, *"**Gerçek Şeyhler ve Sahteleri**"* adlı kitapta onlardan şikayetçi olmakta, kendisinin onlara yaptığı bazı haklı uyarıları dikkate almamak bir tarafa, bu yüzden kendisine tavır aldıklarını, hatta sürgün edilmesi için uğraştıklarını, karalamak için kitaplarına yanlış ilaveler yaptırdıklarını aktarmaktadır. Yani onlar için, "Yeni bir anlayış getirmişlerdir" dememektedir. İmam Şaranî'nin yukarıda aktarılan şekilde (veya buna benzer) bir sözü varsa bile (ki sanmıyoruz), *"**Gerçek Şeyhler ve Sahteleri**"* adlı kitabı okunmadıkça, ne demek istediği tam anlaşılamaz.

Yeniliksiz yenilikçilik

Konuşmacının sözlerinin devamı biraz daha karışık:

> “Hz. Musa geldi, hükümleri bildirdi; Yahudilik şeriatında hükümler var; şunu şöyle yapacaksın, bunu böyle yapacaksın, yapmayacaksın falan. Kitabı okuyan o insanlar, başladılar ayrıntılara dalmaya. O kadar çok ayrıntılandırdılar ki yani insanın gücü yetmesi mümkün değil, insanın bunu anlaması mümkün değil, insanın kavraması mümkün değil. Çığırdan o kadar çok saptı ki Allahu Teâlâ hazretleri İsrailoğulları içerisinden bir peygamber gönderdi, o gidişatı bir başka yöne doğru kaydırmaya başladı, asıl mecrasına oturtmak için farklı bir yöntem geliştirdi. Kimdir o peygamber? İsa aleyhisselam. Onun şeriatında da hukuki prensipler neredeyse yok denecek gibi… Ahlâkî prensipler ağırlıklı. Öbür tarafta hukuki prensipler. İnsanlar hukuk kitapları yazıyorlar, ayrıntılara giriyorlar, giriyorlar. İnsanoğlunun, normal insanın bunları anlaması mümkün değil. Artık iş çığırından çıkıyor, beni ilgilendirmez diyor. Hıristiyanlık buna aksülamel olarak geliyor, tekrar rayına oturtuyor.”

Bir defa, “Kitab’ı okuyan o insanlar, başladılar ayrıntılara dalmaya” sözü, gerçek durumu aksettirmiyor. Mesele ayrıntılara dalmaları değildi, işlerine gelmeyen ayetleri tahrif etmeleri, kelimelerin yerlerini değiştirmeleri ve kafalarından hüküm icat etmeleriydi. Durum şuydu:

> “(Yahudiler) Allah’ı bırakıp hahamlarını, Hıristiyanlar da rahiplerini ve Meryem oğlu İsa’yı rabler edindiler….” (Tevbe, 9/ 31)

Bu ayetle ilgili olarak Elmalılı merhum tefsirinde şöyle demektedir:

> “… bu âyetin mânâsı hakkında meşhur Hatim-i Tâî'nin oğlu Adiy demiştir ki: ‘Resulullah'a geldim, boynumda altından bir haç vardı (ki Adiy o zaman henüz müslüman olmamıştı ve hıristiyandı), Resulullah Berâetün (Tevbe) Sûresi'ni okuyordu, bana "Ya Adiy şu boynundaki veseni at" buyurdu. Ben de çıkardım attım. "Allah'tan başka hahamlarını ve rahiplerini de rab edindiler" anlamına olan âyetine geldi, ben, “Ya Resulallah, onlara ibadet

etmezlerdi" dedim. Resulullah buyurdu ki: "Allah'ın helal kıldığına haram derler, siz de haram tanımaz mıydınız? Allah'ın haram kıldığına helâl derler, siz de helâl saymaz mıydınız?" Ben de "Evet" dedim. "İşte bu onlara ibadettir" buyurdu.' Rebi' demiştir ki, "Bu rablık İsrailoğulları'nda nasıl idi?" diye Abdul'âli'ye sordum. O da '**Genellikle Allah'ın kitabında hahamların sözlerine aykırı olan âyetler bulurlar, bununla beraber kitabın hükmünü bırakırlar da hahamların sözlerini tutarlardı**' dedi."

Yani sorun, Yahudilerin meseleleri çok ayrıntılandırmaları, insanın buna gücünün yetmemesi, anlamasının mümkün olmaması, kavramasının imkânsız olması değildi. İncil'de hukukî hükümlerin fazla olmaması da, Yahudilerin meseleleri ayrıntılandırmalarından kaynaklanmıyordu. Çünkü insanların meseleleri ayrıntılandırmaları sadece kendilerini bağlar, esas olan Kitab'ın aslıdır.

Konuşmacı sözlerini şöyle sürdürüyor:

"… İsa aleyhisselam. Onun şeriatında da hukuki prensipler neredeyse yok denecek gibi… Ahlâkî prensipler ağırlıklı. Öbür tarafta hukuki prensipler. İnsanlar hukuk kitapları yazıyorlar, ayrıntılara giriyorlar, giriyorlar. İnsanoğlunun, normal insanın bunları anlaması mümkün değil. Artık iş çığırından çıkıyor, beni ilgilendirmez diyor. Hıristiyanlık buna aksülamel olarak geliyor, tekrar rayına oturtuyor."

Sözün siyak ve sibakına bakılırsa Yahudiler hukuk kitapları yazmışlar, ayrıntılara girmiş de girmişler. Halbuki mesele bu değildi. Bir insanın yazdığı kitabı başkaları anlamıyorsa, onu okumazlar ve mesele de biter. Sorun bu değildi, sorun kendi kafalarından uydurdukları şeyleri vahiy gibi göstermeleri, kutsallık kılıfı altında sunmalarıydı.

Üstelik, konuların ayrıntılandırılması salt hukuka özgü birşey değildir. Bir başkası da çıkıp ahlâkî konularda ayrıntıya girebilir. Nitekim, kitap telif eden ilk sufîlerden Haris-i Muhasibî'ye İmam Ahmed bin Hanbel bu yüzden tepki göstermiş,

Resulullah s.a.s. ve ashabının nefs terbiyesi, nefse arız olan vesveseler gibi konularda bu tür sözler sarfetmediğini söyleyerek, insanlara onu terk etmelerini tavsiye etmiş, Haris-i Muhasibî rh. a. vefat ettiğinde cenazesini sadece dört kişi kaldırmıştır. Halbuki, Haris-i Muhasibî'nin kitapları, daha sonra tasavvufa dair yazılan eserlere göre Kur'an ve Sünnet'e dayanma bakımından daha sağlamdır. O dönemde henüz Yunan felsefesinin etkileri de çok fazla ortaya çıkmış değildi.

Konuşmacı sözlerini şöyle sürdürüyor:

> "İnsanlar müesseseler üretiyorlar sosyal anlamda, siyasal anlamda bir takım müesseseler üretiyorlar, iyi niyetle, has niyetlerle ama bir noktaya geliyor bakıyorsunuz ki onlar kaymış, niyet sapması olmuş. Niyeti tekrar düzeltmek için geçmişte bir peygamber ya da İslâm tarihinde bir veli, bir mürşid-i kâmil çıkıyor. O anlayışı yerli yerine oturtuyor. Belki bazen o hareketi bir veli, bir mürşid ortaya koyuyor ama bir müddet sonra, o sapma gösterdiği zaman aynı veli zât 'arkadaş, bu iş böyle gitmez' diyor, 'olmaz, rıza-i bâriden saptık, tekrar yenilenmemiz lazım, tekrar yenilememiz lazım' diye o ahdi, o hareketi yeniden rayına oturtmanın yollarını arıyorlar."

Böyleyse iyi, ama sapmayı görmek için illa da bir velî ya da mürşid-i kâmil beklemek gerekmez. Ayrıca, bir sapmanın sapma olduğu Kur'an ve Sünnet çerçevesinde anlaşıldığında, bunu teyid için ayrıca velî veya mürşid-i kâmil olduğu kabul edilen birinin onay vermesi beklenmez. Hz. Ebubekir, "Ben velîyim, sizi sapmalardan koruyacağım" dememiştir, tam aksine, "Saparsam beni düzeltiniz" diye konuşmuştur. Şayet, Kur'an ve Sünnet çerçevesinde savunulamayacak bir anlayış, "Ama falanca velî şöyle diyor, her velî yeni bir anlayış getirir" denilerek savunulursa, bu da sapmanın tam kendisi demek olur.

Şeyh kalmadı lider verelim

Sözlerinin devamında konuşmacı konuyu “lider” kavramına getiriyor:

> “Günümüzde liderliğin iki önemli unsurunu, tanımlıyorlar. Diyorlar ki; bir karizmatik lider vardır, bir de mimar lider vardır. Karizmatik lider hiç kimsenin saatinin olmadığı zamanda saate sahiptir…. Mimar lider de hiç kimsenin saatinin olmadığı bir zamanda herkesin eline birer saat verir, ihtiyaç kesbettiğinde o insan kolunu açar, saatine bakar, haa vakit buymuş der. Peygamberler ve veliler, gerçek anlamdaki veliler tarih boyunca mimar lider profiline uygun insanlar. Kendilerini bir kenara çekerek topluma böyle örnek oluyorlar, toplumu böyle yönlendiriyorlar. Nasıl? Herkes birer saat sahibi olsun. Bu anlayışa herkes gelsin. Ne diyordu Rahmetli Hocamız? ‘Herkes birer lider olsun’.”

Bu ifadeler güzel.. Fakat saatin gerçekten sağlam olması şartıyla...

Konuşmacı sözlerini şöyle sürdürüyor:

> “Kimi insanların zihinleri buna takılır. ‘Benim liderim benim yanımda olacak, istediğim zaman göreceğim.’ Dünyanın şartları buna müsait değil ki; vizyon buna müsait değil, değişken şartlar buna müsait değil.”

Böylece, konuşmacının kafasında aslında bir “liderlik” tanımından ziyade bir “lider” profilinin bulunduğu ve “lider”inin eylem ve söylemlerine gerekçe üretmeyi amaçladığı, sözkonusu “lider”in üzerine oturacak bir liderlik tanımı biçip dikmeye uğraştığı ortaya çıkıyor. Bu konuşma metninin temel zaafı da burada. Doğrudan hakikatlerin söylenmesi değil, belirli bir anlayış ve söylemin kabul ettirilmesi için düzenlenmiş bir metin. O yüzden, konuşmacı sözlerinin devamında, “O halde, kendisini bir kenara çeken mimar lideri kendi haline bırakın” demekten veya öyle bir sonuca varılmasından kaçınıyor. Yukarıdaki ifadeleriyle çelişme pahasına şöyle diyor:

> “Her insanın da bu güzellikten istifade etmesi lazım. Öyle ise lider her aradığında gördüğün insan değil. Gerçek lider, mimar lider senin eline anlayış veren, seni düşünmeye sevk eden, seni yenileyen, seni yenilemesini bilen insandır. Gerçek lider kendisi olan liderdir, kendisini yaşar.”

Böylece, “mimar lider” adı altında “karizmatik liderlik” verilmeye çalışılıyor. Her insanın da bu güzellikten, bu “kendisinde olmayan” güzel “saat”ten istifade etmesi lazımmış. Ama bu arada, “Herkes birer lider olsun” sözü de kaynayıp gidiyor. Herkes birer lider olursa ve “gerçek lider” olmanın gereği olarak “kendisi” olursa, “kendisini yaşarsa”, ayrıca “güzellik” aramasından söz etmek de anlamsız olacaktır.

Konuşmacı, sözlerinin devamında “liderlik” ile “irşad” kavramlarını eş anlamlı hale getiriyor, yani elmalarla armutları topluyor ve “mürşid”de aranacak şartlar konusunda “yeni” değerlendirmeler üretiyor:

> “Sık sık söylerim, burada hatırlayan, hatırlayacak dostlarımız da olacaktır, hani biraz da bağlantı kuralım konuşma konumuzla. Efendim, mürşit dediğin, lider dediğin şöyle şöyle olacak. Toplumumuzun kafasında oluşan bir profil var. Medya mensubunda, gazetecisinde bir profil var, cami cemaatinde bir profil var, şunda bir profil, bunda bir profil. Ee şöyle olacak, böyle olacak falan. Lider yani mürşit; o şöyle olacak denilen elbiseyi kendisine uydurmak, kabul etmek zorunda değildir.”

Yukarıdaki ifadeler, çeşitli toplumlardaki farklı “lider”ler için belki sözkonusu olabilir. Sonuçta her topluluğun kendisine göre bir lideri bulunur. Ancak, mürşidlik, yani irşad farklı birşeydir. Bu konuda elbette “cami cemaati”nin vs. kafasında bir “profil”, daha doğrusu bir tanım ya da bir şablon bulunacaktır. İrşadın ne olduğunu, mürşid-i kâmilin özelliklerini bilmeden insanın kendisine mürşid araması, başını kuma gömmesidir. Mürşid-i kâmiller de (gerçek mürşidler) zaten bunun bilinmesini, insanların sahte mürşidlerin kurbanları olmamasını isterler.

Herhangi bir lider kafasının doğrusuna gidebilir ve ona uyacak insanlar da bulunabilir, fakat irşad meselesi farklıdır. Mürşid, şayet gerçek mürşidse, belirli şartları taşımak zorundadır. "Hayır, ben kendimi yaşarım, ben kendime kendi kafama göre elbise biçerim" derse, insanlar, "İyi, o halde sen, seni olduğun gibi kabul edenleri irşad et" diyebilirler. Kafasında bir şeyh profili bulunan kişi aslında konuşmacının kendisi.. Bu profile uygun bir şeyh-lider tanımı ya da şablonu üretmeye uğraşıyor.

Konuşmacı, sözlerini şöyle sürdürüyor:

> "Ama toplumumuzda görüyoruz ki bu göreve soyunmuş pek çok insan dış tesirlerden etkilenerek kendisini onların tanımladığı çerçeveye sığdırmak zorundaymış gibi hissediyor. Dolayısıyla toplumun önüne geçmeye çalışıyor. Yani oynuyor, oynamaya çalışıyor."

Böylece, mevcut şeyhlere bir eleştiri yöneltilmiş oluyor ve bunların gerçek mürşid olmadıkları iddia ediliyor:

> "Gerçek lider, gerçek mürşit böyle yapmaz. Allah'ın verdiği bir görevi vardır, misyonu ve vizyonu vardır, bunu çizer, kendisi öne düşer, 'arkadaş bu iş böyle olacak' der. Onun bunun tanımlamalarına gelmez. Kendi pozisyonunu yaşar ve zamanın gerektirdiği iş ne ise onu yapar, hikmete uygun olanını yapar, kritik eder, analiz eder, bugün yapmam gereken, ehem olan nedir, bunu tespit ettikten sonra onu yapar ve yapılmasını ister, tavsiye eder."

Böylece konuşmacı, "lider"ine uygun "liderlik elbisesi"nin son dikişlerini de maharetle tamamlamış oluyor. Kendisi dışındaki insanların "mürşidlik" ve "irşad" anlayışlarını dikkate alan şeyhler "oynuyor" kabul edilirken, biçilip dikilmiş olan "gerçek mürşid" elbisesi bedenine uyan neredeyse tek kişi olarak geriye, konuşmacının "kendisi olan, kendisini yaşayan" lideri kalıyor. Böylece, Hz. Ebubekir gibi, "Saparsam beni düzeltin" diyebilecek kimseler "lider" ve/veya

“şeyh” olmaya layık görülmezken, Emevî halifelerinden bazılarının üslubuna benzer şekilde, deyim yerindeyse kimseyi takmayan, “kendisi olma”, “kendisini yaşama” iddiasında bulunan kimseler “gerçek mürşid” olarak tanıtılıyorlar.

Yukarıda aktardığımız ifadelerin, genel olarak irşad ve şeyhlik olgusunu açıklamaya değil, belirli bir şeyhin durumunu, söylem ve eylemlerini savunmaya yönelik olduğu açık. Ancak, bunlar son tahlilde doğru ifadeler değil.. Allah’ın verdiği bir görev varsa, bunun herkes tarafından bilinen, anlaşılan birşey olması gerekir. Kur’an ve Sünnet’ten delilinin bulunması icab eder. Ve bu iş öyle, konuşmacının sözlerinin aksine, “Arkadaş, bu iş böyle olacak” demekle olmaz. Kur'ân-ı Kerîm'deki sûrelerden birisinin isminin Şûra olması tesadüfî değildir. Bu surede mü’minlerin özelliği şöyle anlatılmıştır:

> “Yine onlar, Rablerinin davetine icabet ederler ve namazı kılarlar. Onların işleri, aralarında danışma iledir….” (Şûra, 42/38)

Yine Peygamber Efendimiz s.a.s. şöyle buyurmuştur:

> “Biliniz ki Allah ve Rasûlü müşavereden muhakkak mustağnîdirler. Fakat Allahû Teâla (c. c.) müşavereyi benim ümmetime bir rahmet kıldı. Mü'minlerden her kim istişare ederse doğrudan mahrum olmaz. Her kim müşavereyi terkederse hatadan kurtulamaz.”

Allahü Teala, Peygamber Efendimiz s.a.s.’e bile, “İş hususunda onlarla müşavere et” diye emretmiştir:

> “(O vakit, Uhud’da) Sen Allah'tan bir esirgeme sayesindedir ki, onlara mülâyemetle (yumuşak, merhametli) davrandın. Eğer kaba ve katı yürekli olsaydın, onlar etrafından dağılıp gitmişlerdi bile!.. Artık onları bağışla (Allah’tan da) günahlarının affolmasını iste. İş hususunda onlarla istişare et!.. Bir kere de azmettin mi, artık Allah'a dayanıp güven. Çünkü Allah kendine güvenip, dayananları sever.” (Âl-i İmrân, 3/159)

“İbn-i Murdeveyh’in Hz. Ali (r. a.)’dan rivayet ettiğine göre, Peygamberimiz’e (sav) bu âyette geçen azm'in mânâsı sorulmuş, bunun üzerine şu şekilde izah etmiştir: ‘Azm'den maksad, rey sahipleriyle istişare etmek ve onların görüşlerine uymaktır.’”(İbn-i Kesir, ***Tefsirû'l-Kur'ân'il-Azim***, Beyrut 1969, c. I, sh. 420.) Dolayısıyla ‘Müşavere heyetinin vardığı sonuç, mü'minlerin emirini bağlayıcıdır’ diyen fukaha, bu hadîse dayanmıştır. İmam-ı Kurtubî, istişare hususundaki nassları izah ettikten sonra, ‘istişareyi terkederek zorbalığa meyleden imamın azledilmesi gerektiğini’ beyan etmektedir. Müftabih kavil budur. (İmam-ı Kurtubî, ***el-Camiü li Ahkâmi'l-Kur'ân***, Kahire 1967, c. IV, sh. 249 vd.)”

Her devrin sivrilmiş başları etrafında onları deyim yerindeyse “gaza getiren”, onlara “Sen lidersin, büyüksün, senin sözünün üstüne laf olmaz” diyenler olmuştur. Halbuki, makul öğütler vermek, istişarenin önemini hatırlatmak, itidal ve denge tavsiyesinde bulunmak gerekir. “İtaat edilmesi gereken doğal, hakiki lider” olduğunu söyleyerek hata eden birisine, “Gerçek lider kendisi olandır, kendisini, kendi pozisyonunu yaşar, onun bunun tanımlamalarına gelmez” diyerek alkış tutmak, yangına gazyağı ya da benzin dökmekle eşdeğerdir. Bir “gerçek lider” tanımını da bizim yapmamız gerekirse şöyle diyebiliriz: “Gerçek lider, kendisinin her dediğini onaylayan, her sözünü keramet gibi gösterenlerin boş iltifatlarına değil, acı da olsa hakikatlere kulak verir.”

Konuşmacı, “lider”inin “kendisi olma, kendisini yaşama” merakına “gaz” vermeyi şu ifadeleriyle de sürdürüyor:

> “Bu liderler ne yaparlar? Bu liderler farklı düşünürler. Herkes gibi düşünmezler. Kendilerini insanların kendilerine biçtiği elbiseyi giymek zorunda hissetmezler. Farklı düşünürler. Diyorlar ki: ‘ “Bugün ben %10’luk dilime girmek istiyorum, %90’lık dilimde bulunmak istemiyorum, herkes gibi olmak istemiyorum” diyorsanız, farklı düşünün.’ Sizin de önünüze getirdikleri şeyler aslında size zoka olan şeylerdir. Olabilir. Her şeyi herkes gibi yorumlamaya kalkmayın.”

Konuşmacının liderden kastının Nureddin Coşan olduğu açık. Nureddin Coşan'ın bazı konularda herkes gibi düşünmediği, farklı fakat yanlış düşündüğü de bir gerçek.

Aslında, konuşmacının farklı düşünme hevesinin onu nereye götüreceğini kestirmek mümkün değil. Ancak, ifadelerinin gösterdiği gibi, içinde bulunduğu topluluktan pek "farklı" düşündüğü de söylenemez. Hele "lider"inden farklı düşünmeyi göze alabilir mi, pek sanmıyoruz.

Bununla birlikte, farklı düşünmenin kendisi tek başına bir değer de değildir. Mesela, herkesin doğru düşündüğü bir yerde illa da farklı düşünmek isterseniz, yanlış düşünmeye başlarsınız. Amaç doğru düşünmek olmalıdır, farklı düşünmek değil. İnsanların genelinin doğru düşündüğü bir yerde yüzde 90'ın içinde olmak hiç kimseye zarar vermez. Böyle bir topluluk içinde yüzde 10'a, yüzde 1'e girmek isterseniz, yanlış fikirleri savunmaya başlarsınız. Doğru düşünmeyi değil de, farklı düşünmeyi hedeflemenin sonuçta insanı niyet bozukluğuna götürmesi kaçınılmazdır.

Konuşmacı, daha sonra tekrar bir çelişki sergiliyor:

> "… Evet, farklı düşünmek insanlardan, kitleden, sürüden insanı ayırır ve %10'luk dilime dahil eder…. 'Efendim, ben yetinmiyorum bununla, ben %1'lik dilime girmek istiyorum, kendimi yenilemek istiyorum, toplumu yenilemek istiyorum, örnek ve önder olmak istiyorum, lider olmak istiyorum.' Âyet-i kerîmede Allahu Teâlâ öyle demiyor mu, öyle dua ettirmiyor mu? Nesillerimizi lider olarak yetiştir yâ Rabbi! 'Ve ce'alnâ li'lmüttakîne imâmâ'.' Nesillerimizi lider olarak yetiştir yâ Rabbi. Müttakilere imam olarak yetiştir yâ Rabbi. Bakın, üste çıktı, iyice üste çıktı."

Müttekîlere imam olmakla farklı düşünmek ayrı şeylerdir. İnsanlardan illa da farklı olmak, farklı düşünmek isteyenlerin durumu ayet-i kerimede şöyle açıklanmıştır:

> “Onlara: İnsanların iman ettiği gibi siz de iman edin, denildiği vakit ‘Biz hiç, sefihlerin (akılsız ve ahmak kişilerin) iman ettikleri gibi iman eder miyiz!’ derler. Biliniz ki, sefihler ancak kendileridir, fakat bunu bilmezler (veya bilmezlikten gelirler).” (Bakara, 2/13)

Bir taraftan, adı konulmayan ama tanım gereği tek bir kişiye uyan bir “lider” ve “mürşid” elbisesi dikiyor, öbür yandan da insanların kendi başlarına “örnek ve önder” olmalarını teşvik ediyor. Liderlikle mürşidliği, örnek ve önder olma ile belirli bir lidere “mutlak” itaati bir arada savunmak için ürettiği söylem, kendi içinde çelişkili ve tutarsız olmakla birlikte, ilk anda kulağa hoş geliyor. Zaten konuşmacının, hakkını yemeyelim, hüner ve mahareti de burada. Retorik başarılı.. Fakat sözleri, kendisinin daha sonra yaptığı bir uyarıyı da akla getiriyor:

> “Kritik etmek lazım. Her gelen bilgiyi kabullenmemek lazım. Çünkü bilgi kirliliği var, müthiş bir bilgi kirliliği var zamanımızda. Bu bilgi kirliliğinin önüne geçmek için şüphe ile karşılamak lazım, geleni şüphe ile karşılamak lazım, kritik etmek, tenkit etmek lazım ve düşünmek lazım. ‘Bu böyle yapıyor, acaba perception management’ mi yapıyor?’ Algı yönetimi testlerini, anlayışlarını mı kullanarak beni aldatıyor, kandırıyor falan.”

Daha önce de şu uyarıyı yapıyordu:

> “… Sizin de önünüze getirdikleri şeyler aslında size zoka olan şeylerdir. Olabilir. Her şeyi herkes gibi yorumlamaya kalkmayın.”

Doğal olarak bu, kendi ifadeleri için de geçerli olabilir. Gerçekte, konuşmacının sözlerine bakıldığında, onun yukarıda konu edindiğimiz “misyon, vizyon”, “sabiteler, değişkenler” kavramları bağlamında neredeyse tek sabite olarak “Nureddin Coşan’ın şahsı”nı gördüğü sonucuna varmak kaçınılmazdır. Çünkü, liderlik ve mürşidlik tanımı bile, Kur’an ve Sünnet’ten değil, Nureddin Coşan’ın kişisel özelliklerinden hareketle oluşturuluyor. Böylece, Nureddin Coşan’ın şahsı “sabite”, mürşidlik tanımı ise, onun şahsına bağlı olarak yapılan bir “değişken”

haline geliyor. Oysa, doğru olan, Kur'an ve Sünnet'ten hareketle oluşturulmuş mürşid tanımını sabite, mürşidin şahsını ise değişken olarak görmektir. Konuşmacının sözleri çerçevesinde gerçek misyon, Nureddin Coşan'ın söylem ve eylemlerinin bir şekilde yüceltilmesi olarak ortaya çıkıyor. Kur'an ve Sünnet ise, saçma sapan değerlendirmeler arasında aksesuar ya da garnitür olarak kullanılan bir malzemeye dönüşüyor.

Zikirsiz tasavvuf

Konuşmacı daha sonra "zikir" meselesine değiniyor. Fakat kullandığı ifadeler yine sorunlu:

> "Hedef Allah'ı hiç unutmamaktır. Zikirde de budur, tasavvuftaki zikrin manası ve maksadı budur. Ama adam '10 bin tane çektim, 20 bin tane zikir çektim' diyor. Sen Allah'ın huzurunda mısın? O tesbihi elinden bıraktıktan sonra, işyerine gittiğinde, falanca yere gittiğinde ne kadar Allah rızası duygusuyla yaşıyorsun? Yaşamıyorsun. O zaman kusura bakma, günde yüz bin zikir de çeksen, 'Allah' da desen bir işe yaramaz. Zikirden asıl maksat, Allah huzurunda olduğunu hiç unutmamaktır. Cenâb-ı Hakk'ın huzurunda yaşamaktır."

Evet, bunlar da ilk anda kulağa hoş gelen sözler, ama yanlış.. Şahsen hayatımda henüz, günde 10 bin ya da 20 bin zikir çekene tesadüf etmedim. Böyleleri varsa bile, demek ki kendilerini gizliyorlar. Ama konuşmacı, anlaşıldığı kadarıyla, böyleleriyle karşılaşmış, fakat onları beğenmemiş. Bir defa, bir insanın Allah'ı zikretmesi, onu unutmadığının delilidir. Çok zikir eden, mesela günde 10 bin defa Allah'ın adını anmayı mutadı haline getiren bir insanın "mü'min" olduğu anlaşılır. Kur'an'da, münafıkların Allah'ı az zikrettikleri belirtilmektedir. O yüzden ulema, çok zikreden insanın nifaktan kurtulacağını söylemişlerdir. Günde 20 bin defa zikreden, zikrin en kısasını çekse, sadece "Allah" dese, her bir saniyede bir defa

"Allah" dediği kabul edilirse, beş buçuk saat zikrediyor demektir. Beş buçuk saat zikreden bir insanda bu zikrin tesiri ister istemez görülür. Konuşmacının "*Yaşamıyorsun. O zaman kusura bakma, günde yüz bin zikir de çeksen, 'Allah' da desen bir işe yaramaz"* şeklindeki sözü boş bir laftır. Allah'ı böyle zikretmek, zaten yaşamaktır.

Allah'ın huzurunda olduğunu hiç unutmama meselesine gelince, bu esasen, zikirsiz mümkün olmaz. Gafletle zikir yapılabilir, ama zikirsiz olarak Allah'ı daima hatırlama haline ulaşmak mümkün değildir. Bununla birlikte, gafletle yapılan zikir bile, zikirsiz geçirilen zamanlara göre değerlidir. Namazdan maksat da aslında Allahü Teala'yı hatırlamaktır, ama insanın, gafletle kılıyor olsa bile namaza devam etmesi, terk etmemesi gerekir. *"Muhakkak ki ben, yalnızca ben Allah'ım. Benden başka ilâh yoktur. Bana kulluk et; beni anmak (zikir) için namaz kıl."* (Taha, 20/14) Bir insana, "Yaşamıyorsun, o halde günde bin rekat da namaz kılsan bir işe yaramaz" denemez. **İyilikler, kötülükleri giderir.**

Konuşmacı bundan sonra lafı, "hizmet"e, sosyal çalışmalara getiriyor. Halbuki, zikir için söylenen bu konuda da söylenebilir. "Sosyal çalışma yapıyorsun ama, bu gerçkten Allah'ın rızasına uygun şekilde yapılıyor mu?" sorusu sorulabilir. Zikrin mutlak biçimde doğru ve gerekli birşey olmasına karşılık, hizmet ve sosyal çalışma adı verilen faaliyetler her zaman isabetli olmayabilir. Hatalı ve veballi de olabilir. Fakat nedense konuşmacı, "zikir" konusunda sergilediği sorgulayıcı üslubu konu buraya gelince terk ediyor. (Bu vesileyle, birkaç yıl önce bir yerde konuşurken "hizmet" kavramı ile ilgili olarak yaptığımız hatayı tashih edecek bir açıklamada bulunalım. İnsanların hayırlısının insanlara faydalı olan olduğu dikkate alınırsa, hizmet kavramını önemsemek gerekir. Ayrıca, yine hadîste, "Seyyidül kavmi hâdimühüm; bir kavmin efendisi onlara hizmet edendir" buyurulmuştur. Hâdim, hizmet eden demektir. Dolayısıyla, hem hizmet fiilinin hem de kavramının önem taşıdığını belirtmek gerekir. Ancak, hizmet adı verilen faaliyetlerin değeri, birincisi Şeriat'e uygun olmasına, ikincisi ihlasla yapılmasına bağlıdır. Ayrıca, hizmet adı

verilen faaliyetlerde, nafileleri farzların önüne geçirecek şekilde takdim-tehir hatası yapmamak önem taşır.)

Konuşmacının “lider” methiyesi sözlerinin devamındaki şu ifadeleriyle daha açık bir hal alıyor:

> “İtikâflarımız halvet yerine geçiyor. Dünyada halvet yaptıran kaç kişi var? Bugün sizin mensup olduğunuz anlayış size halvet yaptırıyor. Her şeyh halvet açmaz. Böyle bir nimetin ne kadar farkındayız? İtikâfta halvet yaptırıyor. Bir içtihat geliştirmiş ve ‘Ondan sonra da derslerinizi kalbî ders olarak, kalbî zikir olarak devam ettirin.’ diyorlar. İtikâfa girin, halvete. Dört itikâfa girerseniz bir halvet çıkarıyorsunuz.”

İtikafın değeri, dört tanesi bir araya gelince halvet sayılmasından değil, sünnet olmasından kaynaklanır.

Konuşmacı, sözlerinin sonuna doğru Kur’an okuma konusuna değiniyor ve bir başka hataya düşüyor:

> “ ‘Ve rattili’l-Kur’âne tertîlâ.’ Kur’an’ı oku. Biz de bunu tecvide yormuşuz… Muhterem Hasan Tahsin Feyizli Hocam burada iken ona da kısa bir tenkit göndereyim, göndermiş olayım. Çünkü daha önce bir iki konuşmamda söyledim, huzurunda söylemezsem belki ilerde yakama yapışır. Tertil tecvid değil, tertil tecvid mi? Değil ama Hocamız da mealinde tertil parantez tecvid demiş. Acaba bunu yeniden düşünür mü? Tertil’e parantez tecvid ile okuyun demişsiniz. Acaba yeniden düşünmeniz mümkün mü? Daha sonra da Elmalılı’nın dediği gibi işi ‘kaf’ çatlatmaya getirmişiz, dolayısıyla Kur’an’ın ruhundan uzaklaşmışız.”

Tertil, tecvid değilse ne peki? Konuşmada bunun cevabı yok.. Tecvid değil, başka birşeyse niçin söylemiyorsun?.

Hz. Ali meseleyi şöyle açıklamıştır: "*et-Tertîlü tecvîdü'l-hurûfi ve ma'rifeti'l-vukûfi.*" (İsmail Karaçam, ***Kur'an-ı Kerim'in Faziletleri ve Okunma Kaideleri***, 5. b., İstanbul: M.Ü. İlahiyat Vakfı, 1991, s. 168) Yani, "Tertil, harflerin tecvidi ve (okurken) durulacak yerlerin bilinmesidir." Günümüzde bu "vakıf" (durma) meselesi de tecvid ilmi kapsamında düşünülmektedir. Ayrıca, yeni mushaflarda yer alan Secavend işaretleriyle bu mesele çözümlenmiştir.

Kâtip Çelebi de tertili tecvid olarak göstermektedir: *"Tecvid, ... nazm-ı mübînin tertilinden bahseden bir ilimdir."* (*Keşfü'z-Zünûn*, I, 353'ten aktaran Karaçam, *a.g.e.*, s. 164.) Merhum Elmalılı ise şöyle diyor: *"... Bir söz, haddi zatında ne kadar güzel olursa olsun gereği gibi güzel okunmayınca güzelliği kalmaz. Kelamın, tertil ile güzel söylenmesi ve okunması ise ... tecvîd ile okumak işidir."* (***Hak Dini Kur'an Dili***, VII, 5426-5428)

Prof. Dr. İsmail Karaçam ise şu ifadeleri kullanıyor: *" 'Kur'an'ı açık açık, tane tane tertil ile oku.' Bu ayette Allah, Peygamber s.a.s.'e Kur'an'ı tecvid ile okumayı emretmiştir."* (A.g.e., s. 168.) Ankara Üniv. İlahiyat Fak. Kur'an-ı Kerîm okutmanı Demirhan Ünlü de şu hükme varıyor: *"Bütün bunlardan anlaşıldığı vechile Kur'an'ı tertil ile okumaktan maksad, tecvid kaidelerine riayet ederek okumak demektir."* (D. Ünlü, ***Kur'an-ı Kerim'in Tecvidi***, 3. b., Ankara, t.y., s. 35.)

Yapılan "yenilik"ler yetmiyor, Hasan Tahsin Feyizli'nin bir de bu konuda yenilik yapması isteniyor.

"*Daha sonra da Elmalılı'nın dediği gibi işi 'kaf' çatlatmaya getirmişiz, dolayısıyla Kur'an'ın ruhundan uzaklaşmışız*" şeklindeki ifade de hatalıdır. Sorun "kaf" çatlatma değildir, sadece "kaf" çatlatma ile yetinmedir. Tecvid ilmini bilmek farz-ı kifaye, Kur'an'ı tecvidle okumak ise farz-ı ayndır.

Burada ayrıca, yukarıda işaret ettiğimiz "ruh" bahsi tekrar karşımıza çıkıyor ki, asıl "uzaklaşma" tehlikesi işte tam da burada kendisini göstermektedir.

ŞEYHLER, MÜRİTLER VE SİYASET

Yeni Şafak gazetesinin 17 Haziran 2011 tarihli sayısında Hayrettin Karaman'ın "**Şeyhlerin siyasi emirleri**" başlıklı bir yazısı yayınlanmıştı.

Söz konusu yazı şöyle:

Şeyhlerin siyasi emirleri

Şeyhler siyasi emirler vermeli midir? Mesela seçimler yaklaşınca "filan partiye oy verin" demeleri uygun olur mu?

Tarikatlar fetva ve ictihad kurumları olmayıp, alimlerin ortaya koydukları şeriat kurallarına tavizsiz uyarak nefis terbiyesi, ilmi ve imanı kesinleştirme (ayne'l-yakin, hakka'l-yakin mertebelerine erdirme) eğitimi, gizli şirki de aşarak kulluğu yalnızca Allah'a tahsis (ihlas) devletine erme yolu... olarak başlamış ve meşrulaşmıştır. Bu büyük vazifeyi (irşad ve terbiyeyi) yapabilecek kemale ermiş bir şeyh asla "laik bir ülkede, şuna değil de buna oy verin" diye bir emir çıkarmaz. Çıkarması yakışık almaz.

Şeyhlerin isimlerini kullanarak şayia çıkaran edepsiz ve hırslı "sözde müritler" olabilir mi?

Olabilir, olmuştur. Bu sebeple şayialara aldanmamak, haberi tahkik etmek gerekir.

Şeyhler yanılabilir mi? Yanılabilirlerse onlara itaat etmemek caiz olur mu?

Bir kimse "Şeyhler yanılmazlar, günah işlemezler, hata etmezler, ağızlarından ne çıkarsa Allah'tandır, onlara itaat etmemek Allah'a ve Resulüne itaat etmemek demektir" dese ve böyle inansa şirke düşer, İslam'dan çıkmış sayılır.

Şeyhi bir yana bırakalım, Allah Resulü bile vahye değil de ictihadına, tecrübesine, beşeri bilgisine dayanarak bir söz söylediğinde hata edebilir. Bu sebeple ashâbı, gerektiğinde O'na "Bu sözünüz vahye mi dayanıyor, yoksa kendi reyiniz mi" diye sorarlardı ve "Bu benin reyim" derse onu uygun görmeyip kendilerine göre doğru olanı söylerlerdi, Peygamberimiz de bazen onların reyine uyardı.

Bir şeyhin sözü, emri, talimatı asla vahye dayanmaz. Ya -alim ise- ilme veya ilhama dayanır. İlim ve ilham da yanılabilir.

Din bahsinde hakem Kur'an'dır, Sünnet'tir, icmadır, hasılı şeriattır. Şeriata aykırı bir emir, hangi konuda ve kimden sadır olursa olsun reddedilir, ona itaat edilmez.

Dünya işlerinde hakem ise konu ile ilgili bilim ve uzmanlığın verileridir.

Belli bir partiye oy verme ile ilgili emir şeyhin reyine, şahsi meyil, menfaat ve kanaatine dayanabilir ve isabetli de hatalı da olabilir. Bu konuda ona itaat edilmediğinde müridin başına kötü bir hal gelmez, manevi eğitimi de bundan zarar görmez.

Bugün mensuplarına bağlayıcı siyasi emirler veren şeyhler, yazının başında açıkladığım irşada ehil olmayan, bu sebeple asıl vazifeyi bırakıp dünyalık peşinde koşan, maddi olanı manevi olana tercih eden şahıslardır.

Bundan sonraki seçimlerde lazım olur diye yazdım.

Herkesin “Bana ne!” dediği böylesi netameli bir konuda ciddiyetle ve cesaretle görüş belirttiği için Hayrettin Karaman’ı takdir etmek gerekiyor. Genel olarak yazısını isabetli bulduğumuzu da belirtmeliyiz. Bununla birlikte, yeterince vuzuha kavuşturulmamış olduğunu düşündüğümüz iki nokta bulunuyor.

Öncelikle, "*Bu büyük vazifeyi (irşad ve terbiyeyi) yapabilecek kemale ermiş bir şeyh asla 'laik bir ülkede, şuna değil de buna oy verin' diye bir emir çıkarmaz. Çıkarması yakışık almaz*" şeklindeki ifadenin **fıkhî bir hüküm (fetva) değil, kişisel bir kanaat** olarak düşünülmesi gerekiyor.

Çünkü, siyasal konularda görüş bildirebilme açısından aslında bütün fertler aynı hükümdedir. Gerçekte**, mürşid-i kâmil kabul edilen bir insanla sıradan bir fert arasında mükellefiyet ve haklar açısından bir fark yoktur**. (İslâm açısından böyle olduğu gibi, laik bir devletin vatandaşları olma bakımından da durum budur. Ancak, bir devlet başkanı müşavere edeceği kişileri seçerken onlarda bazı vasıflar arayabilir. Bu, ayrı bir konudur.) Herkes, böylesi bir tavır sergileyebilir ve "**Şuna değil de buna oy verin**" diyebilir. Yanlış olan bunun denilmesi değil, bunun nefsanî arzulara uyularak ve yanlış birey ve grupları destekleme şeklinde yapılmasıdır.

Yazarın, "*Bir şeyhin sözü, emri, talimatı asla vahye dayanmaz. Ya -alim ise-* ***ilme veya ilhama dayanır****. İlim ve ilham da yanılabilir*" şeklindeki sözleri de izaha muhtaçtır. Burada ilim ile ilhamın bağlayıcılık ve yanılma bakımından eşitlendiği görülüyor. Gerçekte**, ilmin bağlayıcılığı vardır, ilhamın yoktur**.

Nitekim akaid kitaplarının başında bu husus vurgulanır. İlimdeki hata, gerçekte ilmin kendisinden değil, ilim sahibinin yetersizliğinden kaynaklanır. Bununla birlikte, **müçtehidin içtihadı hatalı olsa bile** bunda yine de sevap vardır. Çünkü o içtihat, **şer'î delillere dayalı** olarak yapılmaktadır. İlham içinse böyle bir şey yoktur. **İlim ile ilham çeliştiğinde ise, ilmin yanında yer alınır ve ilhamın yanlış** olduğuna hükmedilir. "**Aklını kullan**" diyen şahsın ise, ilhamla değil, yazısında yer alan dünyevî mülahazalar çerçevesinde akıl yürütüp görüş beyan ettiği açıktır.

*

Karaman, söz konusu yazısının bir tekkenin mensuplarının öfkesine neden olduğunu belirterek "Müritlerin öfkesi" başlıklı bir yazı daha yayınlamıştı.

Okuyalım:

Müritlerin öfkesi

"Belli bir partiye oy verme ile ilgili emir şeyhin reyine, şahsi meyil, menfaat ve kanaatine dayanabilir ve isabetli de hatalı da olabilir. Bu konuda ona itaat edilmediğinde müridin başına kötü bir hal gelmez, manevi eğitimi de bundan zarar görmez. Bugün mensuplarına bağlayıcı siyasi emirler veren şeyhler, yazının başında açıkladığım irşada ehil olmayan, bu sebeple asıl vazifeyi bırakıp dünyalık peşinde koşan, maddi olanı manevi olana tercih eden şahıslardır."

Yukarıdaki satırları yazmıştım, Türkiye'de birçok tarikat var, ama özellikle bunlardan biri **sözü üzerine almış**, kendilerinin kast edildiğini sanmış, oldukça sert ve üstten bir perde ile bana verip veriştiriyorlar. Mektupların bini bir paraya. Beni defterden sildiklerini yazanlar yanında daha edepli olanlar, üzüldüklerini beyan edenler var.

Benim yazımın belli bir bölümünü değil de bütününü göz önünde tutarak değerlendirme yapılırsa bir ifade hariç yazıya katılmamak mümkün değildir; çünkü **yazdıklarım Sünni Müslümanlığın tartışılmaz kurallarıdır**.

Katılmamak, tartışmak, reddetmek, farklı düşünmek ancak şu düşüncemle ilgili olabilir: *"Parti tutmak ve laik bir ülkede mensuplarına, belli bir partiye oy vermeleri için emir çıkarmak tarikatların işi değildir, işini bilen ve yapan bir mürşid bunu yapmaz".*

Bu benim düşüncem, başkaları farklı düşünebilirler. Ben düşüncemi söylüyorum ve tavsiyede bulunuyorum, ama onlar öfkeleniyorlar, hakaret ediyorlar, buğzediyorlar. İşte problem de budur. Tarikat particiliğe soyununca hem mensupları arasında hem de onlarla diğerleri arasında

soğukluk, ihtilaf, tartışma, ayrılma... baş gösteriyor. Birçok mensup bana şunu soruyor: "Bu emir bağlayıcı mıdır, uygulamazsam başıma kötü bir şey gelebilir mi...?"

Bir tarikat şeyhi parti tercihi yaptığında ve bu tercihi mensuplarına emrettiğinde **"Allah'tan emir alıp bunu tebliğ etmiyor", reyini, kanaatini söylüyor ve bu rey de doğru veya yanlış olma ihtimaline açıktır**. Ben de bunun uygun olmadığını söylüyorum.

"Efendim filan büyüğümüz de bunu yaptı" demek, temel hükmü değiştirmez; kim yaparsa yapsın **bu bir reydir, ictihaddır, doğru da yanlış da olabilir**. Benim de buna "uygun değil" deme hakkım vardır. Bir şeyhin siyasi ictihadını ve davranışını uygun bulmadığım için beni defterden silenlere bir diyeceğim olmaz, defterlerine de meraklı değilim.

"Kâmil mürşidler bunu yapmaz..." mealindeki ifademde –bugün kaydını koymuş olsam da– genelleme yapmış olmam hatalıdır, bunu geri alıyorum.

"Cemaatler ve özellikle bunlardan biri için neden aynı tenkidi yapmadın?" sorusu/itirazı yerindedir. Cevabım ise şudur:

1. Tarikat ile cemaat aynı şey değildir.

2. Aslında dine davet cemaatleri de bunu yapmamalıdırlar. Ancak bir cemaate sivil ve askeri bürokrasi, yargı, bir kısım medya... tarafından âdeta savaş ilan edilirse, yok edilmek üzere planlar yapılırsa onlar için meşru savunma hakkı doğar.

Karaman'ın bu ikinci yazısının, önemli doğrularla birlikte bazı hatalar içerdiğini belirtmek gerekiyor. "*Benim yazımın belli bir bölümünü değil de bütününü göz önünde tutarak değerlendirme yapılırsa bir ifade hariç yazıya katılmamak mümkün değildir; çünkü yazdıklarım Sünni Müslümanlığın tartışılmaz kurallarıdır*"

şeklindeki ifadeler tartışmaya açık bir nitelik taşıyor. **Yanılabilme bakımından ilim ile ilhamı eşitleyen ifadeleri yanlıştır.**

Ancak, yine aynı yazıdaki, “*Din bahsinde hakem Kur’an’dır, Sünnet’tir, icmadır, hasılı şeriattır. Şeriata aykırı bir emir, hangi konuda ve kimden sadır olursa olsun reddedilir, ona itaat edilmez*” şeklindeki ifadeler, Hoca’nın ilimden kastının salt **içtihatlar** olduğunu düşündürmektedir. İçtihatlarda yanılma olabilir, ancak **ilim, salt içtihatlarla sınırlı olan bir alan değildir**. Bu açıdan, Hoca’nın ifadelerinin en azından yanlış anlaşılmaya müsait olduğunu ve iç tutarlılık bakımından zayıf olduğunu belirtmek gerekiyor.

Öte yandan, Hoca’nın konuyu “**usûl**” açısından tartıştığı, “**esas**”a girmediği görülüyor. Tartıştığı topluluk ise, “usûl” nedir bilmeyen insanlardan oluşuyor. Bu yüzden, Hoca’yı anlamaları mümkün değil. Usûlü bir tarafa bırakıp esasa gelirsek, **MHP’nin (Milliyetçi Hareket Partisi) ne olduğu malum**.. Bu insanların MHP’yi İslâmî gerekçelerle savunabilmeleri de mümkün değil. Ancak konjonktürel siyasî hesaplarla ve İslâmî ilkelerin devre dışı bırakıldığı "devletçi" bir bakış açısıyla gerekçe üretebilirler. Bu yüzden olayı, “**keşif, ilham**” vs. diyerek başka bir mecraya taşıyorlar.

İşte Hoca, tam da bu noktada bir hata yaparak, onların ilim ile ilhamı yanılabilirlik bakımından eşit görmelerine yol açacak ifadeler kullanıyor. Buradaki hatası, tartışma yöntemiyle ilgili bir hata da değil, "maddî" bir hata.

Bu açıdan, bir önceki yazısında geçen, “*Bir şeyhin sözü, emri, talimatı asla vahye dayanmaz. Ya -alim ise- ilme veya ilhama dayanır. İlim ve ilham da yanılabilir*” şeklindeki sözlerinin aslında “öfkeli müritlere” cesaret verdiğini düşünüyorum.

Oysa, **temel ölçüt ilimdir, ilham değil**. Mesela, bir kadı (hâkim) insanları yargılarken asla **ilham, sezgi** vs. gibi sübjektif bilgilerine dayanarak hüküm veremez. Onun zahirî görünüme bakarak şer’î kıstaslar çerçevesinde hüküm vermesi zorunludur.

Öte yandan, ilimdeki hata, **Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi**'nin ifadesiyle, gerçekte **ilmin kendisinden değil, ilim sahibinin yetersizliğinden kaynaklanır**. Bununla birlikte, müçtehidin içtihadı hatalı olsa bile bunda yine de sevap vardır. Çünkü o içtihat, **şer'î delillere dayalı** olarak yapılmaktadır. **İçtihadın hatalı olması, delilin geçersiz ve yanlış olması anlamına gelmiyor**. **İlham içinse böyle bir şey yoktur**. İlim ile ilham çeliştiğinde, ilmin yanında yer alınır ve ilhamın yanlış olduğuna hükmedilir.

"Aklını kullan" diyen şahsın (Muharrem Nurettin Coşan) ise, yukarıda da belirtildiği gibi, ilhamla değil, seçim açıklamasında yer alan dünyevî mülahazalar çerçevesinde akıl yürütüp görüş beyan ettiği açıktır. Öte yandan, bir başkası da, "**Aklını kullan**" diyen şahısla ilgili olarak, **ilham** niteliği taşıyan, müritlerin kanaatlerinin aksi yönde bilgilere sahip olabilir. Ancak, burada da yine, tek başına o ilham, "Aklını kullan" diyen şahsı mahkum etmek için yeterli olmaz. O şahsın kendi eylem ve sözlerinin Şeriat karşısındaki durumuna bakmak gerekir.

"Aklını kullan" diyen şahsın sözleri, yazıları ve eylemleri ortadadır. Bunların bir kısmının şer'î açıdan suçlama konusu yapılmaları mümkün değildir: Mesela **meal** basıp satması gibi.. (Ancak bunun, tek başına bir fazîlet olmadığını söylemek gerekir. Çünkü, Türkiye'de en kolay kazanç kapılarından birini bu meal satışı oluşturmaktadır. Şayet bu meal meselesi **kazanç kapısı** yapılmayıp salt hizmet niteliği taşısaydı, belki bunun fazîletli bir davranış olduğunu söyleyebilirdik.) Irak işgaline yönelik 1 Mart Tezkeresi'ne tepki göstermesi de, söz konusu açıklamasında hatalı ifadeler bulunmakla birlikte, özü itibariyle yanlış değildi. (Müritlerin Tezkere meselesini gündeme getirmeleri, bir **çarpıtma ve batıl kıyas**tan başkası değildir. M. Nurettin, Tezkere konusundaki tavrında yalnız değildi; iktidarın destekçisi ***Yeni Şafak*** gazetesi ve o günün başbakanı Abdullah Gül'ün "kanka"sı Fehmi Koru bile Tezkere aleyhinde kampanya yürütmüştü.)

Söz konusu şeyhin bu tür faaliyetleri ve açıklamaları zaten tepki almış da değil. Bununla birlikte, aynı şahsın **Sağduyu Partisi'**ndeki söylemini, konuşmalarındaki

bazı ifadeleri ve MHP'yi desteklerken sergilediği üslup uygunsuzdur. Bu şahsın MHP'yi destekleme biçimi, üslubu ve gerekçelerinin, aklını kullanmayıp "Vardır bir hikmeti" şeklinde düşünerek o şahsın her işini "**hikmet**" kabul eden kişilerden başkasını ikna etmesi mümkün değildir. Evet, bu şahsın MHP'yi desteklemesinde de bir hikmet olabilir; mesela böylece, ardındaki kitlenin, hakka mı yoksa şeyhlerinin heva ve hevesine mi tabi olacakları sınanıyor olabilir. Allahu Teala'nın her işi hikmetlidir, fakat Nurettin için, doğal olarak, aynı şey söylenemez.

Gerçekte, müritlerin, "**keşif, ilham, hikmet vs.**" şeklindeki tevilleri, bizzat M. Es'ad Coşan hoca tarafından geçersiz kabul edilmektedir:

> "Bir derviş, bağlı olduğu zât yanılır ve yanlış bir hedef gösterirse ne yapacak? Vicdanının sesine uyacak; aklının, meşveretinin gereğini yapacak; yapmazsa ferdî sorumluluktan kurtulamaz. Bu gibi haller için Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): "İstefü kalbeke ve in ef-tâkel-meftûn = Fetvacılar sana fetva verseler bile sen yine de kalbine sor, danış" (Ebû Sa'lebe el-Huşenî'den nakledilen hadis için bk. Ahmed b. Hanbel, IV, 194, hadis no: 17777; Ebû Nu'aym, Hilyetul-evliyâ, II, 30.) buyurmuştur."
>
> (M. Es'ad Coşan, ***Başmakaleler-1***, 2. b, İstanbul, 2007, s. 180-182.)

Bazı "klişe" meraklılarının da hemen **Hızır kıssası**na sarıldığı görülüyor. Herşeyden önce, Hz. Musa a.s, karşılaştığı şahsın (Hızır a.s.), kendisine "Allah katından" ilim verilmiş ve bu ilme göre hareket eden bir kimse olduğunu kesin olarak bilmekteydi. İmam Şatıbî'nin ***el-Muvafakat***'ında belirttiği gibi, Hızır a.s.'ın ameli, kendisine özgü, Hz. Musa'nınkinden farklı bir şeriatin gereğiydi. Halbuki şeyh ile mürid için bu şekilde bir şeriat farklılığından söz edilemez.

İkinci olarak, Hz. Musa'nın Hızır a.s. ile ilgili bilgisinin aksine mürid, şeyhinin kesin olarak hak üzere olduğunu ve öyle kalacağını (ismet sahibi ve masum olduğunu) gösteren, Allah c.c. tarafından verilmiş bir bilgiye sahip değildir. Bilakis

tam aksi bilgiye sahiptir, çünkü peygamberler dışında kimsenin ismet sahibi olmadığını bilmektedir.

Üçüncüsü, söz konusu kıssa, şeyhlere her halükârda itaat etmek ve itirazdan uzak durmak gerektiğini değil, itiraz edilebileceğini gösteren bir delil olmaya daha elverişlidir. Çünkü Hz. Musa, hem Hızır a.s.'la ilgili kesin bilgiye sahip olduğu hem de itiraz etmeyeceğine dair söz verdiği halde, üç kere itiraz etmiştir.

Dördüncüsü, Hızır a.s. Hz. Musa'yı, daha baştan, "hakkında bilgisi bulunmayan şeye sabredemeyeceğini" söyleyerek uyarmış, buna rağmen Hz. Musa itirazda bulunmama sözü vermiştir. Buna karşılık şeyhlerin müridlerine, Kur'an ve Sünnet'e aykırı da olsa, "kendilerine özgü bir bilgi ile" farklı uygulamalarda bulunabilecekleri gibi bir açıklamada bulunmaları hem sözkonusu değildir, hem de böyle birşey caiz olamaz.

MODERN BATILI TASAVVUF

Prof. Dr. Robert Frager'in "***Kalp, Nefs ve Ruh***" adlı kitabının ilk 100 sayfasına göz atıldığında şu anlaşılıyor: Muhtemelen yazar, samimi ve iyi niyetli bir insan. Fakat, tasavvufa olan bakışında kendi uzmanlık alanının (modern psikoloji) etkisi altında. Her ne kadar, modern psikolojiye önemli eleştiriler getiriyorsa da, onun bütünüyle etkisinden kurtulmuş olarak konuya baktığını söylemek mümkün değil.

İkincisi, İslam tasavvufu olarak adlandırılan şeyin kaynağının Kitap ve Sünnet olduğu önkabulünden hareketle değil de**, tasavvufun kendi başına bir varlığının bulunduğu ve İslam'da da buna rastlandığı** gibi bir yaklaşım var. Önsöz'ün ikinci paragrafı bunu ortaya koyuyor: "**Tasavvuf, bütün dinlerin kalbinde yer alan mistisizmden farklı değildir....**"

Yazarın, İslam'ı ve tasavvufu tam anladığını söylemek mümkün değil. Altyapısı yetersiz maalesef. Mesela meşhur bir kudsi hadisten söz ediyor (s. 31). Aktardığı söz (Ben gizli bir hazine idim) belki meşhur ama kudsi hadis olduğunu söylemek zor görünüyor. Çünkü sahih kaynaklarda yok. Madve Yayınları iki ciltlik "***Kudsi Hadisler***" kitabı çıkardı, orada da yer almıyor.

Yine, "en önemli hadislerdin biri" diye "Kendini bilen Rabbini bilir" sözünü aktarıyor. Bu söz, kelam-ı kibar ve önemli bir söz, ama hadis değil. Nitekim rahmetli M. Es'ad Coşan hoca, "***İbrahim Müteferrika***" kitabında bir dipnotta bunu ***Keşful-Hafa***'ya dayandırarak söylüyor.

Yine, **sufilerin** sık sık, ilmiyle amel etmeyen alimin **kitap yüklü eşek** olduğunu söylediklerini belirtiyor (s. 40). Halbuki kitap yüklü eşek tabiri ***Kur'an***'da, ***Tevrat***'la amel etmeyen yahudiler için kullanılmıştır. Ve bu tabiri kullananlar, Kur'an'a atıfta bulunmuş olurlar. Sufî sözü değildir. Yazarın ***Kur'an*** bilgisi yetersiz mi acaba diye düşünüyor insan.

Başka kültürlerden alıntılar da yapıyor ki, bu da sağlıklı bir yol değil. Mesela şöyle diyor: "Üstelik önemli olan hizmetin miktarı değil niyetimizdir. **Rahibe Theresa**'nın dediği gibi, 'Ne yaptığınız değil, ne ölçüde bir aşkla yaptığınız önemlidir'."

Hayır, ne yaptığınız önemlidir. Hatta insanın nefsiyle mücadele ederek, nefsine acı gelerek yaptığı bir hayır iş, bir doğru hareket daha sevaplı olabilir. İlla da hoşlanmak şart değildir. Hoşumuza gitmeyen şeylerde hayır olabileceği belirtilmiştir. Cennet nefse hoş gelmeyen, cehennem de hoşa giden şeylerle çevrilmiştir.

Ayrıca yazar, şöyle diyor: "Azıcık bir uygulamalı ilim, irfanı kazandırır; ama çok fazla kitabî ilim zihinsel ve manevî hazımsızlığa neden olur."

Bu söz yanlıştır ve "**İlim perdedir**" sözünü hatırlatıyor. **İmam Gazalî**, İhya'nın ikinci cildinde bu sözü yerer, ilmin değil **cehaletin perde olduğunu** söyler. Yine, Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi'nin dediği gibi, alimde hata varsa, bu ilminden değil, ya öğrendiğini layıkıyla öğrenememesinden ya da niyetinin bozukluğundan kaynaklanır. İlim önemlidir. Onun için ayette "İlmimi artır" diye dua edilmesi emrediliyor. İlmin artması önemlidir.

Yine yazar şöyle diyor: "... aslında hepimiz doğuştan hikmet ve iyilikle doğarız." (s. 55) Hikmet ve iyilikle değil, 'fıtrat' üzere doğarız. Yani hikmeti ve iyiliği kabul etmeye açık olarak.

> “Biz ona (insana) iki göz, bir dil, iki kulak vermedik mi?! Ona iki yol (hayrı ve şerri) göstermedik mi?!” (90: 8-9-10)
>
> “Her bir nefse ve onu (insan şeklinde) düzenleyene, sonra da ona hem kötülüğü hem de (ondan) sakınmayı ilham edene and olsun ki, onu (nefsini) günahlardan tertemiz yapan, muhakkak kurtulup umduğuna ermiştir. Onu (günahlarla) örtüp gömen de elbette ziyana uğramıştır.” (91: 7-8-9-10)

Yine yazar diyor ki:

> "... Batınî ilme sahip olanlar kalp bağlamında anlarlar. Böylece amelin zahirî biçimlerinin arkasındaki batınî, sembolik anlamları ve sözcüklerin arkasındaki derin, sembolik anlamları kavrayabilirler...." (s.59)

Bu sözlerden Batınîlik kokusu geliyor. Bu yaklaşım, Bektaşi ve Alevileri bugünkü noktaya getirdi.

Yazar şunu da söylüyor:

> "Sufiler genellikle ilimsiz, birşeye bakmaksızın ve gözlem yapmaksızın, tanımlamaksızın, örtmeksizin ve örtüsüz görürler. Onlar kendileri değildirler, eğer var iseler bile, Hakk'ın içinde vardırlar. Onların hareketlerinin müsebbibi Allah (c.c.)'tır ve sözleri Allah (c.c.)'ın onların diliyle söylediği sözlerdir ve onların bakışları Hakk'ın onların gözlerine giren bakışlarıdır. (Cenab-ı Hakk buyurdular ki; 'Ben bir hizmetkarımı sevdiğim zaman, Ben, onun Rabbi, onun kulağıyım böylece Benimle duyar, Ben onun gözüyüm, böylece Benimle görür ve Ben onun diliyim böylece Benimle konuşur ve onun eliyim, Böylece benimle alır.)" (s. 62)

Yazarın parantez içinde verdiği ifadeler, ***Buharî***'de yer alan bir kudsi hadis. Bunun şerhi ile ilgili olarak, sözü edilen ***Kudsi Hadisler*** kitabında şu bilgiler veriliyor:

> "Allahu Teala'nın 'gözü, kulağı, vs. olurum' demesi mecazi anlamdadır. Yani Allahu Teala'nın kulunun her azasına yardımcı olacağını, o kulun bütün azalarıyla Allah'ın yardımına kavuşacağını ifade etmektedir. Buradaki mananın şöyle olduğu da belirtilmiştir: 'O kulum artık ancak Benim zikrimi duyar, Benim kelamımdan ve kitabımı okumaktan tad alır, ancak Bana münacaatle huzur duyar, sadece Benim melekutumun fevkalade durumlarına bakar, elini sadece Benim razı olacağım yerlere uzadır, ayağıyla sadece Benim rızama uygun olacak yerlere gider.' Bu

> görüşü el-Fakihanî ileri sürmüştür. el-İttihadiyye [Allah ile kul arasında ittihat/birlik olacağını söyleyen grup], bunun hakikat üzere olduğunu söylemiştir.... Kutbuddin el-Kastallanî bu görüşü savunanların iddialarını çürütmek için çok beliğ bir risale yazmıştır.... Gönül ehlinin imamlarından Ebu Osman el-Cîrî, Beyhakî'ye isnad ettiği bir görüşünde bu hususu şöyle izah etmiştir: Allahü Teala böyle buyurmakla kulunun ihtiyaçlarını kulağından daha çabuk duyduğunu, gözünden daha çabuk gördüğünü, elinden daha çabuk tuttuğunu ve ayağından daha çabuk o ihtiyaçlarına vardığını ve karşıladığını bildirmiştir."

Yazarın bu sözleri, son derece mahzurlu. Kitabın en mahzurlu yönü de burası. Çünkü doğrudan iman ve itikadla, Tevhid'le ilgili..

Yazarın vahdet-i vücutçu bir bakış açısı var fakat vahdet-i vücudu tam anlamamış. Daha doğrusu yanlış anlamış.

Sorun da burada. İnsanların itikadının/imanının bozulması pahasına tasavvufu savunmak veya anlatmaya çalışmak boş birşeydir.

Önsöz'ün üçüncü sayfasında şöyle deniliyor:

> "... Marifet düzeyinde 'ne ben ne de sen varsın'. Birey her şeyin Hakk'tan ibaret olduğunu ve hiç kimsenin Hakk'ın gayrı olmadığını anlar. Bu tasavvufun nihai hedefidir."

Bu, tasavvufun nihai hedefi değildir. Eğer öyleyse, tasavvufun nihai hedefinin sapıklık ve şirk olduğunu kabul etmek gerekir.

Ayrıca, bu şekilde **marifet**ten bahsetmek boş birşeydir.

İmam Gazali şöyle der:

"... ariflerin O’nun hakkındaki marifetlerinin kemali, acziyyetlerini itiraftan ibaret olduğu, bir Allah’tır. Nitekim Resul-i Ekrem: ‘Gereği gibi Seni sena etmekten acizim. Sen, kendini sena ettiğin gibi yücesin’ buyurmuş. Sıddîk-ı Ekber de, ‘Anlamadığını anlamak bir anlayıştır’ demiştir....”

(İmam Gazalî, ***İhya...***, Bedir Yay., C. 4, ss. 551-552)

Ebu Said Harrâz şöyle demiştir:

“Allah hakkındaki marifet, Allah’ı bulmadan (vuslat) önce O’nu araştırmakla ilgili olmak üzere elde edilen ilimdir.”

(Kelâbâzî, ***Doğuş Devrinde Tasavvuf/Ta’arruf***, çev. Uludağ, s. 98)

Muhammed bin Vasi’e “marifet” sorulduğunda *“bir müddet başını eğdi ve sonra, ‘O’nu tanıyan bir kimsenin sözü az, düşünmesi devamlı olur’ dedi.”* (Attar, ***Tezkiret-ül Evliya***, çev. Uludağ, s. 94)

Zünnun-ı Mısrî’den ise şu söz nakledilir:

“Allah’tan en uzak kalan, zahir itibariyle O’na en fazla işarette bulunandır.” (***Tezkiret-ül Evliya***, s. 192)

Cüneyd-i Bağdadî de şöyle demiştir:

“Marifet, Allahü Teala’nın mekri, yani oyunudur [hilesidir]. Arif olduğu zannına kapılan oyuna gelmiştir.” (***Tezkiret-ül Evliya***, s. 463)

Ondan şu söz de nakledilmiştir:

“İlim, ihata eden birşeydir, keza marifet de ihata eden birşeydir. Şu halde (ihata olunmaktan münezzeh bulunan) Allah nerede, kul nerede?”

Yine şu söz de ona aittir:

> "Allah'ın vahdaniyetine dair olan ilim, O'nun varlığından farklıdır, keza O'nun varlığı, O'na dair olan ilimden farklıdır."

Ebu Bekir Vasıtî ise şöyle der:

> "Bir pîr, 'En büyük günahım O'nun hakkında marifet sahibi olmamdır' demiştir. (Kulun, Allah hakkında 'arif olduğunu zannetmesi', 'kendine varlık vermesi' demek olup, 'kendini görmesi' günahların en büyüğüdür.) .... İbare ve ifade Tevhid yolunun mahremi değildir. Bilmek tevhid yolunda, yabancıdır. Tevehhüm ve zan gibi şeylerin tümünde hudus tohumu vardır. Tevhid ise kendi mukaddes aleminde tertemiz bir halde olup konuşmak, dinlemek, ibare, ifade, işaret, görmek, suret, hayal, öyle veya böyle olmak gibi şeylerden münezzehtir. Bütün bunlarda beşeriyet kiri vardır, halbuki tevhiddeki marifet kirli olmaktan münezzehtir...." (***Tezkiret-ül Evliya,*** s. 739)

> "Muamele yoluna dair söz söylemek güzel birşeydir. Lakin söz, hakikatlar bahsinde şirk çölünden esen bir rüzgar, beşeriyet aleminden zahir olan bir inkar ve tanınma halidir." (***Tezkiret-ül Evliya***, s. 743)

Ebu Abbas Seyyarî ise, "Hakiki marifet, marifetlerden çıkmaktır" demiştir. (***Tezkiret-ül Evliya***, s.. 777)

> "Şeyhlerden biri şöyle der: 'Marifet iki nevidir: Hakk'ı tanımak, hakikatı tanımak. Hakk ile ilgili olan marifet, sıfatlarından anlaşıldığı gibi Allah Teala'nın birliğini kabul etmektir. Hakikatla ilgili olan marifet, "Allah Teala'nın birliğine ulaşmanın yolu yoktur" diye arifin inanmasıdır. Zira samediyet bunu imkansız hale getirmiştir.' Bu sebeple Rabb'ın ihata edilemeyeceği bir hakikat olarak ortaya çıkmıştır. Allah Teala, 'İlim yönünden onu ihata edemezler' (Taha, 20/110) buyurmuştur. Samed, sıfat ve vasıflarının mahiyeti idrak edilmeyen varlık demektir." (Kelâbâzî, s. 193)

Merhum Elmalılı, vahdet-i vücud konusuna “Tefsir”inin farklı yerlerinde temas eder. Birinci ciltte söylediklerini aktarmanın yeterli olacağını sanıyorum:

> “... İslam dininde emredilen genel iman konusu ‘Allah’tan başka hiçbir ilah yoktur’ tevhidi, Allah’ı bir bilmektir. Yoksa ‘Allah’tan başka hiçbir mevcud yoktur’ diye ifade edilen; mevcudu, varlığı bir bilmek değildir. Bu olsa olsa marifet yolunda merhaleler katetmiş seçkin şahıslar için bahis konusu olabilir. Bizim nazarımızda vücud birliği genel olarak olumsuz değil, belki keşif yoluyla olumludur. Fakat ‘Allah’tan başka mevcud yoktur’ demekle ‘Her mevcud Allah’tır’ demek arasında pek büyük fark vardır. Birincisi sırf tevhid olabilir, fakat ikincisi sırf şirktir.”
>
> (***Hak Dini Kur’an Dili***, C. 1, sad. İsmail Karaçam ve diğerleri, İstanbul: Azim, s. 475.)

Yazarın sözüne tekrar dönelim: "... Marifet düzeyinde 'ne ben ne de sen varsın'. Birey her şeyin Hakk'tan ibaret olduğunu ve hiç kimsenin Hakk'ın gayrı olmadığını anlar. Bu tasavvufun nihai hedefidir."

Halbuki, İbn Arabî şöyle der:

> “ ‘Ve zuhuru ile emr ettiği şeyin ifşasından onu nehy etti.’ Hak Teala hazretlerinin zuhuru ile emrettiği şey marifet-i haktır.... İnsan-ı kamil halkı marifet-i Hakk’a dâ’îdir [davetçidir]. Zira Hak Teala onun zuhurunu emr etmiştir. Fakat zevka taalluk eden vahdet-i vücud sırrının avama ifşasından nehy etmiştir. Zira vahdet-i vücud ‘hakikat’tir. Bu hakikatin akval [sözler] ile ifşası ukul-ı zaife erbabı indinde delalete ve ta’tîl-i şeriate sebep olur [Bu hakikatin sözle açığa vurulması, zayıf akıllıları sapıklığa ve şeriati bırakmaya iter].... Ve şeriat tevhide davet eder. Zira şeriat isneyniyyet [ikilik] üzerine müsteniddir. Çünkü tevhid ‘bir kılmak’ demektir. Ve tevhid için ‘birleyen’in ve ‘birlenen’in vücudları ve ‘birlemek’ keyfiyyeti iktiza eder. Bunlar ise kesrettir.... Ve bir olmaktan maksad, kasır-ı nazar (kısa

görüşlü) olan kimselerin tevehhüm ettikleri gibi 'hulul' değildir. İki vücudun 'birleşmesi' de değildir.... İmdi bu makam bir insan-ı kamilin terbiye-i hususiyyesiyle süluk (yol alma) ve mücahedat neticesinde salikin (yol alanın) nefsinde münkeşif olan (ortaya çıkan) bir hal ve zevk olduğundan, insan-ı kamil bu vahdet-i vücud sırrının umuma ifşasından neyh olunmuştur.... Halkın tahammül edemeyeceği (taşıyamayacağı) bir şeye daveti haklarında muzırdır [zararlıdır]."

(İbn Arabî - Ahmed Avni Konuk, ***Tedbîrat-ı İlahiyye***, s. 13-14)

Mevlana da şöyle der:

"O birlik, vasıf ve hal bakımındandır (işin hakikati bakımından değil). Fakat söz meydanına ancak ikilik gelebilir.

"Ya şaşı gibi ikiliği iç, yahut ağzını yum, güzelce sus!"

(***Mesnevî,*** C. 6, çev. Veled İzbudak, s. 162)

İmam Gazali gibi alimlerin kitaplarını okumak daha doğru olur. Çünkü onlar hem akaid, hem fıkıh hem de tasavvuf konularında uzmandır. Hem fıkhı hem fıkıh usulünü, hem tefsiri hem de tefsir usulünü iyi bilirler. Frager gibi insanlar iyi niyetli olabilir, ama ilimleri yetersiz olduğu için farkında olmadan sapabilir ve saptırabilirler. Bilgisi yetersiz olanların peşinden gidilmez. Adam konuya vakıf değil ama, çok okumayı hazımsızlık sebebi olarak göstererek, kendisine bu yönden gelebilecek eleştirileri baştan etkisiz hale getiriyor. Getiriyor ama, bu, bilgisizliği ile yolaçtığı facianın büyüklüğünü ortadan kaldırmaz. Kendisi muhtac-ı himmet bir dede, nerde kaldı gayriye himmet ede!

iskenderpasa.com'da ise kitap hakkında şu bilgiler veriliyor(du):

"Yazarın şu hususları aktarırken daha dikkatli olması arzu edilirdi:

1. *“Şeyh Muzaffer Efendi kadının başını dizine koydu ve saçlarını okşayarak…” (s. 19)*
2. *“Şeyh Muzaffer Efendi’nin sigara içtiği dönemlerde (doktor tavsiyesiyle sonradan bıraktı), dervişler onun sigarasını yakmak için yarışıyorlardı…” (s. 162)*
3. *“Şeyh Muzaffer Efendi’nin evindeki bir başka öğle yemeğinde, genç erkek ve kadınların oturduğu bir masaya servis yapılmadığını fark ettim…” (s. 163)*
4. *“Bu pratiği bir ay boyunca, günde iki vakit, sabah ve akşam olarak yapın…” (s. 179)*

Tercümeden kaynaklandığını düşündüğümüz kusurlara da şu örnekleri verebiliriz:

1. *“Allah (c.c.) yoktur, Allah (c.c.) vardır.” (s. 71, 72, 180)*
2. *“Hz. Musa sert bir mizaca sahipti; hatta bir adama saldırarak, onu öldürdü…” (s. 77)*
3. *“Kendini bilen, Allah (c.c.)’ı bilir.” (s. 152)*
4. *“Davulun ve geleneksel ilahilerin ve şiirlerin eşliğinde ilâhî isimleri zikrederiz…” (s. 171)*
5. *“Sultan Mahmud … mücevher işlemeli kristal kadehiyle içki içiyordu…” (s. 197)*

Ayrıca yazarın 18, 71, 134, 140, 159, 180, 192 ve 208. sayfalarda yer verdiği doğu mistisizmine ait Buda, Dharma, Sangha ve Zen ile Hıristiyan ve Yahudi mistisizmine dair verdiği örnekler İslâm Tasavvufu’nun onlardan etkilendiği şeklinde değil, bu tür uygulamaların birbirine benzerlik arz ettiğine dair görüş ve düşünceleri olarak yorumlamak gerekir diye düşünmekteyiz.”

*

"Yazarın daha dikkatli olması" arzu edilirmiş.. Sanki hata değil de dikkatsizlik.. Bu konuda dikkatli olsan ne değişir ki.. Sadece Muzaffer Efendi'yi olduğundan daha iyi göstermiş olursun, o kadar..

Dolayısıyla, bu haliyle bir tenkit, kitabı savunmak anlamına gelir.

Tercümeden kaynaklandığı söylenen hatalardan da sadece dördüncüsü önem taşıyor, diğerlerini okuyan kişi ne denilmek istendiğini zaten anlar; dördüncüsü kitabın aslından kaynaklanıyor olmalı.

Bu bile açıkça söylenmiyor..

Son paragrafta ise, yazarın açıkça savunduğu birşey gözden saklanarak, yazar aklanmaya çalışılıyor.

Bu tanıtımı yazan kişi ya okuduğunu anlamamış, ya da yazarı olduğundan iyi göstermek için okuru aptal yerine koyuyor. Adamın ne dediği açık. Fakat, "şöyle yorumlanmalıdır" denilerek kitabın kusuru gizleniyor.

> "Sözü dinleyip de onun en güzeline uyanlar var ya, işte onlar Allah'ın hidayete erdirdiği kimselerdir. İşte onlar akıl sahiplerinin ta kendileridir.." (Ez- Zümer Suresi: 18)

DÜCANE'NİN AVANGARD SUFÎLİĞİ

Dücane Cündioğlu'nun ***Yeni Şafak***'taki (8 Ocak 2011) bir yazısının başlığı buydu: "**Avangard sufilik**".

Yazı şöyle başlıyordu:

> "Hallerinden memnun olduklarında bütün insanlar
> biraz **edebsiz** görünürler. Sevinçlerini fazlaca belli ettiklerinde… gürültü çıkardıklarında… tebessümle yetinmeyip kahkaha attıklarında meselâ…"

Cündioğlu halinden biraz değil, çok memnun görünüyor. Bu yüzden, dinî açıdan **cinayet** olan ifadeleri pervasızca kullanıyor ve düzeltme gereği de duymuyor. Bu son yazısı da, aynı çizgisinin devamı durumunda.

Devam ediyor Cündioğlu:

> "Yaşamın yükünden hiç pay almamışcasına…Yaşamın yükünden, yani hüzünden…Ne de yıkılmaz görünürler o haldeyken… güçlü ve dayanıklı… muktedir…Ve mütehakkim… **Asâsına dayanan Süleyman** gibi… Yeryüzünün tüm zenginliklerine mâlikmiş gibi… Şaşmamalı, hem de demokrasi çağında, bir **melik**miş gibi…"

Bu ifadeler biraz değil, fazlasıyla **edeb dışı** görünüyor. **Edebsizlik** olarak nitelendirdiği bir durumdan söz ediyor, sonra da **örnek olarak Hz. Süleyman**'ı gösteriyor. Neden?. Çünkü ne yazdığına değil, nasıl yazdığına odaklanıyor. **Edebiyat paralama derdi, edebin önüne, sanatkârane cümleler kurma merakı, muhakemenin ötesine geçiyor.** Böylece, ortaya yaldızlı cümleler eşliğinde manevî bir facia çıkıyor.

Devam ediyor yazar:

> "Bir kurtçuk… Evet evet, bir kurtçuk son verir muhteşem süleyman'ın ihtişamına. Asasını için için kemiren bir kurtçuk… bir güve… Bir anda yok eder dayanağını, yüzü yüzünü öper yerin… Kibrinden eser kalmaz. Ne büyüklük, ne de büyüklenmek…"

Kimin kibriymiş?.. Hz. Süleyman'ın.. Bu mümkün mü?.. **Kalbinde zerre kadar kibir olan Cennet'e giremez..** Hz. Süleyman'ın kibirli olması mümkün mü?.. Birazcık aklı ve fikri, bir nebze İslamî bilgi birikimi, yüreğinde birazcık **edeb** kırıntısı bulunan biri, bunu söyleyebilir mi?!

Kurtçuk, Hz. Süleyman'ın **ihtişamına değil, cinlerin onunla ilgili yanılgısına** son vermişti. Kurtçuk, cinlerin gaybı bildiği, böylesi bir keşflerinin bulunduğu iddiasını çökertmişti.

Devam ediyor yazar:

> "Çağdaş dindarlık, peygamberinin hayatını ikiye ayırır: **1) Mekke dönemi, 2) Medine dönemi…** İlkinde davet var, mücadele var, karşılığında işkence ve en nihayet hicret var… İkincisinde öncelikle nizam ve intizam var, çünkü güç ve iktidar var, karşılığındaysa fetih ve nusret var… Zafer yani. Derken veda var. Vahyin kesilişi, nübüvvet ve risaletin sona erişi var. Göğün susuşu. Meleklerin. Rahmet kesilince, maide ehli birbirlerine kılıç çekerler. ***Kur'an***'ın talebeleri… Peygamberin arkadaşları… **Savaş iktidar savaşıdır.** İmamet ve hilafet savaşı."

Bu ifadeler de bir yığın hata içeriyor. Hz. Peygamber s.a.s.'in hayatını Mekke ve Medine dönemi diye ayıran, "**çağdaş dindarlık**" değildir. Herşeyden önce, Kur'an sûreleri bile, Mekkî ve Medenî olarak ikiye ayrılır. *"İlkinde davet var, mücadele var, karşılığında işkence ve en nihayet hicret var… İkincisinde öncelikle nizam ve intizam var, çünkü güç ve iktidar var, karşılığındaysa fetih ve nusret var…"*Bu ifadeler de eksik ve kısmen yanlış.. İlkinde davet var da, ikincisinde yok mu?.. Ayrıca **"mücadele", ilkinden ziyade ikincisinde var**.. Çünkü silahlı mücadele

ikincisinde ortaya çıktı, ilkinde **sabır ve tahammül** vardı.. *"Rahmet kesilince, maide ehli birbirlerine kılıç çekerler"* ifadesi de, haşa **Allah adına konuşmak** oluyor. Rahmetin kesildiğini nerden biliyorsun?.. Allah'ın rahmeti senin elinde de, sen mi dağıtıyorsun?! Ashab üzerindeki rahmetin devam etmediğini kim, nasıl, neye dayanarak söyleyebilir?!.

Edebiyat başka birşey, edeble konuşmak başka birşeydir..

Yazar devam ediyor:

> "Oysa hakikatin zuhurunda bir de **Hira dönemi** vardır. Sevgiliyle ilk karşılaşılan an… ilk rüyet… ilk ses… ilk dehşet… Uçurumların kenarında şifa arayan bir kalp… Sermayesi hüzün olan bir adam… bir boşluğun tam da ortasında… öylece… yolunu şaşırmış bir hâlde… kitap nedir, iman nedir bilmeyen bir zekâ… Elinde ızdırabından başka nesi vardır? Izdırabından, yani kendinden… Cebriyle tanışır bu yüzden Hakkın!"

Bu ifadeler de boş… Allah, insana şahdamarından daha yakındır.. "**Sevgiliyle ilk karşılaşılan an**" diye birşey yok.. Cebrail a.s. sadece bir elçiydi.. Allah'ın cebriyle tanışmak diye birşeyden de söz edilemez. Cebr olan yerde, irade ve ihtiyar olmaz; Hz. Peygamber'in yaşadığı olayların cebr kavramı ile ifade edilmesi yanlıştır.

Devam ediyor yazar:

> "Çağdaş dindarlık ya Mekke'yi örnek aldı, ya da Medine'yi… **Hira** hep ufkunun dışında kaldı. Hira… **keşf u ıttıla**'nın yurdu. **İbn Haldun**'un deyişiyle, **'takva' ve 'istikamet' mücahedesi**yle yetinildi; **müşahede** kimsenin kârı olmadı. Duymakla yetinildi yani, görmeyi isteyen pek çıkmadı. Çağdaş dindarlığın nazarında, Cebrail son vahyi getirmek suretiyle emekli olmuş görünüyor. Şu kadar asırdır âtıl. Bir kenarda. Sanki İsa gibi göğe çekilmiş, öylece beklemekte."

Çağdaş dindarlığın ne olduğunu anlamak için, **ahir zamanla ilgili hadîsleri** okumak yeterlidir. Onlar, sağlam bir bakış açısı verir. Yukarıdaki ifadeler ise, "çağdaş dindarlık" denilen şeye izafe edilen hatalarla malul.. Ya Mekke'yi ya da Medine'yi örnek almak yanlışsa eğer, aynı mantık gereği salt Hira'yı örnek almak da yanlış olmalıdır. Fakat aslında, fıkıh mantığı açısından bakıldığında, Mekke, Medine ya da Hira'yı örnek almak diye birşey olamaz. ***Kur'an*** ve Sünnet'in bütünlüğü içinde **helal ve haramlar bellidir**; olaya bu çerçevede bakmak gerekir. Hz. Peygamber s.a.s.'in hayatı da bir bütündür. Yazarın zannettiği gibi, "**keşf u ıttıla**", Hira'ya özgü bir durum da değildir.

Yazar **İbni Haldun**'u ise hiç anlamamış.. Muhtemelen okumamış ya da okurken, bunlardan nasıl edebiyat çıkarırım diye düşünmüş. İbn Haldun, Süleyman Uludağ'ın "***Tasavvufun Mahiyeti***" adıyla çevirdiği "***Şifaü's-Sail***" adlı eserinde, **mücahe**deyi ikiye ayırır: **Keşf (mükâşefe, müşahede) mücahedesi, takva mücahedesi.** Eseri kaleme alış nedeni, mücahede için **şeyhe intisab**ın gerekli olup olmadığı sorusuna cevap bulmaktır. Ona göre, müslümanlar **keşf mücahedesi**yle mükellef değildir. **Takva mücahedesi** ise herkese gerekir. Ancak, takva mücahedesinde **şeyhe ihtiyaç** bulunmamaktadır. **Keşf** sonucu verecek olan ağır riyazetlere dayalı bir mücahede ise, **farz** değildir. Fakat bir kimse, istiyorsa, böyle birşeyi **gönüllü** olarak yapabilir. Ancak, bu tür bir mücahede, içinde büyük **tehlike**leri de barındırdığı için, bunu yapana yol gösterecek, onun sapıtmasına engel olacak **"kâmil" (ilim bakımından yeterli ve aynı tecrübeyi yaşamış)** bir şeyhin ona yol göstermesi gereklidir. Aksi takdirde sapıtması işten bile değildir. İbn Haldun'a göre Muhasibî'nin ***er-Riaye***'si takva mücahedesini, Kuşeyrî'nin ***Risale***'si ise keşf mücahedesini anlatmaktadır. ***İhya*** ise ikisini birleştirmiştir.

Evet, yazar diyor ki:

> “Hira… keşf u ıttıla’nın yurdu. İbn Haldun’un deyişiyle, ‘takva’ ve ‘istikamet’ mücahedesiyle yetinildi; müşahede kimsenin kârı olmadı. Duymakla yetinildi yani, görmeyi isteyen pek çıkmadı.”

Keşf ve müşahede meraklısı olmak gerçekte doğru birşey değildir. Çünkü bu, **ihlassızlık**tır. Gerçek amaç **Hakk’ın rızası**nı kazanmak olmalıdır. Onun için, keşf sonucunu verecek türden bir riyazete girişecek olanlara yapılan ilk uyarı, amaçlarının **keşf, ıttıla veya müşahede** olmamasıdır. Yazara göre ise, keşf ve müşahede, **başlı başına bir amaç**.. Halbuki, keşf ve müşahede amacıyla mücahedeye girişen bir kimsenin **sapıtması** ihtimali yüzde yüze yakındır. Çünkü, **ihlassızlığı** nedeniyle böyle birisine Allah’ın yardımı büyük ihtimalle gelmeyecektir. Sonuçta **Hint rahipleri**nin gösterdiği türden olağanüstülüklere ulaşabilir, fakat sapıtır.

Aslında, keşf ve müşahede ile **kâmil iman** arasında bir ilişki de yoktur. Keşf ve müşahede sahibi olmadığı halde kâmil iman sahibi olan pekçok insan bulunabilir. Genelde ashab bu durumdadır. İmam-ı Rabbanî’nin belirttiği gibi, **keşf anlamındaki müşahede ile, bu şehadet alemine özgü müşahede arasında da, Allahu Teala’nın büyüklüğünü ve kudretini anlamayı sağlaması bakımından bir fark yoktur.** Aslında yazar, lüzumsuz birşeyden bahsetmektedir. **Gerçek anlamda tasavvufun amacı, imânı, kâmil hale getirmek ve ahlâkı güzelleştirmekten ibarettir**. Bunun için de keşfe ya da keşf mücahedesine gerçekte ihtiyaç yoktur.

Yazara göre, *“Çağdaş dindarlığın nazarında, Cebrail son vahyi getirmek suretiyle emekli olmuş görünüyor. Şu kadar asırdır âtıl.”* Ne demek istiyor yazar?.. Çağdaş olmayan dindarlığın nazarında, Cebrail a.s. **hâlâ** vahiy mi getiriyor?!

Devam ediyor yazar:

> “Siyaset ve ticaret aracılığıyla güç ve iktidarın hayalini kurmak kolaylaştı. **Üç büyük puta kulluk (taleb-i mal, taleb-i cah, taleb-i arayiş-**

> **i zahir)** çağdaş dindarlığı karakterize etti. İsteyenler mal istedi, mülk istedi, güç istedi. İstenen hep buğdaydı, himmet değil. Himmetten mahrumiyet **keşf u ıttılâ'**dan mahrumiyettir. Görmekten. Koklamaktan. Yaklaşmaktan, yakınlaşmaktan."

Hakk'a **yakın olmak** başka birşey, **keşf** başka birşeydir. Yazar, aslında tasavvufu hiç mi hiç anlamamış. Keşf, ıttıla ya da müşahade de, yazarın anlattığı şekilde amaç haline geldiğinde, o da ayrı bir **put** haline gelmiş olur. Hatta, mal talebinden daha tehlikeli bir put.. Helal ölçüler içerisinde **mal talebi caizdir**. Halbuki, keşf ve ıttıla gayesiyle mücahede yapmak, aslında **caiz değildir**, haramdır. İbn Haldun'un sözünü ettiği şekilde, bu tür mücahedeye girişenler için şeyhin zorunlu oluşu da bundan kaynaklanmaktadır. Şeyh, öncelikle, böylelerinin **niyetlerini tashih** edecek, tek amaçları Allah'ın rızası olmadıkça, **bütün çabalarının boşa gideceğini** öğretecektir. Keşf, gerçek amaç değildir; bir **yan ürün** şeklinde mücahedenin sonucu olarak ortaya çıkabilen birşeydir.

Yazar devam ediyor:

> "Eldeki mesnevîler nedense on-onbir asırlık… **fütuhatlar** da, **sunuhatlar** da öyle.
> Herkes **duyduğunu** aktarıyor, **gören** yok. Hani beni rabbim terbiye etti diyecek yaşlı? Nerede o **Hızır**'ın elini tuttuğunu söyleyecek genç?"

Bunlar, lüzumsuz laflar.. Ayrıca, İslâm'ın ve İslâmî ilimlerin bir bütün olarak düşünülmesi gerekir. ***Nesefî Akaidi***'nin hemen başında belirtildiği gibi, **keşf ve ilham**, dinî konularda gerçekte **delil** değildir. İmam-ı Rabbanî'nin belirttiği gibi, **İbnü'l-Arabî'**nin ***Fütuhat***'ına bizim ihtiyacımız yoktur.
Mevlana, ***Mesnevî***'sinin sonlarında, aslında bütün kitapların aynı şeyleri anlattığını, iyi bir kitabı okuyanın diğer birçok kitabı okumuş sayılacağını söyler..
Yine **Mevlana**, Merv'de yaşasaydı fıkıhla uğraşacağını, yaşadığı yerdeki insanların ilgi duyması yüzünden şiire yöneldiğini belirtir.. Fütuhatlar, sunuhatlar, o kadar da

önemsenecek şeyler değildir.. **Günümüzün gerçek eksikliği, fakihlerin azlığıdı**r. (İşte çağdaş dindarlık diye birşey varsa, işte budur. Ahir zamanda **yazarların çoğalacağı, fakihlerin ise azalacağı** belirtilmiştir. Şimdi, fakihlerin sayısı az.. Asıl kıymetli insanlar, fakihlerdir.. Mesela Dücane Cündioğlu'nun çok evlilik konusunda sınır tanımayan tutumunu ele alalım.. Madasıd-ı şeria diye birşey vardır… Hükümler, birtakım hikmet ve maslahatlar içerir.. Kendisinde zerre kadar fıkıh [anlayış] olan biri, sınırsız çok evlilik iddiasının [şer'î delillerin aksini söylüyor oluşunu bir tarafa bıraktık] şer'î hiçbir maslahat ve hikmete dayanmadığını, sadece heva ve hevese, **sınırsız şehevî arzu**ya dayanabileceğini bilir.)

Dünyevî konulardaki keşf de, **dinî** açıdan bir üstünlük değildir. Bu, Allahu Teala'nın bir **imtihan**ı olabilir. Hz. Peygamber s.a.s., bu ümmetten **muhaddesûn**lar, kalbine **ilham** olunanlar bulunduğunu, **Hz. Ömer**'in de onlardan olduğunu (veya olabileceğini) bildirmiştir. Ama ashabdan hiç kimse, **"Ömer'e ilham olunuyor"** diyerek onun her dediğini **mutlak doğru** kabul etmemiştir. Mehir konusunda ona itiraz eden kadının durumu malumdur. ***Tezkiretü'l-Evliya***'da belirtildiği gibi, önde gelen gerçek sufilerden **Ebû Süleyman-ı Daranî** şöyle demiştir: **"Kalbime pekçok şey doğar, fakat Kitap ve Sünnet'ten birer şahit bulmadıkça onları söylemem."** Gerçek sufîlerin durumu budur. İbnü'l-Arabî çizgisi makbul bir çizgi değildir.

KOLTUĞA KURUM KURUM KURULMUŞ ARTİST CEHALET

Türkiye'de İbn Arabîciler yüzünden riyakâr bir **hâl, makam** vs. edebiyatı almış başını gidiyor.

İnsanın, kendisinde bir "**hâl**" yokken varmış gibi göstermesi, **münafıklık**tır.

Deylemî'nin rivayet ettiği bir hadîste, "**Hasta görünmeyin, hasta olursunuz**" buyurulmuştur.

Hasta görünmek, Allahu Teala'nın verdiği sağlık nimetine nankörlük ve O'na, sanki kendisini hasta etmişmiş gibi iftirada bulunmaktır.

Hayatü's-Sahabe'de de, Hz. Ali'nin "Fakir görünmeyin, fakir olursunuz" şeklinde bir sözü nakledilmektedir.

Olumsuz bir hâli gerçekte yokken varmış gibi göstermenin cezasının, o hâli yaşamak olduğu anlaşılıyor. Peki, olumlu bir hâli yokken varmış gibi göstermenin cezası nedir?

Cezası, ***Tezkiretü'l-Evliya***'da hayatı anlatılan büyük bir sufînin ifadesiyle, o hâle ulaşmanın ona haram edilmesidir.

*

Sühreverdî rh. a. şöyle diyor:

> … hâl sahibi olmadan hâl iddia etmek **sadakate** yakışmaz.
> Aksine **münafıklığın** ta kendisidir. Anlatırlar ki, en-Nasrabazî rh. a. semâa [çalgısız olarak hikmetli şiirler, kasideler, ilahiler dinlemeye] çok düşkündü. Bazıları bu düşkünlüğünden dolayı onu kınadılar. O, şöyle karşılık verdi:

— Evet, semâ, bizim oturup gıybet etmemizden daha hayırlıdır.

Nasrabazî'nin bu sözü üzerine ihvanından Ebu Amr b. Buceyd ve diğer bazıları ona şöyle dediler:

— Heyhat ya Ebe'l-Kasım, semadaki **ayak kayması**, bir sene müddetle insanları gıybet etmemizden daha kötüdür.

Bu sözde, semadaki sürçmenin Allah'a karşı olduğuna, **kendisine verilmeyen bir hâli** [vecd içinde boynu bükük vs. dinlemek, sallanmak veya âh-of çekmek, nara atmak vs. suretiyle] canlandırmaya çalışmak demek olduğuna işaret vardır. Tabiî, bu da, müteaddit günahları ihtiva etmektedir. Onlardan bazıları:

1. Allah kendisine bir hâl vermediği halde **Allah'ın kendisine bir hâl ihsan ettiğini** söyleyerek O'na yalan isnat etmek; **Allah'a yalan isnat** etmek ise günahların en büyüğüdür.

2. Mecliste (toplantıda) bulunanları **kendisi hakkında hüsnüzanna sevkederek** aldatmak. **Aldatmak, hıyanettir**. Efendimiz s.a.s. "Bizi aldatan bizden değildir" buyurmuştur.

3. [Hâl itibariyle] Ehl-i batıldan olduğu halde, kendisini ehl-i salahdan gördüğü [ve gösterdiği] için, ondan, içinde bulunduğu hâl sebebiyle **insanların inancını bozacak hâller** zahir olur [Mesela insanlar bu tür insanların kaçınmadıkları günahlara bakarak haramları adeta helal gibi görmeye başlayabilir, onların bid'at olan amellerini savunabilirler]. Kendisi gibi [fasık ve günahkâr olanları] ehl-i hayırdan zannettiği için **kendi inancı da bozulur**. Böylece ehl-i salah hakkındaki iyi düşüncelerin bozulmasına sebebiyet vermiş olur [Mesela, günahlardan kaçınmak konusunda titiz davranmış olan geçmiş fukaha ve salihler mutaassıp, ham yobaz kaba softa, dinin özünü ve ruhunu anlayamamış ehl-i

zahir, manevî ve derunî boyutu olmayan şekilciler olarak görülür. Bu tür zatlar riya girmesin diye kendi hâllerini de açığa vurmadıkları ve edebiyat yapmadıkları için, ilim, firaset ve basiret yoksunu kişiler riyakâr edebiyat ve "hâl pazarlamacısı" tiplerin peşine takılırlar]. İyi zannettiği kimseler hakkındaki inancın bozulmasından dolayı zarara uğrar ve sulehadan ümidini keser….

4. Mecliste bulunanları oturup kalkmalarında kendisine uymaya meylettirir. Böylece halkı kendi bâtıl yoluna zorlamış olur….

(Şihabüddîn Ömer es-Sühreverdî, ***Avarifü'l-Meârif – Tasavvufun Esasları***, çev. H. K. Yılmaz, İ. Gündüz ve M. Uzun, İstanbul: Vefa Y., 1990, s. 255-6.)

*

İmam Şatıbî ***el-Muvafakat***'ta, şeyh, âlim, fakih, önder vs. kabul edilip **dinî konularda kendilerine uyulan**, günümüz tabiriyle cemaat, dinî topluluk, dinî grup, dinî-siyasî hareket vs. **lider**i olan kişiler için mekruhların haram hükmünde olduğunu söyler.

Bu böyle olduğu gibi, şeyhleri, âlimleri, liderleri vs. fazla abartmak, onlara **sınırsız bir hüsnüzanla** yaklaşmak da tehlikelidir. Bu, Tevbe Suresi'nin 31'inci ayetinde belirtildiği şekilde onları **"rabler"** haline getirme ve böylece şirke/küfre düşme sonucunu verebilir.

Bundan olsa gerek ki Halid-i Bağdadî k. s., ***Risale-i Halidiye***'de, şeyhleri her hâl ve hareketlerinde taklit etmenin **zındıklığa** yol açacağı uyarısını yapmıştır.

Esas olan, **Şeriat**'e, yani ***Kur'an*** ve Sünnet'e, ve **içtihat ehli** olan ulemanın bu iki kaynaktan istinbat ettikleri hükümlere uymaktır. (Hayrettin Karaman ikide bir, ilahiyatlarda hazırlanan **doktora tezlerinin** içtihat olduğunu ileri sürüyor. Bu konuda çok şey söylenebilir de, şu kadarını söylemekle yetinelim: İçtihat, salt

Allah’ın rızası düşünülerek, **insanların övgü ve yergisine aldırış edilmeden** yapılır. **Unvan** almak için değil.. Ve de, tez danışmanı ile jüri üyelerine kendini beğendirmek için değil.)

Bunun dışında insanların **hâl, makam, vecd, keşf, ilham, ledünnî ilim** vs. iddialarına itibar etmek gereksizdir.

Şeriat’le (zahirle) çelişmesi durumunda bunlara itibar etmek veya **alâkasız tevillerle** savunmak ise sapıklıktır, dalalettir. Yerine göre küfür de olur.

Bu ümmetten hiç kimse Tevbe Suresi’nin 31’inci ayetinin hükmü altına girmez, ne yaparlarsa yapsınlar, ne söylerlerse söylesinler onlara zarar vermez diye birşey yok.

TARİHSELCİLİĞİ ÖYLE ELEŞTİRMEK, TASAVVUFU DA BÖYLE SAVUNMAK, YANLIŞTIR

Prof. Ergün Yıldırım'ın ***Yeni Şafak***'taki bir yazısı şöyle başlıyordu:

> **Tarihselcilik**, İslam topraklarında **pozitivizm**in baş müttefiki. Bu müttefiklik en fazla **sufiliğe** karşıt söylemlerde kendisini ifşa eder. Pozitivizmde hakikat, **nesnel dünya gerçekliğinin** ürünü. Hakikat bu sınırlarda araştırılır. Bunların ötesine uzanan hiçbir hakikat yoktur. **Metafizik**, ilerlemeyle aşılan bir geri zaman bilinci. Din de bu geri zaman bilincinin bir parçası. Artık hakikate bilimle, **gözlemle ve istatistikle** varılacaktır. Bilim gelecek, insanlık kurtulacak. Bilim hakikate varmanın başlangıcı da sonu da. Bir pozitivizm manifestosudur bu.

Tarihselcilerin **mucizeler** konusundaki yaklaşımlarıyla pozitivist bir duruş sergiledikleri söylenebilirse de, aslında pozitivizm ile **postmodernizm** ve **hermenötik** gibi yaklaşımlar arasında gidip gelmektedirler. Tam anlamıyla pozitivist oldukları söylenemez. Zaten tarihselcilik hermenötik ile birlikte anılır. Hermenötik, Hristiyan ilahiyatçıların kendilerini pozitivizmin sorgulamasından kurtarmak için icat ettikleri **nesnellikten uzak** bir yaklaşımdır.

Türkiye'deki tarihselcilerin bu konularda kafalarının karışık olduğu, çoğu zaman neyi savunduklarını bile bilmedikleri, tutarlı bir yaklaşımlarının bulunmadığı, çelişkiler içinde bocaladıkları görülüyor.

Yıldırım, şunları da söylüyor:

> Tarihselci ilahiyat tezinin temelinde yer alan pozitivist zihin, en büyük tepkisini sufilere karşı ortaya koyar. Çünkü sufilik **nesnel gerçekliğin ötesinde** varlığa bakan bir İslam anlayışı. **Keşif, sezgi ve ilham yöntemleriyle** de hakikate varılabileceği tezini benimser. İmam-ı Gazali

Sufiyye'yi **hakikatin keşifle elde edebileceğini savunan akım**dır der. Seyr-u süluk ile, çile ile, zahidane yaşam ile insan ruhsal olgunlaşma yaşayarak öznel dünyasını temizler. Kalp alanı derinlik kazanır. Hakikat de oraya akar.

İşte burası, kafaların karışmaya başladığı (ve de ayakların kaymaya hazır olduğu) yer durumunda..

İmam Gazalî'yi doğru anlamak için onun **bütün yazdıklarını** göz önünde bulundurmak gerekir.

Şunu da unutmamak gerekir, çelişkiye düşmemek ancak Allahu Teala'ya mahsustur. İmam Gazalî'nin de çelişkileri elbette olabilir, vardır. **"*Kur'ân*'ı hiç düşünmüyorlar mı? Hâlbuki (o,) Allah'dan başkası tarafından (gelmiş) olsaydı, elbette onda birçok çelişki bulurlardı."** (Nisa, 4/82. Böyle olmakla birlikte, anlayış kıtlığı ve zekâ geriliği nedeniyle ***Kur'an***'da çelişki bulduğunu zanneden şaşılar da mevcut.)

İmam Gazalî **hüsün ve kubuh** meselesinde İmam Eş'arî gibi düşündüğü için, bu noktada hakikatin **sezgi, ilham ve keşif**le bulunabileceğini kabul etmez. (Meseleyi ***Mustasfa***'da genişçe tartışmaktadır. İmam Eş'arî'ye göre, birşeyin iyi ve güzel ya da kabîh ve çirkin olması Allahu Teala'nın emir ve yasağıyla tahakkuk eder. Birşey için **bizatihî** iyi veya kötü denilemez. Mesela cumartesi günü çalışmak, Allahu Teala yasakladığı zaman kötüdür, emrederse iyidir.)

Aynı şekilde İmam Gazalî'nin **akıl ve mantıkla çelişen bir sezgi**ye itibar etmesi düşünülemez: "**Akıl deliline hiçbir şekilde muhalefet mümkün değildir.**" (***Mustasfâ – İslâm Hukuk Metodolojisi***, C. 2, çev. Yunus Apaydın, İstanbul: Klasik Y., 2006, s. 37. Akıl deliline muhalefet mümkün olmadığı için **tefsir**de "**tevil**" diye birşey vardır. Akıl deliliyle çeliştiğinde **sezgi ve ilham**ın ise hiçbir söz hakkı olmaz: "Yerleşmiş *usul*dendir: **Akıl ve nakil [vahiy] çatıştığında, akıl asıl**

alınır ve nakil *tevil* olunur. Fakat o akıl, *akıl* gerektir." Bkz. Bediüzzaman Said Nursî, ***Muhâkemat***, İstanbul: Şahdamar Y., 2005, s. 23.)

*

Hakikatin **keşf, sezgi ve ilham**la bulunabildiğini (Ki, bulunabilir) **kabul** edelim.

Bu, bizim, bir başkasının keşf, sezgi ve ilhamla bulduğunu söylediği hakikati kabul etmemizi gerektirir mi?

Diyelim ki, bu şekilde, bir başkasının keşf, sezgi ve ilhamının ürünü **hakikati** kabul ettik, biz böylece, hakikati keşf, sezgi ve ilhamla mı bulmuş oluruz?

Hayır!

Bizimki ne **tahkik**tir, ne de **sezgi**.. Bizimki **taklit**tir.. (Bir **peygamber**in zamanında yaşayanların onu tasdik etmesi, sezgi ve ilhama değil, **akl**a ve **pozitivist nitelikteki gözlem**e dayanır: **Mucizeler** metafizik âleme dair sezgisel iddialar değil, Hz. Musa'nın asası gibi **gözlemlenen nesneler** ve denizin yarılması gibi **fiilen yaşanan** olaylardır. Hayatı boyunca hiç yalan söylememiş olan Hz. Peygamber s.a.s.'in bir gün çıkıp yalan yere peygamberlik iddiasında bulunmayacağı da **akıl** yürütülerek anlaşılır, **sezgi** ile değil.)

*

İşte burada tekrar **İmam Gazalî**'ye dönmek gerekiyor.

İmam, şöyle demektedir:

> … hakkı arayanların dört sınıfa ayrıldığını gördüm:
>
> 1. **Kelam alimleri**: Re'y ve istidlal sahibi olduklarını iddia ederler.
>
> 2. **Batınîler**: Talim mezhebinden olduklarını ve hakikatleri "masum imam"dan öğrendiklerini iddia ederler.

3. **Filozoflar**: Mantık ve burhan sahibi olduklarını ileri sürerler.

4. **Sufîler**: Bunlar da Allah'ın huzurunda bulunduklarını, müşahede (şahitlik) ve mükaşefe (keşf) sahibi olduklarını iddia ederler.

(***el-Munkızu min ed-Dalal***, Ahmed Subhi Furat, İstanbul: Şamil Yayınları, 1972, s. 44.)

Bu tasnif dikkate alındığında, **sufî** olmayıp da (yani bizzat kendisi mükâşefe ve müşahede sahibi olmayıp da) sufîlerin keşf, sezgi ve ilhamının ürünü olan hakikat iddiasını kabul edenlerin **Batıniyye** zümresine dahil oldukları sonucu çıkar.

Onun için günümüzde sufî çok azken, kendisini sufî zanneden ya da sufîlerin yolunu izlediği zannına kapılmış bulunan **Batınîler**in ise haddi hesabı bulunmamaktadır.

Zamanımızdaki tasavvufî cereyanlar büyük ölçüde **Batınîlik**ten ibarettir.

Önemli bir bölümünün sufîlikle hiçbir ilgileri bulunmamaktadır.

*

Evet, **savaş**ın neden kaybedildiğinin anlaşılması için bu kadarını söylemek, elde **barut** kalmamış olduğunu bildirmek yeterliyse de, kazanılması için başka nelerin gerektiğinin ve halihazırda mevcut olmadıklarının gösterilmesi de önem taşıyor.

Bunun için, **Ergün Yıldırım**'ın yazısına tekrar dönelim:

> Tarihselcilik, pozitivist **bilinç algıları** nedeniyle sufilerin **mistik tecrübe**yle ulaştıkları hakikati anlayacak bir konuma sahip değil.
> İnsan **algılayamadığı şey** üzerine de susmalıdır. **Wittgeinstein**'in dediği gibi "üzerinde konuşulamayanlar hakkında susmak gerekir". Ancak bu

da **bilgeliği** gerektiren bir tutum. Tarihselci ilahiyat bu bilgelikten yoksun. O nedenle **paradigması** dışında kalan sufiliği algılayamaz.

Aslında, **tarihselci ilahiyat**ın paradigmasından söz etmek, ona hak etmediği bir değeri vermek olur.

Tarihselci ilahiyat, **paradigmasızlık**tır. Keyfîliktir.

İnsanın **algılayamadığı** şey hakkında **susması**na gelince..

Eğer bu doğruysa, tarihselcinin **tasavvuf karşıtlığı** ile, sufî olmayanın (sufîye özgü mistik tecrübeyi yaşamamış olanın) **tasavvuf müdafaası** eşit derecede yanlış birşey olur.

Çünkü, ikisi de, algılayamadığı şey hakkında **boşboğazlık** yapmaktadır.

*

Fakat sorun bununla da bitmiyor.

Şayet bir sufî değil de bizzat tarihselci, salt **pozitivist yöntem** çerçevesinde değil, **sezgi**si ile de sufîlerinkinden farklı bir hakikat düşüncesine ulaştığını iddia ederse, ona karşı söyleyebileceğiniz bir şey kalmaz.

Çünkü onun **sezgi**si, ve mazhar olduğunu iddia ettiği **ilham ile keşif**, sizin algılayamadığınız birşeydir ve ilke olarak, onun hakkında konuşmamanız gerekir.

Onun sezgisi, ilham ve keşfi ile sizinki arasında **geçerlilik** farkı bulunmamaktadır.

İşte burası, konunun **püf noktası**dır. Binanın **kilit taşı**nı bu nokta oluşturur.

Burada, hakem olarak, **ilham, keşf ve sezgi**nin ötesine geçmek, **nesnel gerçekliğe** (ya da **nesnel kıstaslara**) başvurmak gerekmektedir.

*

O hakem niteliğindeki nesnel kıstaslar, **Kitap ve Sünnet**‘ten ibarettir.

Onun için Resulullah s.a.s. Veda Hutbesi’nde bu ikisine yapışılması durumunda sapıtılmayacağını vurgulamıştır.

İlim (hakikat bilgisi) Kitap’la beraberdir. Kitap dışındaki bilgilerin, adına **keşf, ilham ve sezgi** denilsin veya denilmesin, **kuruntu ve vehim**den ibaret olması mümkündür:

> وَمِنْهُمْ اُمِّيُّونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ اِلَّا **اَمَانِيَّ** وَاِنْ هُمْ اِلَّا يَظُنُّونَ
>
> “Bunların bir de ümmî takımı vardır, (yani) Kitab’ı bilmezler. Onların bütün bildikleri bir sürü kuruntulardır. Onlar sadece zanda bulunurlar.” (Bakara, 2/78)

Bu ayet-i kerîmede **emaniyye** kelimesi geçmektedir. **Ümniyye**nin çoğuludur.

Merhum **Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır** hoca, ayetin tefsirinde **metafizik** konusuna da değinmektedir:

> “**Emâniy**“, **ümniyye**nin çoğuludur. Kelimenin aslı “üf’ûle” vezninde “umnûye” olup temennînin sülâsisi olan takdir veya tilavet mânâsına “mena”dan alınmış bir isimdir ki, **insanın kendi içinde ve hayalinde tasarlayıp varlığını kabul ettiği ve olmasını temenni edip durduğu veyahut diline dolayıp durduğu şeyler**dir ki, [felsefeci] Frenkler (Batılılar) buna “**ideal**” [**ide**‘de, zihinde olan; ide’yle ilişkili olan] derler ve genç mütercimlerimizden birçoğu bunu **mefkûre** [fikredilen, düşünülen] diye terceme ediyorlar. Çünkü emaniy insanın kendi **gönlünden geçirdiği, saplanıp kaldığı ve durmadan arkasından koştuğu bir düşünce, bir hayal, bir kuruntu** demektir. Bunun bazılarının gerçekleşmesi mümkün ve şu halde geçerli olanları bulunabilirse de çoğunlukla **hiçbir *delil*e dayanmayan kuru ve şahsî temennîler**den ibarettir. Bundan dolayı emaniy, batıl idealler, evham ve boş hayaller mânâsına da kullanılır.

Frenkler ahlâkiyat [ahlâk felsefesi, etik] konusunda bunu esas alan **felsefî** görüşe "**idealizm**" derler. İşte yahudilerin okuma yazma bilmeyen avam (cahil halk) takımı da **ilimden, Kitap'tan (Tevrat'tan) nasibi olmayıp** sadece kuruntu arkasında koşar dururlar, ve onlar yalnızca **zan** içinde yaşarlar, zan peşinde koşarlar, **kuru bir zan** ve **taklit**ten başka bir şeye malik değiller. **Hak ile batılı tayin edip seçemezler.** Bu yüzden bunların vebali de kendilerini aldatan okur yazar takımındadır.

Böylece, gerçek bir sufînin, **Ebu Süleyman ed-Daranî**'nin sözüne geliyoruz:

"Nice kereler olur ki, **hakikat sırları gönlümün kapısını** kırk gün süreyle çalar, fakat Kitap ve Sünnet'ten ibaret olan iki adil şahit onun doğruluğuna şahit olmadıkça içeri girmesine izin vermem." ***(Nefahatü'l-Üns***'ten***)***

*

Tekrar **İmam Gazalî**'ye dönelim..

el-Munkız'ın "Sufîlerin Yoluna Dair" başlıklı bölümü şu ifade ile başlıyor:

Mezkur (anılan) ilimleri tetkik ettikten sonra, bütün gücümle **sufîlerin yolu**na yöneldim ve yollarının ancak **ilim** ve **amel**le tamamlandığını anladım.

Yani sufînin yolu tek başına **ilham, keşf ve sezgi** değildir. Hatta sufîlik için bunlar **olmazsa olmaz** şart da değildir.

Fakat, **ilim**, yani **Kitap ve Sünnet bilgisi** (İmam-ı Azam'ın tabiriyle **fıkh-ı ekber,** yani en büyük fıkıh olan **akaid**, ve **fıkh-ı zahir** olan bildiğimiz fıkıh) şarttır. (Tasavvuf da fıkıhtır, **fıkh-ı batın**.)

Ayrıca **amel** de şarttır.

Tasavvuf, **boşluk**ta oluşmaz. ***İlme tabi amel*** üzerine kurulmuştur. **Ümniye ve kuruntu** kabilinden felsefe ve **metafizik zırvalar** üzerine değil.

*

İmam Malik, *"**Tasavvuf**suz (fıkh-ı batından nasipsiz) tefakkuh (Kelam ve Fıkıh) fıska (günahkârlığa), **tefakkuh**suz tasavvuf ise **bid'at**e yol açar"* demektedir.

Bu bid'atin bazısı **küfür** olabilir. O yüzden, tefakkuhsuz tasavvufçular, tasavvufsuz tefakkuh ehlinden daha büyük tehlike içindedirler.

Sufîlerden **Ebu Bekir Verrak** ise, biraz farklı olarak, şöyle demektedir:

> "Salt Kelam ile yetinenler zındık, salt Fıkıh ile kifayet edenler fasık, salt zühdle (tasavvufla) uğraşanlar ise bidatçi olurlar. Hepsinden nasip alanlar kurtulurlar."

İlmin esası ve aslı Kitap ve Sünnet'ten ibarettir. Kelam, Fıkıh ve Tasavvuf, bu iki asla dayanan **tedvin ve tasnif**ten, **pedagojik** maksatla yapılan bir ayrıştırmadan ibarettir. Dolayısıyla, bu ilimler, söz konusu asıldan hareketle oluşmaları durumunda birbirleriyle çelişmezler, tam aksine, birbirlerini bütünlerler. Şayet aralarında çelişki ortaya çıkarsa, ya biri, ya da her ikisi, asıldan kopmuş, yanlış yola girmiş demektir. Bu durumda onların sahihliğinin teminatı, asıl ve esasa, yani Kitap ve Sünnet'e uygunluktan ibaret olur.

EBU HUREYRE’NİN (R. A.) İBN ARABÎ İÇİN İSTİSMAR EDİLEN RİVAYETİ

Rıhle Dergisi’nin tasavvuf sayısı münasebetiyle şunları yazmıştık:

Ebu Hureyre r. a.’in “**Resulullah s. a. s. Efendimiz’den iki kap ezberledim. Birisini insanlara neşrettim. Diğerine gelince, eğer onu yaysaydım şu boynum kesilirdi**” (***Buhârî***, İlim, 42) sözünün neye işaret ettiği meçhuldür. Dergideki mülakatında **Osman Nuri Topbaş** hoca, “Yani havassü’l-havassa ait bazı mahrem bilgilerin, henüz o marifete ulaşamamış kimselere bildirilmesi, son derece mahzurludur” şeklinde bir açıklama yapmaktadır. Fakat bu, gerçekte mesnetsiz bir açıklamadır.

Ebu Hureyre r. a., o “kab”ı **açıklamadığına** göre (İlim olarak yorumlanıyor), ne olduğu konusundaki düşünceler **zan** olmaktan öteye gitmez. Belki de, Hz. Peygamber s.a.s., daha sonra yaşanacak **fitneleri** anlatmıştı ve o bunları açıklasa, o anda insanlara kabul edilemez ifadeler olarak görünecek, fitne çıkartmak istemekle suçlanacaktı.

Bundan hareketle, bir başkasının **küfür** olan ifadelerini (boynun kesilmesini icap ettirmesinden ötürü), **Hz. Peygamber s.a.s.’den alınmış kab** ile bir tutmak, mantıklı bir akıl yürütme midir?!

O kabın Hz. Peygamber s.a.s.’den alındığı kesindir, peki bunun, diyelim ki **Şeytan’dan alınmadığının garantisi** var mıdır?!

Osman Nuri Topbaş hoca, yukarıya aldığımız sözlerini şöyle sürdürüyor:

> “Zira bunların ehil olmayan kimseler tarafından yanlış anlaşılması kaçınılmazdır. Nitekim **Muhyiddin İbn-i Arabî** Hazretleri de: ‘Halimize aşina olmayanlar, eserlerimizi okumasınlar’ buyurmuştur.”

Ebu Hureyre r.a.'in aktaracaklarını anlayacak ehil kimse ashab arasında hiç mi yoktu?!

Bu ehil insanlar kalabalığı, İbn Arabî'den sonra mı peyda oldu?!

Bunu geçtik, İbn Arabî'nin haline aşina olmak için, eserlerini okumaktan başka bir yol var mıdır?!

Eserlerini okuyanlar, haline aşina olma şartını nasıl yerine getirmektedirler?

Gerçekte **hal**, gizli bir durum olduğu için, insanların ancak **söz**lerine itibar edilir. Her hali iyi olanın bunu dışına yansıtması gerekmez, fakat her kab da içindekini sızdırır, sözü bozuk olanın hali de bozuk demektir. İman izhar edenin kalbini yarıp başka birşey arayamayacağımız gibi, **küfür** olan sözler için de, onun ardındaki (olup olmadığı belirsiz) **hal**i keşfetme gibi bir yükümlülük yoktur.

Buna karşılık bize, kralın üzerindeki muhteşem libasın sadece "hal ehli havassü'l-havas tarafından" görülebilecek mahrem bir elbise olduğu söyleniyor.

Ebu Hureyre r.a., ashab arasında havassü'l-havasstan kimse bulamıyor, ama ne hikmetse günümüzde, havassü'l-havasstan birisine çarpmadan sokakta yürümek bile mümkün değil..

Peki bu insanların, havassü'l-havasstan sayılabilmek için numara yapan, "Aaa, ne şahane kaftan" diye kralın şişko karnını gösterip "marifet" taslayan sahtekârlar olmadığını kim söyleyebilir?!

Bugün İbn Arabî'nin her ifadesinde hikmet arayanlar, bunu, ashabta bulunmayan hangi "hal" ile başarmaktadırlar acaba?!

Anladık, bu kadar insan havassü'l-havas, peki avam kimler?!

Ashab mı?!

Havassü'l-havastan olma "tevazuu"nun bölüşülemediği böyle bir ortamda, avamdan olmayı kabullenme "kibr"ine talip olacak birileri hâlâ kalmış mıdır?!

Konunun ***www.sorularlaislamiyet.com*** sitesinde daha ayrıntılı ve anlaşılır biçimde ele alınmış bulunduğu görülmektedir:

Ebu Hüreyre, Hz. Peygamberden iki ilim öğrendim birini yaydım, diğerini saklı tuttum, demiş midir? İlmi gizlemek caiz midir?

Sorunun Detayı

Ebu Hureyre (R.A), "Hz. Peygamber'den iki ilim öğrendim; birini yaydım, öbürünü saklı tuttum, onu da yaysaydım başımı keserlerdi." demiş midir? İnsanın aklına öyle bir mana geliyor ki yani benim bildiğim öyle gerçekler varki islam akidesine aykırı eğer ben onları sizlere açıklarsam beni kafir diye öldürürsünüz gibi bir mana akla geliyor (bazı islam alimlerinin sekir hallerindeki bazı hal ve tavırları gibi). Ayrıca ilmi gizlemek cazi olur mu? Bu hadisi her okuyuşumda böyle aklıma takılıp duruyordu sormak bugüne nasipmiş.

Değerli kardeşimiz;

Rivayete göre, Ebu Hüreyere (ra), şöyle demiştir:

"Resûlullah'dan (asm) iki kap (dolusu) ilim öğrendim. Birisini yaydım; anlatıp herkese duyurdum, ikincisini söyleyecek olsam, şu boğazım kesilirdi." (Buhârî, İlim, 42)

Öncelikle ifade edelim ki, en çok hadis rivayet eden sahabi, Hz. Ebu Hüreyre'dir. Hatta Ebu Hüreyre, neden çok hadis rivayet ettiği, kendisine sorulduğu zaman, **"*Kur'ân*'da iki ayet olmasaydı, hiçbir hadis rivayet etmezdim"** demiş ve şu ayetleri okumuştur:

“Gerçekten indirdiğimiz açık delilleri ve doğru yolu, Kitap’ta insanlara açıkça gösterdikten sonra gizleyenler var ya, onlara hem Allah lânet eder, hem de lânetçiler lânet eder. Ancak tövbe edip durumlarını düzeltenler ve gerçeği açıkça ortaya koyanlar müstesnadır; zira ben onların tövbelerini kabul ederim. Tövbeleri en çok kabul edici ve günahları en çok bağışlayıcı benim.” (Bakara, 2/159-160; bk. ***Buhârî***, Hars 21; ***Müslim***, Fedâilü’s-sahabe 159)

Demek ki, **Ebu Hüreyre (ra), dini açıdan bilinmesi gerekli hiçbir şeyi gizlememiştir**.

O halde, soruda da belirtildiği gibi, **Ebu Hüreyre’nin gizlediği ilim neydi ve gerçekten hep gizlemiş midir?**

İlim adamları, Ebu Hüreyre’nin öğretip saçmadığı ve yazdığı taktirde kendisi adına fitneye (azaba, işkenceye) uğratılmasından ya da öldürülmekten korktuğu bilgilerin, **fitneler ile mürted ve münafıkların şahıs olarak tayini ve bu türden olup apaçık âyetler ve hidâyet ile ilgisi olmayan şeylerle** ilgili olduğunu söylemişlerdir. (bk. ***Kurtubi***, Bakara 159. ayetin tefsiri) …

Bazı alimler de Ebû Hüreyre’nin gizlediği bu tür haberlerin, **kötü idarecilerin hâllerini ve dönemlerini açıklayan hadisler** olduğunu söylemişlerdir. Bunlar da, **dini hükümleri** içeren haberler değildir.

Yine, söz konusu haberlerin, **kıyamet alâmetleri, insanların hâllerinin değişmesi ve fitnelerle ilgili** hadislerin olması da ihtimal dahilindedir…. (bk. Abdülgani, ***Sünnetin Delil Oluşu, Sahabe’yi Hadis Rivayetinden Kaçmaya ve Bunu Yasaklamaya Sevkeden Sebepler***) …

Özetle söylemek gerekirse, ilgili rivayetler, kıyamet alametleri, ümmetin başına gelecek olan bazı fitneler ve yine onların başına geçecek zâlim

idarecilerle alâkalı haberler olmalıdır. Ebû Hüreyre'nin (ra) bazen kinayeli olarak aktarmış olduğu haberler de bu kanaati güçlendirmektedir.

Meselâ Allah Resûlü'nün (asm) **"Vukuu yaklaşan şerden dolayı vay Arap'ın hâline."** (Buhârî, Fiten 4) sözü ile Ebû Hureyre'nin **"60 yılının başları ve yönetimin çocuklara geçtiği (günlerden) Allah'a sığınırım."** (İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 1/261) ifadeleri buna işaret etmektedir. …

http://www.sorularlaislamiyet.com/soru/190663/ebu-hureyre-hz-peygamberden-iki-ilim-ogrendim-birini-yaydim-digerini-sakli-tuttum-demis-midir-ilmi-gizlemek-caiz-mid

TARİKAT ŞEYHLERİNE İNTİSAP/BİAT VE İLM-İ LEDÜN

Soru: Birisinin şöyle dediği görülmektedir: ***“Tasavvuf; iman, İslam ve ihsan halkalarından üçüncüsüyle, yani ihsanla ilgilenir. Kişi bu ihsan halkasında yol alırken yanlış yönlere kaymamak, hata etmemek için kendisine bir mürşid-i kamili rehber ve model edinir. Mürşidine, onun her sözünü dinleyeceğine dair tam, şartsız, süresiz kesin bir beyat verir. Kur’an’ın kesin naslarına açıkça aykırı durumlar hariçtir.”*** **Bu ifadeleri nasıl değerlendirmek gerekir?**

Cevap: Tasavvufun “ihsan”la ilgili olduğu doğruysa da, bunun “mürşid”e beyatla olan alâkası o kadar açık değildir. Resulullah s.a.s., “ihsan”ı, “Allah’a, onu görüyormuşcasına ibadet etmek” olarak tanımlamış, “Sen O’nu görmüyorsan da, O seni görüyor” buyurmuştur. İslâm uleması, Cibrîl hadîsinde geçen “İman nedir, İslâm nedir, ihsan nedir?” sorularından hareketle, İslâmî ilimleri kelâm, fıkıh ve tasavvuf olarak sınıflandırmışlardır. Ancak, **söz konusu hadîste “ihsan” tarif edilmekle birlikte, ihsanın kazanılmasının bir “mürşid”e beyata bağlı olduğunu gösteren herhangi bir kayıt yoktur.** Peygamber Efendimiz s.a.s.’e biat eden, bununla, günümüzdeki anlamıyla tarikate girmiş olmaz. Bu biat, temelde, müslüman olmayı sağlayan bir biattır. Tasavvuf bağlamında yapılan bey’at, gönüllülük esasına dayanır ve bu tür bir bey’at, “takva” eksenli bir bey’attır.

Konuyla ilgili yeterli bilgiye sahip olmak isteyenin tutup bütün bir İslâmî külliyatı okumasına da gerek bulunmuyor. Sadece ***TDV İslâm Ansiklopedisi***’nin bey’at/biat maddesini okuyan biri bile yeterli bilgiye ulaşabilir. Ancak, **“Mürşidine, onun her sözünü dinleyeceğine dair tam, şartsız, süresiz kesin bir beyat verir” şeklindeki ifadeler çok büyük saptırmalar içermektedir.** Çünkü, tasavvufta yapılan bey’at, tasavvufun temel kaynaklarında “takva bey’atı” olarak adlandırılmıştır ve **“mürşidin her sözünü dinlemeyi” değil, “takvaya riayet**

etmeyi" tazammun eder. Ortada "tam, şartsız, süresiz kesin bir beyat" da bulunmaz. Şartsız bir bey'atı Peygamber Efendimiz s.a.s. bile yapmamıştır. Mesela Akabe biatında, ashabın biat sırasında verdikleri sözde durmaları şartıyla, onlara Cennet vaadetmiştir. Ancak, Peygamber Efendimiz s.a.s.'den başkasının bu şekilde, kendisine yapılan bey'at karşılığında **Cennet vaadetmesi söz konusu olamaz**. Bununla birlikte, bir kimse, Peygamber Efendimiz s.a.s.'e, "tam, şartsız, süresiz ve kesin" bir bey'at verse, bununla birşey kaybetmiş olmaz; çünkü o "masum"dur.

Buna karşılık, adına mürşid denilsin veya denilmesin, mürşid-i kâmil olsun veya olmasın, **herhangi bir kimseye bu tarz bir bey'atte bulunmak caiz olmaz. Çünkü, "itaat ancak maruf"ta olabilir.** Yani, mürşid olarak kabul edilen bir kimseye yapılacak bey'at, onun emir ve tavsiyelerinin "maruf" olması, Şeriat'le çelişmemesi kaydına bağlıdır.

Öte yandan bu, iki taraflı bir akittir, sözleşmedir. Mürşid olarak adlandırılan kişiye düşen sorumluluk da, daima hakkı söylemesi, hakkı tavsiye etmesidir. Buna riayet etmediği zaman, bey'atı istismar etmeye başlamış, ahdini çiğnemiş olur. Burada, ileri sürüldüğü gibi **tek sınır "Kur'an'ın kesin nasları" da değildir. Sünnet'e aykırı olmama, bid'ate yönelmeme şartı da vardır**.

Soru: Bir zatın şöyle dediği görülmektedir: ***"İnsanın hocası anasından babasından önce gelir çünkü 'peygamber vekilidir'. Oyuncak değildir. Bu makam yüksek makamdır. Millet oyun oynar gibi dervişlik yapıyor. Bir giriyor bir çıkıyor. Oyuncak mı burası? Oyuncak mı burası! Bir el öpüyor, bir beğenmiyor el sıkıyor. Bir kızıyor, bir tereddüt ediyor, bir bağlanıyor, bir kopuyor. Çocuk bahçesi mi burası? Oyuncak sanıyor millet Allah yolunu, cennet yolunu. Cehenneme düşmemeye garantisi var sanıyor… Cennete hemen girivereceğini sanıyor… Bizi de bu yüzden anne babadan üstün tutmanız***

gerekiyor. Razı olan olur, olmayan kendi bilir, buyursun dünya geniştir. Nice insanlar çayırlarda dolaşıyor, nice hayvanlar otlaklarda otluyor. Meydan geniştir,isteyen istediği yere dağılsın, yayılsın, gitsin. Ama bu iş ciddidir, bu iş oyuncak değildir. İnsan beyat etti mi, beyatından sorarlar. Şeyhi bir beğen, bir beğenme, bir hoşgör, bir hoşgörme. Ona ne derler? Mürid-i mecazi derler. Biraz daha ileri giderse mürid-i mürted derler. Çıkmış gitmiştir yani." **Bu sözleri nasıl değerlendirmek gerekir?**

Cevap: Öncelikle, **fıkıh usûlü açısından yukarıdaki sözlerin hiçbir ilmî değerinin bulunmadığını belirtelim**. Herşeyden önce, ***Kur'an*** ve Sünnet'ten delil getirilmesi gerekirdi. Ortada delil falan yok..

Ayrıca, **insanın hocası aslında anasından babasından önce gelmez. Ana-babaya itaat konusundaki ayet ve hadîslere bakılırsa bu anlaşılır.** Fıkhî hükümlere göre de, doğal olarak, durum budur. Yukarıdaki ifadeler çerçevesinde bir hoca ile (Hoca kelimesi ile tarikat şeyhi kastediliyor) talebesi arasındaki hukukun ancak bir "intisab" ile ortaya çıktığını söylemek gerekiyor. Oysa, **ana-baba ile evlat arasındaki hukuk herhangi bir bey'at veya sözleşmeye tâbi değildir**. **İnsanın hocası ana-babasından önce gelseydi, herhangi bir bey'at söz konusu olmadan talebenin hocasına itaati şer'î bir mükellefiyet olurdu.**

Yukarıdaki ifadelerde "İnsanın hocası anasından babasından önce gelir çünkü 'peygamber vekilidir'." deniliyor. **"Peygamber vekilidir" şeklindeki sözün doğru kabul edilebilmesi için, Kur'an veya Sünnet'ten bir temelinin bulunması gerekir.** Yukarıda aktarılan konuşmada herhangi bir delil yok. "Âlimlerin peygamberlerin varisleri" olduğunu gösteren hadîs, **"Peygamber varisleri"nden de değil, "peygamberlerin varislerinden"** söz etmektedir. Eğer "Peygamber varisleri" denilseydi, bundan, alimlerin Peygamber Efendimiz s.a.s.'in varisleri oldukları sonucu çıkardı; oysa âlimler "peygamberlerin varisleri"dir. Âlimler, Hz.

Adem'in de varisidir, Hz. Musa'nın da, Hz. İsa'nın da, Hz. Eyyub'un da…Hadîsin devamı, alimlerin hangi konuda peygamberlere varis olduklarını da açıklamakta, onların miras olarak mal mülk bırakmadıkları, onların miraslarının ilim olduğu belirtilmektedir. O halde, bu noktada, Peygamber Efendimiz s.a.s.'in varisi olduğu iddiasıyla karşımıza çıkan kişiye diyeceğimiz şey şudur: "İlmin kadar konuş!" **Cahillerin peşinden "peygamberlerin varisi" diye gidilmez. "Peygamber vekilliği" lafına gelince,** bu tabir bir uydurmadır.. Varis olmakla vekil olmak farklı şeylerdir.

Ayrıca şunlar söyleniyor: *"Oyuncak değildir. Bu makam yüksek makamdır. Millet oyun oynar gibi dervişlik yapıyor. Bir giriyor bir çıkıyor. Oyuncak mı burası? Oyuncak mı burası!"*

Bu sözlere karşı, üzülerek söyleyeceğimiz şey şudur: **Bu din oyuncak değildir, bu hadîsler oyuncak değildir! Peygamberlik makamı, şunun bunun kendisini vekil kabul edeceği oyuncak bir makam değildir.**

Yukarıdaki sözler, ancak tevil edilmesi durumunda hoşgörüyle karşılanabilir: *"Oyuncak sanıyor millet Allah yolunu, cennet yolunu. Cehenneme düşmemeye garantisi var sanıyor… Cennete hemen girivereceğini sanıyor… Bizi de bu yüzden anne babadan üstün tutmanız gerekiyor."*

Yani Cennet ve Cehennem'i sen mi dağıtıyorsun?!.. Seni bir insan ana babasından üstün tuttuğunda mutlaka cennetlik olacak diye bir kaide mi var?! Hristiyanlar, Hz. İsa'yı sadece ana babalarından değil, bütün insanlardan, bütün yaratılmışlardan üstün tuttukları için Cennet'e mi girecekler?!..

Yukarıdaki ifadelerdeki üslup, hiç de tasavvufî bir nitelik taşımıyor: *"Razı olan olur, olmayan kendi bilir, buyursun dünya geniştir. Nice insanlar çayırlarda dolaşıyor, nice hayvanlar otlaklarda otluyor. Meydan geniştir, isteyen istediği yere dağılsın, yayılsın, gitsin."*

Bu ifadelere yorum yapmak istemiyorum.

Sorudaki ifadeler şöyle devam ediyor: *"İnsan beyat etti mi, beyatından sorarlar."*

Evet, insan bey'at etti mi, bey'atinden sorarlar. Fakat, bey'at sırasında, hangi konuda ve ne için bey'at edildiğinin belirtilmesi gerekir. Adam, tarikatı şu şu tesbihlerin çekilmesi, şu şu nafile ibadetlerin yapılması olarak görüyor, adına "ders alma" diyor ve bu çerçevede gelip "ders alıyor", intisap ediyor. İşte orada, ders veren tarikat şeyhinin, "Arkadaş, bu sadece bir ders değildir, tesbih çekme değildir, bu aynı zamanda siyasal boyutu da olan bir bey'attir. Siyasal tercihlerinde vs. bize uyacaksın. Bize karşı şu şu sorumlulukların var. Bizi halife, yani devlet başkanı kabul edecek, bizim dışımızda veya üstümüzde bir siyasal otorite tanımayacaksın" demesi gerekir.

"Ders verme" sırasında sadece "Günahlarınıza tevbe edin, şu şu zikirleri her gün çekin, şu şu namazları kılın" deyip, daha sonra "Aslında bu bir siyasal bey'atti" demek, İslâm fıkhı bakımından geçersizdir.. Hatta bu, insanları aldatmak ve onların iyi niyetlerini istismar etmek anlamına gelir.

Bu ümmette kıyamete kadar hak üzere olan bir topluluk bulunacaktır ve onların özelliklerinden biri, kendilerine katılana da, ayrılana da önem vermemeleridir. Herkesin tarikata kabul edilmediği, "Bu iş demir leblebidir, git Şeriat'i yaşamaya çalış" denilen dönemlerde tarikatların bu özelliği taşıdıkları belki söylenebilir. Fakat, çoklukla ve kalabalıkla övünmeye başlamış, kendisinden ayrılanları "mürid-i mürted" gibi sıfatlar kullanarak suçlayan, "ümmet" demek olan "cemaat" kavramını kendi grupları için kullanarak aralarından ayrılmış olanları "cemaatten ayrılma ve cahiliye ölümü ile ölme tehlikesi içinde olmakla" itham eden, kendileriyle aralarına mesafe koyanları bir şekilde grupları içinde tutabilmek için çırpınan tarikat gruplarının, söz konusu özelliği taşımaktan uzak oldukları açıktır.

Soru: Bir yazar şöyle diyor: ***"Hocamızın konumu, makamı belli. Hocalarımızın devam ettirdiği silsilenin bugünkü ve son temsilcisidir. Babadan oğula geçen bir makam değildir, bu manevi liyakat meselesidir. Bu makam öyle heves edilecek bir makam da değildir. İstemekle o makama nail olunmaz. Bu manevi bir görevdir ve ledün ilmi gerekir. Çok zordur. Bizim gibi insanların değil yapabileceği öyle rastgele tartışabileceği bir konum bir makam da değildir."*** **Bu ifadeleri nasıl değerlendirmek gerekir?**

Cevap: Söz konusu makamın manevî liyakat meselesi sayılması ve babadan oğula geçen bir miras olmaması gerektiği doğrudur.

Yazarın "Bu manevi bir görevdir ve ledün ilmi gerekir" lafı ise, tam anlamıyla "bilgisiz" olduğunu ortaya koymaktadır. **Ne şeyhlikte, ne de velîlikte "ledün ilmi" şarttır.** Aslında bu şahsın, "ledün" kelimesinin ne anlama geldiğini bildiği de şüphelidir; bilmediği anlaşılıyor. Allahu Teala'nın "katından ilim verdiğini" bildirdiği zatın aksine, aynı ilme Hz. Musa'nın (a.s.) sahip olmaması, değil şeyhlik, peygamberlik için bile böylesi bir ilmin şart olmadığını gösterir.

Soru: Bir şeyhi savunmak için şu ifadeler kullanılıyor: ***"Ancak yalan iftira hakaret hele hele Allah dostuna yapılırsa bunun karşılığı ağır olur. Çünkü velinin eti zehirlidir. Allah sevdiklerine karşı böyle hakaret ve iftiralara razı gelmez."*** **Bu ifadeleri nasıl değerlendirmek gerekir?**

Cevap: Hadîste, **"âlim"lerin etinin zehirli olduğu belirtilir, şeyhlerin değil**. Velî olmaya gelince, **kimin Allah'ın velîsi olduğunu ancak Allah bilir. Şeyh olmak başka birşey, velî olmak başka birşeydir.**

Ayrıca, birtakım konularda hüküm verirken, şer’î delillere göre hareket etmek gerekir. Şer’î delillere bakmadan, “Falanca adam velîdir, o şöyle yapıyor; o halde onun yaptığı doğrudur” şeklinde bir mantık yürütmek, Tevbe Suresi’nin 31’inci ayetinde açıklandığı gibi, **insanı şirke götürür**. Bu, birilerini rab edinmektir. Söz konusu mantık sadece “masum” olan için geçerlidir. **Masum olanlar ise sadece peygamberlerdir.** Mesela Peygamber Efendimiz s.a.s. için Necm Suresi’nde, onun heva ve hevesinden konuşmayacağı bilgisi verilmiştir. Başka hiç kimse hakkında böyle bir garanti yoktur. (Bazı büyük velîler için masum değil fakat mahfuz/korunmuş olmaktan söz edenler de vardır. Bu, insanda günah işleme potansiyeli olmakla birlikte bunun fiiliyata çıkmamasıdır. Mesela pekçok insanı fakirlik, hastalık ya da güçsüzlük birçok günahı işlemekten uzak tutar ve bu bir mahfuz/korunmuş olma durumudur. Bir insanın mahfuz olması, o insanın potansiyel olarak, gördüğümüz ve bildiğimizden daha kötü olması anlamına gelir.)

“HAKİKAT EHLİ”NE GÖRE KERBELA…

Yeni Şafak‘ın “hakikat ve gönül edebiyatı”ndan sorumlu ilahiyatçı yazarı Prof. Mahmut Erol Kılıç’ın bir yazısının başlığı şöyleydi: **“Hüseyin misiniz, Yezid mi?”**

İnsanlar illa da “Hüseyin’lik” iddiasında bulunma haddini bilmezliği içinde mi olmak zorunda?

Böyle bir haddini bilmezlikten kaçınıyorsa, önündeki tek seçenek Yezid’lik mi?

Seçenekler bu kadar sınırlı mı?!

*

Bu vatandaş, aynı zamanda, Mevlana’yı, ***Mesnevî***‘yi de dilinden düşürmeyen biri..

Ancak, bu şahsın ***Mesnevî***‘yi “baştan sona” okumamış olduğu, bu son yazısından anlaşılıyor. (Aslında bu şahsın bir ***İhya***‘yı, bir ***Mektubat-ı Rabbanî***‘yi, bir ***Risale-i Kuşeyrî***‘yi vs. de baştan sona okuduğunu sanmıyorum.)

Şayet ***Mesnevî***‘yi okumuş olsaydı, son yazısında Kerbela faciası ile ilgili olarak şu ifadeleri kullanamazdı:

> Lakin ehl-i hakikat olanlar bu hadiseyi hiç unutmadılar. Diğer sahih Muharrem ayı kutsallığı rivayetlerini inkar etmeden buna bir de Hüseyin’i yadetmeyi kattılar. Bir intikam kindarlığı olarak değil, bir asil duruş olarak Hüseyin’i hep hatırda tuttular. Hatta bazen bu olayı diğer hadisatın o kadar üzerinde bir olay olarak gördüler ki;
>
> “Ger bileydi sulbünden geleceğini Yezid’in
>
> Almadan boşardı Havva’yı Âdem”

deyecek kadar Hüseyin aşkına dünya tarihini alt üst etmeyi bile göze aldılar.

Peki bu konuda **Mevlana** ne diyor?

Okuyalım:

Aşura günü bütün Halepliler, (surun) Antakya kapısına gelirler, ta geceye kadar kadın erkek, büyük bir kalabalık toplanır, Ehl-i Beyt'in yasını tutarlardı. Bağırırlar, ağlarlar, feryad ederlerdi. Şîa, Kerbela vakası için yas tutardı. Ehl-i Beyt'in Yezit'ten, Şimir'den çektikleri zulümleri, onlar tarafından uğradıkları sınanmaları sayıp dökerler, sesleri ses verir, feryatları bütün ovayı, çölü doldururdu.

Bir garip şair, aşura günü çölden geldi, o feryadı duydu. Şehri bırakıp o tarafa yürüdü, o feryadın sebebini araştırmaya koyuldu. Merak etti, 'Bu gam nedir, bu yas kime tutuluyor?' diye soruşturmaya başladı. 'Herhalde bir ulu bey ölmüş olmalı' diyordu, 'böyle bir topluluk, küçük iş değil'. / 'Ben garibim, siz buralısınız. Adını, lakaplarını söyleyin. Adı neydi, ne iş görürdü, nasıl adamdı? Bana bildirin de onun iyiliklerine ait bir mersiye söyleyeyim. Ben şairim, bir mersiye düzüp okuyayım da buradan bir yiyecek, bir azık parası alayım.' /

Bunu duyanlardan birisi dedi ki: 'Yahu, sen deli misin? Yoksa Şiî değilsin de Ehl-i Beyt düşmanı mısın? Aşura gününü, o gün şehid olan cana yas tutmanın yüzlerce yıl yaşamadan daha üstün olduğunu bilmiyor musun? Bu dert, müminin yanında değersiz olur mu hiç? Kulağın aşkı, küpenin değerincedir. Mümine göre o pâk ruhun yası, yüzlerce Nuh tufanından da meşhurdur.' /

Şair dedi ki: **'Doğru ama Yezid'in devri nerde? Bu yas, buraya ne kadar da geç gelmiş? Körler bile o kötülükleri gördüler, sağırların**

kulakları bile o hikâyeleri duydu. Siz şimdiye kadar uyuyor muydunuz ki şimdi yas tutuyor, elbisenizi yırtıyorsunuz? Ey uykuya dalanlar, kendinize ağlayın! Çünkü bu ağır uyku, çok kötü bir ölüm. Tanrı'ya mensup ruh, zindandan kurtuldu. Neden elbisemizi yırtalım, niçin elimizi ısırıp duralım? (…) Kendi harap dinine, harap gönlüne ağla ki, bu eski topraktan başka bir şeyi görmüyor."

(***Mesnevî***, C. 6, çev. Veled İzbudak, İstanbul 1990, ss. 65-6)

Evet, Mahmut Erol ***Mesnevî***'yi baştan sona okumuş olsaydı, böyle saçma sapan bir "riyakâr hakikat" edebiyatı ile, Mevlana'yı da andığı bir yazıda, yukarıya aldığımız zırvalarını dile getiremezdi.

"Lakin **ehl-i hakikat** olanlar bu hadiseyi hiç unutmadılar"mış..

Bu taksime göre, o **"uykuya dalmış, harap dinli, harap gönüllü" Halepliler** "hakikat ehli"..

O Haleplilere Şair'in dilinden layık olduğu sözleri söyleyen Mevlana ise, "hakikat ehli" değil..

İşte Mahmut Erol'un düzeyi, bilgisi..

İşte Mahmut Erol'un "hakikat"ten anladığı..

İşte Mahmut Erol'un "hakikat ehli"nin gerçek durumu..

*

Mahmut Erol'a göre, "hakikat ehli", *" 'Ger bileydi sulbünden geleceğini Yezid'in / Almadan boşardı Havva'yı Âdem' diyecek kadar Hüseyin aşkına dünya tarihini alt üst etmeyi bile göze aldılar"*mış..

Buna, dünya tarihini değil, **"hakikat"i alt üst etme haddini bilmezliği, küstahlığı, edepsizliği, dengesizliği, ölçüsüzlüğü** denir.

"Hakikat"te, "hakikat ehli" asıl, Allahu Teala'ya ilişkin olarak söylenen cinayet kabilinden sözler konusunda duyarlıdır.

Bu "riyakâr hakikat ehli" ise, sırf **İbnü'l-Arabî'**yi (onda kendilerininki gibi bir putperestlik damarı buldukları için) "şişiren" müşrik Hristiyanları pek severler..

Neredeyse içtikleri su ayrı gitmez..

Allahu Teala şöyle buyuruyor:

> **88 – "Rahmân, çocuk edindi (İsa, Allah'ın oğludur)" dediler.**
>
> **89 – Yemin olsun ki, siz çok çirkin bir şey söylediniz.**
>
> **90 – Az kalsın, söyledikleri sözden gökler çatlayacak, yer yarılacak ve dağlar parçalanıp dağılacaktı,**
>
> **91 – O Rahmân'a çocuk isnad ettiler diye…**
>
> (Meryem Suresi)

Ey müraî hakikat edebiyatçıları!.. Yezid'den, İbnü'l Arabî'den vs. başınızı kaldırıp bunu bir anlayabilseniz..

*

Evet, Mahmut Erol'un bu son yazısı, bir tutarsızlıklar, mantıksızlıklar, akılsızlıklar, dengesizlik ve ölçüsüzlükler koleksiyonu durumunda..

Ki, Kerbela faciasına ilişkin olarak şu zırvaları da yazabilmiş durumda..

Bu hadiseyi **örtbas etmek veyahut küçültmek isteyenler** Muharrem ayının faziletine dair **Hz. Peygamber'in söylediği sözleri öne çıkarmaya** ve hatta hiç alakası olmayan ve hepsi de **bu ayda olduğunu iddia ettikleri** ve nedense hepsi de olumlu olayları alternatif olarak ortaya atmaya başladılar. Aşure tatlısı icad ettiler. Bugün de sıkça şahit olduğumuz o psikolojik savaş taktiği olan **beyaz haberler** yayma yöntemini kullanarak..

Adam, sanki Muharrem ayının asıl önemi Kerbela faciasından kaynaklanıyormuş gibi, Hz. Peygamber s.a.s.'in hadîslerinin gündeme getirilmesinden bile şikâyetçi..

İşte bu, Hz. Hüseyin'i Rasulullah s.a.s.'in önüne alma anlamına gelen bir yaklaşım olması itibariyle **dengesizlik ve sapıklık**tan başka birşey değildir.

Vatandaş, "Ger bileydi sulbünden geleceğini Yezid'in / Almadan boşardı Havva'yı Âdem" şeklindeki **"yalanların anası"nı, dünya tarihini alt üst eden bir zırvayı** "Hüseyin aşkı"na tebcil ediyor, aklına işin "psikolojik savaş" ve "kara (beyaz değil) propaganda" boyutu hiç gelmiyor..

Ama, Hz. Peygamber s.a.s.'in "sözlerinin" hatırlatılmasından "Hüseyin aşkı"na rahatsız..

Olayı psikolojik savaşa bağlıyor.

Hay senin Hüseyin aşkın batsın!

(Evet, bu mübalağalı "anma" ve hatırlayıp hatırlatmalarla ilgili bir "**psikolojik savaş"** boyutu var da, şöyle: Medine'de Evs ve Hazrec kabileleri arasında, Peygamber Efendimiz s.a.s.'in hicretinden önce, düşmanlık ve husumet vardı. İslam onları birleştirdi. Bir gün bir **yahudi,** onların toplu halde oturdukları bir yerde, bu iki kabile arasındaki eski **savaşları ve bunlara ilişkin söylenen şiirleri vs. gündeme** getirdi. Bunun etkisiyle az kalsın Evs ve Hazrec arasında yeniden bir savaş çıkacaktı. Olayı duyan Peygamber Efendimiz s.a.s. yanlarına

gelip uyarınca akılları başlarına geldi. Şimdi bu “riyakâr hakikat edebiyatçısı” tipler, Hz. Hüseyin’i bu şekilde akılsızca ve izansızca gündeme getirerek bir “**kan davası**“nı **yahudi fitneciliği**yle yeniden alevlendirmiş olmuyorlarsa, ne yapmış oluyorlar?)

*

Bu “hakikat aşığı”, aynı yazısında psikolojiye, karakter analizine vs. de dalmış..

Şöyle diyor:

> Psikolojik kişilik veyahut karakter analizi yapan bazı çalışmalarda sizi tarihteki, hatta mitolojideki bazı karakterlerle, kahramanlarla özdeşleştirerek anlamaya çalışan metodlar bulunmaktadır. Arketipsel olarak Zeus musunuz yoksa Hermes mi bunu anlamaya çalışırlar. Veyahut diğerleri…
>
> Ferdi karakter inşanız ile dini tavır alışlarınız arasında irtibat vardır. Buna eskiler meşreb, zevk v.b. gibi tabirlerle karşılarlardı. Mesela dinde sûfiyâne zevke sahip olanların kişilikleri ile ham sofu veyahut katı molla denilen tavra sahip olanların karakterleri arasında büyük fark vardır. Hatta bu mezheplerin, bu meşreplerin bile bu karakterlerden çıktığını ileri sürenler vardır (Psiko-teoloji). Selefi düşüncenin piri sayılan tarihteki bir âlimin hayatını okuduğum zaman daha çocukluğundan itibaren herkesle kavgalı olduğunu, geçimsiz, mızmız, agresif tavırlar sahibi bir taşralı olduğunu gördüm. Bu zatın daha sonraları tekfirci düşüncenin fikir babası olmasını anladım sanırım. Benzer şekilde “Ben Mevlana’yı okuduktan sonra hayatım değişti, Müslüman oldum” diyen de görürsünüz “Ben Mevlana’dan hiç hoşlanmam, bana hiç hitap etmiyor” diyen de.. Bunların hepsi karakter meselesi, meşreb meselesidir… Halk tabiri ile “Hoşaf” meselesi de diyebilirsiniz.

> İşte Hüseyin de bir meşreptir Yezid de.. Fakat siz Hüseyin misiniz Yezid mi?. Dinde, siyasette hangisi olduğunuzu netleştirmeniz lazım.

Alın size bir saçmalardan seçmeler demeti..

Bu bakış açısına göre, mesela cahiliye döneminde kendi kızını diri diri toprağa gömebilmiş, Hz. Peygamber s.a.s.'i öldürmek için yalın kılıç yola koyulabilmiş sert mizaçlı Hz. Ömer'in Yezid meşrebli olduğunu kabul etmek gerekebilir..

Buna karşılık, Hz. Hüseyin'cilik yapanların hiç sevmediği **Emevî sülalesinden Hz. Osman**, Mekke'nin fethinden sonra, mürted olduğu için öldürülmesi istenen süt kardeşini affettirdiği için, Hz. Ömer'e göre, çok olumlu biri kabul edilmeli..

Hz. Muaviye'yi eleştiren, bu yüzden önce Medine'ye sürülen, sonra da Hz. Osman tarafından insanlar arasına karışmadan yaşaması istenen **Ebu Zer r. a.**, "hakikat ve gönül" edebiyatçısı Mahmut Erol'un tasnifi çerçevesinde bir başka "sorunlu", herkesle kavgalı ve geçimsiz kişilik olarak arz-ı endam ediyor..

Hz. Ali'nin payına da Yezid'lik düşüyor olabilir.. Çünkü, savaşı sevdiği için, Hz. Hasan'a önce **Harb** ismini vermiş bulunuyordu. Resulullah s.a.s., bu ismi değiştirdi.

Hz. Ali ile Hz. Muaviye karşılaştırıldığında da şöyle bir sonuç ortaya çıkıyor: Hz. Ali, hak ve hakikat söz konusu olduğunda politik mülahazalara, siyasî şartlara, konjonktüre vs. bakmayan, hatır gönül dinlemeyen biri.. Bu yüzden, Hz. Muaviye'den önce Hz. Zübeyr, Hz. Talha ve Hz. Aişe ile de karşı karşıya gelmişti.. Hz. Muaviye ise, öncelikle politik çözümler arayan, sorunları zordan çok zer'le çözmeye çalışan biri.. Siyasî bir kişilik..

Bu bahis uzar.. Fakat, şunu söyleyelim: Hz. Ali'deki tavizsiz kişilik, Hz. Hüseyin'de de mevcuttu…

Kerbela faciası ile sonuçlanan süreç bu yüzden başlamıştı..

Hz. Hüseyin, Yezid gibi içki içen, çalgı ve eğlence ile vakit geçiren birine, günümüz riyakâr hakikat ve gönül edebiyatçılarının hoşuna gidecek türden bir hoşgörü sergileyemezdi.

Böyle birinin "Resulullah'ın halifesi" kabul edilmesine razı olamazdı.

*

Evet, Mahmut Erol, maalesef Fıkıh usulü ve Usuluddîn cahili olduğu için, boyundan büyük laflar ediyor.

Dinî meseleleri mizaç meşrep vs. ile açıklamaya çalışmak, boşboğazlıktır.

Mesela İbn Teymiyye'nin fetvaları, onun kişiliğinden hareketle değil, **delilleri** çerçevesinde değerlendirme konusu yapılabilir.

Adamın kişiliğini ortaya sürerek tabiri caizse **"şahsiyat"** yapmak, aslında köylü kurnazlığı ve ahlâksızlıktır.

Ve böyle bir ahlâksızlık hiç kimseye yakışmazsa da, "hakikat ve gönül ehli"ne hiç yakışmaz.

Fakat, günümüz kafasız "gönül ehli"ne çok yakışıyor.

Kafasızlıkla riyakârlığın eşsiz uyum ve ahengi..

*

Mahmut Erol, bir de **Samiha Ayverdi**'den nakiller yapmış..

Ayverdi'nin doğru ifadelerinin yanı sıra şöyle zırvaları da var:

> İçimizdeki Hüseyin çalışma, hizmet aşkıdır. Her türlü güzellik, doğruluk Hz. Hüseyin'dir. Kendimize âit arzu ve isteklerimiz, kinimiz, gururumuz, Muâviye'yi temsil eder. Hangi yöndeyiz? Evet Müslümanlıkta mâtem

> yoktur. Ama Hz. Peygamber torununa ve hânedan soyuna yapılan zulümlerden, çektikleri sıkıntılardan dolayı, hürmeten 1 Muharrem'den 10 Muharrem'e kadar bol su harcanmaz, temizlik, çamaşır, banyo gibi işler yapılmaz, yeni bir şey alınmaz, hediyeleşilmez, düğün ve eğlence yapılmaz..

Böylece, Hz. Muaviye **şeytanlaştırılıyor**.. Bütün kötülükleri temsil eden İblis konumuna düşürülüyor.

Mahmut Erol da, bu zırvayı yazıyor.

Bir defa, Hz. Muaviye'nin babası Ebu Süfyan'ı Hz. Peygamber s.a.s., Necran'a vali atamıştı..

Hz. Muaviye ise, vahiy kâtiplerindendi.

Hz. Muaviye, Peygamberimiz s.a.s.'in ashabındandır, peki Samiha Ayverdi nedir?

Ayverdi'nin bu sözleri, ahirette hesabını veremeyeceği bir cinayet durumundadır.

Şunu unutmamak gerekiyor: Hz. Hasan, Hz. Muaviye'ye hilafeti bırakmış ve ona biat etmişti..

Hz. Hasan'ın, savaşabilecekken bir kâfire ya da münafığa gönüllü olarak biat etmesi mümkün değildir.. Hadi diyelim ki o bunu yapabildi, etrafındaki herkesin (Hz. Hüseyin de dahil) bunu onaylaması, sessiz kalması, akla ve mantığa aykırıdır. Bu aynı zamanda Hz. Ali'nin Hz. Muaviye hakkında tekfir edici ifadeler kullanmamış olduğunu da gösterir. Aksi takdirde Hz. Hasan bu şekilde hareket edemezdi. (***Nehcü'l-Belağa*** hikmetli sözlerle dolu bir kitap olmakla birlikte, ondaki bazı ifadelerin sonradan eklenmiş uydurmalar olduğu açıktır.)

Hz. Hüseyin'in de Hz. Muaviye'nin halifeliği ile bir sorunu yoktu.. Fakat, Yezid'e biat etmemiştir.

Etmemekle de iyi yapmıştır..

Çünkü, Hz. Hüseyin şayet Yezid'e biat etseydi, kıyamete kadar artık hiç kimse bir zamazingonun halife olarak dayatılmasına itiraz edemezdi.

Hemen şöyle denirdi: Sen Hz. Hüseyin'den daha mı iyisin, ve bu şahıs Yezid'den daha mı kötü?

Evet, Samiha Ayverdi zırvalamış, akılsızlığını ortaya dökmüştür.

Peygamber Efendimiz s.a.s.'in ashabından Hz. Muaviye için Samiha Ayverdi gibi herzevekillere cephe almayan, tam aksine, ahir zamanın bu tuhaf alâmetlerinin ashabı aşağılaması karşısında saygı ve sevgiden kendinden geçenler, Ayverdi'den de akılsız ve ahmaktırlar.

KATOLİK PAPAZ TASAVVUFU

Tasavvuf profesörü Mahmut Erol Kılıç, tasavvuf hesabına "***Kur'an*** Müslümanlığı" hareketine cevap yetiştirmeye çalışırken yine kantarın topuzunu bir ölçüde kaçırmış.

Yazısının başlığı "**Müslüman Biblicalistler**"..

Biblicalist, "**İncilci" (Bible'ci)** demek oluyor.

Hristiyan din adamlarının büyük çoğunluğu, **"Hristiyanlık İncilî'dir ama İncilcilik Hristiyanlık değildir" diyorlarmış.**

Bu muhterem de, hristiyan din adamlarının büyük çoğunluğunun izinden giderek, onları **taklit** ederek, yazısını şöyle bitiriyor: *"**Netice: İslâm Kur'ânî'dir ama Kur'âncılık akımı İslâmî değildir."***

*

Öncelikle şunu söyleyelim: Allah'ın kitabı, bu işin temelini oluşturur.

Sünnet, onun açıklayıcısıdır.

Kur'an'ı doğru bir şekilde anladığınızda, o sizi hem **Sünnet**'e, hem **icma** kavram ve kurumuna, hem de **ictihad ya da fukaha kıyasına** götürür.

Kur'an'a dayanma iddiasında olanları *Kur'an*'la ilzam etmek, susturmak, konuşamaz hale getirmek kolaydır.

Fakat, güya *Kur'an*'a saygı gösteriyormuş numarası yaparak onun **anlaşılamayacağını** ileri süren, böylece sizin ***Kur'an***'dan getirdiğiniz delilleri kabul etmeyen birinin hurafeleriyle başka çıkmanız mümkün olmaz.

*

Mahmut Erol, şu ifadeleriyle, doğru bir noktadan hareket edip yanlış hedeflere varıyor:

> Son zamanlarda ülkemizde yeni bir akım yavaş yavaş alternatif olarak mevzileniyor. En önemli tezleri şu: Tek doğru, tek kutsal, kitaptır. O da Kur'ân'dır. Bir şey Kur'ân'da varsa vardır yoksa yoktur. Aslında bu akımın öncülleri Hakem olayında Mushaf yapraklarını mızraklarının ucuna takanlardı. Tabii ki karşılarında ise "Kur'ân benim." diyen bir **Hz. Ali**. Bu bir anlayış ve tercih meselesi. İstediğinizi seçebilirsiniz. Ama başta Selçuklu-Osmanlı ekseni olmak üzere bütün bir İslâm ilim geleneği, hatta **Sünni olsun Şii olsun** bütün ilim geleneği ikinciyi tercih etmiştir. Birinciler ise mızraklarına geçirdikleri Mushaf yaprakları ile tarihin derinliklerinde kalakalmışlar, tarihte hiçbir varlık gösteremeden silinip gitmişlerdir.

"Tek doğru, tek kutsal, kitaptır. O da Kur'ân'dır. Bir şey Kur'ân'da varsa vardır yoksa yoktur" şeklindeki ifadeler, tabiî ki yanlıştır.

Sabah namazının farzının iki rekat olduğu Kur'an'da yoktur, ama iki rekat olduğu doğrudur.

Her doğrunun Kur'an'da yer alıyor olması gerekmez. Ancak, **"Birşey Kur'an'la *açık ve kesin bir şekilde* çelişiyorsa yanlıştır"** demek de gerekir.

Mahmut Erol'un *"Aslında bu akımın öncülleri Hakem olayında Mushaf yapraklarını mızraklarının ucuna takanlardı"* şeklindeki cümlesine gelince, bunun saçmalık olduğu açık.

Mushaf yapraklarının mızrakların ucuna takılması, "Kur'an'dan başka kaynak tanımıyoruz" şeklindeki bir anlayışın savunulmuş olduğunu göstermez.

*

Mahmut Erol, sözlerini şöyle sürdürüyor: "*Tabii ki karşılarında ise 'Kur'ân benim' diyen bir* ***Hz. Ali****. Bu bir anlayış ve tercih meselesi. İstediğinizi seçebilirsiniz.*"

Sözlerinden anlaşıldığına göre, Mahmut Erol'un **Kur'ancılığa** karşı savunduğu şey, **Alicilik**..

Hazreti Ali'ye atfedilen söze gelince…

Mahmut Erol, yazısının devamında, Hz. Ali'nin **"Ene'l-Kur'an"** demiş olduğunu söylüyor.

Demiş mi, dememiş mi, söz konusu rivayet güvenilir mi, değil mi, bilmiyorum. Demiş de olabilir. Ancak, ifadenin Arapçası, Mahmut Erol'un aktardığı gibi **"Kur'an benim"** anlamına gelmiyor. **"Ben, Kur'an'ım"** ifadesine karşılık geliyor.

"Kur'an benim" demekle "Ben Kur'an'ım" demek arasında dağlar kadar fark vardır. İlk ifade, Kur'an'ı yok sayıp kendisini onun yerine ikame etme olmasa bile, bir tekelciliği, Kur'an'ı inhisarı altına almayı ifade ediyor. İkincisi ise, kendini Kur'an'a izafe etme anlamı taşıyor.

Daha anlaşılır olsun diye bir misal verelim. Birileri öğretmenliğin öneminden bahsettiğinde bir başkası onlara karşı "Öğretmen, benim" derse, başkalarının öğretmenliğini hiçe saymış, kendisinden başka işe yarar öğretmen bulunmadığını iddia etmiş olur.

"Ben, öğretmenim" dediğinde ise, "Öğretmenliğe önem veriyorsanız, işte ben de öğretmenlerden bir öğretmenim. Bana öğretmenlik edebiyatı yapmayın" demekle yetinmiştir.

Mahmut Erol'un daha Hz. Ali'nin iki kelimelik sözünü bile doğru anlayamazken bu derin mevzulara girmesi, hem ilahiyat fakültelerimizin, hem de Türk medyasının hal-i pür melalini ortaya koyuyor.

Üstelik bir de isminin başında prof. dr. unvanı var.

*

Böyle bir tartışmada *Kur'an*'la Hz. Ali'yi karşı karşıya getirmek, onları birbiriyle kıyaslamak bir garabet.

Hatta garabetten de öte birşey..

İslam ve Kur'an, Hz. Ali'siz de tamdır, fakat Kur'an'sız Hz. Ali birşey ifade etmez.

İslam dünyasında birilerinin, Hristiyanların Hz. İsa hakkındaki aşırılıklarını değişik derecelerde Hz. Ali için sergiledikleri bir gerçek.

*

Böylesi durumlarda, çarpıtmayı geçtik, yanlış anlamaya yer vermemek için, tarafların söz ve eylemlerini tam aktarmak gerekir.

Şayet Hz. Ali "Ene'l-Kur'an" demişse, neyi kastetmiş olabileceği, **Ahmed Cevdet Paşa**'nın konuyu anlatırken söylediklerinden anlaşılmaktadır:

> Beri taraftan bazı kimseler "Madem ki Allah'ın kitabına davet ediyorlar, kabul edelim" deyince Hz. Ali, "Siz işinize devam ediniz. Muaviye, Amr-ı As, İbn-i Ebi Muayt ve Kays'ın oğlu Dahhak, Kur'an ehli değillerdir. Ben onların ahvalini sizden ve Allah'ın kitabının ahkâmını hepinizden iyi bilirim. Onların mushafları kaldırmaları ancak hiledir" deyince, "Bizler, Allah'ın kitabına davet edildiğimiz zaman ona uymaktan başka birşey yapamayız" demeleri üzerine Hz. Ali, "Ben de onlar ile Allah'ın kitabına

itaat etsinler diye cenk ediyorum. Çünkü onlar Allah'ın emrine asi oldular" dedi.

(Ahmed Cevdet, ***Kısas-ı Enbiya***, C. 3, haz. Mahir İz, 2. b., Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1985, s. 113)

Tamam, şu Kur'an Müslümanlığı iddiasıyla ortaya çıkanların önemli bir bölümü sahtekâr ve şarlatan, niyetleri de kötü, fakat onlara "**Kur'ancı**" oldukları için karşı çıkıyor, "Kur'ancılık İslamî değildir" diyorsanız, benzer şekilde **"Alicilik/Alevîlik İslamî değildir"** demeniz için de benzer gerekçelerin fazlasıyla mevcut bulunduğunu kabul etmeniz gerekir.

Fakat nedense, Mahmut Erol gibilerin Alicileri hiç eleştirdiğini görmüyoruz.

"Tamam, Hz. Ali hak üzereydi, ama bu, Hz. Ali'yi hakkın tek temsilcisi olarak görmek, Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman gibi ashabı ise haktan nasipsiz kabul etmeyi gerektirmez. Onlar hakkındaki kanaatlerinizi gözden geçirin" niye diyemiyorsunuz?

*

Gelelim Mahmut Erol'un şu ifadelerine:

> Bir kere daha kafalarına şunu çakmak istiyorum: **Tasavvuf bir Kur'ân'ı anlamlandırma modelidir, yani Kur'ânî'dir. Bin yıldır denenmektedir. Bir ontolojisi vardır, bir epistemolojisi vardır. İnsan görüşü vardır, ahlâk görüşü vardır, toplum görüşü vardır. Cüneyd'i vardır, Gazzali'si vardır, İbn Arabi'si vardır, Mevlânâ'sı vardır, Yesevî'si vardır, Yunus'u vardır v. s**. Sizinkileri de bir duysak diyorum?

Kafamıza çaktığı şeye bakın..

Bir: Tasavvuf, **mutlak** manada Kur'anî değildir. Kur'anî olanı da, sapığı da vardır.

İki: Tasavvufun kendisine ait bir ontolojisi (varlık felsefesi) ve epistemolojisi (bilgi felsefesi) vardır dediğinizde, onu İslam'dan ayırmış, ayrı bir din haline getirmiş olursunuz.

Üç: İnsan, ahlâk ve toplum görüşü konusunda da aynı durum geçerlidir.

Esasında İslam, başlangıcı itibariyle Kur'an ve Sünnet'ten ibarettir. İcma ve kıyas, bu ikisine dayanır.

Sonradan ortaya çıkan Kelam, Fıkıh ve Tasavvuf ilimleri veya disiplinleri ise, esas itibariyle Kur'an ve Sünnet'ten hareketle geliştirilmiştir.

Söz konusu ilimlerin ortaya çıkması, pedagojik maksatlıdır, eğitim ve öğretimi kolaylaştırma amacına matuftur.

Kur'an ayetleri ve hadîsler gözlerimizin önünde, fakat salt onlara dayanarak birtakım mevzuları öğrenmek istememiz durumunda, sadece abdest almayı başaracak hale gelmemiz bile yıllarımızı alırdı.

Fıkıh kitapları abdest almayı anlatır, fakat bu, abdestte Kur'an ve Sünnet'te yer almayan ilaveler bulunduğu, Fıkıh'ın "kendisine özgü bir taharet ve temizlik anlayışı" olduğu anlamına gelmez.

Tasavvufun da Kur'an ve Sünnet'ten bağımsız bir varlık ve epistemoloji anlayışı olamaz. Varsa, İslam'la alâkası yok demektir.

İslam'ın **bir bütün olarak** kendisine ait bir varlık anlayışı ve bilgi anlayışı vardır, bu, Kelam, Tasavvuf ve Fıkıh'a göre farklılık göstermez.

Bir tasavvufçu nasıl abdest almayı Fıkıh âliminden öğrenmek zorundaysa, ontoloji ve epistemoloji konularında da İmam Matüridî ve İmam Eş'arî gibi Kelamcı ulemaya kulak vermek zorundadır.

Kendi başına ayrı bir abdest icat edemeyeceği gibi, **Eski Yunan**'ın zırvalarına dayanan bir ontoloji ya da **Hint** hurafeleriyle kardeş bir epistemolojiye sahip olamaz.

Kur'an ve Sünnet kendi içinde bir bütünlük ve tutarlılık gösterdiğine göre, onlardan neş'et eden ilimler de birbirleriyle çelişmeme durumundadırlar. Çelişiyorlarsa, ya hepsinin ya da bazısının aynı aslî kaynaklara dayanmadığı sonucuna varmak gerekir.

*

Sadece Kur'anî değil, **Yunanî** tasavvuf da mevcuttur ne yazık ki..

İmam Kuşeyrî, "Müridlere Tavsiyeler" başlığı altında şöyle demektedir:

> "… Genelde müridlerin vesveseden kurtulmalarının yolu, **dinin delillerine** [Ki bunlar Kitap, Sünnet, icma ve kıyastan ibarettir] bakmak ve Allah'ın ayetlerini düşünmektir; ancak bunun için müridin ihtiyacı olduğu kadar **usul** ve **akaid ilmini** öğrenmesi şarttır."
>
> (İmam Kuşeyri, ***Kuşeyri Risalesi***, çev. Dilaver Selvi, İstanbul, 2009, s. 426.)

İmam Kuşeyri, "Tasavvufun kendi usulü, kendi akaidi (ontolojisi, epistemolojisi) vardır" demiyor.

Tasavvufun sadece **nefsi terbiye ve ahlâkı güzelleştirme** açısından kendisine ait ya da kendisine özgü (yani Kur'an ve Sünnet'ten kaynaklanmakla birlikte Fıkıh ve Kelam alanına girmeyen) bir usulü olabilir. İtikad ve amel konularında Kelam ve Fıkıh **geleneğine ya da birikimine** tabi olmak zorundadır.

*

Şu ifadeler de büyük ölçüde saçmalık:

> Oysa Hz. Peygamber de vahyin bir parçasıydı. **Vahy-i gayr-ı metluv** derlerdi ona. “Yürüyen Kur’ân” derlerdi ona. Yani o da bir kitaptı… Onun için Hz. Ali de yaprakçılara karşı “Ene’l-Kur’ân” demişti. Tabi ki anlayana… “Şüphesiz bu Kitap gizli bir kitabın içindedir.” (Vakıa 78) âyetine nasıl anlam verir bu sözde Kitapçılar bilmiyorum ama bizimkiler (Allah onlardan razı olsun.) “İnsan ve Kur’ân ikiz kardeştirler.” peygamber sözüyle bunu açıkladıklarında bende mesele öyle oturmuştu ki Kur’ân Araştırmaları Merkezi’ndeki evrak memurlarına sorma ihtiyacı hiç hissetmedim. Yani Kitab’ın anahtarı İnsan’dır. Sen seni bil…

Necm Suresi’nde, Resulullah s.a.s.’in **hevasından konuşmadığı** belirtilir. Başka hiç kimse için böyle bir masumiyet garantisi yoktur.

Onun “yürüyen Kur’an” olması, başkalarının da öyle olmasını gerektirmez.

“İnsan ve Kur’an ikiz kardeştirler” şeklindeki söze gelince, şayet hadîs-i şerîf ise başımızın üstünde yeri var, ancak, önce kaynağının gösterilmesi gerekir.

Hangi hadîs kitabında yer alıyor?

Bildiğim kadarıyla hiçbirinde..

Mahmut Erol, kaynağını göstermek suretiyle bunun **mevzu/uydurma** olmadığını ispat etmelidir.

Ancak, gösterebileceğini sanmıyorum.

Kur’an, Allahu Teala’nın kelamıdır, Allah’ın kelamı ise mahluk değildir. İnsan ise mahluktur. Bu ikisi kardeş olamaz.

Kur’an’ın yazıldığı sayfalar elbette insan gibi mahluktur, fakat onlar da insanın kardeşi değildir.

Kısacası, Mahmut Erol gibilerin İslam anlayışı **hadîs diye uydurulan sözlere** muhtaç.

Evet, Mahmut Erol'un naklettiği şekilde bir hadîs yok, fakat şöyle var:

"Kur'ân'ın diğer sözlere olan üstünlüğü, Aziz ve Celîl olan Allah'ın yarattıklarına olan üstünlüğü gibidir." (**Tirmizî**, Fezailü'l-Kur'ân, 25)

Allah'ın kelamı yücedir, mukaddestir, insan ise ahsen-i takvîm üzere yaratıldığı gibi, **esfel-i safilîne** de yuvarlanabilir, yuvarlandığı olur.

Şeytanların kardeşi ve sözcüsü haline gelebilir.

GELENEK ADI VERİLEN GELENEKSİZLİK

Mahmut Erol, gelenek meselesini yazmaya devam ediyor.Önce yazısını okumakta yarar var..

Bir geleneği olmak 3

12 Mart 2017

Gelenek veyahut **Anane** kavramının birden fazla anlamı varsa da günümüz Türkiyesinde sadece bir anlamı yaygın olarak bilinmekte ve kullanılmaktadır. Bu anlam daha çok sosyolojik, antropolojik ve folklorik anlamda olanıdır. Bununla nesiller boyu devam ederek yerleşik hal almış normlar ve uygulamalar anlaşılmaktadir. Bu da mühimdir zira bir toplumu diğerinden ayıran hususi örfler, âdetler ve görenekler bu çatı altında değerlendirilirler.

Aslında bu manadaki geleneklerin de ilk başlangıç noktasında muhakkak bir fikir, bir düşünce bulunur. O düşünceden kalkarak uzun yıllar tatbik edilegelen bu uygulamalar artık bir kültür halini alır. Mesela sünnet, kına, nişan, evlilik törenleri ile doğum, ölüm ve bayram merasimlerinin biçimleri kuşaktan kuşağa aktarılan böylesi bazı âdetlerdir.

Ne var ki bu âdetler bazen yanlış bir şeyin devam ettirilmesiyle de oluşabilir. Bazen de iyi başlayıp zamanla yanlışa doğru evrilebilirler. İspanya'daki Boğa güreşleri, bazı Afrika kabilelerinin kanibalizmi v.b. gibi bazı âdetler makbul sayılacak âdetler olmasa gerektir. Bu yüzdendir ki özellikle modernistler ve ilerlemeciler ne zaman gelenek veyahut Anane denilse hemen bu donan, kemikleşen menfi anlamı öne çıkarıp itiraz ederler. Onlara göre iyi şeyler hep moderndir ve ileridedir. Yatay ilerleme ile hakikat bulunacaktır. Bu grupların dini ilimler sahasında olanları da (ki

nedense ülkemizde çokturlar) metafizik konularda benzer tavırlara sahiptirler. Bir ayeti de buna delil getirirler: “Onlara Allah’ın indirdiğine uyun denildiği vakit onlar atalarımızı neyin üzerinde bulduksa ona uyarız dediler. Ya ataları bir şey akıl erdiremez ve de doğruyu seçemez kimseler iseler?”. (Bakara-170).

Şimdi onların karıştırdıkları noktaları tek tek inceleyelim. Her şeyden evvel **Anane** bir kaymaya, bir sapmaya uğrarsa o artık **Anane** olmaktan, **Gelenek**olmaktan çıkar. Bir donma, bir pıhtılaşmanın ardından mertebe kaybeder ve adı artık ya âdet olur veyahut başka bir şey. Bu tıpkı şuna benzer. Biz Allah’ın ibda ettiği bir şeye Sünnetullah diyorken Şeytan’ın başlattığı bir şeye Sünnetüşşeytan demeyiz. Belki işlevsel olarak ikisi de yol demektir, tarz demektir ama birisi müsbet diğeri menfidir. İyi yol – kötü yol, beyaz yol – kara yol, doğru yol – yanlış yol ayrımlarında Gelenek iyi, doğru olana verilen addır. Binanaleyh ayette geçen “Atalarımızı neyin üzerinde bulduksa” dedikleri şey Gelenek değildir. Bilakis Gelenek olmaktan çıkarak sapmış bir pratiktir.

Her geçmiş kötü olsa idi fıkıhta Örfî hukuk diye bir müracaat şekli olmazdı. Hatta çözümünü bulamadığınız bir hususta bizden evvel geçenlerin şeriatına da (kable men şerea) bir bakmalı prensibi de anlamsız olurdu. Yani diğer dinlerin uygulamalarına dahi bakılması tavsiye edilmektedir.

Kozmolojide bir konulmuş kurallar var ve biz bunlara bilim diliyle Fizik ve Kozmik Yasalar diyoruz değil mi? Dini terminolojide bunlara **Sünnetullah** diyoruz. Güneş ve Ay, Dünya ve gezegenler belirli bir hareket ve fonksiyonlara sahiptirler. Bu bilgi kadim bir bilgidir. Milyonlarca yıldır süregelen bir kozmik Gelenektir. Şimdi siz hayır bugün Güneş doğmayacak, Ay ışığını bundan böyle Güneşten almayacak v.b. gibi bazı kararlar alabilir misiniz? O Kanunlar artık geçmişte kaldı şimdi modern kurallar koymak lazım der misiniz? Derseniz size ne derler?

Burada izlenilmesi gereken doğru yöntem Evrensel Kanunları (Gelenek) değiştirmek aptallığına kalkışmak yerine onları keşfetmeye ve anlamaya çalışmaktır. Bilimsel ilerleme bu demektir. Yoksa Güneşi bombalamak değil.

İşte din ve düşünce tarihinde de evrensel kurallar vardır. Bir de bunlara bağlı olarak gelişen yorumlar, açıklamalar. Mesela Allah Zatı itibariyle Bir'dir ama pek çok sıfatı ve ismi vardır demek bir Esas'tır. Hadi bunu değiştirelim diyemezsiniz. Ama ne yaparsınız, Geleneğe tabi alimlerin yaptığı gibi, "Kesret der Vahdet" diye bir açılım geliştirebilirsiniz. Fakat bunu yapabilmek için tıpkı Pergel metaforunda olduğu gibi bir ayağınızda Gelenek'te sabit kadem olmalısınız. Tıpkı sabit bir çivi etrafında dönen semazen gibi diğer ayağınızla yetmiş iki ilmi dolaşabilirsiniz. Sabiteler ve Değişkenler nedir iyi bilmek gerekir. Bütün değişkenler sabiteler üzerine kuruludur.

İşte İslami ilimlerde metafizik sabiteyi kabul edip onu keşfetmeye çalışmak bir gelenektir. Bu muhakkak ileride elde edilecek diyemezsiniz. Bunu elde eden geçmişte de olabilir şimdi de, gelecekte de. Çünki Hakikat lineer olarak, yatay olarak ileride elde edilecek bir şey olmayıp zaten var olan dikey bir sabitedir. Yüzündeki nikabı ne zaman, nerede ve kim kaldıracaksa o ehl-i hakikat olur. Sonra bize de bildirirse biz de onun verdiği bilgileri anlamaya ve şerhetmeye başlarız. İşte buna bir düşünce geleneğine tabi olma denir.

Türkiye'de bazı ilahiyatçılar bu kavramın sadece sosyolojik ve hem de menfisinden olanını anladıkları için bir türlü bir Geleneğe tabii olmayı anlayamıyorlar, temellendiremiyorlar.

Mesela siz felsefede ne derseniz deyin ya Platon veyahut Aristo'ya bir şerh düşmüş olursunuz. Yani o geleneğe tabi olursunuz. Çağımızın önemli

filozofu Heideger bunu itiraf etmiştir. Ben biraz Pisagor, biraz Platon ve biraz da Sühreverdi'yim demiştir. Bu, felsefede bir geleneğe tabi olmak demektir.

Bizde, Selçuklu – Osmanlı çizgisinde, bin yıl boyunca İbn Arabi Geleneğine ve Mevlana Geleneğine bağlı olarak İslam anlaşılmış ve her müessesede bu görüş hakim kılınmıştır. Ta ki Büyük Kırılma dediğimiz dönüşüm yaşanıncaya kadar. Bizde devrimler geleneği vurdu. Bundan en fazla etkilenen de ister karşı çıksın ister çıkmasın ilahiyatçılar oldu. Adeta bir tür Stockholm Sendromu gibi ilahiyatçılar da Kemalist teolojiye teslim oldular. Hatta aşık oldular. Gelenek karşıtlığı, tasavvuf karşıtlığı, hadis karşıtlığında buluştular. Söylemleri aynı: Kur'ân İslamı, Akıl ve mantık dini, İslam dini fazla maneviyat doldu biraz maddeci tarafını öne almak lazım, bir problem olarak kutsiyet, velâyet ve kerâmet v.s.

Hasılı dinde, siyasette, fikirde, estetikte Gelenek oturmadığı sürece Türkiye birilerinin elinde yaz boz tahtası olmaya devam edecektir.

*

Sırayla gidelim..

Bir: Mahmut Erol, kendisine göre bir gelenek tanımı yapıyor. *"İyi yol – kötü yol, beyaz yol – kara yol, doğru yol – yanlış yol ayrımlarında Gelenek iyi, doğru olana verilen addır"* diyor.

Burada sorun şu: Böyle bir tanım, gelenek kavramını lüzumsuz hale getiriyor. Bu durumda sadece doğru yol ya da hak yol tabirleri yeterlidir, ayrıca gelenek kavramını kullanmak gerekmez.

İki: ***"****Kozmolojide bir konulmuş kurallar var ve biz bunlara bilim diliyle Fizik ve Kozmik Yasalar diyoruz değil mi? Dini terminolojide bunlara* ***Sünnetullah*** *diyoruz"* şeklinde bir ifade kullanıyor.

Böylece, sünnetullah kavramına ilişkin kavrayışını "modern bilim"e endekslemiş oluyor.

İkisi arasında kurulan benzerlik, ikisinin de anlaşılmamış olduğunu göstermektedir.

Sözü edilen fizik ve kozmik yasalar, sünnetullah kavramına karşılık gelmez.

Çünkü, sünnetullah, değişiklik kabul etmez: *"**Sünnetimizde** herhangi bir değişiklik göremezsin."* (İsra, 17/77)

Mahmut Erol'un sözünü ettiği fizik yasaları ise, değişiklik kabul eder.

Mesela, Hz. İbrahim örneğinde olduğu gibi, ateş yakmayabilir.

Veya, Hz. Musa örneğinde olduğu gibi, yerçekimi yasası dedikleri olgu geçersiz hale gelebilir, deniz ikiye ayrılabilir.

Resulullah s.a.s.'in mucizelerinde olduğu gibi az bir yiyecek, büyük toplulukları doyuracak şekilde çoğalabilir.

Evet, fizik yasaları denilen "düzenlilikler" (ki bunlara "âdet" denilmektedir) değişiklik kabul eder (ve hâriku'l-âde/t/, yani âdeti yarıp bölen durumlar olabilir).

Sünnetullah olan hususlarda ise herhangi bir değişiklik olmaz.

Mahmut Erol, *"Güneş ve Ay, Dünya ve gezegenler belirli bir hareket ve fonksiyonlara sahiptirler. Bu bilgi kadim bir bilgidir"* diyor ki, bu da yanlış..

Modern çağ öncesinde, Güneş'in hareket ettiği fakat Dünya'nın sabit olduğu kabul ediliyordu. Kozmoloji alanına ait "kadim" bilgi buydu.

Mahmut Erol şunları da söylüyor:

> "Şimdi siz hayır bugün Güneş doğmayacak, Ay ışığını bundan böyle Güneşten almayacak v.b. gibi bazı kararlar alabilir misiniz? O Kanunlar

artık geçmişte kaldı şimdi modern kurallar koymak lazım der misiniz? Derseniz size ne derler? Burada izlenilmesi gereken doğru yöntem Evrensel Kanunları (Gelenek) **değiştirmek aptallığına** kalkışmak yerine onları keşfetmeye ve anlamaya çalışmaktır. Bilimsel ilerleme bu demektir. Yoksa Güneşi bombalamak değil."

Kıyamet alâmetlerinden biri, Güneş'in batıdan doğacak olmasıdır. Demek ki, Güneş'in mevcut hareket "kural"ı ya da "kanun"u, değişmez birşey değildir.

Üç: Fizik yasalar denilen düzenlilikler ile dine göre iyi ve doğru olan hususları karşılaştırmak ve aralarında benzerlik kurmak anlamsızdır. Çünkü Güneş gibi varlıklar kendi "irade"leriyle hareket etmezler.

Dört: Mahmut Erol'un şu ifadeleri, içerdiği çelişkiler nedeniyle, gelenek kavramını tümden anlamsız hale getirmektedir:

"İşte İslami ilimlerde metafizik sabiteyi kabul edip onu keşfetmeye çalışmak bir gelenektir. Bu muhakkak ileride elde edilecek diyemezsiniz. Bunu elde eden geçmişte de olabilir **şimdi** de, **gelecek**te de. Çünki Hakikat lineer olarak, yatay olarak ileride elde edilecek bir şey olmayıp zaten var olan dikey bir sabitedir. Yüzündeki nikabı ne zaman, nerede ve kim kaldıracaksa o ehl-i hakikat olur. Sonra **bize de bildirirse** biz de onun verdiği bilgileri anlamaya ve şerhetmeye başlarız. İşte buna bir **düşünce geleneğine tabi olma** denir."

Bu ifadeler çerçevesinde düşünülürse, biri çıkıp "hakikat bilgisi"ni **"şimdi"** keşfediyorsa, burada bir "gelenek"ten, **düşünce geleneği**nden söz etmek abes olur.

Beş: Mahmut Erol'un *"Bizde, Selçuklu – Osmanlı çizgisinde, bin yıl boyunca İbn Arabi Geleneğine ve Mevlana Geleneğine bağlı olarak İslam anlaşılmış ve her*

müessesede bu görüş hakim kılınmıştır" şeklindeki ifadesi de, gelenek kavramını berhava etmektedir.

Birincisi, Selçuklu-Osmanlı çizgisi, bu isimlere indirgenemez.

İkincisi, Selçuklu-Osmanlı çizgisinden değil, "Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat"ten söz etmek gerekir. Yani, önemli olan, "Resulullah s.a.s.'in ve ashabının, Hulefa-i Raşidîn'in çizgisi"dir. Mesela İmam-ı Rabbanî Babür İmparatorluğu tebasındandı ve "Selçuklu-Osmanlı çizgisi" ile bir ilgisi yoktu.

Üçüncüsü, İslam'ı İbn Arabi ya da Mevlana geleneğine bağlı olarak anlamak, asıl gelenekten kopmak anlamına gelir. Böylece, İbn Arabi, sabite haline getirilmektedir. Halbuki, sabite ancak **Kur'an** ve Sünnet'tir. Aslında, Taftazanî, İbrahim Halebî, Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi, Allame Aliyyü'l-Kârî, Ömer Nasuhi Bilmen Hoca ve Ebussuud Efendi gibi isimler, İbnü'l-Arabî geleneğine bağlı olarak İslam'ı anlamanın sapıtma anlamına geldiğini delilleriyle ortaya koymuş bulunmaktadırlar.

Dördüncüsü, mesela Mevlana kendisinden istifade edilebilecek ve edilmesi gereken bir isimdir. Fakat, İslam'ın doğru ve yeterli bir biçimde anlaşılmasını tek başına sağlayamaz. Muhteşem bir dehası, müthiş bir edebiyatı, mümtaz bir şahsiyeti vardır. Büyük bir ariftir, Anadolu'nun medar-ı iftiharıdır. Fakat Mevlana'dan İslam fıkhının ya da akaidinin esaslarını ve usulünü öğrenemezsiniz.

Beşincisi, peygamberler dışındaki insanlar "masum" değildirler ve vazgeçilmezlikleri söz konusu olamaz. O yüzden İmam Malik rh. a., Peygamber Efendimiz s.a.s.'in kabrini göstererek, "Şurada yatan zat dışında herkesin sözü alınır da, atılır da" demiştir. Mesela, bir İmam-ı Azam'ın bile vazgeçilmezliği söz konusu edilemez. İsteyen Şafiî, Hanbelî veya Malikî olabilir. Mezhep imamlarına olan ihtiyaç ile mesela bir Mevlana'ya olan ihtiyaç kıyaslandığında ise, aradaki farkın dağlar kadar olduğunu kabul etmek gerekir.

GÜNAHÇI TASAVVUF YA DA DÜCANE'NİN AŞKI

Dücane Cündioğlu ***Yeni Şafak***'ta yayınlanan bir yazısında şöyle diyordu:

> " "el-Emnu min'allahi teâlâ küfrun."
>
> Ömer Nesefî'nin ***Metn-i Akaid***'inden muktebes bir kaide bu. Bir inanç ilkesi.
>
> Asırlarca inanma tarzımızı belirleyen ilkelerden biri.
>
> Neymiş anlamı?
>
> "Tanrı'dan emin olmak küfürdür!"
>
> Zıddı ye'stir. Ümitsizlik de haramdır inanana, emin olmak da.
>
> İnanıyor musun, o hâlde Tanrı'ya güvenmeyeceksin!
>
> O senden emin olacak, ama sen aslâ ondan emin olmayacaksın!
>
> Hiç de adilce değil denilebilir. Zalimce bile görünebilir. Fakat sakın öyle deme, sakın öyle görme! Aşıkların ahlâkına ihanet etme ey talib!"

Dücane tarafından aktarılmış bulunan ***Nesefî Akaidi***'ndeki ilke şu ayete dayanıyor:

> "Ya onlar Allah Teâlâ'nın mekrinden emin mi oldular? Fakat Allah Teâlâ'nın mekrinden hasirler olan bir kavimden başkası kendisini emin göremez." (A'râf, 7/99; Ömer Nasuhi Bilmen meali)

Cündioğlu'nun "**İnanıyor musun, o hâlde Tanrı'ya güvenmeyeceksin**" sözü ise, konuyla ilgisiz ve tehlikeli bir söz. Bilakis insan sadece Allah'a güvendiği (tevekkül) zaman kâmil imana sahip hale gelebilir.

Allah'ın mekrinden emin olmak, insanın Allah'a (Allah'ın lütfuna) değil de, kendi ameline, imanının kuvvetine, soyuna sopuna (**seyyid ya da şeyh torunu vs.** olmasına), yaptığı hayırlara, ilmine, aldığı dualara, insanların hüsn-ü şehadetine vs. güvenmesidir. Yaşlı bir zattan, **Bekir Haki Efendi**'nin şu sözü çok tekrarladığını duymuştum: "**Ne ameline güven, ne ilmine güven, ne aklına güven, ne imanına güven; Allah'a güven.**"

İnsan Allah'a değil de bu tür şeylere güvendiği, kendisinin mutlaka kurtulanlardan olacağını düşündüğü zaman, hüsrana düşmüş, hasirlerden olmuş olur. O nedenle, yukarıdaki ayet, Allah'a güvenmemek değil, tam aksine insanın sadece Allah'a (Allah'ın lütfuna, keremine, bağışlamasına) güvenmesi (umut bağlaması) anlamına gelir. Ayette Allah'a güvenmekten değil, Allah'ın mekrinden emin olmaktan (güvende olmaktan), kendini Allah'ın azabından emin saymaktan söz ediliyor. Nesefi de "Allah'tan emin olmak"tan söz ediyor, "Allah'a emniyet etmek, güvenmek"ten değil.

*

Cündioğlu'nun sözleri aslında, daha sert bir üslubu hak edecek şekilde mahzurlu..

Dinî bir konuda yazıyor, fakat **Allah sevgisini beşerî (şehevî) aşkla karıştıracak şekilde ölçüsüz ifadeler kullanıyor**:

> "O senden emin olacak, ama sen aslâ ondan emin olmayacaksın! Hiç de adilce değil denilebilir. Zalimce bile görünebilir. Fakat sakın öyle deme, sakın öyle görme! Aşıkların ahlâkına ihanet etme ey talib! Aşık sevgilinin nazından hiç emin olur mu? Onun için "elde var bir" diyebilir mi? Sevgilinin tebessümünü garanti etmeyi başarabilir mi? Aşıkın gaye-i

> kusvası kurbiyyettir. O kurban olup canını canına vermek ister… sevgilinin ellerinde ölmek…. kendinden geçmek ister. Aşık elde var birdir. Garantidir. Aldatılmayı göze alandır; kandırılmayı… reddedilmeyi… hatta terkedilmeyi… bir kenara öylece atılmayı… Birileri onu onunla, onun adıyla kandırabilirler; şikayet etmez.”

Lafın başı başka birşey söylüyor, sonu başka birşey.. Cündioğlu **“aşk” yazıları** yazacaksa kendisi bilir, ama dinî-itikadî bir konuda yazacaksa, bunu da **adam gibi ve ciddiyetle** yapmalı. Bu din kimsenin tekelinde olmadığı, kimsenin babasının malı durumunda bulunmadığı için de, böyle işi ciddiyetsizce ve yanlış yorumladığı zaman birileri elbette buna müdahale edecektir. Ben veya bir başkası, fark etmez..

> “O senden emin olacak, ama sen aslâ ondan emin olmayacaksın! Hiç de adilce değil denilebilir. Zalimce bile görünebilir. Fakat sakın öyle deme, sakın öyle görme! Aşıkların ahlâkına ihanet etme ey talib!”

Söz konusu itikadî kaide için “**adilce değil denilebilir**”miş.. “**Zalimce bile görünebilir**”miş.. Bu ifadeler saçmalıktan başka birşey değil.. Allahu Teala kullardan zaten emindir; insan ancak kendi nefsine zulmedebilir.. Kaldı ki, hiç kimse, günah işlememe anlamında Allah’a karşı vazifesini tam yaptığını söyleyemez. “O senden emin olacak” lafı saçmalığın daniskası…

> “O senden emin olacak, ama sen aslâ ondan emin olmayacaksın! Hiç de adilce değil denilebilir. Zalimce bile görünebilir.”

Böyle dememek için de “aşık” olmak gerekiyor, “**aşıkların ahlâkına ihanet**” etmemek icab ediyormuş.

Hayır! Böyle dememek için, sıradan bir müslüman olmak yeterlidir..

“Aşk” meselesine gelince… İlk mutasavvıflar Allah sevgisi için **“aşk”** kelimesini kullanmayı hoş görmemiş, **“hub”** ve **“muhabbet”** tabirlerini kullanmışlardır.

Mutasavvıflar, “rıza” ve “muhabbet” makamlarının hangisinin üstün olduğu konusunda da aralarında tartışmışlardır. Hadiste geçtiği gibi, “Tam sabır rızadır”. Rıza, bir insanın kader olarak yaşadığı herşeye razı olmasıdır. Bu, sabırdan (şikayet etmemek) farklı birşeydir**. *“Hoştur bana O’ndan gelen / Ya gonca gül, ya diken”*** diyebilmektir. Fakat, bunun lafını yapmak kolay, gerçekleştirmek zordur. Onun için mutasavvıflar, “rıza”nın makam mı, yoksa hâl mi olduğu konusunda da ihtilaf etmişlerdir. İnsandaki gelip geçici ruhsal durumlara “hâl”, kalıcı ruhsal durumlara ise “makam” denilir. Bazı mutasavvıflar, rızanın makam değil, hâl olabileceğini, sabrın aksine daima rıza durumunda olmanın insanın takatini aşacağını ileri sürmüşlerdir.

Mutasavvıfların **muhabbetulla**htan ve (sonradan aşktan) bahsederken kastettikleri ise şudur: Mecazi aşkla izah etmek gerekirse, kadınlara tutulan birçok kişinin, tutulduğu kimseye değerli hediyeler verdiği, onun için önemli fedakârlıklar yaptığı görülebilir. Fakat bundan karşılık beklemez. Hediyesinin kabulünü de, karşı tarafın kendisine bir iyiliği gibi değerlendirir; iyilik yaptığını düşünmez.

İşte mutasavvıflar “muhabbetullah” makamından söz ederken, insanın tam yürekten Allah’a bağlı olmasını, emir ve yasaklarını seve seve, can u gönülden yapmasını, fakat bunu yaparken kendilerini Allah’a karşı sanki iyi bir amel yapıyormuş gibi düşünmemelerini, Allah’ın rızasını kazanmaktan başka birşeyi akıllarına getirmemelerini, amellerinin kabulünü de ayrıca Allah’ın bir lütfu olarak bilmelerini kast etmektedirler.

Bu yüzden, muhabbetullah makamında olan bir insan, mesela yukarıdaki Cündioğlu’na ait saçmasapan ifadeleri kullanmaz. Zulüm olmayan birşeyi zulüm gibi görülebilir diye yorumlayan, adilce olmadığı söylenebilecek birşey olarak gören bir insanın **“aşk ahlâkı”** diye edebiyat yapması da ayıptır, haddini bilmezliktir. Bu kadarcık ahlâka her mümin fazlasıyla sahiptir; ama ayrıca bir de aşk ahlâkı edebiyatı yapmayacak kadar da hadlerini bilirler.

Cündioğlu ister aşk şiiri yazsın, ister aşk mektubu; ister divan şairi olsun, ister tekke edebiyatına merak sarsın, kendisi bilir. Ama itikadî konularda saçmalamasın. Bir daha söylüyorum, itikadî konularda saçmalamasın.. **Nesefî Akaidi**'nden lafı alıp, manevî açıdan cinayet olan laflar sıralamasın. Ayrıca, edebiyatın da edeb sınırları içinde yapılması gerekir.

*

Dücane Cündioğlu'nun 03.09.2006 tarihli ***Yeni Şafak***'ta yayınlanan "**Kavrayan mısın, kavranan mı?**" başlıklı yazısında ise şunları söylüyordu:

> "İnsanların Hakk'ı tasavvurları muhteliftir. Herkes Hakk'ı kendi makam ve mertebesinden makamı ve mertebesi kadar bilir ve tanır; kendi 'rabb-i hass'ı neyse, o kadarıyla 'fark' eder, edebilir. / Kimse kendi gölgesinin dışına sıçrayamaz. Hakk, bir hadis-i kudsîde 'Ben kulumun zannı üzereyim' der. / Sanılmasın ki kulun zannı, kul açısından 'zan'dır. Değildir, bilâkis haktır, ilimdir; zira makam ve mertebesinin müsaade ettiği ilim ancak o kadardır. 'Zan' kelimesinin burada kula izafesi, Hakk canibindendir. Hakk canibinden olan da haktır. / Zahirde nice zan vardır ki haktır, nice hak bilinen tasavvur vardır ki hakikate mutabakatı olmayıp zandır. / O halde Hakk'a dair her tasavvur, tasavvur sahiplerince haktır ve fakat Hakk nezdinde (hakikatte) hepsi de zandan ibarettir. Zira tasavvurun kendisi zandır."

Yazı, bu minval üzere gidiyor. Görüldüğü gibi ifadeler gerçekten etkileyici. Fakat, itikadî açıdan her cümle birer facia. Bir defa, insanların rabb-i hassı olmaz, ancak putlar birer rabb-i hass olabilir. Herkesin "Hakk"ı kendi makam ve mertebesi kadar bilip tanıması, tasavvurların muhtelif olması anlamına gelmez, bu derin bir konudur ve **Mektubat**'ta genişçe anlatılır. "**Onlar, Allah'ın kadrini gereği gibi bilemediler.** Şüphesiz Allah kuvvetlidir, mutlak güç sahibidir." (Hac Suresi, 22/74)

Allahu Teala c.c., tasavvur konusu olamaz. Çünkü insanların tasavvurları mahluktur, yaratılmaktadır. İnsanların zihinlerinde tasarladıkları şeyler ve tasavvurları da Allahu Teala tarafından yaratılıyor. Tasavvurlara itibar etmek; yaratılanı Yaratıcı olarak görmek, kafadan tanrı icat etmek olur. İnsanın tasavvurları zaman ve mekanla kayıtlıdır; zaman ve mekandan münezzeh olan Allahü Teala nasıl tasavvur konusu olabilir?!

İnsanın bütün tasavvurları, beş duyusu ile oluşan algıları üzerine kuruludur. İnsan, zihninde yeni herhangi bir şeyi tasavvur edebilir, fakat bu onun terkibi itibariyle mümkündür, cüzleri ve özellikleri itibariyle değil. Mesela, doğada bulunan ve şu ana kadar gördüğümüz renkler dışında bir renk tasavvur edemeyiz. Kafamızda yeni bir şekil tasavvur edebiliriz ama o, cüzleri itibariyle asla yeni olamaz. Daha önce rastladığımız geometrik şekillerin, renklerin vs. yeni bir terkibidir; yenilik terkiptedir. Yeni bir müzik parçası, notaları itibariyle değil, terkibi itibariyle yeni olabilir.

Allahu Teala'yı bilmek, onun zaman ve mekandan münezzeh olduğunu, yaratılmış olan hiçbir şeye benzemediğini ve insanın onu tasavvur etmesinin mümkün olmadığını bilmektir. "Allah kendisinden başka hiçbir ilah olmayandır. Diridir, kayyumdur. Onu ne bir uyuklama tutabilir, ne de bir uyku. Göklerdeki her şey, yerdeki her şey onundur. İzni olmaksızın onun katında şefaatte bulunacak kimdir?! O, kulların önlerindekileri ve arkalarındakileri (yaptıklarını ve yapacaklarını) bilir. Onlar onun ilminden, kendisinin dilediği kadarından başka bir şey kavrayamazlar. Onun kürsüsü bütün gökleri ve yeri kaplayıp kuşatmıştır. (O, göklere, yere, bütün evrene hükmetmektedir.) Gökleri ve yeri koruyup gözetmek ona güç gelmez. O, yücedir, büyüktür." (Bakara Suresi, 2/255)

Yukarıda mealini vermiş olduğum Ayetü'l-Kürsî'nin önemi, Allahü Teala'yı tanıtıyor olmasından gelir. **İnsan, değil Allahu Teala'yı kavramak, onun ilminden bile, ancak onun dilediğini kavrayabilir, fazlasına ulaşabilmesi mümkün değildir.** Yaratıcı, insan zihniyle 'ihata' edilebilmekten münezzehtir.

Cündioğlu'nun bazı ifadelerini tekrar okuyalım:

> "Hakk, bir hadis-i kudsîde 'Ben kulumun zannı üzereyim' der. / Sanılmasın ki kulun zannı, kul açısından 'zan'dır. Değildir, bilâkis haktır, ilimdir; zira makam ve mertebesinin müsaade ettiği ilim ancak o kadardır."

Bu ifadelerdeki 'mantık' da, Mantık'tan biraz anlayan herkesi herhalde çıldırtır. Birşey zansa zandır, o artık hak ve ilim olarak görülemez. Hak ve ilim de zan değildir. Mantığın temel ilkelerinden biri şu aksiyomdur: "Bir şey hem var, hem yok olamaz."

> "Onların çoğu ancak zannın ardından gider. Oysa zan, hak namına hiçbir şeyin yerini tutmaz. Şüphesiz Allah onların yapmakta olduklarını hakkıyla bilendir." (Yûnus Suresi, 10/36)

"Ben kulumun zannı üzereyim" hadis-i kudsîsine (manası Allahü Teala'dan, lafzı Hz. Peygamber'den s.a.s. olan söz) gelince, **buradaki zandan kasıt, Allahü Teala'nın zatı hakkındaki zan değildir, kula muamelesi ile ilgili zandır**. Hz. Peygamber, Allahü Teala'nın yarattıkları üzerinde düşünmeyi, zatını düşünmekten uzak durmayı emretmiştir, çünkü "bu terazi bu sıkleti çekmez". Mevlana'nın ifadesiyle, bunu yapmaya kalkanın "terazisi paramparça olur". Bakkal terazisi ile tank tartılır mı?!.. Sorun sadece Cündioğlu'nun kendisinin hata yapıyor olması değil; yazdıklarını binlerce insan okuyor ve etkileniyor. Madve Yayınları "**Kudsî Hadisler**" (der. ve çev. Ahmet Varol) adlı iki ciltlik bir eser yayınlamış bulunuyor. Orada, sözkonusu hadislerin Kadı Iyaz, Kastallanî vs. gibi alimler tarafından yapılan şerhlerinden alıntılar da yapılıyor. Yukarıda sözü edilen hadisle ilgili olarak şerh kısmında şu bilgiler veriliyor:

> " 'Ben kulumun Benim hakkımdaki düşüncesi üzereyim.' Yani eğer kulum Benim kendi amellerini kabul edeceğime ve onlara karşılık sevab vereceğime, tevbe ettiği zaman kendisini bağışlayacağıma kanaat getirirse, onu bu kanaatinde doğru çıkarırım. Eğer Benim bunları yapmayacağımı

zannederse o zaman da zannettiği gibi yaparım…. / Bazı tahkik ehli, bu düşüncenin ölüm anında olmasının gerektiğine kani olmuştur. Daha öncesi hakkında üç görüş vardır: / En doğrusu orta yol üzere olmaktır. Kişi için uygun olan Allah'ın vaadi gereğince amellerini kabul edeceğine ve kendisini bağışlayacağına inanarak ibadet görevlerini hakkıyla yerine getirmeye çalışmaktır. Allah vaadettiğinin aksini yapmaz. Kim Allah'ın kendisini affetmeyeceğine inanır veya böyle bir zanna kapılırsa o, Allah'ın rahmetinden ümid kesmiş olur ki, bu da büyük günahlardandır. Böyle bir inanç üzere ölen kişi inancı ile başbaşa bırakılır. / İsyana devamla beraber bağışlanacağını zannetmek ise kupkuru cahillik ve kendini benlik içinde görmekten başka bir şey değildir…." (C. 1, s. 122)

İBN ARABÎCİ TASAVVUFÇUNUN LAİKLEŞTİRİLMİŞ ŞERİATSIZ TASAVVUFU

"Tasavvufçu" bir akademisyenin, **Prof. Dr. Mahmut Erol Kılıç**'ın bazı fadeleri, Şeriat-tasavvuf ilişkisini kavrayamadığını gösteriyor. Kılıç'ın, kendisiyle röportaj yapan Nuriye Akman'ın bir soru üzerine vermiş olduğu cevapta yer alan ifadeleri şöyle:

"**Nuriye Akman: İsmailağa Camii cinayetlerinden sonra yasaklanmış birer faaliyet olarak tarikatlar nasıl görünüyor size?**

"**Mahmut Erol Kılıç:** Her şeyden evvel bir faaliyetin kanunla yasaklanmış olması, fakat bu yasaklanan faaliyetin insan denen varlığın iç yapısıyla çok sıcak bir bağ ile bağlı olması bir açmazı da beraberinde getiriyor. Bu paradoksu aşarak bu konular üzerinde sağlıklı ve soğukkanlı bir değerlendirme yapmak çok zor. Her şey toz duman. Tarikat denen oluşumlar bir spor ya da hobi kulübü gibi değerlendiriliyor. O derneğin kapısına kilit vurduğum anda derneğin mensupları dağılır giderler ve bu dernek de kapanır. Tarikat gerçeğinin insan hayatına sunduğu anlam haritaları bunlardan çok öte şeylerdir. Bütün dünya inançlarında ve felsefelerinde mevcut olan bir yapıdır bu. En geniş anlamıyla tarikat herhangi bir düşüncenin, dinin, felsefenin iç katmanlarına, temel görüşlerinin hakikatine ermek için izlenecek yol demektir. Sufi din felsefesinde dinler dört mertebede ele alınırlar. Birincisi şeriat mertebesidir ki formel, dışsal olan ilk düzeyi belirler. Aslında sadece dinler değil bütün düşünce sistemleri de bu dört katlı yapıdadırlar. Mesela madem illa aktüel sahada konuşalım diyorsunuz; bizim ülkemizdeki birçok ideolojinin -buna Kemalizm de dahil- şeriatçı olduklarını söylersem ne dersiniz?

"NA: Ooo! Şeriatçı Kemalistler. Sıkı bir paradoks oldu derim!

> “**MEK:** Her ideolojinin normatif tarafı ve iç katmanları vardır. Bugün Türkiye’de belirli bir ideolojiyi izleyenler, ister Kemalist, ister İslamcı olsunlar, her ikisi de ‘şeriat’ düzeyinde kalmışlardır. İkisi de birbirlerine hukuk dayatırlar, norma dayalı faaliyet yaparlar. Gönle hitap etmezler. Hukuki dayatmayla kendilerine katılmayı sağlamaya çalışırlar. Bu yüzden Türkiye’deki çatışma bir bakıma ‘şeriatçılar’ arası çatışmadır.”

*

Kılıç’ın beyanlarının aksine, bir insan, sadece Şeriat’le ilgili ayetleri okusa yine meseleyi anlar: *“Sonra seni de bu emirden (işten) bir şeriat üzerine kıldık; öyleyse sen ona uy ve bilmeyenlerin* ***heva*** *(istek ve tutku)larına uyma.”* (Casiye Suresi, 18)

İmam-ı Rabbanî’nin belirttiği gibi, Şeriat “en büyük **hakikat**“tir. Gerçek anlamda Şeriatçi olmayan insan, hakikat edebiyatı da yapsa, aslında **heva ve heveslerinin** esiridir. **Şeriat’in olmadığı yerde, ne tarikat vardır ne de hakikat**.. Şeriat’in gönülle, tasavvufla vs. tamamlanan bir eksikliği yoktur; tasavvuf, şer’î emirleri ‘ihlaslı’ bir şekilde yapmaktan ibarettir ve aslında Şeriat bunu da kapsar.

İhlas, boşlukta oluşmaz; **amelle birlikte** ortaya çıkar. Ameli olmayanın ihlası da olmaz. O yüzden, Şeriat’in olmadığı yerde tasavvuf da bulunmaz. Cibrîl hadîsinde (Ki bu hadîs, fıkıh-tasavvuf-kelam ayrımının temelini oluşturur) geçtiği gibi, “ihsan”, **Allah’ı görür gibi *ibadet*** etmektir; ibadet yoksa ihsan da yok demektir.

“İhsan”, *Allah’ı görür gibi olma iddiası*nda bulunmak değil, öncelikle, hadîste geçtiği gibi, **Allah’ı görür gibi ibadet** etmektir.

*

Kısacası tasavvuf, Şeriat’ten farklı bir emir ya da yöntem ortaya koymaz. Şeriat’e uyarken ihlaslı olan insanın, gerçek bir mutasavvıf olduğu söylenebilir, ihlassız ise, tasavvuftan nasibi yok demektir. Ancak burada tasavvuf, Şeriat’e zıt veya onu tamamlayan birşey değil, onun bir parçasıdır.

Kılıç'a göre, Şeriat'in payına **norm**, tasavvufun payına ise **gönül** düşüyor. Bu yaklaşım çerçevesinde tasavvuf, normsuz birşey haline geliyor. Bir defa, birşey için "normatif (norm/kural koyucu) taraf" ve "iç katmanlar" ayrımı yapılamaz. Normatifin karşıtı aslında "olgusal"dır. Yani norm, "**olması gereken**"i, bunun karşıtı ise "**olan**"ı ifade eder. "İç katmanlar"ın karşıtı da "normatif taraf" değil, "dış katmanlar" ya da form veya kabuk olabilir.

Tasavvuf da en az Şeriat kadar normatiftir, yani norm koyar (bozulmamış ve gerçek haliyle tabiî). Fakat, Şeriat'in normlarının bir bölümünün (devlet eliyle gerçekleştirilen) **dış yaptırımı** vardır; tasavvufun ise yoktur. Şeriat'in normlarının dış yaptırımının bulunması, bu normlara konu olan hükümlerin İslam açısından **vazgeçilmez** nitelikte olmasından kaynaklanır.

Tasavvufu eğer **ihlas, tevekkül, rıza vs. gibi hasletler** ya da "kalbin amelleri" olarak ele alırsak, bunları ölçmenin zaten sağlıklı bir yolu yoktur; bu konuda hüküm verebilecek olan son tahlilde ancak Allahu Teala'dır. Bu konularda bir insan bir başkasını yargılama hakkına sahip değildir; bu, **normsuzluk değil, normun ölçme konusu olamamasıdır**.

*

Buna karşılık tasavvufu **zühd (dünyayı terk, azla yetinme) ya da nafile ibadetler** gibi amelî hususlar olarak ele alırsak, aslında bunlar da birer normdur. Ama, bir insan bunları yapmadığında cezalandırılmaz, "dış yaptırım"a maruz bırakılmaz. Burada **gönüllülük** esastır, fakat bu gönüllülük, yani insanın kendi vicdanına bağlı oluşu, normsuzluk demek değildir. Normatif olmayan bir tasavvuftan söz etmek, susuz deniz ya da kumsuz çölden söz etmekten farksızdır.

"Bugün Türkiye'de belirli bir ideolojiyi izleyenler, ister Kemalist, ister İslamcı olsunlar, her ikisi de 'şeriat' düzeyinde kalmışlardır. İkisi de birbirlerine hukuk dayatırlar, norma dayalı faaliyet yaparlar. Gönle hitap etmezler. Hukuki dayatmayla kendilerine katılmayı sağlamaya çalışırlar" diyen Kılıç'ın, birincisi,

Şeriat (Göklerin ve yerin yaratıcısı Allahu Teala'nın kulları için koyduğu hükümler) ile Kemalizm (Ali Rıza Bey ile Zübeyde Hanım'ın çocuğu tarafından üretilmiş fikirler) arasındaki farkı anlaması gerekir.

İkincisi, insanlara **hukuk dayatmama** diye birşey olamaz. **Hukuksuz bir toplum olmaz**.. Hukuk ise ya Şeriat'e dayanır ya da birtakım insanların kendilerince üzerinde ittifak ettikleri ilkelere.. Ama her halükârda **toplum demek hukuk demektir**. Hukuksuz bir toplum olmaz ve **tasavvufun amacı da hukuksuz, yani Şeriat'siz bir toplum üretmek değildir**. Böyle bir tasavvuf varsa, bu, İslâm açısından sapıklıktır, başka birşey değil..

*

Gönle hitap etmeye gelince… **Bizzat Şeriat'in kendisi bu noktada insanları iman etmeye zorlamayı yasaklar**. Yani Şeriat, hukukî dayatmayla insanların kendisini kabul etmesini sağlamaya çalışmaz. **Gönle hitap etmek (tasavvuf) eğer insanları Şeriat'siz bir İslâm'a çağırmak**, İslâm'ı yaşamayı insanların gönlüne bırakmak, **İslam'ı normsuzlaştırmak/kuralsızlaştırmak** ise, bu tasavvuf değil, başka birşeydir.

Bunu yine de tasavvuf olarak adlandıracaksak eğer, bunun **İslâm'a (*Kur'an* ve Sünnet'e) aykırı bir tasavvuf** olduğunu söylememiz gerekir.

Kibarlık budalalığına itibar edilmeyen eski zamanlarda böylesi bir aykırılığa zındıklık diyorlardı.

.

MEVLÂNÂ, CUHA VE MOĞOLLAR

2002 yılı bahar aylarında, bir TV kanalı tarafından Mevlânâ Celaleddin-i Rûmî bir Moğol ajanı gibi takdim edilir ve ***Mesnevî*** müstehcen ve "muzır" bir kitapmış gibi tartışma konusu yapılırken gözden kaçan nokta, bu iddiaların büyük ölçüde bir tarihçiden kaynaklanıyor oluşuydu.

Sözkonusu tarihçi, Prof. Dr. Mikail Bayram, **Ahî Evran** hakkında doktora tezi yazmış bir bilim adamı. Mevlânâ'ya olan ilgisi (ve tepkisi) de Ahî Evran'dan kaynaklanıyor. Bayram, nükteleriyle meşhur **Nasrettin Hoca**'nın, Ahî Evran olarak bilinen, Ahîlik teşkilatının piri Şeyh Nasrettin Mahmut olduğunu savunuyor. Bayram'a göre, Mevlânâ'nın **Mesnevî**'de **Cuha** diye bahsettiği şahıs aslında Nasrettin Hoca, yani Ahî Evran. Bayram, ilk büyük hatasını işte bu noktada yapıyordu.

Nasrettin Hoca belki de Ahî Evran'dı, fakat Cuha'nın Nasrettin Hoca olmadığı kesindir. Mevlânâ ve etrafındakiler hakkında anlatılan anekdotları derleyen Ahmet Eflakî, Cuha hikayelerinden birini yorumlarken, Mevlânâ'nın oğlu Sultan Veled'den naklen, bu hikayenin kahramanı olan zatın Şeyh Nasrettin olduğunu bildiriyormuş. Bayram'ın iddiasının kaynağı, Eflakî'nin bu iddiasından ibaret.

Bayram'ın aktardıklarından, Nasrettin Mahmut'un (Ahî Evran) uzun süre **Kayseri'de kadı** olarak görev yaptığını öğreniyoruz. Nasrettin Mahmut, II. İzzettin Keykavus döneminde kısa bir süre vezirlik yaptıktan sonra, Alaattin Keykubat'ın tahta geçmesiyle birlikte Konya'ya gelip yerleşiyor. Daha sonra II. İzzettin Keykavus'un veziri olarak da görev yapıyor. Mevlânâ'nın hocası **Şems-i Tebrizî**'ye suikast düzenleyerek öldürttüğü gerekçesiyle "Moğollar"ın baskısıyla vezirlik görevinden alınıyor. Kırşehir'e geçerek burada yaşamaya başlayan Ahî Evran Nasrettin Hoca, **Ahî ve Türkmenler'in isyanına** vesile oluyor. Başlayan isyanı bastırma görevi ise Hüsamettin Çelebi'ye veriliyor. Çelebi isyanı şiddetli bir

şekilde bastırarak Ahî Evran da dahil olmak üzere isyana karışanları kılıçtan geçiriyor. (Haşim Söylemez, "Hoca yoksa Ahî Evran mı?", ***Aksiyon***, 03 Kasım 2001, Sayı: 361.)

Öncelikle bilinmesi gereken nokta şu: Mevlânâ'nın ***Mesnevî***'de sözünü ettiği Cuha'nın Nasrettin Hoca ile hiçbir ilgisi bulunmamaktadır. Bununla birlikte Cuha'nın bir lakabı da Hoca'dır. Buradan hareketle Cuha'nın Nasrettin Hoca olabileceğini söylersek eğer (ki Nasrettin Hoca'ya izafe edilen bir fıkra Cuha'ya aittir), o takdirde de Ahî Evran'ın Nasrettin Hoca olduğu iddiası temelsiz hale gelir, çünkü Cuha'nın Ahî Evran'dan yüzyıllar önce yaşamış bir Arap olduğunu biliyoruz.

İbnü'l-Cevzî, ***Ahmak ve Dalgınlar Kitabı*** adıyla Türkçe'ye çevrilen eseri ***Kitâbu'l-Hamkâ ve'l-Mugaffelîn***'de Cuha hakkında şu bilgileri verir:

> "Ahmak Cuha (Hoca): Künyesi Ebu'l-Gusn'dur. Kendisinden zekâ ve uyanıklığa alamet olan kıssalar rivayet edilmiştir. Ancak dalgınlığı ağır basmış ve bazı kıssaların düşmanları tarafından uydurulduğu belirtilmiştir. Mekkî bin İbrahim'den şöyle rivayet edilmiştir: 'Cuha'yı gözüaçık ve nazik biri olarak gördüm. Ona nisbet edilenler uydurmadır. Komşuları vardı; birbirleriyle şakalaşırlardı. Sonradan hakkında aslı olmayan fıkra ve hikayeler uydurulmuştur'."
>
> (İbnü'l-Cevzî, ***Ahmak ve Dalgınlar Kitabı***, çev. Enver Günenç, 2. b., İstanbul: Şûle Yayınları, 1998, s. 56.)

Mekkî bin İbrahim'in 90 yıl yaşadığını ve Hicrî 210 yılında vefat ettiğini biliyoruz. (*A.g.e.*, s. 56, dn. 36.) Buradan, Cuha'nın Miladî 700'lü yıllarda yaşadığı sonucuna varabiliriz. Ahî Evran ise 1200'lü yıllarda yaşamıştır. Nasrettin Hoca fıkralarından birini İbnü'l-Cevzî Cuha'yla ilgili olarak anlatmaktadır:

Cuha'dan rivayet edilenlerin tamamı ahmaklık değil, dalgınlık ürünüdür. Şimdi onları işittiğimiz gibi aktarıyoruz:

'Ebu'l-Hasan anlatıyor: Adamın biri Cuha'ya:

'Evinizden bağırtı geldiğini duydum?

'Gömleğim aşağı düştü.

'Gömlek düşünce ne olur?

'Ey ahmak! Gömleğin içinde olursan onunla beraber düşmüş olmaz mısın?' (*A.g.e.*, s. 58.)

*

Hitler, ***Kavgam*** adlı kitabında, en kolay inanılan yalanların en büyükleri olduğunu söyler. Çünkü, ona göre, insanlar akıl almaz ölçüde büyük yalanların söylenebileceğine ihtimal vermezler. Bu açıdan bakıldığında, büyük mutasavvıf Mevlânâ Celâleddîn-i Rumî'yi "**Moğol ajanı**" ilan edenlerin dayandıkları deliller ile yürüttükleri mantığın zayıflığının, gerçekte, bu iddiayı ortaya atanların etkisinin kaynağını oluşturduğu söylenebilir. Çünkü, hiç kimsenin havsalası, böylesine akla ziyan bir iddianın yalan olabileceğini kolay kolay almaz. Öyle ya, durduk yere Mevlânâ'ya neden "Moğol ajanı" denilsin ki? Ateş olmayan yerden duman çıkar mı?

Öncelikle şunu söylemek gerekiyor: Bir bilim adamının (ve tarihçinin) bir konuda hüküm verirken, **her türlü veriyi dikkate alması** gerekir. Sadece işine gelenleri gündeme getirmesi, peşin hükümlülük anlamına gelir. Ve bununla, ortaya attığı iddiayı değil, kendisinin bilim adamlığına uzak olduğunu ispatlamış olur.

Mevlânâ'yı suçlayan tarihçinin sadece İbn Bîbî'ye atıfta bulunması ilginç. İbn Bîbî, Anadolu Selçuklu Devleti hizmetindeki bir memurdu, fakat sonra, Moğollar'ın

Anadolu’nun idaresi için tayin ettiği Şemseddin Cüveynî’nin emrine girdi (Aslında bütün Anadolu Selçuklu Devleti bürokrasisi onun emrine girdi) ve onun talebi üzerine Anadolu Selçuklular’ı ile ilgili eserini kaleme aldı. Halbuki Mevlânâ hiçbir zaman Moğollar’ın hizmetine girmedi.

İbn Bîbî’nin eserinin özelliği, görüp işittiği haber ve belgelere dayanılarak kaleme alınmış olması ve yazılı kaynaklara atıfta bulunulmamasıdır. Bir tarih kitabı olmaktan çok, bir hatırattır. Bununla birlikte eser, Anadolu Selçukluları ile ilgili en önemli kaynak olma özelliği taşımaktadır. Bu da, İlhanlı devlet adamı Cüveynî’nin arzusundan ve başkalarının yazmamış olmasından kaynaklanan bir meziyet, yani onun ifadelerini bugün için, o devirde yaşamış kişilere sorarak kontrol ve teyit etme imkânı bulunmamaktadır. İbn Bîbî’nin bir özelliği de, Moğollar’a karşı itaatkâr bir politika izlenmesinden yana olmasıdır. İlginç bir başka özelliği ise, çağdaşı olduğu halde Mevlânâ’dan hiç bahsetmemesi, onu adeta yok saymasıdır. (Abdülkerim Özaydın, “İbn Bîbî”, ***TDV İslâm Ansiklopedisi***, C. 19, s. 379, 381.)

*

Mevlânâ’yı Moğol ajanı ilan eden tarihçinin dayandığı kaynak işte bu. Peki, bütün bunların ajanlıkla ilgisi ne? Şuymuş: İbn Bîbî, Kayseri’yi işgal eden Moğol ordusunda, Mevlânâ’nın hocası Şems-i Tebrizî’nin mensubu bulunduğu Kalenderîliğin dervişlerinin de yer aldığını söylüyormuş.

Şems-i Tebrizî’nin ne kadar Kalenderî olduğu tartışılır, ama öyle bile olsa, bu hiçbir şeyi ispat etmeye yetmez. **Bu mantığa göre, sözkonusu tarihçinin saygı duyduğu insanlardan herhangi biri herhangi bir topluluğa (parti, cemaat, dernek, vakıf, sendika vs.) mensupsa ve bu topluluğun üyelerinden bir bölümü herhangi bir olumsuz eylemde bulunduysa, o tarihçi de bu eylemden sorumlu tutulmalıdır.**

Sözkonusu tarihçiyi, Mevlânâ’nın Moğol ajanı olduğu kanaatine götüren ikinci neden, onun ***Mesnevî***’de Ahî Evran’ı Cuha adıyla konu edinmiş olduğuna

inanması. Bunun doğru olmadığını yukarıda gösterdik. Öyle olsaydı bile, “Peki bunun ajanlıkla ilgisi ne?” diye düşünmek gerekirdi; Nasrettin Hoca fıkrası anlatmanın Moğol ajanlığı anlamına geldiğini keşfetmek için yedi asır neden beklenildiği sorusuyla karşı karşıya kalırdık. Tarihçimizin, hakkında doktora tezi yazdığı bir şahsiyeti tarihe bakışının merkezine oturtması, onun bilimsellikle ilgisinin ne düzeyde olduğunu anlamak için yeterli.

Ahî Evran’ın, Mevlânâ’nın hocası Şems-i Tebrizî’yi suikastle öldürtmüş olması gerekçesiyle Moğollar’ın baskısı sonucu vezirlik görevinden alındığı da yazılanlar arasında. Bu doğruysa, Ahî Evran’ı adi bir katil olarak kabul etmek gerekir. Ancak, Ahî Evran’ın görevden azli kesin olsa da, Şems-i Tebrizî’nin öldürüldüğü kesin değildir. Konya’yı terk edip Şam’a gittiği kabul edilmektedir. Bütün bunlarda kesin olan yan sadece, Ahî Evran’ın, Mevlânâ’nın aksine, o günün siyasetçilerinin emrine girmiş olmasıdır.

Mevlânâ’nın Moğol ajanı olduğu iddiasının ardındaki mantık ve deliller bu kadar. Mevlânâ’nın Moğollar’la bir ilgisi varsa da bu, onlar tarafından mağdur edilenlerin akrabası olmasından ibarettir. Çünkü babaannesi, Horasan hükümdarı Alâuddevle Alâeddin Harzemşah’ın kızıdır. Annesi ise, Belh Emîri Rükneddin’in kızı Mümine Hatun’dur.

Konunun tam anlaşılması için, öncelikle dönemin siyasî durumunun kavranılması gerekir. 1243 yılında 80 bin kişilik Anadolu Selçuklu ordusu, Moğollar ile karşılaşmak üzere Sivas’a gitmişti. Tecrübeli devlet adamı ve kumandanlar, Sivas’ta kalınmasını, Moğollar’ın oraya kadar gelip yorulmasının beklenmesini teklif ettiler. Herhangi bir savaşa katılmamış emir ve kumandanların heyecanlı istekleri üzerine, Zara-Suşehri arasındaki Kösedağ’ın yanındaki ovaya gidildi. Bu arada, Moğollar da yaklaşmış bulunuyorlardı. Tecrübeli devlet adamlarının savunmada kalınması teklifine de itibar edilmedi, 20 bin kişilik öncü kuvvet Moğollar’a saldırdı. Moğollar önce kaçıyor gibi yapıp ardından dönüp saldırdılar ve bu kuvveti imha ettiler. Bu durum, savaş alanına yaklaşan ana kuvvetlerde

paniğe yol açtı. Selçuklu kumandanları orduyu terk ettikleri gibi, Sultan Gıyaseddin Keyhüsrev de Antalya'ya gitti. Hatta, İstanbul'a, Bizans'a sığınma girişiminde bile bulundu. Başsız kalan Selçuklu ordusu ise savaşmadan dağılmıştı.

> "Öte yandan Selçuklu ordusuna rastlayamayan Moğollar, bunun bir savaş hilesi ve taktiği olabileceğini düşünmüşlerse de çok geçmeden durumu anlamada güçlük çekmediler. Böylece öncü savaşından sonra 80 bin kişilik koskoca bir Selçuklu ordusu, sultanın korkaklık ve yeteneksizliği, deneyimli devlet adamlarına önem vermemesi ve taktik yanlışlıkları sebepleriyle, Türk tarihinin hiçbir döneminde bir eşi daha görülmemiş olan perişan bir duruma düştü. Bu sonuç üzerine Moğollar, Selçuklu ordugâhında sayısız ganimetler ele geçirdiler."
>
> (Ali Sevim ve Erdoğan Merçil, ***Selçuklu Devletleri Tarihi***, Ankara 1995, s. 472.)

Bu savaştan sonra Anadolu Selçukluları'nın bağımsızlığı da bitmiş oldu. Sultanları bile Moğollar atamaya başladılar. Ajan kelimesinin bir anlamı da "temsilci" olduğuna göre, Selçuklu sultanının ajan haline geldiğini kabul etmek gerekir.

*

Mesnevî'deki Cuha hikayesi üzerine acaip iddialar bina eden tarihçimiz, şu satırların bulunduğu sayfaları anlamadan okumuş (veya okumamış) olmalı:

> "Burada da **hilekâr Moğollar**, 'Mısırlılar'dan birini arıyoruz. Mısırlıları bu tarafa toplayın da aradığımızı ele geçirelim' derler. Kim gelirse, 'Hayır, bu değil. Sen geç oracıkta otur' derler de, bu suretle herkes derlenip toparlandı mı bu hileyle hepsinin boynunu vururlar. Onlar, ezan sesi duyunca Tanrı davetçisine uymazlardı ya, onun şomluğu yüzünden, **hilekâr Moğollar**'ın daveti, onları ölüme kadar çekti, sürdü."
>
> (Mevlânâ, ***Mesnevî***, C. 3, çev. Veled İzbudak, İstanbul 1990, s. 69.)

Mevlânâ, Selçuklu vezirlerinden, dönemin kudretli adamı Muineddin Pervane'ye şöyle çıkışmıştır:

> "Sen, Tatar'la (Moğol'la) birleştin. Halbuki bu şekilde Şamlıları ve Mısırlıları yok etmek, İslam vilayetlerini kırıp yıkmak için yardım etmiş oluyorsun."
>
> (Mevlânâ, ***Fîhi Mâfih***, çev. M. Ülker Anbarcıoğlu, 5. b. İstanbul 1990, s. 9.)

Mevlânâ'ya birisi, *"Tatarlar da kıyamete inanıyor ve 'Elbette bir sorgu sual günü olacak' diyorlar"* deyince, şöyle cevap vermiştir:

> "Yalan söylüyorlar; kendilerini Müslümanlarla bir göstermek istiyorlar. Yani, biz de biliyoruz ve inanıyoruz, demek istiyorlar…. eğer onlar kıyamet gününe inanıyorlarsa bunun delili hani? Bu günahlar, zulümler ve kötülükler, üst üste birikmiş karlar gibi, kat kat yığılmıştır." (*A.g.e.*, s. 102.)

"Moğollar buraya ilk geldiklerinde çırçıplaktılar. Binek hayvanları öküzdü. Silahları odundandı. Şimdi haşmet ve azamet sahibi oldular, karınları doydu. En güzel Arap atları ve en iyi silahlar onların elinde bulunuyor" diyen birine ise Mevlânâ şöyle cevap verdi:

> "Onların gönülleri kırık ve kuvvetleri yokken, Tanrı yalvarmalarını kabul ve onlara yardım etti. Şimdi ise bu kadar muhteşem ve kuvvetli oldukları şu anda, halkın zayıflığı vasıtasiyle Yüce Tanrı onları yok edecektir; o zaman, hepsinin Tanrı'nın inayeti ve yardımı olduğunu, dünyayı bununla zaptettiklerini, yoksa başarılarının kendi güç ve kudretlerinin karşılığı olmadığını anlamaları için, halkın zaafı ile onları yok eder. Önce insanlardan uzak, fakir, çırçıplak ve acınacak bir halde çölde yaşarlarken, yalnız onlardan bazıları ticaret yapmak için Harezm vilayetine geliyor, alışveriş ediyor, kendileri için elbiselik keten alıyorlardı. Harezm Şah

[Harzemşah] bunu men ve tüccarları öldürmelerini emrediyordu. Onlardan haraç alıyor ve tüccarların oraya gitmesini önlüyordu. Tatarlar, padişahlarının yanına dert yanmağa gittiler ve 'Mahvolduk' dediler. Padişahları on günlük izin istedi. Bir mağaranın kovuğuna gitti ve tam bir vecd içinde ibadet etti, Allah'a yalvardı. Ulu Tanrı'dan, 'Senin dileğini, yalvarışlarını kabul ettim. Dışarı çık. Her nereye gidersen, muzaffer ol!' diye bir ses erişti. Tanrı'nın buyruğu ile çıktıklarından, karşılarında bulunanları yendiler ve bütün yeryüzünü kapladılar." (*A.g.e.*, s. 101, 102.)

Mikail Bayram'ın **bütün bunları görmezden gelmesi, bilgisizliğinden veya araştırmacılığının yetersizliğinden mi,** yoksa sahtekârlığından mı kaynaklanmaktadır?

Evet, İslam ülkelerinde üretilen mal ve silahlar, o dönemde, yoksul bir hayat yaşayan Moğollar için büyük bir lükstü. Bu nedenle Cengiz, tüccarları İslam ülkelerine gitmeğe teşvik ediyordu. Moğol başkenti Karakurum'dan hareket eden yüzlerce tüccarın katıldığı bir kervana, Otrar Kalesi'nde, Hazemşah'ın valisi İnalcık tarafından el konuldu. İnalcık, tüccarlar arasında casuslar bulunduğunu iddia ediyordu. Harzemşah Muhammed, araştırmaksızın idamlarını emretti. Cengiz'in protesto etmek için gönderdiği elçilerin de sakallarını yaktırdı ve başkanlarını öldürttü.

Harold Lamb, ***Cengiz Han*** (İstanbul: Altın Kitaplar, 1989) adıyla dilimize çevrilen kitabında onun kimi zaman dağa çekilip yalnız başına ibadet ve dua ettiğini yazar. Keagan da, şöyle der:

"1211'de ilk seferine başlamak üzere çadırından çıkan Cengiz Han halkına hitap ederken, 'Cennet [Tanrı] bana zafer sözü verdi' demişti."

(John Keegan, ***Savaş Sanatı Tarihi***, çev.: F. Doruker, 2. b, İstanbul: Sabah Y., 1995, s. 157.)

Bu rivayetler, 1240 tarihinde kaleme alınan ***Gizli Tarih*** ya da ***Moğollar'ın Gizli Tarihi*** adıyla bilinen kitapta da yer alır. (Ahmet Temir, ***Moğolların Gizli Tarihi***, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1948.)

*

Yazımızın girişinde sözü edilen tv programında, ***Mesnevî***'deki bir hikaye toplumsal ahlâk açısından eleştiri konusu edilmişti. Söz konusu öykünün, toplumsal ahlâk için tehlike arz ettiği iddiası abartılıdır. Tam aksine, öykünün amacı, toplumun ahlâken olgunlaştırılmasıdır. Vaaz ve nasihat yöntemlerinden biri, muhatapları incitmemek için uç örnekler vererek, kendi yaptıkları ve olağan karşıladıkları kötülükler üzerinde düşünmelerini sağlamaktır.

Mevlânâ'nın amacı bir yana bırakılsa bile, günümüzde ***Mesnevî***'yi okuyanların sayısı azdan azdır. Onlar da, yaşını başını almış insanlardır. Onların, çocuklar ve gençler için gerçek bir tehlike olmaları nedeniyle RTÜK tarafından denetlenen televizyonlar tarafından uyarılmaya ihtiyaçları yok.

CAHİLLERİN TASAVVUFU

Odatv, ***Yeni Şafak*** yazarı **Salih Tuna**'nın, kendisinin arkasına saklanarak **Cübbeli**'ye çaktığını söylüyor. (http://odatv.com/yeni-safak-yazari-odatvnin-arkasina-saklanarak-cubbeliye-cakti-3110161200.html)

Olay şu: Cübbeli, **İbn Sina ile Farabî'nin kâfir** olduğunu söylemiş, Odatv de bunu haber yapmış.

Aslında Cübbeli'ye ilk "çakan", ***Yeni Şafak***'ta yeni yazmaya başlamış olan **Mahmut Erol Kılıç**..

Mahmut Erol, ilahiyat profesörü.. Alanı tasavvuf..

Yazdıklarına bakılınca, Kelam ve Fıkıh'tan fazla bir nasibinin bulunmadığı anlaşılıyor..

İmam Malik'e atfedilen "Tasavvufsuz tefakkuh (fıkıhçılık) fıska (günahkârlığa), tefakkuhsuz tasavvuf zındıklığa (dinsizliğe) götürür" şeklindeki sözden haberi yokmuş ya da bu sözü umursamıyormuş gibi yazıyor. (Bu sözü yanlış yorumlayanlar için belirtelim: İmam Malik burada tarikatten söz etmiyor, tasavvuftan bahsediyor. Onun yaşadığı dönemde henüz tasavvuf kurumsallaşmamış, tarikatlar teşekkül etmemişti. Zamanımız için genelde "tasavvufsuz tarikatlar dönemi" demek mümkün olabilir.)

İmam Malik'in yanı sıra, ilk dönemlerin meşhur sufîlerinden **Ebu Bekir Verrak** da, ***Tezkiretü'l-Evliya***'da nakledildiğine göre, şöyle demektedir: *"Kelam'la uğraşıp Tasavvuf ve Fıkh'ı bırakan zındık, Kelam ve Fıkh'ı bırakıp Tasavvuf'la yetinen bid'atçi, Kelam ve Tasavvuf'u bırakıp Fıkıh'la iktifa eden de fasık olur. Üçünden de nasibdar olan kurtulur."*

Evet, sadece tasavvufla yetinenlerin bid'atçi hale geldiklerini zamanımız da gösteriyor.

*

Cübbeli'nin "**dirayet**" noktasından kusurlu bir "**rivayet**" ehli olduğu malum..

Ekranlarda kimler tarafından kullanıldığı da biliniyor.

İbn-i Sina ile Farabî hakkındaki değerlendirmesini kimden aldığı da sır değil..

Onlar hakkındaki hükmü veren, **İmam Gazzâlî**..

Nitekim, aynı **Odatv**, Cübbeli'nin bu açıklamasını (belki de kaynak göstermeden yaptığı rivayeti) bahane ederek İmam Gazzâlî'ye de saldırmış durumda.. (Ki, yazdıkları, aslında cehaletlerinin derinliğini ortaya koyuyordu. Yanlışlarını düzeltmek için neredeyse kitap çapında açıklama yapmak gerekiyor.)

İmam Gazzâlî, Ebu Bekir Verrak'ın olunmasını istediği şekilde, "tasavvufta da, fıkıhta da, kelam'da da" mütebahhir bir âlim..

Tek başına bir ordu denilebilecek bir isim..

Mahmut Erol Kılıç, ***Yeni Şafak***'taki ilk yazısında, sözde İbn-i Sina'yı savunurken, isim vermeden Cübbeli'ye çakıyordu. Fakat aslında, vurduğu hedef İmam Gazzâlî idi..

Ve bunu, imalı ve dolaylı ifadelerle, "Şeriatçılığa karşı konumlandırılmış bir tasavvufçuluk"la yapıyordu..

Sanki İbn-i Sina sufî de, İmam Gazzâlî tasavvuf düşmanı..

Sen neyi, kime karşı savunuyorsun, arkadaş?..

Neyi savunduğundan haberin var mı?!..

*

Neymiş, İbn-i Sina “**Namazın Sırları**” diye kitap yazmışmış…

Batılılar’ın **Saint Augustinus**‘u, **Saint Thomas**‘ı vs. de, “Hristiyan âlimler ya da din bilginleri” olarak bir sürü kitap yazmışlar..

Peki bu, onları “dalâlet ehli” olmaktan kurtarır mı?!

Eğer İmam Gazzâlî’nin söz konusu isimler hakkındaki fetvasını yanlış buluyorsan, tutar onun argümanlarına cevap verirsin..

“Ama İbn-i Sina ***Namazın Sırları*** diye kitap yazmıştı” demek, bir cevap değildir..

*

Cübbeli’nin seviyesi ve fetvalarının değeri, “**Cumhurbaşkanımıza itaat edilmesi farzdır**” şeklindeki ifadesinden anlaşılabilir..

Cumhurbaşkanı Erdoğan ise, mesela **Mısır ve Tunus’a gidip “Şeriat’i bırakın, laik olun!” mesajı** veriyor.

Laik olduğunuzda “devlet idarecilerine itaat” konusunda “**farz, haram**” vs. gibi hükümler vermemek, yani **Şeriat’e ait kavramları** kullanmamak gerekiyor.

“Şu farzdır, şu haramdır, böyle yapmak gerekiyor” demek, laikliği çiğnemek oluyor.

“Cumhurbaşkanı’nın şu icraatı Anayasa’ya uygun, şurada Anayasa’yı çiğnedi” vs. demek gerekiyor.

Evet, Cumhurbaşkanımız’a başta Cübbeli’nin kendisi, laiklik konusunda itaat etmiyor.

Böylece, bir “farz”ı çiğnemiş mi oluyor?!..

Kısacası, bu Cübbeli, ne söylediğini bilmeden tutarsız açıklamalar yapan bir ahir zaman alâmeti..

Mehmet Erol Kılıç gibiler de, başka türden ahir zaman alâmetleri..

Sözde tasavvuf ve İslam'ın derunî boyutu adına (sanki bu derunî boyutun ve İslam ahlâkının mücessem ve müşahhas nümuneleri imişler gibi), **İmam Gazzâlî**'nin doğrularına cephe alıyorlar..

DERDİ TASAVVUF ÜZÜMÜ YEMEK DEĞİL, ŞERİAT BAĞCISINI DÖVMEK

Yeni Şafak gazetesi yazarı Mahmud Erol Kılıç'ın 8 Ocak 2017 tarihli

yazısının başlığı şöyleydi: "**Din adamı modelimiz Yunus Emre olsaydı**".

Sakatlık burdan başlıyor.

Her şeyden önce, esas olan, **Sünnet**'e ittibadır. **Model**, Hz. Peygamber s.a.s.'dir.

Bunu, gerçek mutasavvıflar sürekli vurgulamışlardır.

Mesela, Halid-i Bağdadî rh. a., ***Risale-i Halidiye*** diye bilinen kitabında, şeyhleri her bakımdan taklit etmenin "zındık"lığa yol açacağını söyler.

Çünkü, onlar, (peygamberlerin aksine) **masum** değildirler.

Her yaptıkları ve söyledikleri mutlaka doğru ve isabetli olacak diye bir garantileri yoktur.

Kılıç, yazısına şöyle başlamış:

> Bazılarının bu başlığa istihza ile yaklaşacağını ve yazının devamını okumayacaklarını tahmin ediyorum. Biz işte bu kibirli ve alaycı tavrın nedenlerini tahlil etmeye çalışmalıyız diye düşünüyoruz. Çünkü bu tavırda bugünkü Müslümanların din felsefeleri ile ilgili ciddi problemlerin ipuçlarını görmekteyiz. Yapılacak analizlerin bir çıkış yolu bulmamıza vesile olacağı ümid edilir. Şimdi duruma bir bakalım. Kuvvetle muhtemel şu gerekçeyi ileri süreceklerdir. O da Yunus'un bir din adamı kapasitesinde olmayıp **sadece bir halk ozanı, bir şair** olduğunu ileri sürmeleridir.

Görüldüğü gibi, Kılıç, meseleyi yanlış bir zeminde ele alıyor.

Ve, yazısını şöyle sürdürüyor:

> … onu **din âlimi modelimiz** olarak alsak İslam anlayışımız nasıl olurdu? Esas üzerinde durmak istediğim mesele budur. Der ki;
>
> *Şeriat, tarikat yoldur varana*
>
> *Hakikat, marifet andan içeru*
>
> Yani bir İslam âlimi olan Yunus dini 4 dereceli olarak algılar ki bugünkü Müslümanlar bunun 3 derecesini kaybetmişlerdir. Bugünkülerin ellerinde kalan sadece ilk derece olan **Şeriat** derecesidir. Onun da bir alt dalı olan Ceza Hukuku (hadler) kısmıdır.

Aslında, bu dörtlü formülasyon Yunus Emre'den önce İbn Arabî ve Hacı Bektaş-ı Velî gibi isimler (ve Mahmut Erol'dan öğrendiğimize göre Ahmed-i Yesevî k. s. ve bir başka zat) tarafından gündeme getirilmiştir.

Daha önceki devirlerde ise, (bildiğim kadarıyla) izine rastlanmamaktadır.

Marifetten bahseden mutasavvıflar elbette olmuştur. Fakat onlar, mesela, "Gerçek marifet, marifetlerden çıkmaktır" da demişlerdir.

Yani, marifet iddiasında bulunmamak, marifetfuruşluk yapmamak..

*

Yazara göre, bugünkülerin elinde sadece **Şeriat** derecesi kalmışmış. Onun da, bir alt dalı olan **ceza hukuku (hadler)** kalmışmış..

Bu adam nerede yaşıyor acaba?

Şu anda, hadlerin uygulanması diye birşey söz konusu mu?

Bu adam, şu anda IŞİD ya da DAEŞ denilen örgütün hakim olduğu topraklarda bunu söyleseydi, belki yazdıklarında bir mantık aramak mümkün olabilirdi.

Fakat, bunları Türkiye'de yazıyor.

Ve, Amerikan kuruluşlarının Dünya genelinde yaptığı araştırmalar, Türkiye'de **Şeriat** isteyen insanların halkın geneline oranının yüzde 9 ila 12 arasında oynadığını gösteriyor.

İşin içine ceza hukuku (hadler) bahsi girince, oran yüzde 3'e düşüyor.

Elde sadece Şeriat kalmışmış.. Onun da sadece ceza hukuku dalı kalmışmış..

Gerçekte ortada ne Şeriat kalmış, ne hadler… Fakat bu adam böyle saçmalıyor.

*

Hayır, Şeriat'in **uygulanmasından** bahsetmiyoruz, "Müslümanım" diyen insanların Şeriat'i ve Allah'ın koymuş olduğu *hudud*u (hadleri) **benimsemesinden** bahsediyoruz.

Çok açık ki, gerçekte Şeriat'i ve *hadler*i **benimsemeyen, kabul etmeyen** bir insan müslüman olamaz.

İman etmiş kabul edilmez.

"Efendim, belki bilmiyorlardır.."

Diyelim ki bu, geçerli bir mazeret.. Peki Diyanet İşleri, onun on binlerce görevlisi, sürü sepet cemaatleri ve şeyhleri, abileri, neden bunu anlatmıyorlar?

Casiye Suresi'nin 18'inci ayetinde, **"Sonra seni (dine ve dünyaya ait) iş'te bir şerîat üzere kıldık, sen ona uy, bilmeyenlerin hevasına (ehvâ) uyma!"** buyurulmaktadır.

Bu adam ise, güya hakikat ve marifet adına, dolaylı olarak Şerîat'i önemsizleştiren ifadeler kullanıyor.

Hayır, bunu Yunus Emre yapmıyor, Mahmut Erol yapıyor. Öyle anlaşılacak laflar söylüyor.

*

Yazar, sözlerini şöyle sürdürüyor:

> **Yunus**'ta ise **Şeriat** izlenecek yolun, formel yapısını belirleyen mühim bir zemindir. Zira **hakikat** bu zeminin içerisindedir. Fakat varılacak hedef Hakikat'tir. Yani gaye Hakikat'e ermektir. Bütün diğer ilimler, çabalar, gayretler bu kutsal hedefe yönelik olarak konumlanmaları gerekir.

Böylece, elbiseyi ters giyiyor.

Hakikat bu zeminin içerisinde olduğuna göre, "Marifet ve hakikat dediğimiz şeyler, bu çerçevedeki ilimler, bu zemin çerçevesinde makul ve meşru hale gelirler. Şeriat'e aykırı bir marifet ve hakikat iddiası geçersizdir" demesi gerekirken, işi tersine çeviriyor, *günümüzde sadece Şeriat'le kalakalmış, hakikati ve marifeti bulamamış* kabul ettiği kesimlerin, bu ***"ne olduklarını bilmedikleri" marifet ve hakikate*** **göre**, ***"bilinen" Şeriat***'i "konumlandırmalarını" istiyor.

İşte, tasavvuftaki bütün sapmaların başladığı, ya da "zurnanın zırt dediği yer" burasıdır.

*

Devam ediyor yazar:

> … Ama bu **iki mertebe** de hala 'Yol'dur âlim Yunus'a göre. Bu durumda her ikisi de **izafi** mertebelerdir. Daha henüz **mutlaklık** içermezler. Bunları

> şu iki makam izlemelidir ki bunların yöntemlerinin doğruluğu anlaşılsın. Bunlar da Marifet ve Hakikat'tir.

Burada da yine gerçeği tersine çevirme var.

Şeriat, **izafî** hale geliyor, *"insanların ne olduğunu bilmedikleri" hakikat ve marifet* ise, "**mutlak**"..

Gerçekte ise, mutlak olan Şeriat'tir. Hakikat ve marifet **iddiası** ise, Şeriat'e uygunluğu nisbetinde mutlaklıktan pay alır.

İşte onun için, başta İmam Matüridî olmak üzere Ehl-i Sünnet alimleri, bilginin kaynağının **akıl, doğru haber ve duyular** olduğunu söylemişler, **keşf ve ilham**ın "kesin" bilgi kaynağı kabul edilemeyeceğini belirtmişlerdir.

Bu, keşf ve ilham hiç bilgi vermez demek değildir. Fakat keşf ve ilham, hataya açık bir alandır. Yani mutlaklığı yoktur. İndî ve sübjektiftir.

İnsan, **dünyevî** hususlarda keşf ve ilhama göre hareket edebilir, fakat **din** söz konusu olduğunda, keşf ve ilhamı delil olarak kabul edemez.

Mahmut Erol'un savunduğu tasavvuf anlayışı ise, tam da bunu getiriyor.

*

Evet, Hacı Bektaş-Velî, söz konusu dörtlü ayrımdan, ***Makalât*** adlı eserinde söz etmektedir.

Hacı Bektaş-ı Velî'ye göre, ariflerin (**marifet** ehli) ayırıcı vasfı, **takva ehli** olmalarıdır:

> Pes imdi aziz-i men! Gey sakınmak gerek ki kişide yaramaz fiil olmaya ve hem daim taharet üzere olmak gerek. Adam arısuz [pis] olduğuna sebep budur ki onun içinde şeytan fiili ola. Eğer inanmazısan bir kaba süçi [içki]

> koy ve ağzın berkit, ve deniz içinde ko ve ol kabun daşrasun yu, ta haddi on yıla değin, hemen girü bayağı süçidür ve murdardur…. Bir kuyuya bir damla süçi [içki] içki dam[la]sa, ol kuyunun suyunu bir kezden çıkarsalar, yabana dökseler ve ol su döküldügi yerde ot bitse ve o otı koyun yise, pes takvî [takva] ehli kavlında o koyunun eti haramdur; niçün? Anınçün kim; süçi haramlığı ve murdarlığı şeytan fiilinden oldı.”
>
> (***Makalât***, haz. M. Esad Coşan, İstanbul: Seha, s. 8-9)

Görülüyor ki arifler yani marifet ehli, Şeriat’i aşma iddiasıyla helâl ve haramı gözetmeyen ve “mısmıl” ile murdarı ayırmayan kimseler değildir.

Onlar, **Şeriat’in yasakları konusunda olağanüstü bir hassasiyet** sergileyenlerdir.

Şeriat ehli, sadece içki içmemekle yetinirken, Marifet ehli, bir damla içki karışmış bir kuyunun suyundan bile uzak durmakta, hatta o su ile bitmiş otu yiyen koyunun etini bile ağzına sürmemektedir.

Neden böyledir? Şundan: Marifet, arif olmaktır, yani ‘bilmek’tir. Neyi bilmek? Allahu Teala’yı..

Marifet ile kastedilen, marifetullah’tır, yani Allah’ı bilmek. Allah’ı bilen insan ise, O’nun yüceliğini anlar, emir ve yasakları konusunda olağanüstü dikkatli davranır.

Hakikat ehli ise muhiblerdir (sevenler):

> “Amma dördüncü güruh muhıblardır; bunlar hakikat kavmıdur ve bunlarun aslı doprakdandur ve doprak **teslim u razı**dır. Pes muhıb dahı **teslim u rıza** içinde olsa gerek.” (s. 11)

Buradaki “teslim” ve “rıza” kavramları önemlidir.

İmam Gazalî'nin ***İhya-ı Ulûmiddin***'inin 4'üncü cildinin altıncı kitabı (ki toplam on kitaptır/bölümdür) şu başlığı taşır: "Kitabu'l-mahabbet ve'ş-şavk ve'l-üns ve'r-rıza".

Muhib olmak, muhabbet/mahabbet (Allah sevgisi) sahibi olmaktır. Bunun en önemli **alameti de "rıza"d**ır, yani kişinin Allahü Teala'nın emir ve yasaklarından, ve ayrıca **kendisi hakkındaki takdirinden razı** olması.

Makalât'ın 'ikinci bâb'ında, bu dört güruhun durumunun daha iyi anlaşılması için şöyle denilir:

> **Kul, Çalap Tanrı'ya kırk makamda irer, ulaşur, dost olur. O kırk makamın onu Şeriat içindedir, ve onu Tarikat içindedir, ve onu Marifet içindedir ve onu Hakikat içindedir.** (s. 14)

Yani, Allahü Teala'ya ulaşmak, O'na dost/velî olmak için **Şeriat'in makamları** vazgeçilmez öneme sahiptir. **İman, Şeriat makamları içinde yer alır**:

> Pes imdi Çalap tanrıya inanmak imandur ve buyruğın dutmak dahi imandur ve yığlın [sakının, kaçının] didüginden yığlanmak imandur. Pes **Tanrı tebareke ve taala buyurduğın dutmayıp yığlın didüginden yığlanmamak Tanrı'ya inanmamaktır.**

Aslında, Hacı Bektaş-ı Velî'nin **ameli imandan saydığını** söylemek de mümkün olabilir.

Yani iman, Allahu Teala'nın emir ve yasaklarına uymayı gerektirir. İmansız bir insanın da, Allahu Teala'ya dost olması, marifet ve hakikate ulaşması tabiî ki düşünülemez.

Hacı Bektaş-ı Velî, "**Marifetün makamları**" olarak şunları sıralar:

Edeb, korku [Allah korkusu], perhizkârlık, sabır, kanaat, haya/utanma, cömertlik, ilim, miskinlik, marifet [marifetullah], kendini bilmek [marifet-i nefs].’

“**Hakikatun makamları**” ise şunlardır:

Toprak olmak [tevazu], yetmiş iki milleti ayıplamamak, eline geleni yasaklamamak [insanlara dağıtmak], dünya içinde yaratılmış her nesnenin ondan emin olması [hiçbir canlıya zarar vermemek], mülk ıssına yüzin sürüp yüz suyın bulmak [Mülkün sahibi Allah’a yalvarıp gözyaşı dökmek], sohbette hakikat eserlerini söylemek [Boş sohbet etmemek, boş laflarla ömrünü geçirmemek], seyr-i süluk [Manevi yolu katetmek], münacaat [Dua], Allah’a ulaşmak.

Hacı Bektaş-ı Velî, “**marifet**ün maruf cevabın beyan” için şöyle demektedir:

Her **kimün taatı [ibadeti] yoğısa kamu [bütün] eyledigi hayrat kabul olmaz**. Pes imdi gey ulu taat ‘ya rabbi’ dimekdür, ihlas ile amma ihlas ile ‘ya rabbi’ dimeklük genez degüldür. (s. 48)

“Pes her kimün Allahu Teala’dan nasibi ola, bu kadar sözden nesne anlaya, dün ü gün Allah zikrine meşgul ola….” (s. 49)

Hacı Bektaş-ı Velî, “Tevhidü’l-Maarif [Allah’ın birliğini ve Allah’ı bilme]” sadedinde şöyle demektedir:

Ve hem dünyada cühüd [yahudi] ve **tarsa [hıristiyan]** var, ve hem halif [ihtilaf] itmek var. Pes günahına muti olmak [tabi olmak] cühüda benzer; **şer’a [Şeriat’e] beyan virmemek [bağlılık göstermemek, tasdik etmemek] tarsaya benzer**; hakdan dönmek haça tapmağa benzer….” (s. 67)

Hacı Bektaş-ı Velî'nin, Şeriat, Tarikat, Marifet ve Hakikat makamları (toplam kırk makam) arasında çelişki ve çatışma olduğunu ileri sürdüğü düşünülmemelidir. Şöyle der:

> Pes imdi aziz-i men! **Bu kırk makamun birisi eksük gerekmez**; zira kim bu kırk makamdan hiç nesne eksük yokdur. (s. 32)

Yani Hakikat makamına ulaştığını ileri süren biri, Şeriat'ın makamlarının dışına çıkamaz. Mesela namazı terk edemez. Neden? Çünkü "bu kırk makamun birisi eksük gerekmez".

Peki eksik olursa ne olur?

> Pes kırk makam budur ki dedük, eğer sen dahi yiğrek bilürsen eyüdür, ve **eğer ki bu kırk makamın birisi eksük olurısa Hakikat'lık tamam olmaz; zira kim şartı eksük** olur. (s. 31)

*

Demek ki, **Hakikat, Şeriat'siz olmaz**. "Zira kim şartı eksük"tür. **Hakikat'sız Şeriat olur da, Şeriat'sız Hakikat olmaz.**

Yani, Şeriat makamında kalmış bir insan, salt Şeriat'e uymakla yine Müslümanlar arasındaki dört güruhtan birinin içinde yer almış demektir.

Fakat **Şeriat'e uymayan bir insanın daha sonraki kapılardan da (Tarikat, Marifet, Hakikat) nasibi olmaz** ve dört güruhun hiçbirine dahil olamaz.

Bir başka deyişle, **Şeriat'i uygulayan her insan Hakikat'e ulaşamayabilir, fakat Hakikat'e ulaşanlar ancak Şeriat'e tabi olanlardan çıkar**.

Çünkü önce Şeriat'in on makamına ulaştıktan sonra ilave olarak sırasıyla diğerlerine ulaşabilir.

Salik Şeriat'ten koptuğunda, yani **Şeriat makamlarını terk ettiğinde “Hakikat'lık tamam olmaz, zira kim şartı eksük olur”.**

“Bu kırk makamın birisi bile eksik” olmamalıdır, ve bunlara Şeriat makamları öncelikle dahildir.

Eserde ayrıca şöyle deniliyor:

> Biregü [birisi] diliyile iman getürse ve gönliyile inanmasa veyahud öşrü zekatı tamam virmese veyahud hacca varuriken yoldan girü dönse veyahud **Tanrı taala hükümlerinden birin batıl dutsa [Yani Şeriat hükümlerini geçersiz saysa]** veyahud Muhammed-i Mustafa'ya inkarla baksa veyahud Muhammed'in ashablarının birin nahak bilse [Ashabdan herhangi birini, mesela Hz. Ömer veya Hz. Osman'ı hak dışı ya da haksız bilse] dükeli **işledügi amelleri hebaen mensura olur. [Amelleri boşa gider, sevapları silinir.]** (ss. 31-32)

Makalât, şu cümlelerle bitiyor:

> İmdi, insanın vücudini [varlık alemine çıkışını] ve Şeriatun ve Tarikatun ve **Hakikatun ve Marifetun ahvalları icmalen [özetle] beyan ve kudretim yitdügince ayan kıldum**, ihtisar üzre [kısaca], **ziyadesin isteyen** mufassalata [tafsilata, ayrıntıya] nazar itsün. Baki haberler **Kur'an tefsirinde [ayetlerin açıklamalarında] ve ahadis-i Nebevi'de [Peygamber hadislerinde] ve tezkiretül evliyada [Evliyanın hayat hikayelerinde]** malum ola. Vallahu a'lemu bissavab, ve ileyhil merciu vel meab.

İLAHİYAT’TAKİ KÖR KILIÇ

ÇEKİRGE: Usta, Mahmut Erol Kılıç diye bir kung fu ustası var, onun için ne diyorsun?

USTA: Mahmut’u tanırım. Gençliğimizde aynı kung fu okulundaydık, kung fu siyaseti okuyorduk. O benden birkaç devre öndeydi. Yakışıklı bir sakalı vardı, sonradan kesti, şimdi tekrar bırakmış.

ÇEKİRGE: Onun kung fu tekniği hakkında ne düşünüyorsun?

USTA: Tekniğini geliştirmek için Fatih Çarşamba’da **İsmail Ağa**bey diye birinden özel ders aldığını biliyordum. Ama performansına şahit olmadım.

ÇEKİRGE: O şimdi haftada birkaç gün vaaz ediyor. Bugünkü vaazının başlığı şöyle: *“Esas olan devletin bekâsıdır..”*

USTA: Ne dedin, ne dedin?

ÇEKİRGE: *“Esas olan devletin bekâsıdır..”*

USTA: Bunu Mahmut mu söylemiş?

ÇEKİRGE: He!

USTA: Bununla mizah mı yapıyor?

ÇEKİRGE: Yok usta, ciddi yazmış!

USTA: Anlaşıldı, Mahmut, İsmail Ağabey’inden de, okulumuzdaki kung fu siyaseti derslerinden de hiçbir şey anlamamış. *“Esas olan devletin bekasıdır”* diyen bir adam, kung fu okulundan aldığı diplomasını kimseye göstermesin, çünkü okulunun adını batırır. Ustaları mezarlarında kahırlarından bir kez daha ölürler.

ÇEKİRGE: Niye ki usta!

USTA: Bak Çekirge, laik kung fu'cular olayı şöyle değerlendirir: İnsanlığın ilkel devirlerinde "doğa hali" diye devletsiz bir dönem vardı. İnsanlar tam anlamıyla başına buyruk ve özgürdü. Ama bu, anarşi, kaos ve kargaşa anlamına geliyordu. Güçlü olan haklıydı. Buna karşı insanlar "toplumsal sözleşme" diye adlandırılabilecek zımnî bir mutabakata vardılar. Aralarında adaleti ve güvenliği sağlamaları şartıyla içlerinden bazılarını kendilerine yönetici tayin ettiler. Böylece devlet denilen şey ortaya çıktı. Daha doğrusu, devletin varlık nedeni budur. Devletin hiçbir kutsallığı, özel değeri vesaire yoktur. İnsan icadıdır, kul işidir. İnsanlarda zulüm potansiyeli ve eğilimi bulunmasaydı devlete ihtiyaç da olmazdı. Demek ki devlet, insanın güvenliği ve mutluluğu için bir *araç*tır, esas *gaye* değildir. Esas olan insanın güvenliğinin sağlanması, şeref ve haysiyetinin, hukukunun korunmasıdır.

ÇEKİRGE: Ama usta, bu Mahmut Kör Kılıç, laik değil ki! *"Tanıyan bilir bizim bakış açımız metafizik ve ezoterik bakış açısıdır. Ulu erenlerin Devlet anlayışıdır"* diyor.

USTA: Yani laik devletini, kutsallaştırıyor. Böyle bir metafizik var da, İslam metafiziği değil, Hegel'in laik metafiziği ya da zırvası.. Buna ***Kur'an***'da "ümniyye" deniliyor, kuruntu. "Esas olan devletin bekâsıdır" diyen bir adamın metafiziğinin içine tükürürüm. Devlet, kulların icadıdır. Ne kullar bakîdir, ne de devletler. Müslümanın bırak dirisini, ölüsü bile "Hüve'l-Bâkî" der. Ancak O, yani Allahu Teala bakîdir. Ezoterizm denilen naneye ise bizim geleneğimizde Batınîlik deniliyor.

ÇEKİRGE: Yani, bu Mahmut Kör Kılıç, batınî mi?

USTA: Ya ne sandın?.. Matüridiyye'ye mensup bir Ehl-i Sünnet müslümanı değil herhalde.. Ki İmam Matüridî, kendi zamanındaki, Şeriat'e söylem düzeyinde asla itiraz etmeyen yöneticilerin adil olduklarını söyleyenlerin bile kâfir olacakları

fetvasını vermiştir. Çünkü, Şeriat'e aykırı uygulamaları vardı, ve Şeriat'e aykırılık da zulmün ta kendisidir.

ÇEKİRGE: Ama Mahmut Kör Kılıç, metafizikten bahsediyor..

USTA: Devlet metafiziğin konusuna girmez, fizik alanına aittir, bu yüzden ezoterik, Hasan Sabbahik yorumların konusu olamaz. Şeriat'le kayıtlıdır. Gerçek ulu erenlerin devlet anlayışı, Şeriat'in hükümlerine tabidir. Yani önemli olan Allahu Teala'nın ve Resulü'nün tebligatı çerçevesinde ortaya çıkan devlet anlayışıdır. Allahu Teala'nın ve Resulü'nün yerine "ulu erenler" diye adlandırılan kulları korsan, senden ancak ezoterik ve metafizik bir sapık çıkar. Mahmut Kör Kılıç, az gelişmiş, bakımsız, cılız bir Hasan Sabbah adayı kabul edilebilir.

ÇEKİRGE: Ama usta, Mahmut Kör Kılıç yazısını şöyle bir dua ile bitirmiş: *"Kim ne derse desin Allah Devlet'e zeval vermesin…"*

USTA: "Esas olan devletin bekâsıdır.." diye başladığı bir yazıyı *"Kim ne derse desin Allah Devlet'e zeval vermesin…"* diye bitirmiş öyle mi?.. Metafizik ve ezoterik âlemlerin haşhaşından fazla çekmiş olacak ki aklını ve mantığını yitirmiş. Bak Çekirge, gerçekten bekası bulunan birşey için "Allah zeval vermesin!" denilmez. Demek ki, devlet, zevali olan birşey. Şu dünya hayatındaki herşey zeval bulmaya mahkumdur. İyi dinle, Allahu Teala Kasas Suresi'nin 88'inci ayetinde ne buyuruyor: *"Allah'ın yanında diğer bir tanrıya daha çağırma, başka tanrı yok ancak O, O'nun vechinden başka her şey helâktedir, hüküm onun ve nihayet döndürülüp ona götürüleceksiniz."* Ustaların ustası Elmalılı böyle anlam vermiş. Devlet de helâktedir. Devletin bekâsından söz edenler, Allahu Teala'yı bırakıp insanları devlete çağırıyor, onu tanrı haline getiriyorlar.

ÇEKİRGE: Bu, tanrı haline mi getirmektir?

USTA: "Esas olan devletin bekâsıdır.." lafı başka ne anlama gelir, Çekirge? Adam, eğer Allahu Teala'ya çağırsa, "Esas olan Allahu Teala'nın hükümlerinin icrasıdır"

derdi. Şimdi bak Çekirge, geçmişte, ilk devirlerde, insan sayısı az olduğu için site/şehir devletleri vardı. Mesela Nuh a.s.'ın zamanında durum buydu. Allahu Teala, onların bırak devletini, kendilerini bile sele verdi. Hz. Nuh da, *"Esas olan devletin bekasıdır, Allah devletimize zeval vermesin"* demedi. Bunu demiş olsaydı, küfre girerdi. Anladın mı?

ÇEKİRGE: Anlamaya başladım galiba usta..

USTA: Aferin!.. Aynı şey, Âd, Semud, Batılılar'ın tabiriyle Sodom ve Gomore gibi şehir devletleri için de geçerlidir. Ve ***Kur'an***'da adları verilmemiş başka devletler ve toplumlar için de durum budur.

ÇEKİRGE: Usta, Mahmut Kör Kılıç vaazında şunları da söylemiş: *"Hangi ideolojiye mensup olursa olsun her parti Devlet'in bekasını öne almak durumundadır. Devlet manevi bir üst kimliktir. Hükümetler ise maddi ve cismani yapıyı oluşturur. İster sağcı olun ister solcu, ister dindar olun ister laik, ister sosyalist olun ister liberal bunlar sizin yönetim tercihlerinizdir. Halk sandıkta bu tercihlerini açığa vurur. Hatta ister Cumhuriyet dersiniz ister İmparatorluk. Devlet ise, sizin bu tercihlerinizin üzerinde bir üst kimliktir. Devlet-i Aliyye denir buna. Yüce Devlet.."* Bunlara ne diyorsun?

USTA: Peki, İsrail'de de böyle midir? Diyelim ki, İsrail vatandaşı bir yahudi müslüman oldu, şöyle diyebilir mi: *"Hangi ideolojiye mensup olursa olsun her parti Devlet'in bekasını öne almak durumundadır. Devlet manevi bir üst kimliktir. Hükümetler ise maddi ve cismani yapıyı oluşturur. İster sağcı olun ister solcu, ister dindar olun ister laik, ister sosyalist olun ister liberal, ister yahudi olsun ister müslüman, ister Budist olsun isten Şintoist, bunlar sizin yönetim tercihlerinizdir. Devlet ise, sizin bu tercihlerinizin üzerinde bir üst kimliktir. Devlet-i Aliyye denir buna. Yüce Devlet.. Esas olan devletin bekasıdır."*

ÇEKİRGE: Ama usta, İsrail başka, Türkiye başka..

USTA: Niye başka?.. Hz. İbrahim'in oğlu Hz. İshak'ın oğlu olan Hz. Yakub'un, nam-ı diğer İsrail'in soyundan gelince iş başka, putperest Türk ataların soyundan gelince de başka mı oluyor?

ÇEKİRGE: Ama usta..!!!

USTA: Ama ne?

ÇEKİRGE: Birşey diyecektim ama unuttum..

USTA: Unutman, zırvalamandan iyidir. Bak Çekirge, yanlış varsayımlar üzerinde tartışılmaz. Ben Mahmut Kör Kılıç'ın "devletin bekası" dediği hurafeye inanmıyorum ki, onu öne alıp almamak gerektiğini tartışayım. Ama, şunu söyleyebilirim: Devletin iyiliğini istiyorsanız, onun, Allahu Teala'nın emir ve yasaklarına uymasını sağlamalısınız. Mahmut, derin devletin ya da MİT'in uydurduğu hurafeleri tekrarlamaktan başka birşey yapmıyor. Her kung fu okulunda bu tiplerden var. Bu kullanılma işinin duayeni de Mehmet Şevket Eygi denilen eğri adam.

ÇEKİRGE: *"Devlet manevî bir üst kimliktir"* lafı için ne diyorsun peki usta?

USTA: Kullandığın kavramlar senin ideolojini ya da dünya görüşünü ele verir. Bu "üst kimlik" lafı, bizim düşünce geleneğimize ait değildir, Batılı siyaset sosyologlarının icat ettiği bir kavramdır. Bunu kabul etmek zorunda değilim. Kabul etsem bile, benim için üst kimlik, müslüman kimliğimdir. Yani ben, dünya genelindeki müslümanların kendi devletlerini üst kimlik kabul etmelerine razı olamam. İmanım buna engeldir. Müslümanlık, bizim devlete aidiyetimizin de ötesindeki üst kimliğimiz kabul edilmelidir. Bu yüzden ben, İslam dünyasının birliğini, tek devlet çatısı altında birleşmesi gerektiğini savunurum. İşte bu, laik haşhaşî ezoterizminin ve metafiziğinin değil, İslam Şeriatı'nın devlet anlayışıdır.

ÇEKİRGE: Peki, devlet-i aliyye ya da yüce devlet ne demek oluyor usta?

USTA: Bu tabiri ne Resulallah s.a.s. kullanmıştır, ne de ashabı.. Bu, birilerinin kendilerini dev aynasında görmeleri, gözlerinde büyütmeleri, kibir ve gurura kapılmalarıdır. Îlâ, yani yüceltme, Allah'ın sözü için geçerli olabilir. ***Kur'an***'da böyle geçer. Allah'ın sözünün yüceltilmesi esas olmaktan çıkıp, devletin yüceltilmesi esas haline getirildiğinde münafıklık, küfür, şirk ve sapıklık da başlıyor.

ÇEKİRGE: Usta, Mahmut Kör Kılıç, *"Devlet en yaramaz, en haylaz çocuğunu bile bağrına basar. Onu başkasına yem etmez. Devlet olmazsa hiçbir ideoloji yaşayacak yer bulamaz"* diyor. Buna ne diyorsun?

USTA: Peki, devletin kendisi yaramazsa?.. Mahmut, ben görmeyeli kafayı yemiş.. Kung fu'nun ruhunu yitirmiş, arstistliğiyle kalakalmış. Devlet, İslam Şeriati'ne göre, beş şeyi sağlamak için vardır, ki bunlara makasıd-ı şerîa(t) ya da hukukun gayeleri denilir: Dini korumak, canı korumak, nesli korumak, malı korumak, aklı korumak. Buradaki dinden maksat genel olarak din değil, ed-Dîn'dir. Yani, Hz. Adem'den kıyamete kadar geçerli olan İslam'dır, sahih itikattır. Bu, devletin, insanları, en azından, şirke ve küfre zorlamaması anlamına gelir. Günümüzün devletine gelince, mesela bugün bazı ülkelerde, vatandaşlarının birtakım haklardan yararlanmaları için onlara, eski Mısır'da olduğu gibi, "Firavun'un ilke ve inkılaplarına bağlı kalacağıma" türünden yeminler ettiriliyor. O yemini etmezseniz, vatandaş olarak haklarınızdan yararlanamıyorsunuz. Yani, din hürriyetiniz yok, şirke ve küfre zorlanıyorsunuz. Yani düşün, Hz. Musa, Mısır'da huzur içinde yaşayabilmek için önce "Firavun'un ilke ve inkılaplarına bağlı kalacağına" yemin ediyor. Böyle birşey olabilir mi? Firavun'un ilkesi de "gökten geldiği sanılan kitaplara uyulmaması, Firavun'un zırvalarına yüce hikmetler gözüyle bakılması"ndan ibaret. Hz. Musa öyle bir yemini ederse durumu ne olur? Düşün, Çekirge!..

ÇEKİRGE: Ama usta, Mahmut Kör Kılıç bu konuda yalnız değil ki, pekçok kişi onun gibi düşünüyor. Bir tek sen mi akıllısın, bir tek sen mi kung fu biliyorsun? Bir

tek sen mi düşünüyorsun? Bunları Mahmut Kör Kılıç düşünmüyor mu? Bizi üzme usta!

USTA: Seni anlıyorum.. Ama, Mahmut düşünmüyor, evladım. Düşünmeyi unutmuş.. Ya da, aldığı unvanı, maaşı, yurtdışı ve yurtiçi görevlendirmeleri, cebellezî ettiği yollukları filan düşünüyor. Evet, bu konuda yalnız değil. Düşük bir gelire talim etmek, işten atılma tehdidi ile yaşamak kolay değil.

ÇEKİRGE: Peki usta, Mahmut Kör Kılıç gibi "Devletimiz payidar olsun" diyemez miyiz?

USTA: Mahmut biraz Farsça bilir. Payidar, yani paye-dâr, paye ya da rütbe sahibi olan demektir. Dâr, sahip olmak anlamına gelen dâşten fiilinden türemiştir. Hani senin devletin, devlet-i aliyye idi? Şimdi niye onun için rütbe ve paye derdine düşüyorsun? Gördüğün gibi, Mahmut, düşünmüyor. Düşünmeden konuşup yazabilmek gibi her kula nasip olmayacak sıradışı bir kabiliyeti var. Ezoterizm alanında hayli mesafe katetmiş, uçuyor.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SAHTE TASAVVUFUN AHLÂK İSTİSMARCILIĞI

AHLÂK İSTİSMARI

Hayrettin Karaman'ın ***Yeni Şafak*** gazetesinde yayınlanmış (11 Nisan 2019 tarihli) yazısının başlığı şöyle: **"Çağdaş Gazzâlî'den halimiz ve çaremiz (2)".**

Sözü edilen Gazzâlî, bildiğimiz Gazzalî değil, 24 yıl önce, 9 Mart 1996 tarihinde vefat eden **Muhammed el-Gazzâlî.**.

Karaman'ın ondan naklettiği sözler arasında şunlar da yer alıyor:

> **Erdeme zorlamak**, zorlanan insanı erdemli kılmaz; nitekim imana zorlamak da insanı mümin kılmaz; **erdemin dayanağı hürriyettir**.
>
> **Düzeni bozuk** bir toplumda sosyal adalet saraylarını dikmek, ahlakı çökmüş bir toplumda edeb ve ahlak kolonlarını dikmek gibidir.

Evet, erdeme/fazîlete (güzel ahlâka) zorlamak, zorlanan insanı erdemli kılmaz..

Ya ne kılar?

Şu ikisinden biri: Adı konulmamış **kölelik** ya da erdemsizliğin/ahlâksızlığın **riyakârlığa/gösterişe** dönüşmüş biçimi.. (Erdemsizliğin katı halinden sıvı/sulanmış ve gaz hallerine geçiş.)

*

Zorlamanın olduğu yerde **hürriyet** yok demektir.

Erdeme zorlanan kişi bunu bir **tehdidi bertaraf** etmek için yaptığında **hürriyetini kullanamıyor** demektir.

İçinden gelmediği halde birilerine şirin görünmek için öyle davrandığı zaman da **kişiliğini/şahsiyetini** yitirmiş, içi ile dışı farklı riyakâr/gösterişçi biri haline gelmiş olur.

Hukuk kurallarının (**adil** hukuk kurallarının) durumu farklıdır. Onlar sadece **haksızlığı önlemeye ve *adalet*i sağlamaya** yöneliktir.

Bu yüzden de **zorlama**, hukuka eşlik eder. Bu, hürriyetin çiğnenmesi ya da kanun **baskı**sı değil, kişinin başkalarının hak ve hürriyetlerini çiğnemesine izin verilmemesi demektir.

*

*"**Düzeni bozuk bir toplumda** sosyal adalet saraylarını dikmek, ahlakı çökmüş bir toplumda edeb ve ahlak kolonlarını dikmek gibidir."*

Düzen, *hukukun işlemesi* ile sağlanır.

Bir toplumda **hukuksuzluk** hakimse, ya da hukuk diye **baskı, zulüm, haksızlık ve adaletsizlik** anlamına gelen kurallar dayatılıyorsa, orada sosyal adaleti sağlama çabaları bir sonuç vermez.

Ahlâkın çökmüş olduğu bir yerde yapılan ahlâk edebiyatı da genelde **ahlâkın istismarı**ndan ibaret olur: Haksızlığa uğrayanlara **sabrın sevabı**ndan, ihmaller sonucu felakete uğrayanlara **kaza ve kader**den söz edilmesi gibi.

Elbette sabır sevaplıdır, ve elbette kaza ve kadere iman etmek gerekir. Fakat istismar söz konusu olduğunda bunların hatırlanması ve hatırlatılması sağlam bir imandan değil, insanları aldatma ve uyutma sahtekârlığından kaynaklanır.

Hukuk kuralları diye birtakım **imtiyazlı** sınıf, zümre, ırk/ulus, grup, parti, cemaat/topluluk ve fırkaların **menfaat ve baskı çarkının dönmesi**ni sağlayacak kanunlar, tüzükler, yönetmelikler vs. topluma dayatıldığında, ve de insanlar bu tür düzenlemelere tepki gösterip **adalet** (hukuka/haklara riayet) istediğinde, tutup o insanlara "Esas olan hukuk değil ahlâktır" diye nasihat etmek, **zulüm çarkının bekası** için **ahlâkı istismar** edip insanları aldatmaktan başka bir anlama gelmez.

Ki, bir müslüman için adil hukuk, Şeriat'tir.

*

Ülkemize gelince.. Türkiye'de ahlâk pek az, ahlâk edebiyatı ve istismarı ise pek boldur.

Bu sadece sahtekârlık ve riyakârlıktan kaynaklanmıyor, bilgisizliğin de bunda rolü var.

Çünkü, **hukukun (adaletin) ahlâka önceliğinin** olduğu anlaşılabilmiş değil.

Neden "**adil yönetici**" hakkında pekçok müjde var da, "**güzel ahlâklı yönetici**"den hiç bahsedilmiyor?

Erzurumlu İbrahim Hakkı hazretlerinin ***Marifetname***'de söylediği gibi **faziletli** olan ile **hayırlı** olan her zaman aynı olmayabilir. (Mesela nafile ibadetlere devam fazilet demektir, fakat bu, ucba neden olacaksa, kişinin bunu yapamayıp kendisini hakir ve pür taksir görmesi daha hayırlıdır.)

Ahlâkî davranışı ahlâkî yapan şartların varlığı hukuka/adalete bağlıdır.

Toplumsal yaşamda sas olan, adalettir. Hiç kimsenin haksızlığa maruz kalmamasıdır.

Def-i mefasidin (adaletin sağlanıp haksızlık ve zulmün engellenmesinin) celb-i menafiye (güzel ahlâkın getirdiklerine) önceliği vardır.

*

Ahlâk adına hukuk (kanun) düşmanlığı yapmaya gelince.. Böylesi som cehalet sadece akıl ve izan eksikliğine değil, aynı zamanda ahlâksızlığa karşılık gelir.

Çünkü cahilin haddini bilmeyip saçmalaması, ahlâksızlığın ta kendisidir. Edepsizliktir.

AHLÂK EDEBİYATI VE GERÇEK AHLÂK

Almanya'da yaşadığım sırada, Alman toplumu ile bizim Türkiye insanı arasındaki en temel farklardan birini, ahlâk ve hukuk anlayışlarımız arasındaki ayrılığın oluşturduğunu fark etmiştim.

Türkiye'ye döndüğümde, bu hususu anlatırken, ne demek istediğimi açıklamak için genellikle trafik kuralları karşısındaki tutumumuzu örnek gösteriyordum.

Bir Alman, trafik kurallarına uymayı hem bir hukuk kuralı, hem de ahlâkî bir yükümlülük olarak görüyordu.

Biz ise, hem hukuk kurallarına riayeti, hem de ahlâka uygun davranışı başkalarından bekliyorduk.

Bir Alman, kazara ya da dalgınlıkla da olsa trafik kuralını çiğnediğinde karşısındakinden özür dilerdi.

Bizim Türkiye'de ise, adam hem kırmızı ışıkta yürür gider, hem de geçmesine izin vermediği sürücü korna çaldığında, ona çıkışırdı: "İnsan biraz anlayışlı olur, sabırlı olur! Patladın mı?"

Türkiye'de ahlâk pek yoktu, ahlâkın istismarı ise çoktu.

İnsanlar ahlâkî davranışı başkasından bekliyor, kendisini bununla yükümlü görmüyordu.

*

Çocuk eğitimimizde de durum buydu. İki çocuktan biri diğerine haksızlık yaptığında, haksızlığa uğrayan şikayetçi olunca verilen cevap genellikle şöyle oluyordu: "Başkasını şikayet etmek iyi değildir, sabırlı ol!"

Böylece ahlâk, zulmün ve hukuksuzluğun bir aracı haline getiriliyordu, yani ahlâksızlığa dönüşüyordu.

*

Sorun sadece bu değildi.. Aslında insanlar, ahlâkî davranışın ne olup olmadığı konusunda bile genelde doğru dürüst birşey bilmiyordu.

Mesela tasavvuf adına birileri ahlâk edebiyatı yapıyorlardı, fakat ahlâkın ne olup ne olmadığı, nerde başlayıp nerde bittiği konusunda hiçbir fikirleri yoktu.

Güzel ahlâk olarak kabul ettikleri vasıflar da genellikle ahlâksızlıktan ibaretti: Dalkavukluk, yağcılık, riyakârlık, ikiyüzlülük ve nifak.

Ahlâkın, insanın kendisinin bizzat sahip olup uygulaması gereken bir şey olduğunu, başkalarını yargılamak için bir araç olarak kullanılmasının ise, ahlâksızlığın en çirkin biçimi olduğunu bilmiyorlardı.

Ahlâk adına insanın kendisini sorgulaması gerekirken, sürekli başkaları suçlanıp duruyordu..

Oysa, başkalarını ancak hukuk ilkelerine göre sorgulayabilirdik..

Bir kimse benim hukukumu çiğniyorduysa, ondan şikâyetçi olabilirdim, fakat o kimsenin başına ahlâk bekçisi kesilemezdim. Çünkü bu, ahlâkı istismar edip o şahsı manipüle etmek, yönlendirmek ve sömürmek demekti.

*

Bir insan, herhangi bir eylemi gerçekleştirirken “Bunu ben niçin yapıyorum? Bu, yapılması gereken bir şey mi? Ne yapmak istiyorum?” diye kendisine soruyorsa, kendi içindeki duygu ve düşünceleri inceden inceye murakabe ediyorsa, bu insan ahlâklı olma yolunda önemli bir adım atmış demektir.

Buna karşılık, başkalarını ahlâk adına yargılamaya girişiyor, kendisini unutuyorsa, bu şahsın en ahlâksız tiplerden biri olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Hayatım boyunca pek çok ahlâksız insanla karşılaştım, en kötüleri ise bu tür ahlâk istismarcısı ahlâksızlardı..

Ahlâk edebiyatı yapanların, genellikle ahlâk bakımından en sorunlu kimseler olduklarını gördüm..

Üstelik bunların, ahlâkın ne olduğuna dair doğru dürüst bir fikirleri ya da bilgileri bile bulunmuyordu..

Zaten buna ihtiyaç da duymuyorlardı..

Bunlar, hukuk ile ahlâk arasındaki farkı bile bilmiyorlardı, bilmek istemiyorlardı..

Adaletin sağlanmasının zorunlu olduğunu, ahlâkî davranışın ise fazilet olmakla birlikte zorunluluk içermediğini kabul etmek işlerine gelmiyordu.

Zorla yaptırılan ahlâkî bir davranışın gönülsüzlük ya da riyakârlık anlamına geleceğini, bunun ahlâk görünümlü ahlâksızlık olduğunu itiraf edemiyorlardı.

Hukuk normlarının açık, objektif ve yalın olmalarına karşılık, ahlâkın temelde bireysel olduğunu, insanın kendi içinde başlayıp kendi içinde bittiğini görmezden geliyorlardı.

Hukukun dışa, davranışlara yönelik kurallar oluşturmasına karşılık, ahlâkın içe, yani düşünceye ve niyete önem verdiğini anlamaktan kaçınıyorlardı.

İnsanların ancak hukuka uygun davranmaya zorlanabileceklerini, ahlâkî davranışın ise, tıpkı nafile ibadetler gibi, insanın kendi vicdanına bağlı olduğunu görmek istemiyorlardı.

*

Ahlâkî bir ilkeyi dışarıdan zorla yaptırılan bir davranışa dönüştürmeye çalışmak, insanı kendisine yabancı olan bir iradeye boyun eğmeye, köleleşmeye çağırmak anlamına gelir.

İşte bu yüzden, ahlâkî "iyi", hukukla çelişmemek kaydıyla değer taşır; yani insanlar mesela salt kendi vicdanî kararları ve özgür iradeleriyle affedici olabilirler, dış bir güç tarafından affetmeye zorlanmaları, konuyu ahlâkın kapsamından çıkarır.

Ahlâk, hukukun amacı olan adaleti reddetmez, tam aksine, adalet temel ahlâkî değerler arasında yer alır. Bu yüzden, mesela bir insanın affedici olmayıp hakkını aramasını ahlâk adına mahkum etmeye çalışmak, gerçekte ahlâksızlıktır.

Hatta, ahlâkın istismar edilmesi anlamına geldiği için, ahlâksızlığın en çirkin biçimidir.

Zoraki ahlâk, ahlâk değildir, ya riyakârlıktır ya da adı konulmamış kölelik.

Günümüzde yapılan, büyük ölçüde, mazlumlardan ahlâklı ve sabırlı olmalarını istemekten başka bir şey değil.. Oysa onların ihtiyaç duydukları şey tektir: Adalet..

Mazlumu ahlâkî eyleme (mesela affediciliğe) zorlamak ya da onu ahlâk adına mahkum etmek, ahlâkın istismarıdır.

Mesela tecessüs (casusluk), ayıp araştırmak, ajanlar kullanarak birilerinin ağzını aramak Hucurat Suresi'nde yasaklanmış olan en çirkin hak ihlallerinden, hukuksuzluklardan biridir.. Aynı zamanda ahlâksızlıktır da..

Ancak, ahlâk edebiyatı yapan birilerini görürsünüz ki, bir taraftan bu çirkin işleri yapar, diğer taraftan "Neden bunu yapıyorsunuz?" diye soranları ahlâklı davranmamakla suçlarlar..

Çünkü onlara göre ahlâk, sizin, karşınızdakinin ahlâksızlıklarını ve hak ihlallerini görmezden gelmenizdir..

Onların anlayışı çerçevesinde ahlâk, sömürülmeyi kabul etmektir..

Ahlâk, kibirli karşısında boyun eğmektir..

Ahlâk, adamın yüzüne gülüp arkasından kuyu kazmaktır..

Ahlâk, yüze karşı dalkavukluk yapıp arkadan atıp tutmaktır..

Ahlâk, itikadî yanlışların bile söylendiği yerde sesini çıkarmayıp susmaktır, dilsiz şeytan olmaktır..

Ahlâk, ispiyonculuktur..

Bu tip adamlara göre en ahlâklı tipler, ispiyoncu olarak kullanabildikleri, kendilerinin batıl sözlerini bile tasdik eden dalkavuklardır.

Bu şahıslar, ahlâkın öncelikle hak sözü tasdik edecek bir olgunluğa sahip olmayı gerektirdiğini anlamak istemezler..

Onlara göre ahlâk, batıl sözleri sırıtarak dinleyip, “Ehm, kem küm, hikmet buyurdunuz efendim” demektir..

Onlar açısından ahlâk, mesela bir adam için arkasından “O, yahudi soyundan geliyor, onu dışlayın” demek, yüzüne karşı ise, “Benim bundan haberim yok” diye yalan söyleyip kıvırmaktır.

Onlara göre ahlâk, bir taraftan faiz alıp ahirette şeytan çarpmış gibi haşrolmaya hazırlık yapmak, diğer taraftan ayet ve hadisler yazarak müttekî görüntüsü verip insanların dinî duygularını sömürmektir. Allahu Teala’ya karşı zerre kadar edebe sahip olmadan, insanlara riyakârca edeb edebiyatı yapmaktır.

Onlara göre ahlâk, laiklik havariliği yapmak, ahlâksızlık ise, “Nasıl bunu yapabiliyorsunuz, burası tekke değil mi?” diye sormaktır..

Bu tür ahlâksızların kendilerini bir de tutup ahlâk abidesi kabul etmeleri yok mu, insan söyleyecek söz bulamıyor.

Eskiler, cahil olduğunu bilmeyen cahillerin bilgisizliği için cehl-i mürekkep tabirini kullanırdı.

Ahlâksız olduğunu anlamak istemeyen ahlâksızlar için hangi tabiri kullanmak gerekir bilmiyorum.

HUKUKSUZ AHLAK, ŞERİATSİZ TASAVVUF OLMAZ

Geçmiş yıllardaki tartışmalardan biliyoruz..

Özellikle (**tarihselcilik** edebiyatıyla Şeriat'i devre dışı bırakmaya çalışan) **modernist ilahiyatçılar** ile medyadaki (derin) 'devletçi' (millilik-yerlilik edebiyatçısı) yandaş yazarlar, sadece **fıkhî hükümlerin (İslam'daki emir ve yasakların)** öne çıkarılması ve '**ahlâk**'ın ıskalanmasından şikâyetçi olup duruyorlardı.

Sanki bu ikisi birbiriyle çelişir, ateş ile suyun bir arada bulunamaması gibi birisi olursa diğeri yaşayamazmış gibi, **ahlâk** ile Şeriat hükümlerini (**hukuk**u) birbiriyle tokuşturuyor, çarpıştırıyorlardı.

Bunlara, **tasavvufçu/tarikatçı geçinen boş beyinliler** de iştirak ediyor, sözde "hukuka/kanuna karşı ahlâk"ı savunuyorlardı.

Ancak, görünüşteki bu cehalet, mantıksızlık ve ahmaklığın gerisinde daha büyük bir şeytanlık, daha rezil bir 'oyun' bulunduğu açık.

"**Derin** şeytanlık", **Şeriat**'e (İslam hukukuna, Allahu Teala'nın emir ve yasaklarına) karşı yürüttüğü savaşı 'dinsizlik' adına yapması durumunda baştan kaybedeceğini bildiği için, münafıkları ve "**şeytanın maskarası cahil sofuları**" sözde 'ahlâk' bayrağı altında cepheye sürüyordu.

*

Gerçekte bu mesele, **siyaset ve hukuk felsefeleri**nin en çok tartışılmış ve en iyi bilinen bahislerinden birini oluşturur.

Ancak bu, **Batı** için geçerli.. Bizde ne yazık ki fazla konuşulmamış..

Batı’da Hristiyanlık, **Hz. İsa**‘nın zühdü, takvası, yoksulluğu, merhameti, diğerkâmlığı vs. üzerinden yol aldı, sonunda büyük ölçüde zulüm, riyakârlık, sömürü, dünyaperestlik ve örgütlü sahtekârlıktan başka birşey olmayan Kilise kurumuna dönüştü. (Tevbe, 9/34: *“Ey iman edenler! **Hahamlardan ve rahiplerden birçoğu**, insanların mallarını haksız yollarla yiyorlar ve Allah’ın yolundan alıkoyuyorlar. Altın ve gümüşü biriktirip gizleyerek onları Allah yolunda harcamayanları elem dolu bir azapla müjdele.”)*

İdeal ile **gerçeklik** arasındaki bu uçurum, Batı’da, toplumsal konular üzerinde kafa yoran kişileri **devlet, din, hukuk ve ahlâk** konuları üzerinde derin derin düşünmeye zorladı.

Hristiyanlığın vaz’ ettiği **ahlâk** anlayışının bu acı gerçeklik çerçevesinde yorumlanması gerektiğini öne sürdüler.

Mesela **Makyavel**, esas itibariyle ahlâk karşıtı ya da düşmanı olmadığı halde, “herkesin ahlâksız olduğu bir ortamda” ahlâklı davranmaya yer olmadığı, bunun, ahlâklı olan aleyhine bir dengesizliğe yol açacağı sonucuna vardı.

Ovidius’tan *“İnsan insanın kurdudur”* deyişini alan Hobbes ise, Türkçe’ye ***Yurttaşlığın Felsefî Temelleri*** adıyla çevrilmiş bulunan ***De Cive*** adlı eserinde şunları yazmıştı:

> “İnsanların çoğunluğu, günlük çıkarlarını **yanlış olarak** daha çok düşündüklerinden, bu (dinî nitelikteki ahlâkî) buyrukları tanıyıp onaylamakla birlikte, onlara itaat etmeye pek eğilimli değildirler. Bu çoğunluğa göre daha mutedil ve dengeli olan bazı kişiler **aklın** sunduğu bu (ahlâk ve) adaletten ve bu yöntemden yararlanmak isteyecek olsalar, böyle yapmakla (son tahlilde) **akla** uymuş sayılamayacaklardır; çünkü başkaları aynı şeyi yapmamaktadır. Böylece kendilerini (toplumsal huzur ve) barışa değil, sadece daha kesin ve vaktinden önce gelecek bir sona hazırlamış

olacaklar ve (dinî) buyrukları gözetmekle, gözetmeyenlerin **kurbanı** haline geleceklerdir."

İşte, **Hayrettin Karaman**'ın yazılarında tavsiye ettiği ve tenkit konusu yapılan maslahat gereği "bazen yalan söyleme, yanlış hareket etme" politikasının, yukarıda sözünü ettiğimiz Makyavel ve Hobbes düşüncesinin Türkiye'nin bugünkü şartları çerçevesinde el yordamıyla icat edilmeye çalışılan ilkel ve çocuksu bir versiyonu olduğu kabul edilebilir.

İlkel ve çocuksu, çünkü Makyavel, "Ahlâksız olsan da aman ha ahlâklı görün" öğüdü verirken, bu **acemi müçtehit**, "Akıllı düşman akılsız dosttan yeğdir" atasözünü doğrulamak için mürekkep harcıyor, savunduğu kesimin maskesini düşürüp **yalancı ilan** ediyor.

A 'uyanık', adamların yüzündeki sineği öldürmek için kafalarını kaya ile eziyorsun, haberin yok.

Sende biraz 'din gayreti' olsaydı, **Erdoğan** Mısır ve Tunus'a gidip Şeriat yerine dinsiz (dinler arasında tarafsız) laikliği savunduğunda, ona, "Yapma bunu!" derdin, o sözleri tevil için kırk takla atmazdın.

*

Peki bu "ahlâklıların ahlâksızların kurbanı olması" **handikabı** nasıl aşılır?

Buna nasıl çözüm bulunur?

Makyavel'in böyle bir derdi yok.. O, "**Prens**"e (hükümdara, devlet başkanına), ahlâkı umursamaması, fakat sanki umursuyormuş ve çok önemsiyormuş gibi numara yapması, **riyakârlık ve münafıklığı** yaşam biçimi haline getirmesi tavsiyesinde bulunuyor.

Hobbes ise, bu sorunun çözümünü, ahlâklıların ahlâksızlara karşı korunmasını, (prensin başında bulunduğu) devletin tek **varlık gerekçesi** olarak gösteriyor.

Yani devlet, bu sorunu çözmek için vardır.

Kurt Schilling'in ifadesiyle, Hobbes'un demek istediği şudur:

> "Ancak *[devlet tarafından]* **barış ve güvenliğin** sağlanması yoluyla *[insanlar arasında kuralsız ve kontrolsüz bir savaş ortamı meydana getiren devletsiz, siyasal otoritesiz]* **doğal durum**a karşı zafer kazanıldıktan *[devlet tarafından, insanların birbirlerine haksızlık yapmalarına engel olacak kurallar konulup cezalar belirlendikten,* ***hukuk düzeni ve yasalar*** *oluştuktan]* sonradır ki insan da davranışlarında **iyi *[ahlâklı]* olma olanağına** *[iyiliğinin istismar edilmesi ve kendisine karşı kullanılması tehlikesi söz konusu olmaksızın ahlâklı davranması imkânına]* kavuşabilir."

Kısacası, **hukuk** ve kanunlar olmadan, **ahlâk** da olmaz.

İnsanlara **ahlâk**lı olma, öyle davranma imkânını **hukuk (yasalar)** sağlar, sağlamalıdır. O zemini hukuk oluşturur.

Hukuksuz bir ortamda ahlâkî öğütlere göre yaşamak isteyenler, hukuk tanımayanların **gönüllü kurbanları** haline gelirler.

Onun için, böylesi bir ortamda **ahlâkçılar**a düşen ilk görev, ahlâk edebiyatı yapıp havanda su dövmek yerine, yine **ahlâk** adına ***hukuk düzeni***ni kurma mücadelesi içine girmekten başka birşey olamaz.

Yani, **Şeriat**'in hâkim olmadığı bir toplumda bir **mutasavvıf**ın vereceği ilk mücadele **Şeriat müdafaası** olacaktır. Gücü yetiyorsa **el** ile, yetmiyorsa **dil** ile, ona da gücü yetmiyorsa **kalp** ile..

Şeriat'in yürürlükte olmadığı bir ülkede (Şeriat ağza bile alınmadan) tasavvuf edebiyatı yapılırsa ortaya nasıl bir tablo çıkacağını anlamak zor değildir. **Nihalt Genç** adlı (derin/çukur odağın tetikçisi) münafık soytarıya istismar malzemesi olan türden rezaletler yaşanır.

HUKUK VE AHLÂK FELSEFELERİ AÇISINDAN HUKUK-AHLÂK YA DA ŞERİAT-AHLÂK İLİŞKİSİ

Tarikat şeyhi bilinen bir şahsın (Muharrem Nureddin Coşan) şöyle dediği görülüyor:

> “**Benim görüşüm**, insanın olgunlaşmasına vesile olan öğretiler, **ekolümüzün öğretisi** dahil, hayat tarzına zevk, renk, değer, anlam ve güzellik katar, kazandırır. İç huzurun ve erdemli sosyal yaşantı kurallarının çeşitli terbiye yollarıyla fertlere kazandırılması yaşam standartlarını yükseltir. Adaletin **kanun baskı ve endişesi**yle değil, gelişmiş, **geliştirilmiş vicdan ve sağduyu** ile temini güvenliği sağlar.”

Söze “Benim görüşüm” diye başlayan, yani kendi “görüş”ünün bir özelliği ya da üstünlüğünün bulunduğunu zanneden bu bilgisiz şahsın, **“ekol”, “öğreti”** vs. türünden artistik laflar etmeye meraklı olduğu, fakat söylediklerinin, düzey bakımından yerlerde süründüğü görülüyor.

Evet, burada “hukuk” (kanun) ile “insanın olgunlaşması” ve “geliştirilmiş vicdan”, daha doğrusu “ahlâk” arasında bir **karşıtlık ilişkisi** kuruluyor.

Güvenliğin temini ancak “geliştirilmiş vicdan ve sağduyu” ile mümkünmüş. Ona göre, “kanun”un payına “**baskı ve endişe**” düşüyor.

*

Herşeyden önce, “geliştirilmiş vicdan” ve “insanın olgunlaşması”nın varacağı nokta “adalet” değil, onu da aşan “erdemler”dir.

Adalet, hukukun aksine, ahlâk (olgunluk ve gelişmiş vicdan) açısından en yüksek değer değildir.

Çünkü adalet, kişinin başkalarına haklarını teslim etmesi ve onlara zarar vermemesi durumunu ifade eder; oysa yardımseverlik, sevgi, saygı, diğerkâmlık ve alçakgönüllülük gibi değerler, **adaletten daha yüksek değerlerdir** ve **hukuk insanları böyle olmaya zorlayamaz**.

Buna **insanın kendisi karar verir**.

Bu tür ahlâkî tutumlar dış bir zorlamayla ya da etki altında benimsendiğinde ya **kölelik ya da riyakârlık** anlamına gelir.

Hiç kimse bir başkasına **faydalı** olmaya zorlanamaz,
fakat **zarar** vermemek zorundadır.

Bu yüzden aslında **hukuk (yasalar)** insandan sadece **adil olmalarını** talep eder ve ancak adaletin çiğnenmesi (haksızlık ve zulüm) durumunda yaptırım uygular.

*

Ahlâk kuralları ise insandan daha fazlasını bekler.

Mesela **kanun,** bir insanın bir başkasının canına, malına vs. zarar vermesini yasaklar, fakat ondan, diğer insanlara lütuf ve ihsanda bulunmasını, yardımcı olmasını, merhamet etmesini istemez, isteyemez.

Ahlâk ise, olgunluk adına bazen bunları da talep eder.

İnsanın başkalarına zarar vermemesi "kanun"un gereği, iyilikte bulunması ise ahlâkî olgunluğun ürünüdür ve böylesi bir tutum ancak **gönüllülük** temelinde anlam taşır.

Adalet için, gönüllülük aranmaz, gerekirse **zor**la sağlanır; kanunlara işte bu yüzden ihtiyaç vardır.

O nedenle, adaleti sağlamaya yönelik kanunî yaptırım “baskı ve endişe kaynağı” olarak nitelendirilemez.

Böyle bir nitelendirmede bulunmak, derin bir cehaletten başka birşey değildir.

*

Bu bağlamda ayet-i kerîmede şöyle buyurulmaktadır:

> “Bir kötülüğün cezası, ona **denk bir kötülük**tür. Kim bağışlar ve barışı sağlarsa, onun mükâfatı Allah’a aittir. Doğrusu O, zalimleri sevmez.” (Şura, 42/40)

Adalet, kötülüğün cezasız kalmaması ve karşılığının verilmesidir.

Ahlâkın alanına giren af ise, “adalet”ten daha yüksek bir ahlâkî değerdir. Fakat bunun, **gönüllü** bir şekilde gerçekleşmesi gerekir.

Nitekim bir sonraki ayet-i kerime bu noktayı açıklamakta ve yapılabilecek yanlış yorumlara set çekmektedir:

> “Kim zulme uğradıktan sonra **kendini savunursa** böyle hareket edenlerin aleyhine bir yol yoktur.” (Şûrâ, 42/41)

Yine, ayet-i kerimede şöyle buyurulmaktadır:

> “Allah size emânetleri ehline vermenizi, insanlar arasında hükmettiğiniz zaman **adâletle hükmetmenizi** emreder. Allah size ne güzel öğüt veriyor. Şüphesiz Allah, işiten, görendir.” (Nisâ, 4/58)

Görüldüğü gibi, Allahu Teala, hükmetme gücü elinde olanlara (devlet ve hükümet) **“adalet”le hükmetmeyi** emrediyor; güzel ahlâklı olmalarını, **affetmelerini** vs. değil.

*

Devlet ya da hükümet, böylesi durumlarda insanlara **güzel ahlâk vs. tavsiyesi**nde bulunamaz, mesela onlardan **affedici** olmalarını isteyemez; onun görevi adaleti sağlamaktır.

Bir insan affetmeye (olgun ve gelişmiş vicdan sahibi olduğunu **gösterme**ye) **zorlanıyorsa**, bu, ona yapılmış bir **zulüm**dür ve adaletin gerçekleşmesinin engellenmesidir.

O nedenle, **"kanun baskı ve endişesi"** diye birşey varsa eğer, bu ancak, **insanlara haksızlık yapmayı ve zulmetmeyi isteyenler için olabilir.**

Zaten adil olanlar içinse kanun, baskı ve endişe kaynağı değil, **güvence**dir.

*

Evet, insanın olgunlaşması denilen şey, insan tekinin olgunlaşmasıdır ve her insan kendi başına bir olgunlaşma süreci yaşar veya yaşamaz.

Bir başka deyişle, "insanın olgunlaşması" ve "geliştirilmiş vicdan", "**bireysel**" bir konudur.

Ve **olgunlaşma**nın varacağı nihaî hedef, **adalet** değil, onu da aşan bir bağışlayıcılık ve **diğerkâmlık**tır.

Mesela herkesten hakkını sonuna kadar isteyen ve alan, hakkından hiç vazgeçmeyen bir insan, bu tavrıyla adaleti sağlamış olur; fakat "olgun" bir insandan, bazen hakkından vazgeçmesi, "götürü pazar eylemesi" beklenir.

Adalet isteme, hakkını arama tavrı, kınanacak bir tavır değildir, fakat **olgunluk** başka birşeydir.

Devletin ve "kanun"un durumu ise farklıdır. Ona düşen sadece adaleti sağlamak, bunun ötesinde bir "olgunluk" kuruntusuna düşmemektir.

*

Bir insan, “insanın olgunlaşmasının ve geliştirilmiş vicdan”ın gerçekleştireceği hedef olarak “adalet”i görüyorsa, gerçekte olgunluk ve gelişmiş vicdanın ne olduğunu bilmiyor demektir.

Daha kötüsü, “hukuk”un önemini de anlamamıştır.

Bundan da kötüsü, gerçek olgunluğun ve geliştirilmiş vicdanın ortaya çıkışının, tam da o kötülenen “kanun baskısı”nın mevcudiyetine **bağlı** olduğunu kavrayamamıştır.

Bu noktaya ilerde tekrar döneceğiz.

İslâm açısından bakıldığında, “kanunun baskısı”, fıkhî hükümlerin uygulanmasından başka birşey değildir. Batılılar’ın, Müslümanlar’ın **fıkıhsız bir ahlâk** anlayışına ya da “ahlâk”ı fıkhî hükümlerin (kanunun) önüne geçiren bir yaklaşıma sahip olmaları için büyük gayret gösterdikleri ve telkinlerde bulundukları bilinmeyen birşey değildir.

Nitekim Prof. M. **Es’ad Coşan** hoca da bu gerçeği şu şekilde ifade etmiştir:

> “Avrupalıların tasavvufu anlatma tarzına bakacak olursanız;
> sanki **Şeriat** bir bağmış, insanların boynunu sıkıyormuş, müslümanlar daralmış da tasavvuf gelmiş kurtarmış, gevşetmiş bu bağı. Rafızî veya batınî mezhep mensupları kendileri bir yol tutturmuş gidiyorlar.
> … **Tasavvuf adına sapıklık** yapıyorlar.”
>
> (M. E. Coşan, ***İslâmî Çalışma ve Hizmetlerde Metod***, İstanbul: Seha Neşriyat, 1995, s. 49.)

İslâm açısından konuya bakıldığında, **fıkhî hükümlerin (kanunların) karşısında veya dışında “gelişmiş vicdan” ve “olgunluk” değil, insanların “hevalar”ı, tutku ve hevesleri yer alır:**

> "Sonra da seni (din ve dünya) iş(in)de bir **şeriat** sahibi kıldık. Sen ona uy; bilmeyenlerin isteklerine (*ehva*: hevalarına) tâbi olma!" (Casiye Suresi, 18)

*

Öte yandan, kimi zalim ve despot insanların ya da yönetimlerin, kendi zulümlerine mazlumların tepki göstermesini engellemek için **"ahlâk"ı istismar** ettiklerine sıkça şahit olunmaktadır.

Mesela hakkını arayan ve adalet isteyen bir insana, "*Güzel ahlâk, affedici olmayı, şikayetçi olmamayı gerektirir; neden şikayet edip duruyorsun, sabret. Sabretmek sevaptır*" diyen bir yönetici, **ahlâkî değerleri istismar** etmiş, adaleti engellemiş ve **zulme ortak** olmuş demektir.

Ayrıca, insanların olgunlaşması ve gelişmiş bir vicdana sahip olması, arzu edilir birşey olmakla birlikte, fiiliyatta yaygın biçimde hiçbir zaman gerçekleşmeyecektir.

İnsanların huzur ve saadetini, **bütün insanların olgunlaşması ve gelişmiş bir vicdana sahip olmaları türünden ham hayaller ile oyalanma değil, *kötülüklerle fiilen mücadele* edilmesi** sağlamıştır ve sağlayacaktır.

Nitekim Allahu Teala şöyle buyurmaktadır:

> "Eğer Allah'ın, insanlardan bir kısmının kötülüğünü **diğerleriyle savması** olmasaydı elbette yeryüzü **altüst** olurdu." (Bakara, 2/251)

*

Kanun baskı ve endişesinden söz edip güvenliği gelişmiş vicdana ve olgunlaşmaya (Ne zaman olacaksa?) emanet etmek, yeryüzünde fesat çıkaranları frenleyen tek gücü, yani "hukuk"u, baskı ve endişe gibi olumsuz kavramlarla anmak, **cahilce** bir yaklaşım olmaktan öteye gidemez.

Hukuk, güvenliğin temel güvencesidir.

Olgun ve geliştirilmiş bir vicdana sahip insanlar öncelikle **adil kanunlar**ın önemini takdir ederler.

Yukarıda da belirtildiği gibi, ahlâk, adaleti de aşan "iyi"yi amaçlar, mesela affedici olmak gibi. Ancak **ahlâkî "iyi", hukukla çelişmemek kaydıyla değer taşır;** yani insanlar salt kendi **vicdanî kararları ve özgür iradeleriyle** affedici olabilirler, **onların dış bir güç tarafından affetmeye zorlanmaları, psikolojik baskı altına alınmaları;** konuyu ahlâkın kapsamından çıkarır.

Bu, **kölelik**tir.

*

Toplumsal yaşamda temel ilke, hukuka dayanan "adalet"tir.

Adaletin sağlanması zorunludur, ahlâkî davranış ise erdem olmakla birlikte zorunluluk içermez.

Dışarıdan bir zorlama sonucu yapılan ahlâkî bir davranış **gönülsüzlük ya da riyakârlık** anlamına geleceği için yine **ahlâkın bizzat kendisini tahrip** etmiş, ortadan kaldırmış olur.

Hukuk ya da adalet, bireylerin ahlâka uygun kararlar verebilmelerine imkân sağlayan **hür bir ortam** hazırlayarak, ahlâkın gerçekleşmesinin zeminini oluşturur.

Yani **hukuk, insandan sadece *kötülük yapmamasını* ister, *iyilik* yapmayı ise onun kendi gönlüne ya da özgür tercihine bırakır.**

Bir insanın hürriyetinin, diğerinin hürriyetinin başladığı yerde bitmesi, bu anlama gelir.

Yani başkasına **haksızlık yapma hürriyeti**miz yoktur; özgürlük/hürriyet, **karşılıksız iyilikte bulunmayabilmek**ten ibarettir.

Hür ve bağımsız olmak, işte budur.

*

Dilersek, kendi irademizle, **gönüllülük** temelinde, sadece kendi **vicdan**ımızın sesini dinleyerek, karşılıksız iyilik yapabiliriz.

Ancak insan, “**mahalle baskısı**” tabir edilen toplumsal baskıdan kurtulmak için böylesi bir tutum sergilemek zorunda kalıyorsa, bu, özgürlüğün kısıtlanmasıdır.

Ya da, ahlâklı insan olarak bilinmek ve saygı görmek için gösterişte bulunuyorsa, bu da, esas itibariyle **ahlâksızlık**tır.

Hukuk, insanın vicdanî kararlarıyla belirlenecek olan ahlâkî davranış biçimlerini kapsamına almaz, yani insanları buna zorlamaz. Eğer kapsamına alsaydı, hukuk felsefecilerinin üstüne basarak vurguladıkları gibi, insanın **özgür iradesi** sınırlandırılmış, hatta ortadan kaldırılmış olurdu.

Hukuk, bireylerin **özgürce** hareket edebilecekleri bir eylem alanı hazırlamakla yetinir. Böylece insan, bu serbest alanda ahlâka uygun kararlar oluşturma imkânına kavuşur.

Şayet bu alanda serbestlik olmasaydı, söz konusu davranışların ahlâkî olduğunu söyleyemeyecektik, çünkü bireylerin bunları mecbur oldukları için yaptıklarını kabul etmek zorunda kalacaktık.

*

Ayrıca, hukuk kurallarının **açık, objektif ve yalın** olmalarına karşılık, ahlâk temelde **sübjektif/öznel** ve bireyseldir.

Ahlâkî olgunlaşmadan bahsedilmesi bile, insanların ahlâkî özelliklerinin farklı olabileceği ve hatta aynı insanın bile zaman içinde ahlâkî özellikler bakımından farklılık gösterebileceği ön kabulüne dayanır.

Buna karşılık "**hukukî olgunlaşma**" diye birşey yoktur.

Aklî melekeleri yerinde olup belirli bir yaşa gelen herkesin hukukî sorumlulukları aynıdır.

Ahlâkî eylemde karar mercîinin **içte (vicdan)** bulunmasına ve sorumlu olunan makamın da içte (vicdan) yer almasına karşılık, hukuk alanında sorumlu olunan makam **dışta (devlet)** bulunmaktadır.

Yani, ahlâk adına kimse kimseden hesap soramaz. Herkes, *sadece kendi vicdanı*na karşı sorumludur.

Bir başkasından ancak, *hukuk adına* hesap sorulabilir.

*

Evet, **hukuk ya da kanun, insanları iyilik yapmaya zorlamamakla birlikte, kötülük yapmaktan alıkoymak zorundadır**.

Bu noktada kanun, kötülük yapan kişinin vicdanî kanaatine itibar etmez ve bir **yaptırım**la kendisini gösterir.

Kötülük yapmayı itiyat haline getirmiş insanların, yaptıklarının kötülük olduğunu kabul etmeleri durumuna genelde rastlanmaz.

Ve genelde hiçbir "vicdansız", kendisinin vicdansız olduğunu düşünmez.

Hatta, psikologların **projection/yansıtma** adını verdikleri savunma mekanizmalarını kullanarak, başkalarını suçlama yoluna giderler.

Ahlâkı istismar edenlerin sergiledikleri en bâriz çifte standart bu noktada ortaya çıkar. **Onlar için ahlâk, kendilerinin de üzerine düşen bir yükümlülük değildir, başkalarının kendilerine karşı sorumluluğudur.**

Böylece ahlâk, istismarcının elinde, insanın kendisi için belirlediği bir olgunlaşma hedefi ve süreci olmaktan çıkar; **başkalarını yargıladığı, onları “psikolojik baskı” altına almak için istismar ettiği, fakat kendisinin uymadığı bir davranış kalıpları dizisi** haline gelir.

Başkalarına yardım etmez, merhamet göstermez, fakat kendisi her halükârda yardım görmek ister. İnsanları kendisine yardım etmedikleri ya da destek olmadıkları için ahlâksız, vefasız vs. olarak göstermeye kalkışır.

*

Bu tür ahlâk istismarcılarına **aldanan** için ahlâkî davranış, kendi **vicdan**ıyla ve **hür irade**siyle benimsediği bir eylem değil, başkalarından **aferin** almak için katlandığı bir **zoraki ve yapmacık “rol”**den ibarettir.

Onu buna iten saikse, **ya beğenilme ve benimsenme arzusu ya da dışlanma ve ayıplanma korkusudur.**

İşte bu yüzden, hukuk ile ahlâk alanlarının ayrı olmaları ve kendi bağımsızlıklarını korumaları, insanın **kişiliğinin/şahsiyetinin** korunması ve geliştirilmesi açısından zorunludur.

İnsanın şahsiyeti, hürriyeti ve onuru pahasına elde edildiği varsayılan bir olgunlaşma, gerçek bir olgunlaşma değildir.

*

Hukuk ve adaletin önemini gözardı edip toplumsal ilişkilerde sadece ahlâkî davranışları öne çıkarırsanız, insanların sözkonusu davranışları artık, kendi vicdanlarının ürünü olmaktan çıkacak, ya **riyakârlık** ya da **kölelik** anlamına gelecek, böylece **ahlâkî olgunluk adı altında ahlâkın kendisi yok edilmiş** olacaktır.

Ancak bu, ahlâkı istismar eden oportünistler için aranılıp da bulunmayacak bir fırsatlar denizi anlamına gelmektedir.

Çünkü, muhataplarını sözde ahlâkî davranışlar sergilemeye yönelterek **hak arama ve adalet talep etme** tutumundan uzaklaştıracaklar, böylece "**kanun baskı ve endişesi**"nden kurtulacaklar, "**güvenlik**" içinde hoyratlıklarına devam edeceklerdir.

Adalet talep etmeye yeltenenler ise, "güzel ahlâktan nasipsiz olmakla" suçlanarak **psikolojik baskı** altına alınacaktır.

Ahlâk başka, **ahlâk istismarı** başkadır.. **Ahlâk, kendisini "eylem" olarak gösterir, ve riyakârlık ya da istismar anlamına gelip bizzat kendisini tahrip edeceği için, kendi kendisinin "reklam"ını yapmaz.**

Ahlâk istismarı ise, "**gösteriş**" ve aldatma içerdiği için daha baştan ahlâka aykırı bir duruş olarak ortaya çıkar.

İstismarcının eylemi, söylemini doğrulamaz.

BİR AHLÂKA ÇATTIK Kİ, AHLÂKA KURMUŞ PUSU!

Prof. Dr. Sedat Laçiner bir makalesinde önemli doğruları dile getiriyor fakat onlardan hareketle yanlış sonuçlara varıyordu.

Diyordu ki:

> "Bu bağlamda daha temiz ve daha **ahlaklı bir toplum** için şekillerden ve sembollerden daha ziyade öze, değerlere ağırlık verilmesi gerekiyor."

Bu söz, yanlıştır..

Çünkü, öz ve değerler, şekiller ve semboller ihmal edilerek, yahut bunlar arasında bir karşıtlık ilişkisi kurularak güçlendirilemez.

Evet, şekillerin ve sembollerin varlığı, her zaman özün ve değerlerin varlığına işaret etmez. Fakat, şekillerin ve sembollerin bulunmadığı bir yerde, öz ve değerler de mevcut değil demektir.

Ceviz meyvesi, ilk yetişmesi sırasındaki yeşil kabuk, ayrıca sert kabuk, ve yenilebilen kısmı kaplayan ince zar olmaksızın var olamaz. Fakat, kabuk mevcut olduğu halde, cevizin içi çürük de olabilir.

Kabuk, her zaman özün varlığını gerektirmese de, kabuksuz öz olmaz.

Bu yüzden, şekil ve sembolleri önemsiz görme hatasına düşmemek gerekir.

Öte taraftan, İslam'da **şeâir** (şiarlar, semboller) kavramı çok önem taşır.

Bazı şeâir ya da semboller, esas itibariyle sünnet olmakla birlikte, farzlar kadar önem taşıyabilir. Mesela, çocukların sünnet edilmesi böyledir. Ezan, sünnet olmakla birlikte, şeâirden olması itibariyle, farzlar kadar önemlidir. (Şeâir konusunda Şah Veliyyullah Dihlevî ile Bediüzzaman'ın açıklamalarına bakılabilir.)

Şayet bir yerde, öz ve değerler varsa, ona uygun şekiller ve semboller de mutlaka ortaya çıkar. Fakat, tekrar belirtelim, şekillerin ve sembollerin varlığı, özün ve değerlerin varlığı için tek başına yeterli değildir.

Münafıkların durumu budur. Onlar şekle ve sembollere sarılır, özü ise reddederler.

Fakat, münafıklar böyle diye, "Şekil ve semboller o kadar da önemli değil" diyemeyiz.

Aslına bakılırsa, Türkiye'deki şekilcilik ve sembollere bağlılık,
kısmen **bid'at** anlamını da taşımaktadır.

Sahih bir İslam anlayışı çerçevesinde bakıldığında, Türkiye'de dindarlığın göstergeleri olarak kabul edilen birçok uygulamanın, ya düpedüz bid'at, ya da lüzumsuz işgüzârlık olduğunu söylemek mümkündür.

Mesela, camilerin süslenmesi böyledir. Bid'attir. Camilerdeki yazılar da bid'attir. Dört Ehl-i Sünnet mezhebe göre de böyledir.

Gel gör ki, kimi zaman şekilciliğe ve sembollere karşı öz ve değerler edebiyatı yapanların, bu tür bid'atlere karşı çıkılmasını hemen Vehhabîlik vs. olarak yaftalayabildiklerini görüyoruz. Türbeler konusu da buna dahildir.

Yani ortada bir **çifte standart** da var.

Konunun bir başka boyutu da şu: Özü ve değerleri, şekil ve semboller olmaksızın ölçemeyiz. Modern **sosyal bilimler** açısından da durum budur. Mesela "otoriter kişilik" kavramını ele alalım. Sosyolojik bir araştırmada önce otoriter kişiliğin göstergeleri olarak birtakım davranış kalıpları tespit edilir, sonra da bunların varlığı ya da yokluğuna göre, otoriter kişilik hakkında değerlendirme yapılır.

Aynı şekilde, Şah Veliyyullah Dihlevî, İslam'ın, birtakım manevî haslet ya da meziyetleri, amelî birtakım hususlara bağladığını belirtir. Mesela, zekât vermek, bir

yandan sosyo-ekonomik yapıyı daha sağlıklı hale getirirken, diğer yandan da, zekât veren insanın **ruhen olgunlaşmasını** sağlar.

Bununla birlikte, “Bir insan ruhen olgunsa, cömertse, isteyenlerden hiçbir şeyi esirgemiyorsa, kimseyi boş çevirmiyorsa, sürekli sağa sola yardımda bulunuyorsa, artık o kişi zekât vermese de olur” diyemeyiz. O kişi de, zekâtını ayrıca “niyetlenip” vermek zorundadır.

Şekle ve sembollere önem vermemek, uzun vadede, ortada öz ve değerler diye hiçbir şeyin kalmamasına yol açar.

Kaldı ki, Türkiye’de şekle ve sembollere uygun biçimde, yeterince ve gereğince önem verildiği de söylenemez.

Türkiye’de her ne kadar başörtüsünün önündeki engeller kalkmış gibi görünse de, gerçekte başörtülülerin giderek tesettürsüz hale geldikleri görülmektedir.

Camilerde dinî hakikatler doğru dürüst anlatılmamaktadır.

Mesela, bundan birbuçuk yıl önce Amerikalılar’ın yaptığı bir araştırmaya göre, **Türkiye halkının sadece yüzde 12’si “Şeriat’e evet” demektedir.**

Bu, itikadî bakımdan küfrü gerektiren, söyleyen insanın dinden çıkması anlamına gelen bir tutumken, Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Şeriat kavramı konusunda bugüne kadar halkı bilgilendirme yönünde herhangi bir adım attığını görmüş değiliz.

Okullara din dersi koymak tek başına yetmez. O derslerin muhteviyatı acaba nasıl?

Laçiner, haklı olarak, Peygamber Efendimiz s.a.s.’in örnek alınması gerektiğini dile getiriyor. Çok güzel şeyler söylüyor.

Fakat, **O’nun öncelikle, insanları, Allahu Teala’nın koyduğu yasalara itaate çağırdığını unutuyor.**

Arkadaşı Ebubekir r.a.'e, "Sen iyi bir insansın, ahlâklısın, zaten dinden gaye de bu tür güzel hasletler; müslüman olmasan da olur" dememişti.

Hz. Peygamber s.a.s.'in ahlâkî özelliklerini sayan Laçiner'in son cümlesi ise, gerçek bir facia:

> "Eğer bu özellikler yakalanmış ise ideal bir siyasi sistem bu insanlarla kurulabilir, yok eğer ortada Peygamber gibi ahlaklanmış insanlar yok ise hangi siyasi sistemi kurarsanız kurun, sonuç beyhudedir…"

Birincisi, Hz. Peygamber s.a.s.'in **bütün** ahlâkî hasletlerini kazanmak hiç kimse için **mümkün değildir**.

İkincisi, **insanlar Hz. Peygamber s.a.s. gibi olamayacağı için, siyasal ve hukukî sistem özellikle önem taşır.**

Hz. Peygamber s.a.s. **masum**dur, günah işlemez. Bütün insanların onun gibi olduğu bir dünyada zaten ne mahkemelere, ne de güvenlik güçlerine ihtiyaç duyulur.

Ancak, bizler günah ve suç işleyebilen insanlar olduğumuz için, siyasal sistem ya da hukukî düzen özellikle önem taşımaktadır.

Gerçek anlamda adalet, ancak Allahu Teala'nın Kur'an'da bildirdiği ya da Resulü s.a.s. vasıtasıyla öğrettiği kurallara uyulması durumunda gerçekleşebilir.

Resulullah s.a.s.'in ahlâkî hasletleri önemlidir de, Şeriat'in kuralları önemsiz midir?

İnsanların ahlâklı olması istenilen birşeydir ve elbette çok iyidir. Fakat, **insanların ahlâksız oldukları bir ortamda bir de tutup siyasal sistemi ve hukukî düzeni bu ahlâksız insanların, kendi heva ve hevesleri, keyfî arzuları doğrultusunda**

şekillendirmesine izin verirseniz, bunu savunursanız, tümden mahvoldunuz demektir.

Evet, Laçiner, yazısının ana fikri gibi görünen son cümlesinde böyle diyor:

> "Eğer bu özellikler yakalanmış ise ideal bir siyasi sistem bu insanlarla kurulabilir, yok eğer ortada Peygamber gibi ahlaklanmış insanlar yok ise hangi siyasi sistemi kurarsanız kurun, sonuç beyhudedir…"

Oysa, Hz. Peygamber s.a.s.'in ahlâkî hasletleri kadar, kurduğu siyasal sistem ve hukukî düzen de önem taşıyor.

Laçiner gibi akıl yürütenler için şu **iki ihtimal** söz konusu:

Ya, İslâm'ın siyasal düzeni ve hukukî rejimi keyiflerine uygun gelmiyor, bu yüzden **hiçbir zaman gerçekleşmeyecek olan bir ahlâkî olgunlaşma hedefi ile insanları oyalamak ve İslâm hukukuna bağlılıktan vazgeçirmek istiyorlar.**. Daha doğrusu, **dolaylı Şeriat karşıtlığının vicdanlarında yol açtığı sızıyı İslâm ahlâkı edebiyatı ile dindirmeye çalışıyorlar..**

Ya da, **derin devletin "sinsi, maskeli ve hilekâr Şeriat karşıtlığı"nın suret-i haktan görünen propagandistleri olarak görevlerini yapıyorlar.**

Dine **cepheden saldırmak yerine, onu içerden yıkmaya, İslâm ahlâkını İslâm şeriatine karşı kullanmaya çalışıyorlar.**

İstedikleri müslüman tipi şu: İslâm'ın ahlâki değerlerine sahip olsunlar, fakat Şeriat'le yönetilme talebinde bulunmasınlar. "Ben kula kul olmak istemiyorum. Sizin kendi kafanızdan, işkembenizden, heva ve hevesinizden icat ettiğiniz uyduruk zalim yasalarla değil, mahza adalet olan Allahu Teala'nın şeriati ile yönetilmek istiyorum" demesinler.

“Önemli olan ahlâk. İnsanlar ahlâklı olmadıktan sonra varsın yasalar dinsiz, imansız olsun, dert etmeye değmez” diye düşünsünler.

Böyle bir ahlâk anlayışı, ahlâksızlığın ta kendisidir.

Allahu Teala’nın şeriatine karşı **sevgisi, saygısı ve edebi** bulunmayan adamda ahlâk olabilir mi?! Olsa olsa **riyakârlık, gösteriş ve münafıklara özgü sahte zerafet ve kibarlık** bulunabilir.

Bağrı ve gönlü ise, Yunus Emre’nin dile getirdiği gibi, taşa dönmüştür.

Kuzu postuna bürünmüş kurttur.

Resulullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurmuştur:

> “Kıyamet yaklaştığında, taylasan giyilmesi çoğalır. Ticaret artar, mal çoğalır, mal sahibine malı için saygı gösterilir. Fuhuş yayılır. Çocuklar âmir duruma gelir. Kadınların sayısı artar. Hükümdar zulmeder. Eksik ölçü ve tartı yapılır. Bir adamın köpek yavrusu yetiştirmesi, ona kendi çocuğunu yetiştirmekten daha cazip gelir. Büyüğe hürmet, küçüğe de merhamet edilmez. Gayrimeşrû çocuklar çoğalır. Hatta, yol ortasında adam kadınla yakınlaşır. İnsanlar, kalpleri kurt olduğu halde, koyun postuna bürünürler. O zamanda insanların en iyi görüneni dalkavuk olanıdır.”
>
> (***Râmûz el-Ehâdîs***, 33/7)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İBN ARABÎCİ EFSANE VE SAFSATALAR

İBN ARABÎCİ SAPIKLIĞA GÖRE ALLAH

Günümüzün ilahiyat fakültelerine bakıldığında, kendisini gerçekten iyi yetiştirmiş bazı insanların bulunduğu görülmekle birlikte, birçoğunun taşıdıkları unvanları hak etmedikleri anlaşılmaktadır. Bunun sebeplerinden biri olarak ilahiyat fakültelerinin mevcut yapısı gösterilebilir. Merhum Ord. Prof. Dr. Ali Fuat Başgil, "***Din ve Laiklik***" adlı kitabında, buralardan din tenkitçisi çıkabileceğini, fakat din alimi yetişmeyeceğini söylüyor. Bize göre bu, büyük ölçüde doğru bir tespit; ancak, paralel bir eğitim alan ve çalışma yapanlar, içinde bulundukları kurumsal yapının dar kalıplarını aşmayı başaranlar, bunun istisnasını teşkil ediyor olabilirler.

İslamî ilimler arasında en sorunlu alanı ise "tasavvuf" oluşturuyor. Mesela fıkhın, hadîsin, tefsirin birer "usûl"ü var; bunlar başlıbaşına birer ilim.. Buna karşılık, tasavvuf alanında yapılan akademik çalışmalar için doğru dürüst bir usulden söz etmek mümkün değil. Bu alanda yapılan çalışmalar da bunu ispatlıyor. Mesela bir doktora tezi çerçevesinde belirli bir yüzyıldaki tasavvufî oluşumlar incelendiğinde, gerçekte bunu spesifik bir "tarih" (kültür tarihi) araştırması olarak görmek de mümkündür. Bu, tasavvuf alanında uzmanlaşma, ihtisas sahibi olma anlamına gelmez; çünkü bu tarz bilgiler tarihsel malumat olmaktan öteye geçmezler, İslâmî bilgi ya da ilmin kapsamı içinde yer almazlar. Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi'nin, kendi zamanının Mısır ulemasının büyük bölümüne yönelttiği, geçmişte yaşamış ulemanın tercüme-i hali ile uğraşıp ilmin özüne ve esasına gelmeme suçlaması, günümüz Türkiye'sinde özellikle tasavvuf sahası için geçerli kabul edilmelidir.

Görüldüğü kadarıyla, "tasavvuf" adı altında ilahiyat fakültelerinde yer alan ana bilim dalı, henüz oturmamış bir disiplin durumunda. Nitekim birçok tasavvuf uzmanının tasavvuf sahasının klasiklerini bile okumadığı, salt adlarını bildiği görülmektedir. Şayet doktora tezleri belirli bir şahsiyet ve görüşleri üzerineyse, onun hakkında yeterli bir bilgileri olabiliyor. Yukarıda da belirtildiği gibi, fıkhın bir yöntemi vardır, neyin burhan veya delil niteliği taşıdığı konusunda bir mutabakat zemini mevcuttur; bu çerçevede, edille-i şeriyyenin neler olduğu konusunda tartışma yoktur. Kelamcılarda da bilginin kaynağı (akıl, sağlam duyular, doğru haber) konusunda bir uzlaşma zemini mevcuttur. Ama "tasavvufçu"larda böyle bir ortak zemin yok. Dolayısıyla, yazdıklarında bilimsel bir ispat mantığı ya da yöntemi genelde bulunmuyor. Fakat günümüze özgü bir anabilim dalı olarak düşünüldüğü için, çalışmalarda yazım kurallarına uymak, kitap adlarını italik yapmak, bol dipnot kullanmak gibi şekil unsurlarının bulunması, bilimsellik için yeterli görülüyor. Muhteva açısından, tasavvufçular kadar bilimsel zihniyetten uzak bir topluluk belki de yok. İbn Haldun, bu noktaya şöyle işaret etmektedir:

> "Aynı şekilde haddi aşmış mutasavvıf kelamcılar da vecd hallerinden söz ederken kelam ile felsefenin meselelerini birbirine karıştırmışlar ve bunları tek bir şeymiş gibi ele almışlardır. Peygamberlik, ittihad, hulul ve vahdet gibi konularda yaptıkları gibi. Oysa bu üç ilim dalının (tasavvuf, kelam, felsefe) idrak yolları birbirinden farklıdır. (Delillere dayalı) bir ilim olmaktan en uzak olanı ise mutasavvıfların idrakleridir. Çünkü onlar idraklerinin vicdana (yani nefis terbiyesiyle ruhun bedenden soyutlanıp kendi alemine geçmesi ve bu şekilde hakikatlere ulaşmasına) dayandıklarını iddia ederler ve delillerden kaçarlar. Halbuki, daha önce açıkladığımız gibi vicdan, ilmî idraklere ve bunların meselelerine uzaktır."
>
> (***Mukaddime***, II, çev. Halil Kendir, İstanbul, 2004, s. 710-711.)

Bu yüzdendir ki, tasavvuf alanında akademik kariyer yapmış kişilerin yazılarına bakıldığında, birçoğunun tasavvuf konusunda kafalarında sağlıklı ya da tutarlı bir

anlayışın mevcut olmadığı, buna bağlı olarak diğer İslâmî ilimlere yaklaşımlarının da bozulduğu görülmektedir. Böylece tasavvuf adı altında ortaya sürülen malumat yığını, ondan beklenen asıl işlevi (kalbin ve ahlâkın düzeltilmesi) ifâ etmek yerine, insanları itikaden sapıklığa iten veya amel bakımından bid'atlere yönelten bir saçmasapan yorumlar ve hikâyeler demetine dönüşmektedir.

Tipik bir örnek olarak, prof. unvanını taşıyan bir tasavvuf "uzman"ının (**Ekrem Demirli**) bir makalesini gösterebiliriz. Makalenin başlığı şöyle: "***Mesnevî****'yi* ***Fusûsu'l-Hikem****'e Göre Yorumlamak 'İlâh-ı Mu'tekad' ve Mevlânâ'nın Mesnevî'sinden Hikâyeler*".

Mesnevî, bilindiği gibi Mevlana'nın kitabı.. ***Fusûsu'l-Hikem*** ise İbn Arabî'nin.. "İlâh-ı Mu'tekad" ise, "itikad edilen ilah", inanılan ilah demek.. Demirli, söz konusu makalesinde, "Ben kulumun zannı üzereyim" hadîs-i kudsîsinden hareketle olmayacak yorumlar yapıyor. Söz konusu hadîsle ilgili olarak, Madve'nin yayınladığı iki ciltlik ***Kudsi Hadisler*** kitabında yeterli açıklama var. Ehl-i Sünnet uleması bu hadîsin nasıl yorumlanacağı konusunda gerekeni söylemiş olmakla birlikte, Demirli itikadî açıdan son derece mahzurlu, kabul edilemez nitelikte bir yorum yapabilmektedir.

Söz konusu hadîsle ilgili değişik rivayetler var. Birisi şöyle:

> "Ben kulumun zannı üzereyim. Şayet benim hakkımda hüsn-i zan beslerse ben de ona öylece davranırım. Şayet sû-i zan beslerse ona göre karşılık veririm." (İbn-i Hanbel, II, 391)

Aslında, hadîsin nasıl anlaşılması gerektiği, kendi içinde belirtilmiş. Bu hadîs-i kudsî, Allahü Teala'nın kula karşı muamelesi ile ilgili olarak kulun zannını konu edinmektedir. Nitekim, Kelâbâzî (ö. 380/990), tasavvufun ilk ve en önemli kaynak eserlerinden olan ***Ta'arruf***'unda şöyle der:

> “ ‘Ben kulumun hakkımdaki zannı üzereyim’ sözünün manasının şu olması caizdir: ‘Kul benim kendisi için kafi olduğumu bilirse ben öyleyim. Kulum benim kendisini korumamı isterse ben öyleyim, o (tevbe ederek) bana dönerse ben de ona yönelirim, dua ederse icabet ederim, benim için bir amel yaparsa onu kabul ederim, af dilerse kendisini affederim.”
>
> (***Ta’arruf***, çev. Süleyman Uludağ, 2. b., İstanbul: Dergâh Y., 1992, s. 31.)

Ekrem Demirli ise, hiç ilgisiz bir şekilde, buradan bir “Tanrı tasavvuru” üretmektedir. Tasavvur, düşünce ile olur. Halbuki hadîs-i şerîfte Allahü Teala’nın zatı hakkında düşünülmemesi emredilmiştir. Çünkü bu, kulun kapasitesinin üstünde birşeydir. Akıl terazisi bu sıkleti çekmez. İnsan, herşey için zihninde bir tasavvur geliştirebilir; olmayacak tek tasavvur, Tanrı tasavvurudur.

Gerçekte Tanrı tasavvurundan bahsetmek, “**tecsim**”den başka birşey değildir. İbn Teymiyye gibi isimlere bile bu konuda, sırf tevilden kaçınma kaygısıyla müteşabih ayetlerin zahirine itibar ettikleri ve böylece tevilde bulunmuş oldukları için tepki gösterilirken, bir tasavvufçunun Tanrı tasavvurundan söz ederek tecsimin ta kendisini dile getirmesi şaşırtıcı bir durum. (Allahu Teala'nın sıfatlarıyla ilgili müteşabih ayetlere zahirlerine göre mana vermek, o ayetlerin aslında müteşabih olmadığını, manasının açık olduğunu söylemek anlamına gelir. Bilindiği gibi, selef ya da mütekaddimîn bu konuda tefvîz yoluna gitmiş, yani manayı Allahu Teala'ya havale etmiş, müteahhirîn ise görülen lüzum üzerine mecaz mana ile tevil yolunu tercih etmiştir. İbn Teymiyye'nin ilgili ayetere zahir anlamını vererek tecsime yöneldiği ileri sürülmüştür. Günümüz İbn Teymiyyecileri bu iddianın yanlış ya da iftira olduğunu ileri sürmekte ve İbn Teymiyye'nin bazı ifadelerini delil olarak göstermektedirler. Bununla birlikte, İbn Teymiyye'nin itikadî görüşlerinin, İbn Arabî'ninki gibi açıkça küfür ve şirk anlamına gelmemekle birlikte, bazı noktalarda yanlış anlamalara ve kanaatlere yol açabilecek şekilde karmaşık olduğu görülmektedir.) Demirli, Tanrı tasavvurundan söz edip tecsim yoluna yönelirken “lojistik desteği” ise İbn Arabî’den alıyor. Ona dayanarak şöyle diyor:

> “Başka bir ifadesinde ise zikredilen görüşlerini farklı bir açıdan dile getirir: İnsanın inancındaki bir ilâha tapması neticede kendisine ait bir ürüne tapması demektir. Çünkü herkes kendi nefsinde yarattığı ilâha tapar. Bundan çıkan sonuç şudur: ‘Herkes “putperest”tir.’ ”

Gerçekte İbn Arabî bu ifadeleriyle herkesi **tekfir** etmiş, müşrik ilan etmiş oluyor. Peygamberler de dahil… Başka biri bunu yapsa kıyamet koparılır, ama yanlışlığı güneş kadar açık çirkin lafların sahibi İbn Arabî olunca, birçokları bunda hikmet aramak gerektiğini düşünüyor.

Ancak, Demirli’nin makalesinden anlaşıldığı kadarıyla, İbn Arabî bu konuda doğruyu da söylüyor:

> “Allah hakkında fikir yürüten kişi, düşüncesiyle nefsinde inandığı şeyi yaratmış, düşüncesiyle yarattığı ilâha tapmıştır. Ona ol demiş, o da olmuştur. Bu nedenle insanlara peygamberin bildirdiği ve Kitabın anlattığı Allah’a inanmalarını emrettik. O ilâha ibâdet ettiğinde yaratılmamış ilâha, yani seni yaratana ibâdet etmiş olursun. Çünkü Allah’ı bilmek ancak [peygamberi] taklit ederek gerçekleşebilir.”

Fakat, tam da bu noktada Demirli son derece vahim bir çelişki sergiliyor. Diyor ki:

> “İbnü'l-Arabî, herkesin kendi inancında yarattığı bir ilâha taptığını dile getirir. Aksi de düşünülemez. Çünkü zihinde tasavvuru olmaksızın herhangi bir şeye ibâdet edilemez.”

Böylece, yazara göre, herkes için, zihninde tasavvur ettiği, yani kendisinin “yarattığı” tanrıya ibadet söz konusu oluyor, peygamberlerin bildirdiği şekilde Allah’a ibadet de imkânsız hale geliyor. İbn Arabî yanlışlarla doğruları harmanlar, bir yerde doğruyu, öbür yerde yanlışı dile getirirken, Demirli bunlar içinden yanlışlara tâbi olmayı tercih ediyor.

İbn Arabî, yukarıda aktarılan doğru sözlerin hemen ardından, sapıklıktan başka birşey olmayan şu ifadeleri serdediyor:

> "O halde ey insan! Belirli bir inançla sınırlı kalıp diğerlerini inkâr etmeyesin! Böyle bir şey yaparsan pek çok iyiliği yitirirsin. Bütün itikat sûretlerinin bir heyula'sı haline gel. Çünkü Allah belirli bir inancın sınırlayamayacağı kadar büyük ve yücedir."

Demek istediği şu: Allah, belirli bir inancın sınırlayamayacağı kadar büyük ve yüce, o halde doğru yanlış, sapık hak demeden bütün itikat suretlerini kabul et!. Doğru bir hükümden ancak bu kadar yanlış bir sonuç çıkarılabilir. İnsan bu ifadelerin yanlış olduğunu gösteren âyet ve hadîsleri sıralamak istese sayfalar yetmez. Bütün itikat suretlerinin bir heyulası haline gelmek gerekseydi eğer, peygamberlerin işi son derece kolay olurdu; Nasreddin Hoca gibi bütün kâfir ve müşriklere, "Sen de haklısın, sen de, sen de..." der geçerlerdi. Fakat işin şaşılacak tarafı şu ki, "***İslâm Düşüncesinin Yapısı***" adıyla bir eser kaleme alarak İslâm düşünce geleneğindeki ana mecraları konu edinmeye yeltenmiş olan Prof. Dr. Süleyman Uludağ, eserinin son iki sayfasında İbn Arabî'nin yukarıdaki sözlerine sarılabilmiş, bunu büyük bir hoşgörü vs. örneği gibi gösterebilmiştir. Yani bu, İbn Arabî'nin şirk ve küfürden başka birşey olmayan ifadelerine eşsiz hikmet nazarıyla bakma saplantısı, "tasavvufçu"lar arasında "münferit" bir hadise değil.

Ancak, Demirli, İbn Arabî'nin doğru laflarını da aktarıyor:

> "İbnü'l-Arabî, Varlık'ın hak yönünü müteal özelliklerle niteler ve bu noktada her türlü belirlenim ve sınırlamayı reddeder. Bu yönüyle Varlık, mutlaktır, münezzehtir, akıllarca idrâk edilemez, hakkında herhangi bir hüküm verilemez ve O'nun hakkında verilecek her türlü hüküm bir sınırlama ve inhisarı içereceği için mutlaklıkla çelişir. İbnü'l-Arabî'ye göre bu mertebede Hak için 'mutlak' demek bile bir sınırlamadır ve insanın bundan kaçınması gerekir."

Burada büyük harfle yazılan “Varlık” (Var olan) ile Allahü Teala kastediliyor. Görüldüğü gibi, İbn Arabî bir yandan doğruları söylüyor, diğer yandan kendisiyle çelişip son derece yanlış laflar sarfediyor. Allah’ın “akıllarca idrak edilemeyeceğini” o anladıysa, pekala başkaları da anlayabilir. Ayrıca, bu konuda herkesin aklının yetersiz olduğu, onların kendi kafalarından ürettikleri inançlara itibar etmemek gerektiği anlaşılmış olur. Peki bu durumda, çıkıp, “O halde ey insan! Belirli bir inançla sınırlı kalıp diğerlerini inkâr etmeyesin! Böyle bir şey yaparsan pek çok iyiliği yitirirsin. Bütün itikat sûretlerinin bir heyula’sı haline gel” diyerek, “bütün itikat suretleri”nden söz etmenin anlamı var mıdır?!..

Bunlar, Demirli’nin 14 sayfalık makalesinin sadece ilk iki sayfasındaki “facia”lar..

Prof. Dr. Süleyman Uludağ, İbn Arabî için şöyle diyor:

> “İbn Arabî, Davud-i Zahirî tarafından kurulan ve Endülüslü İbn Hazm tarafından geliştirilen Zahiri mezhebine bağlanmıştı. Bunun için ibadette Zâhiri, itikadda (tasavvufta) Bâtınî idi denilmiştir. Ameldeki mezhebi Zahirî olan ve kıyası reddeden İbn Arabî'nin itikaddaki mezhebi ne Eş'arilikti ne de Maturidilik. Bu hususta o, selef akidini benimsemiş ve bu çerçevede ehl-i sünnet ve'l-cemaat mezhebine sâdık kalmıştı.”

İbn Arabi’nin Eş’ari veya Matüridi olmadığı kesin ama, selefî ve/veya Ehl-i Sünnet’ten olduğu yanlış. Selefî değil, çünkü selefin yolunu izlemeyen, selefe muhalefet eden biri.. Ehl-i Sünnet’ten de değil, çünkü Sünnet’e muhalefet ettiği ve “cemaat”ten ayrıldığı itikadî mevzular var. Cehennem meselesi bunlardan biri. Görüldüğü kadarıyla S. Uludağ da, kafasındaki darmadağın bilgi yığınları arasında kaybolmuş, neyin Selefîlik vs. olduğunu bile karıştırmış durumda.

Allahu Teala şöyle buyuruyor: “*Cehennem ateşinden çıkmak isterler. Ama oradan çıkacak değillerdir. Onlar için devamlı bir azap vardır*.” (Maide Suresi, 37)

İbn Arabî ise, açıkça, cehennem ehlinin cehennemden çıkmak istemeyeceğini, hallerinden memnun olacaklarını söylüyor. Bilindiği gibi, Allahü Teala, birçok ayette, "Çok aldatıcı, sizi Allah ile aldatmasın" diye uyarıda bulunmaktadır. "Allah ile aldatmak", hiç olmayacak şekilde Allah'ın rahmetine güvendirmek şeklinde yorumlanmıştır. Sözkonusu cehennem inancı da aslında bu kapsama girer. **Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi**, İbn Arabî'nin bu mesnetsiz yorumundan hareketle bir kitap yazmış olan **Musa Cârullah Bigiyef**'e cevap olarak, "cehennemin devamlılığı" meselesinde başlı başına bir eser yazmış ve İbn Arabî'ye cevap vermiş bulunuyor. **Bediüzzaman Said-i Nursî**, bu eserle ilgili olarak, Bigiyef ile Mustafa Sabri Efendi'yi ifrat ve tefrit noktasında olmakla vasıflandırıyor, fakat zamanı olmadığı için Mustafa Sabri Efendi'nin kitabını okumadığını da belirtiyor. Mustafa Sabri Efendi'yi, İbn Arabî gibi bir "mucize"yi (abartılı bir nitelendirme) tahfif ve tezyif etmekle suçluyor ki, gerçekte Mustafa Sabri Efendi'nin böyle bir niyeti de, tavrı da söz konusu değil. Eseri yazarken, İbn Arabî'nin şöhretinin etkisinde kaldığını, fakat kendisinin "Şeyh'in değil Allah'ın kulu olduğunu" belirtiyor. Ayrıca, şayet bu sözleri yazan İbn Arabî ise, itirazının ona olduğunu, eğer o ifadeler başkaları tarafından eklendiyse, muhatabının, eklemeleri yapan kimseler olduğunu belirtiyor.

Aslında Bediüzzaman, eserlerinin başka yerlerinde, "hâdî" ve "mehdî" ayrımı yaparak İbn Arabî'nin eserleri konusunda ihtiyatlı olunmasını tavsiye eder. Gerçekte Mustafa Sabri Efendi'nin yaptığı şey de bundan başkası değildir.

İbn Arabî, sözkonusu iddiasına dayanak olarak kendi "keşf"ini gösteriyor. Oysa, Ehl-i Sünnet uleması, bilginin kaynaklarını "havass-ı selîme, akıl ve haber-i sâdık" ile sınırlandırmış, keşfin, hele de itikadî mevzularda hüccet olamayacağını ittifakla belirtmişlerdir. Aynı hususu İmam-ı Rabbanî de ısrarla vurgulamıştır. Keşfe, Kur'an ve Sünnet'le çelişmemesi kaydıyla bazen (her zaman değil) itibar edilebilir. Fakat Kur'an ve Sünnet'le çelişmesi durumunda kesinlikle itibar edilemez.

Bediüzzaman'ın İbn Arabî hakkındaki hüsn-ü zannı, İbn Arabî'yi kurtarmaya yetmez. İslâm ulemasının büyük çoğunluğu İbn Arabî'ye muhalefet etmiştir. ***TDV İslâm Ansiklopedisi***'nde ilgili maddede Prof. Dr. Mahmut Kaya tarafından belirtildiği gibi, aleyhinde fetva verenler, lehinde verenlerden fazladır. Olumlu fetva veren İbni Kemal gibi isimlerin, "İbnArabî'nin bazı laflarının anlamı bellidir, bazılarını ise ehli anlar" diye özetlenebilecek yaklaşımı temelsizdir ve Saduddin Taftazanî bunu açıkça ifade etmiştir. İbni Kemal gibilerin fetvası ilmî bir cevap değil, bir kanaat izharıdır. Sözkonusu fetvasında **İbni Kemal**, İbn Arabî'nin "keramet" sahibi olduğunu da vurgulamaktadır. Oysa, böyle bir mevzuda "keramet" delil olmaz. Nitekim, "Asıl keramet istikamettir" denilmiştir. İbni Kemal'e özgü, "Kerameti var, o halde istikamet üzeredir" şeklindeki bir mantık, kabul edilemez bir akıl yürütüş biçimidir. İbn Arabî'yi savunan bir kitap yazmış bulunan **İsmail Fenni Ertuğrul**'un da, araştırmacı ve iyi niyetli bir insan olmakla birlikte, 'bilimsel' yöntemden habersiz olduğu görülüyor. İtikadî konularda neyin delil olup olmayacağını ve usûl-ü fıkıhta ne tür delillere itibar edileceğini gözönüne almadan boş kuruntulara dayalı bir savunma yazmış durumda.

Kendi ifadeleri gösteriyor ki, İbnü'l-Arabî, mezheb olarak hak mezheplere tâbi olmadığı gibi, Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'e de birçok önemli noktada muhalefet etmiştir.

*

Evet, Ekrem Demirli İbn Arabî'nin şöyle dediğini aktarıyor:

> "Başka bir ifadesinde ise zikredilen görüşlerini farklı bir açıdan dile getirir: İnsanın inancındaki bir ilâha tapması neticede kendisine ait bir ürüne tapması demektir. Çünkü herkes kendi nefsinde yarattığı ilâha tapar. Bundan çıkan sonuç şudur: "Herkes 'putperest'tir."

Demiştik ki, İbn Arabî'ye ehl-i kıble olması itibariyle kâfir denilemezse de, ehl-i dalalettendir. Yukarıdaki ifade çerçevesinde aslında merhum Ömer Nasuhi Bilmen

gibi şöyle demek gerekir: İbn Arabî'nin nasıl öldüğünü bilemeyiz, ama sözlerinin bir kısmı küfrü müstelzimdir. Yukarıdaki sözler ve buna benzer diğer sözler **açık bir küfürdür**; bu ifadelerin gerçekten ona ait olmadığını ve/veya tevbe edip etmediğini de bilmiyoruz. (En azından bu satırların yazarı bilmemektedir.)

Ayrıca, Ekrem Demirli'nin "Tanrı tasavvuru"ndan söz etmesi de kabul edilemez bir hatadır. Tasavvur, düşünce ile olur. Halbuki hadîs-i şerîfte Allahu Teala'nın zatı hakkında düşünülmemesi emredilmiştir. Zaten, böyle bir düşünce ile Allahü Teala'nın zatını kavramak mümkün de değildir. Halbuki Ekrem Demirli aynen şöyle diyor:

> "İbnü'l-Arabî, herkesin kendi inancında yarattığı bir ilâha taptığını dile getirir. Aksi de düşünülemez. Çünkü zihinde tasavvuru olmaksızın herhangi bir şeye ibâdet edilemez."

Bu sözlerin sahibinin bir an önce tevbe edip itikadını düzeltmesi gerekir.

TASAVVUF, TEVHİD VE ŞİRK

Zannedilenin aksine, İmâm-ı Rabbânî'de, vahdet-i vücudçulara yönelik bir "şirk" suçlaması mevcuttur. Bunun altının çizilmesi gerekir. Çünkü 271. mektupta şöyle demektedir:

> "Sofiye, Yüce Hakk'ın gayrına olan vücudiyeti, gayriyet unvanı ile bilmedikçe, şirkten halâs olmazlar." (**Mektubat**, çev. Abdulkadir Akçiçek, C. 1, s. 677.)

Yani, İmâm-ı Rabbânî'ye göre, Allahu Teala'nın dışındaki varlıkları, Allahu Teala'nın varlığının bir parçası haline getirmek, **şirk**tir.

Elbette bunu yapanlar birtakım felsefî değerlendirmeler vs. yapacaklar, ortaya **sözde derin** düşünceler süreceklerdir. Önemli olan sonuçta neye inanıldığıdır.

Bu tarz akıl yürütmelerin temeli, aslında **Eski Yunan metafiziği**nden ibarettir.

Akıl yürütme olayı iki şekilde gerçekleşir: Birincisinde, kâinattaki düzen ve intizamın kendiliğinden gerçekleşemeyeceği ve iki tanrının bulunması durumunda yer ve gökteki nizamın bozulacağını düşünme kabilinden kelâm ilmine temel teşkil eden bir tefekkür, bir burhan-ı aklî vardır.

İkincisinde ise, felsefî rasyonalizm ya da idealizm olarak adlandırılan metafizik söz konusudur. Bu, gerçekte bir akıl yürütme değildir. **Kur'an**'da, Bakara Suresi'nde geçen ifadeyle **ümniyye**dir, kuruntudur.

Eski Yunan metafiziği, neredeyse bütünüyle ümniyye ve kuruntudan, felsefî spekülasyon ve tahayyülattan ibarettir. Vahdet-i vücud felsefesi de bunun bir uzantısıdır. Eski Yunan metafiziğinin İslâm düşüncesine sızmasının bir ürünüdür.

Bu yüzden, Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi şöyle demektedir:

> "Usûluddîn uleması, âlemin ortaya çıkışı meselesinde yalnız felsefeciler ile tartışır, vahdet-i vücudu savunan sufîleri onların bir parçası kabul ederek, dikkate bile almazlar."
>
> (***Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi'nin Mısır Uleması ile İlmî Münakaşaları***, C. 1, İstanbul: Gül Neşriyat, 2005, s. 182.)

Eski Yunan düşüncesi, sadece vahdet-i vücud anlayışı çerçevesinde değil, "**feyz**" kavramı ile de tasavvuf düşüncesine sızmış bulunmaktadır. Feyz, **taşıp ortaya çıkma** anlamına gelmektedir. **Eflatun**'a göre varlık, Tanrı'dan feyz (taşma) yoluyla meydana gelmiştir. Farabî ve İbn Sina gibi "müslüman felsefeciler" bu anlayışı İslâm dünyasına taşımışlardır. Mesela Farabî, ***el-Medinetü'l-Fazıla***'sında, varlığın bu şekilde ortaya çıktığını ileri sürmüştür.

Mutasavvıflardaki feyz düşüncesi de, Eflatun felsefesinin izlerini taşımaktadır. Daha doğrusu, felsefeden bilerek ya da bilmeyerek etkilenen mutasavvıflar, Farabî gibi isimler üzerinden bu tür düşünce ve kavramları almış bulunmaktadırlar. Gerçekte feyz kavramının ***Kur'an***'daki kullanımı mutasavvıflar arasında bilinen anlamıyla tamamen ilgisizdir ve maddî bir dünyevî olay ile ilgilidir.

Felsefeden olan bu etkilenmeyi, İmâm-ı Rabbânî de itiraf etmektedir:

> "Felsefeye dair tetkiklerin, kelâma dair tetkiklerin çoğu, bu seyr ü sülûk işinde yardımcı olmuş; Yüce Sultan Zat'ın ilahî maarifini elde etmeye vasıta durumuna girmiştir." (***Mektubat***, C. 2, s. 943.)

Ancak, **kelâmcıların dinin temelleri konusundaki bilgileri sağlam olduğu için, onların felsefecilerle hesaplaşmasına karşılık, ilimsiz mutasavvıfların genellikle dalâlete düştükleri, sapıttıkları** görülmektedir.

İmâm-ı Rabbânî'nin başka ifadelerinin ise, yukarıdaki ifadelerinin tam zıddı bir nitelik taşıdığı görülmektedir:

> "Şimdi.. kala kala hendese ve benzeri ilim kaldı.. Bunların da kendine göre çeşidi ve hususiyeti vardır. Bunlar da tam ve muntazam olsalar dahi, lüzumu nedir?. Neden dolayı onlara ihtiyaç duyulur ve ahiret azaplarından hangisi onunla uzaklaşıp gider.
>
> "Allahu Teala'nın kuluna yüz vermemesine alamet odur ki: Kendisini malayani ile meşgul eder.. Her ne şey ki, ahirette faydalı değildir, bu, malayani grubuna dahildir.
>
> "Mantık ilmi, bir alettir. Dediler ki: Hatadan korur. Halbuki o, kendilerine, en üstün maksadda faydalı olmadığı gibi, kendilerini galattan ve hatadan da çıkarmamıştır. Durum bu olunca, başkalarına nasıl faydalı olur ve hatadan kurtarır."
>
> (***Mektubat***, C. 2, s. 1336.)

Görüldüğü gibi, İmâm-ı Rabbânî'nin önceki ifadeleri ile bu ifadeleri ifrat ile tefrit durumundadır. Gerçekte, Allahu Teala'ya iman ve seyr ü sülûk konusunda felsefeden (yani vahiy dışı metafizikten ve ümniyye kabilinden spekülasyonlardan) uzak durmak gerekirken, hendeseden (mühendislik ilimlerinden ve matematikten) uzak durmamak gerekirdi, gerekiyor. Klasik mantığın da bir kısmı lüzumsuz olmakla birlikte faydalı yönleri bulunmaktadır.

Felsefenin metafizik kısmının ise hiçbir faydası yoktur, baştan sona ("İlk Sebep" adı altında Allahu Teala'nın varlığını tasdik durumu hariç) hurafeden ibarettir; vahyin alternatifi olarak ortaya sürülmektedir. Faydasız, hatta zararlı olanı alıp, faydalı olanı terk etmek, savunulabilecek bir tutum değildir. İslâm dünyası, hendeseden uzaklığın sonuçlarını çok acı bir biçimde yaşadı ve hâlâ da yaşamaktadır. Felsefeden tasavvufa sızan düşünceler ise, saf ve hakikî tasavvufun

(ihlas ve tevekkül gibi hasletlerin) yerini zamanla lafazanlığın ve kimi zaman da bozuk itikatların alması ile sonuçlanmıştır.

Bununla birlikte, İmâm-ı Rabbânî'nin hendese ile ilgili yanılgısı, **dünyevî bir yanılgıdır, ona dinî açıdan zarar vermez**. Buna karşılık, felsefenin (ümniyye kabilinden metafiziğin) etkisiyle itikadî alanda ortaya çıkacak savrulmalar son derece tehlikelidir. Bu yüzden, İmâm-ı Rabbânî'nin şu uyarısı önemsenmelidir:

> "Bilhassa, hayalî **keşif**lere, misalî suretlerin zuhuruna aldanarak, ehl-i sünnet ve'l-cemaat itikadından inhiraf etmekten sakınınız…. Zira, bu fırka-i naciyeye tâbi olmadan, necat tasavvur edilemez." (***Mektubat***, C. 2, s. 1362.)

Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'ten olma konusunda duyarlı olanların, vahdet-i vücud gibi konularda da bu çizgiyi korumaları gerekir. Sıra İbn Arabî'ye gelince standart değiştirip çifte standarda geçiş yapmak olmaz.

İbn Arabî'nin kitaplarında yer alan öyle sözler var ki, onlar mesela İbn Teymiyye'nin veya Şiî alimlerin eserlerinde yer alsaydı, kimse tevil etmeye gerek duymazdı.

Rıhle dergisinin tasavvuf konulu sayısında, Seyda Şeyh Mehmed Emir Er hoca ile yapılmış bir röportaj yer alıyor. Seyda Şeyh, kendi başına seyr ü sülûkta bulunmaya çalışan bir şahıstan bahsediyor; **gaipten bir ses**in kendisine "**Sen Mehdî'sin**" dediğini duymuş ve buna inanmış. Doğal olarak, bu keşfinden dolayı kimse onu Mehdî kabul etmemiş, etmeye gerek görmemiş. Mehmed Emin Er hocaya göre, bu şahsın hatası, **kâmil bir mürşidin gözetimi**nde bulunmayışı..

Bu doğru, ancak tek neden bu değil. Temel sebep gerçekte söz konusu şahsın **ilimden yoksun** bulunması.. Şayet o, ilim sahibi olsaydı, **şer'î deliller arasında bu tür gaipten gelen seslerin bulunmadığını** bilirdi. Her gaipten

duyulan sesin, **her keşfin sahih olması gerekmediği**ni de bilirdi. Mehdî'nin hadislerde geçen özelliklerini de bilir ve kendisinin Mehdî olmadığını anlardı.

Benzer şekilde, köken olarak Arap olduğu için Arapça'yı iyi bilen, akıcı bir şekilde konuşup yazabilen bir kişi, kendisinin güya **"evliyanın sonuncusu" olduğunu keşfettiği** zaman, şayet "dengeli" ve **kâmil** bir şahıssa, bu keşfinin saçmalıktan başka birşey olmadığını itiraf etmesi gerekirdi.

Türk ya da Kürt olması hasebiyle Arapça bilmeyen, kitap yazmaya birikimi yetmeyen bir gariban kendisinin Mehdî olduğunu keşfettiğinde onu karakola şikayet edenler de, şayet ilme önem verselerdi, kitap yazmış bir başkası kendisini "hatemü'l-evliya" ilan ettiği zaman onu baştacı etmezlerdi. Onun da, bu **gariban Mehdî** gibi suçlanması gerektiğini bilirlerdi.

Üstelik, gaipten bir ses duyduğu için kendisini Mehdî zanneden ilimsiz bir adam öncelikle acınmayı hak eder, ama dünya kadar bilgisi bulunan bir âlim kendisini hatemü'l-evliya ilan ettiği zaman, mazur görülemez.

Kendisi hakkındaki bilgisi böyle olan, daha nefsini doğru dürüst tanıyamamış bir adamın, Rabbini de tam tanıyabileceği şüphelidir. Böyle bir adamın marifetullah edebiyatına itibar edilemez.. Böyle bir kimse, onun için "şeyh-i ekfer" denilmese veya dememek gerekse bile, "şeyh-i ekber", "sultanü'l-arifîn" vs. diye asla anılamaz.

CEHALETİN ZİRVESİNDE BİR İBN ARABÎ MÜDAFAASI

“Tasavvufçu” bir akademisyen, Prof.. Dr. Hür Mahmut Yücer, İbn Arabî’yi savunmak için bir makale kaleme almış bulunuyor. (“Bir İbn Arabî Müdafaası: Çerkeşîzâde Mehmed Tevfik Efendi ve Levâyihu’l-kudsiyye fi fedâili’ş- Şeyhi’l-Ekber Adlı Eseri”, http://www.tasavvufakademi.com/indir.php?tur=2&no=1378)

Orada, Çerkeşizâde adlı bir müderrisin İbn Arabî’yi savunmak için yazdıklarını, hiçbir **tenkid süzgecinden geçirmeksizin**, olduğu gibi aktardığı görülüyor. Oysa, Prof. Dr. Mahmut Kaya’nın ***İslâm Ansiklopedisi***‘nde ilgili maddede belirttiği gibi, onun yazdıkları ne salt İslâm, ne sadece keşif olduğu söylenen şeyler; birçok görüşü İslâm öncesi filozofların laflarına dayanıyor.

Hür Mahmut Yücer gibi isimlerin, İbn Arabî’nin *“**Sizin taptığınız ayağımın altındadır**”* gibi laflarının (rivayet doğruysa eğer) bir başka açıklamasının olmasını veya tevil edilebilmesini, diğer sözleri için de geçerli gibi göstermeye çalıştıkları görülüyor. Rivayete göre, halka böyle söylemiş, daha sonra birisi, ayağını bastığı yeri kazınca define gibi birşey bulmuş.

Herşeyden önce, bu rivayetin *doğru olduğundan emin olunamaz*.

İkincisi, bu hikâye gerçek bile olsa, keramet sahibi bir insanın *sonradan yanlış şeyler söylemeyeceği garanti edilemez*. Mesela, İbn Haldun’un ***Mukaddime***’de naklettiğine göre, **İbn Arabî, Mehdi’nin hicrî 680 küsur senesinde çıkacağını söylemiş bulunuyor. Mehdî hâlâ çıkacak..**

İbn Arabi’yi savunmak için, doğruluğunun kesin olup olmadığı belli olmayan keramet hikayelerine sığınmak kabul edilebilir bir yol değildir. İlmîlikten uzak cahilce bir tavırdır. Rivayetler doğru olsalar bile, **istikamet kerametten önemlidir**. **Asıl keramet istikamettir. Bunu söyleyip sonra da, istikametten**

uzak ifadeleri söyleyen kişiler için, “Ama kerameti var” demek, tutarsızlık olur.

İbn Arabî müdafaalarında bu az rastlanan bir özellik değil. İbni Kemal bile kerameti olduğundan söz edip ardından fetvayı tutuşturuyor.. “Hani istikamet önemliydi? Nerede istikamet?…” sorusunu ise kimse sormuyor. Kaldı ki, **sapıkça sözler söyleyen birinden görülen olağanüstülük keramet bile kabul edilemez, istidrac anlamına gelir**.

*

Yücer, İmam Gazâlî’nin vahdet-i vücudu akla getiren ifadelerinin bulunmasını da İbn Arabî’nin lehinde bir durum olarak aktarıyor. Oysa, İmam Gazâlî, bu konularda (mükâşefat) fazla konuşulmasını hoş görmez ve bunu açıkça ifade eder. Ayrıca, onun, İbn Arabî’yi mahkum etmek için kullanılabilecek ifadelerini görmezden gelip salt aklamak için bazı görüşlerini olmayacak şekilde yorumlamak, tutarlı bir tutum olamaz.

Mesela, cehennemin ebedîliği meselesinde İbn Arabî, konuyla ilgili ayetleri inkâr etmez, fakat “Allahu Teala için vaadinden dönmenin uygun olmayacağını, vaîdinden (tehdidinden) dönmesinin ise kerem anlamına geleceğini” iddia eder. Ona göre, Allahü Teala, ahirette vaîdinden dönecektir. Halbuki, İbn Arabî’den önce yaşamış olan İmam Gazalî, ***İhya***’nın ikinci cildinde, **böyle bir iddia ortaya atanlar bulunduğunu, fakat Alahu Teala için her ikisinin de düşünülemeyeceğini** belirtir. Mustafa Sabri Efendi’nin de dediği gibi, bu yaklaşım doğru olmamakla birlikte, doğru olsaydı bile, **vaîdin bir hikmetinin bulunması için, vaîdden dönüleceğinin asla bilinmemesi gerekirdi**. Halbuki, İbn Arabî, bunu keşfettiğini iddia etmektedir (Aslında, İmam Gazalî’nin ortaya koyduğu gibi, ‘keşf’i ‘orijinal’ değildir, başkalarından çalmış bulunuyor). Allahu Teala’nın tehdidi gerçek değilse ve siz de bunu biliyorsanız, bu tehditte bulunulması abes olur. Abes ise Allahu Teala için düşünülemez. Fakat abes, İbn Arabî gibi

herzevekiller ve onu savunanlar için elbette düşünülebilir. İbn Arabî'nin yaklaşımı neresinden bakılırsa bakılsın yanlıştır.

Tabiî ki İbn Arabî'nin her söylediği yanlış değil, ama birbirini tutmaz şeyler, çelişkili bir sürü laflar söylemiş. Bunu, ***İslâm Ansiklopedisi***'ndeki ilgili maddede Prof. Dr. Mahmut Erol Kılıç da belirtiyor.

Yücer, Nakşî silsilesinden Muhammed Zahid Parisa'nın İbnü'l-Arabî'nin eserleriyle ilgili övgüsünü de, onu savunmak için aktarıyor. Oysa, **onun övgüsü tek başına delil olmaz; çünkü onun övgüsü, açıktır ki, *şer'î* delil değildir**. İmam-ı Rabbanî bu konuda tam aksini savunuyor ve konuyla ilgili onlarca, belki yüzlerce sayfa tutan beyanı var. Birisinin *açıklamaları* var, diğerinin ise salt bir cümlelik kanaat beyanı (ispatsız iddia).. Benzer şekilde, Molla Câmî'nin vs. İbnü'l-Arabî taraftarlığı da bir değer taşımıyor.

*

Yücer'in makalesine göre, Çerkeşizade şöyle diyor:

> " 'Cenâb-ı Hak ve Rasûl-i Ekrem'den başkasının müteşabih söz söylemesi caiz değildir', denilirse; öncelikle bilinmelidir ki naslarda ümmetin bu tür sözler söylemesinin yasaklandığına dair bir emir gelmemiştir. Hatta âlimler, nebiyy-i mürselinin ilmen vârisleri olduğu için bu bir izin anlamına da gelmektedir. Müteşâbih sözler için özel bir sınırlama da yoktur. Nitekim bu sözler için İmam Gazâlî; 'Onlar Kur'an'da ve sünnetteki müteşâbihlere benzemektedir' demiştir."

Bu sözler, gerçeği tam aksettirmiyor: Çünkü Peygamber Efendimiz s.a.s., **insanlara akıllarına göre hitap edilmesini** emretmiştir. Üstelik bu, **'müteşabih' falan diye adlandırılan hususlar için de değil, normal sözler** içindir. İlmen varis olan, buna dikkat eder.

Yine şöyle deniliyor:

> “Müteşabih âyet ve hadisleri her bilginin anlayamadığı ancak dinde derinlik sahibi (râsih) âlimlerin anladığı gibi, evliyâdan rivâyet edilen müteşabih sözleri de ancak derinlik sahibi veliler anlayabilir. Şayet ‘Müteşabih söz söylemek doğru bir şey ise insanlardan niçin gizleniyor’, şeklinde bir soru sorulacak olursa, aynı soru müteşabih âyet ve hadisler için de geçerli olmalıdır. Buna verilecek cevap onlar için de aynıdır. Yani âyet ve hadislerdeki müteşabihlik râsih/derinlik sahibi âlimlerin kalplerini sınamak için ise şeyhlerin müteşâbih sözleri de âriflerin kalplerini imtihan içindir.”

Oysa konuyla ilgili ayette böyle bir ifade yok. Yani müteşabih ayetlerin ilimde derinleşmiş insanların kalplerini sınamak için indirildiğine dair bir ifade bulunmadığı gibi, böyle bir yorumu gerektirecek bir durum da yok.
Bunlar, **kafasında oluşturduğu bir sonuca varmak için insanın kendi kendisine birtakım saçma sapan yorumlar üretmesi**nden, ***Kur’a***n’a **heva ve hevesine göre anlam** eklemesinden (ya da **yorum düzeyinde tahrif** etmesinden) başka birşey değil.

Konuyla ilgili ayetin meali şöyle:

> “Sana bu kitabı indiren O’dur. Bunun âyetlerinden bir kısmı muhkemdir ki, bu âyetler, kitabın anası (aslı) demektir. Diğer bir kısmı da müteşabih âyetlerdir. **Kalblerinde kaypaklık olanlar**, sırf **fitne çıkarmak** için, bir de **kendi keyflerine göre te’vil** yapmak için onun müteşabih olanlarının peşine düşerler. Halbuki onun te’vilini Allah’dan başka kimse bilmez. İlimde uzman (râsih) olanlar, ‘Biz buna inandık, hepsi Rabbimiz’in katındandır’ derler. Üstün akıllılardan başkası da derin düşünmez.” (Ali İmran, 3/7)

Merhum Elmalılı’nın ***Hak Dini Kur’an Dili*** tefsirinde açıkladığı gibi, sözkonusu ayette geçen ilgili ifadeye, cümledeki durak yerinin değişebilmesi yüzünden, *“Onun tevilini Allah’tan ve ilimde rüsuh kazanmış olanlardan başkası*

bilmez” şeklinde anlam verenler de vardır. Fakat bu, *ilimde rüsuh sahibi olan alimlerin ifadelerinin müteşabih olabileceği* anlamına gelmemektedir. Onlar, şöyle diyen insanlardır: *“Biz buna inandık, hepsi Rabbimiz’in katındandır.”*

Yücer, **en az kendisi kadar ilmen yetersiz ve kafası karışık** olduğu anlaşılan Çerkeşizade adlı müderrisin şu ifadelerini de aktarıyor:

> “Müteşabih âyet ve hadisleri her bilginin anlayamadığı ancak dinde derinlik sahibi (râsih) âlimlerin anladığı gibi, evliyâdan rivâyet edilen müteşabih sözleri de ancak derinlik sahibi veliler anlayabilir. Şayet ‘Müteşabih söz söylemek doğru bir şey ise insanlardan niçin gizleniyor’, şeklinde bir soru sorulacak olursa, aynı soru müteşabih âyet ve hadisler için de geçerli olmalıdır. Buna verilecek cevap onlar için de aynıdır. Yani âyet ve hadislerdeki müteşabihlik râsih/derinlik sahibi âlimlerin kalplerini sınamak için ise şeyhlerin müteşâbih sözleri de âriflerin kalplerini imtihan içindir.”

Bu ifadeler, **hiçbir delile dayanmayan**, “O öyleyse şu da şöyle olmalıdır” türünden mesnetsiz birer çıkarım.. Uydurma ve yakıştırma.. Daha doğrusu, eskilerin tabiriyle buna kıyas ma’al-fârık demek gerekir. **Allahu Teala, ‘râsih’ alimleri ‘müteşabih’ laflar edenler olarak değil, kendi kelamındaki ‘müteşabih’i bile kurcalamayanlar olarak tanıtıyor. Müteşabih ayetleri kurcalamak bile bir insanın kalbinde eğrilik bulunduğunu gösteriyorsa, hiç de mecbur değilken müteşabih diye nitelendirilebilecek laflar üreten bir insanın durumu ne olur?..**

Sonra, ariflerin kalplerini imtihan da ne demek?!.. Müteşabih sözler sarfettiği söylenen bir kimse için de en iyi ihtimalle arif sıfatı kullanılabileceğine göre (her halde onlara ‘Rab’ denemez), **arifin arifi imtihanı da ne demek oluyor**?!.. Aslında bu sözler, “Zırva tevil edilmez” türünden saçmalıklar.. Necdet Oral, Gümüşhaneli Tekkesi meşayihinden merhum Abdülaziz (Bekkine) Efendi’nin şöyle bir sözünü naklediyor:

> “Şeyh imtihan etmez, **imtihan eden ancak mel’undur**. Şeyh imtihan etmez. ‘Şu adama helâları süpürteyim de, bakayım içinden bir şey geçiyor mu?’ demez. Ya küfre düşerse, bunun vebali ne olacak? **İmtihan Allah’ındır**. Şeyh bu işi yapmaz.” (http://www.dervisan.com/silsile/azizefendi/index.htm)

Mesela Peygamber Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem’in ashabı ya da insanları imtihan etmesi diye bir şey var mı?!

Ancak, Taftazanî’nin İbnü’l-Arabî’yi tenkid ettiği ve hatalarını ortaya koyduğu kitabında belirttiği gibi, **keşifte de müteşabih hususlar olabileceğini** söyleyenler vardır. Ancak buradaki **müteşabih keşif, bizzat keşfi yapan için bir imtihandır**. O **müteşabih keşfi, tıpkı müteşabih ayetlerin muhkem ayetlere irca edilmesi gibi, muhkem hususlara irca etmek gerekir**. Salt o müteşabih keşfe takılıp kalmak, kalpte eğrilik anlamına gelebilir veya buna yol açabilir. **Böylesi bir keşfi bir şeyhin ortaya atıp bununla ariflerin kalplerini imtihan edebileceğini söylemek ise, sapıklık değilse, *en iyi ihtimalle* derin bir cehalettir.**

*****

Öte yandan, yukarıda aktarılan sözlerin yanlış olmak bir yana, tutarsız, mantıksız ve çelişkili olduğu da görülüyor. İfade şöyle:

> “Şayet ‘Müteşabih söz söylemek doğru bir şey ise insanlardan niçin gizleniyor’, şeklinde bir soru sorulacak olursa, aynı soru müteşabih âyet ve hadisler için de geçerli olmalıdır.”

Oysa, bahsedilen soruyu soran yok. Çünkü böyle **aptalca bir soru**yu soracak adam kolay çıkmaz. Ayrıca **müteşabih ayet ve hadislerin insanlardan gizlenmesi diye birşey de yok** ki (çünkü ayet ve hadis insanlardan gizlenemez), bundan hareketle, “aynı soru müteşabih ayet ve hadisler için de geçerli olmalıdır” diye birşey söylenebilsin (Ebu Hureyre r.a.’in açıklamadığını söylediği bazı bilgiler,

açıklamamış olduğu için, bu konuda delil olmaz. Açıklanmadığı için ne ile ilgili olduğu bilinemez. Biliniyorsa, açıklanmış demektir). Öyle olsaydı bile, insan sözünden hareketle ayet ve hadisler için hüküm çıkarılamaz. Bu, **insanlar için konulan hükümlerde ayet ve hadisleri delil kabul etmek değil, ayet ve hadis için insan sözlerini delil ittihaz etmek** olur. Yukarıdaki sözleri yazabilen insanların hem usûl ilimlerinden, hem de akıl ve mantık kurallarından habersiz oldukları anlaşılmaktadır.

Söz konusu makalede yer alan, **"Naslarda ümmetin bu tür sözler söylemesinin yasaklandığına dair bir emir gelmemiştir" şeklindeki ifade de yanlıştır. Gelmediyse, "insanlara akıllarına göre konuşma" emri ne oluyor?!** İkincisi, Hz. Peygamber s.a.s. ile ilgili olarak ayette, **heva ve hevesinden konuşmayacağı** bilgisi verilmiştir. Peki bir başkası için böyle bir **garanti var mı**dır?! Yani, bir başkasının heva ve hevesinden konuşmadığını nereden bileceğiz?. Üçüncüsü, **ilgili ayet, bırakın kafadan müteşabih uydurmayı, *Kur'an*'daki müteşabih ifadeleri bile Allahü Teala'ya havale etmeyi emrediyor**:

> "Sana bu kitabı indiren O'dur. Bunun âyetlerinden bir kısmı muhkemdir ki, bu âyetler, kitabın anası (aslı) demektir. Diğer bir kısmı da müteşabih âyetlerdir. **Kalblerinde kaypaklık olanlar**, **sırf fitne çıkarmak için**, bir de kendi **keyflerine göre te'vil yapmak** için onun müteşabih olanlarının peşine düşerler. Halbuki onun te'vilini Allah'dan başka kimse bilmez. İlimde uzman olanlar, 'Biz buna inandık, hepsi Rabbimiz katındandır' derler. Üstün akıllılardan başkası da derin düşünmez." (Al-i İmran, 3/7)

Bu ayet çerçevesinde düşünülürse, ümmetten herhangi birinin çıkıp kafasından müteşabih uydurması, o kişinin **kalbinde kaypaklık olduğunu ve fitne çıkarmak istediğini** gösterir. Allahu Teala, ***Kur'an***'daki müteşabihin tevilini bile kendisinden başkasını bilmeyeceğini bildirirken, Çerkeşizade denilen şahsa göre, herhangi bir alim, müteşabih sözler söyleyebiliyor. Halbuki, müteşabih söz söyleyebilecek seviyede olmak, böylesi sözleri anlamaktan **daha yüksek** bir makamdır. Mesela bir

şiiri anlamak başka, yazabilmek başkadır. Herkes anlayabilir ama, herkes yazamaz. Çerkeşizade'nin, sırf İbnü'l-Arabî'yi savunacağım derken ayeti bile görmezden gelmesi, Yücer'in de bunu matah birşeymiş gibi aktarması anlaşılabilir birşey değildir. Ayette, ilimde râsih olanların, *"Biz buna inandık, hepsi Rabbimiz katındandır"* dedikleri belirtilmektedir.

Peki **"ümmetten birinin sözümona müteşabih lafı için" Çerkeşizade ve Hür Mahmut Yücer gibi izleyicileri ne diyecektir: "Biz buna inandık, hepsi Rabbimizin katındandır" mı diyecekler?..**

İbn Arabî gibiler onların rabbi midir?..

*****

Çerkeşizade'nin *"Hatta âlimler, nebiyy-i mürselinin ilmen vârisleri olduğu için bu bir izin anlamına da gelmektedir"* şeklindeki sözü de temelsizdir. Böyle mantık olmaz.. İlme varis olmak demek, o ilimden yararlanmak, ona sahip olmak demektir; fakat müteşabih söz **söyleyebilme** şeklindeki bir yaklaşım **ilme varis olmak değil, peygamberliğe varis olmak** anlamına gelir.

Çerkeşizade devam ediyor:

> "Nitekim bu sözler için İmam Gazâlî; 'Onlar **Kur'an**'da ve sünnetteki müteşâbihlere benzemektedir' demiştir."

Benzemek, onların da *Kur'an* ve Sünnet'teki müteşabihin hükmü altına gireceği anlamına gelmez.. Puta secde etmek Allahü Teala'ya secde etmeye benziyor diye mazur görülemez.. Benzemek, tek başına meşruiyetin delili olamaz.

Nitekim İmam Gazalî tasavvuftaki seyr ü sülukla ilgili olarak şöyle demektedir:

“…Daha sonra durum, şekil ve misallerin müşahedesinden, sözle ifâde edilemeyecek derecelere yükselir. Bunları anlatmağa teşebbüs eden, söylediklerinde muhakkak kaçınılması mümkün olmayan açık bir hataya düşer. Kısaca durum, içlerinden bir zümrenin, Allah’a hulûl etmelerini, bir zümrenin Allah’la birleştiğini ve bir zümrenin de O’na kavuştuğunu tahayyül edebilecekleri hale varır. Bunların hepsi yanlış tutumlardır….”

(el-Gazzâlî, ***el-Munkızu min ed-Dalal***, çev. A. Suphi Furat, İstanbul: Şamil Yayınları, s. 75.)

İmam Gazalî şunu da söylüyor:

“Bu sofîlerden Mansur Hallac gibi, duygularını kaybetmedikleri, cezbe ve vecit halinde bulunmadıkları vakit bu kabîlden sözler söylerlerse, bunlar bu sözlerinden sorumludurlar.”

(***İhya***, C. 2, İstanbul: Bedir Y., s. 559.)

İmam Gazalî’nin bu hükmünü, merhum **Said-i Nursî de bir kitabında aynen tekrarlıyor**. Yani **Hallac gibilerin sözlerine, müteşabihti filan diye bakılmaz**.. Vecd halinde söyledikleri sözler de aslında kabul edilmez. Çünkü, İmam Gazalî’den yaptığımız ilk alıntıda geçtiği gibi, **bunlar aslında *mutlaka hata* ederler**. Bu tür konularda aklı başında olmayan insanların (cezbe) açıklamalarına itibar edilmez, fakat onlar belki mazur görülebilirler; fakat akılları başlarında olmamak kaydıyla.. Buna karşılık **aklı başında olan adamların, başkalarının ancak akılları başlarında değilken belki mazur görülebilecekleri sözlerini savunmaları** anlamsızdır. Aslında dinî açıdan bir **cinayettir, sorumsuzluktur, sapıklıktır**.

Müteşabih konusuyla ilgili ayetin tefsirinde merhum Elmalılı şöyle demektedir:

“…Hasılı müteşabihin kısımlarından olan hafinin hükmü, araştırma; müşkilin hükmü, araştırmayla beraber düşünme; mücmelin hükmü

bunlardan açıklayıcı bir tefsiri bekleme ve araştırma; asıl müteşabihin hükmü de duraklama ve Allah'a teslim olup sığınmadır….

"İşte kitabın âyetleri böyle muhkemat ve müteşabihat şeklinde iki kısma ayrılmıştır. Asıl uyulacak ümmü'l-kitap da müteşabihat olanlar değil, muhkemattır. Amma kalblerinde eğrilik ve kaypaklık olanlar, doğruluktan hoşlanmayıp eğrilikten, yamukluktan ve sapıklıktan zevk alanlar, muhkematı bırakırlar da kitabın müteşabih olan âyetlerinin peşine düşerler, onları esas alırlar, dumanlı havalar ararlar. Çünkü fitne çıkarmak, hakkı ve hakikatı karıştırıp, halkı şüpheye düşürmek ve şaşırtmak suretiyle doğru yoldan çıkarmak ve belaya uğratmak isterler, ve onu kendi gönüllerine ve keyflerine göre eğri büğrü te'vîl etmek arzusunu beslerler. Halbuki onun te'vilini, yani meâlinin ve sonunun nereye varacağını Allah'dan başka kimse bilmez. Genel anlamda müteşabihat içinde, özel anlamda müteşabih olan bir kısım vardır ki, bunun meâlini, gerçek maksadına uygun olarak ancak Allah bilir. Bundan dolayı bütün müteşabihatın te'vilini Allah'tan başka kimse bilmez. Allah Teâlâ'ya yerde ve gökte, bütün zamanlarda ve bütün mekanlarda gizli, meçhul bir şey bulunmadığı halde, O'ndan başkasına böyle olmadığı gibi, bütünüyle hakikat olan ilâhî kitapta dahi hal böyledir. "O'nun ilminden hiçbir şey kavrayamazlar." (Bakara, 2/255), "Allah bilir, siz ise bilmezsiniz." (Bakara, 2/232).

"…Beşer ilminin değerine ve gerçeklik derecesine kesin gözüyle bakmak, mantık ve matematik ölçüsünde ona zaruri bir şaşmazlık kazandırmak ve böyle bir özellik aramak çelişkidir. Bunun için, ilâhî kitaplarda müteşabihat bulunmamalı idi şeklinde bir vehme kapılıp kalmamalıdır.… Buna karşılık, muhkematı esas alan güçlü ve aydınlık bir isbat yolu ve metodu üzerinde yürümeyip, doğrudan müteşabihata sarılmak ve onun muhkem bir gerçeklik içerdiğini inkâr edip şüpheyi esas tutmak ve katıksız meçhulleri yalnızca bunlarla halletmeye kalkışıp işin sonucunun nereye varacağını Allah'dan başka kimsenin bilmediği şüpheli, karışık, sağa mı sola mı, ileri mi geri mi,

hayra mı şerre mi, aydınlığa mı karanlığa mı, varlığa mı yokluğa mı, cennete mi cehenneme mi götüreceği belli olmayan sisli ve dumanlı havada çıkmaz yollarda dolaşmak da haddini bilmemek ve ilâhî hidayeti dinlememek, tehlikelere ve karanlıklara doğru koşmaktır ki, bunu kalblerinde eğrilik ve kötü niyet, kaypaklık ve çarpıklık bulunanlar yaparlar. Esbab-ı Nüzul'de zikredildiği üzere hıristiyanların İncil'deki (baba) mecazını, gerçek anlamıyla peder; Kur'ân'daki "O'nun Meryem'e ilka eylediği bir kelimesi ve O'ndan bir ruhtur" (Nisa, 4/171) müteşabih âyetine, Allah'dan doğmuş bir ruh mânâsı vererek ve Hak Teâlâ'nın doğma ve doğurma gibi üreme şekillerinden münezzeh, hayy ve kayyûm, azîz ve hakîm hâlik ve barî-i musavvir bulunduğu hakkındaki muhkemata bakmayarak, Allah'a çocuk isnat etmeleri; yine bunun gibi, yahudilerin gibi hurûf-i mukattaa denilen başlıkları "ebced hesabı" ile te'vil ederek bunlardan Muhammed ümmetinin ömrünü, kıyametin kopacağı zamanı çıkarmaya kalkışmaları da bu türden bir olaydır. Bunlar ya heva ve heveslerinden başka bir şeyde hak ve hakikat tanımazlar, ya da din deyince herhangi bir hakikatle ilgisi olmayan bir oyuncak anlarlar. Din meselesinin kayıtsız şartsız hakka uymak demek olduğunu bilmek istemezler. Bu konuda muhkem olan isbat yoluna yanaşmazlar ve onlarla amel etmekten hoşlanmazlar da durmadan zihinleri şüphelere ve vehimlere sürüklemek için yalnızca hayal ürünü olan şeylerde, rumuz ve sembollerde, muamma ve müteşabihatta boş ve havaî şeyler ararlar; müteşabihatı, şüpheye basamak yapmak için muhkemata üstün tutarlar…."

*

Yücer'in şu sözü de, çelişkili:

"Diğer taraftan bir şeyhten rivâyet edilen sözün ondan çıktığı kesinleşmedikçe kâfir olduğunu söylemek doğru değildir. Çünkü bazı hasetçi ve mülhidlerin kendi sözlerini o şeyhe isnad etme ihtimali vardır."

Bu söz doğrudur. Fakat, **kesinleştiği sabit olunca, “Buna bizim aklımız ermez, müteşabihtir, vs.” filan denilecekse, bunu söylemek gereksiz olur.**

Şu örnek de, konuya uymuyor:

> “Bir kelimenin bir lügat bir de örfte kullanılan manası vardır. Mutasavvıflar da kendi aralarında kullandıkları kelimeleri lügat manasıyla değil, özel bir ıstlahta kullanmaktadırlar. Mesela kelime anlamı ‘duâ’ olan ‘salât’ lafzını, bir şahıs “cünüb olan adamın salâtı caiz ve sahihtir” şeklinde kullansa, onun hangi anlamı kast ettiğine bakılmalıdır. Şayet bu cümleyi herkes tarafından bilinen ‘namaz’ anlamında söylemişse bu adamın küfrüne hükmedilir. Ancak salâtı sözlükteki ‘duâ’ anlamında kullanmışsa sözü doğrudur, bundan dolayı da katiyen tekfir edilemez.”

Bu konuda zaten bir tartışma yok.. Bunun İbn Arabî gibilerin sözleriyle bir ilgisi bulunmuyor.

Şu da, **konuyla ilgisiz** bir savunma biçimi:

> “Müellifimiz Türkçe risâlenin sonuna muarızların Mevlânâ Celâleddin Rûmî’ye de iftira ettiklerini söyleyerek eserinden iktibasta bulunmaktadır.”

Çerkeşizâde’nin, ondan iktibasta bulunacağına İbnü’l-Arabî’den bulunması gerekirdi. Ayrıca **bu tarz bir savunma, ilmen geçersizdir**. Çünkü Mevlana’ya iftira edilmiş olması, başkası hakkındaki iddiaların da iftira olması gerektiğini ispatlamaz. Bu savunma biçimi, Çerkeşizâde’nin (ve Hür Mahmut Yücer’in) aslında **ilmen çok yetersiz** olduğunu gösteriyor. Mesela **gerçek peygamberlere itiraz edilmiş olmasından hareketle, Müseyleme gibilere itiraz edilmesi için, “Zaten peygamberlere itiraz edilir, demek ki buna da haksız yere itiraz ediliyor” türü mantık yürütülmez**. Müseyleme’yi kendi başına değerlendirmek gerekir. **İbnü’l-Arabî için de bu böyledir; Mevlana’yı işin içine karıştırmak,**

neyin delil olup olmayacağını yeterince bilmeme ve mantıklı düşünememe alâmetidir.

Yücer'in şu sözü de doğru değil:

> "Kaldı ki **mutasavvıflar derece ve mertebelerine göre sapık mezhep mensuplarının sözlerine benzer sözler söyleyebilirler.**"

Galiba **en alt mertebedekiler sahabe** ve müçtehit imamlar olduğu için onların böyle sapıklarınkine benzer sözleri yok. Sanki hadîste belirtilen fırka-i naciye (kurtulan grup), Hz. Peygamber s.a.s.'in ve ashabının yolundan gidenler değil de, sapıkça laflar edenler.. Nasıl oluyorsa, "kıymeti kendinden menkul" bu derecelerin icabına en uygun konuşanlar **sapıklar** oluyor, hak mezhepler hep kenarda kalıyor.. Bu, **kendi amelini, yine kendi amelinin doğruluğu için delil göstermek**tir. **"Mutasavvıfların böyle konuşması normaldir, çünkü mutasavvıflar böyle konuşabilir" demek, hiçbir şey dememektir. Daha doğrusu, mantıklı düşünme melekesinden yoksunluk ve İslâmî ilimlerin "usûl"ünü bilmemektir. Dini bile bile tahrif etmek ve sapıklığı tervic etmek değilse, katmerli cehalettir.**

CÜBBELİ CEHALET'İN İBN ARABÎ UÇURTMASI

Cübbeli Ahmet diye bilinen Ahmed Mahmud Ünlü'nün, "**Ahmed Hulusi Denen Şahsa Dikkat!**" başlıklı bir yazı ile, haklı olarak, söz konusu şahsın yol açtığı ve açabileceği tahribata dikkat çektiği görülüyor:

> İşte bu Ahmet Hulusi ve bir de kadın çıktı. Nur Cemal mi, Cemal Nur mu ne adında, bu büyüklerin ince ilimlerine vakıf olmadan ne demek istediklerini anlamadan tasavvufi konulara girerek insanları yoldan çıkarabilirler.
> Nitekim Muhyiddin ibni Arabi (Kuddise Sirruhû):
>
> "Biz kitaplara bakılması haram olan bir toplumuz" buyurmuştur. Ayrıca bu konuları en iyi şerh İmâm-ı Şârânî (Kuddise Sirruhû) Yahudilerin Muhyiddin ibni Arabi Hazretleri'nin kitaplarına sapık fikirler doğuracak sözler karıştırdıklarını, asıl kendi el yazma nüshalarını incelediğinde istinsah (kopya) edilen kitaplarda olan bazı yanlış beyanlara o el yazmalarında rastlanmadığını açıklamıştır.
>
> Dolayısıyla kimsenin Muhyiddin ibni Arabi (Kuddise Sirruhû) Hazretleri'nin aleyhine konuşması helal olmaz. O veli bazılarının hatta birçoklarının anlayamayacağı kadar yukarılardadır. Kendisi hakkında:
>
> "Her asrın kendisiyle yüceldiği biri vardır, Gelecek asırların tümü içinse o bir benim" diyebilecek kadar mânevî âlemde nazı olan, bacağı kırıldığında "Ben bunu nice zaman önce Fâtiha'daki ilimlerden çıkartmıştım" diyebilen, kabrinin yüzyıllar sonra Yavuz Selim Han tarafından çıkarılacağını:
>
> "Sin Şın'a yani Selim Şam'a girince Muhyiddin'in kabri zuhur eder" sözüyle bildirecek büyük bir keramet izhar eden, ***Fütuhât-ı Mekkiyye*** isimli o hacimci ve değerli eserini Allâh-u Te?âlâ'nın kabul edip etmediğini

ortaya çıkarmak için yazma eserin tamamını bir sene boyunca Kâbe-i Muazzama'nın tavanında bıraktığı halde o kadar rüzgarlar ve yağmurlara rağmen kitabının bir yaprağı dahi bozulmayan, muhaddis ve müctehitlerden kabul edilen bir zâtın aleyhine konuşmak kimin haddine düşmüş?!

İmâm-ı Rabbânî (Kuddise Sirruhû) da: "Şeyh Muhyiddin mânevî keşfimde makbul kimselerden görülüyor" buyurarak bu meseleye bizim cepheden son noktayı koymuştur….

Onun için bu adamında, bu kadının da kitaplarından ve konuşmalarından uzak durun, bunlardan bazıları Amerika'daki bazı Hristiyanlara Mevlevî şeyhliği bile veriyorlarmış. "Tilki mağaraya girememiş, kuyruğuna süpürge bağlamış." Sanki kendileri Mevlevî şeyhi olmuş da gavurlara da icazet veriyor, hep dinleri birbirine katma projelerinin uzantıları bunlar.

*

Cübbeli Cehalett'in **Ahmed Hulusi** konusunda insanları uyarması yerinde bir iş olmakla birlikte, bunu, çığırı açan kişi olması hasebiyle **İbn Arabî** için yapmış bulunsaydı daha isabetli davranmış olurdu.

Ona göre, *"Muhyiddin ibni Arabi 'Biz kitaplara bakılması haram olan bir toplumuz' buyurmuş"*muş.. Muhtemelen, bu anlaşılmaz cümleyle, İbn Arabî'nin, kendisinin kitaplarının, (kendisinin hallerine vakıf olmayan insanlar tarafından) okunmasının haram olduğunu söylemiş bulunduğunu ifade etmek istiyor.

(Aslında hiç kimse, bir başkasının "hal"ini tam olarak bildiğinden kesin biçimde emin olamaz. Çünkü hal, söz ve amel gibi değildir, özneldir. Bir başkasının kitabını okumak için onun halini bilme şartı getirmek, "Bu adamın kalbini yarıp bak" demek gibi **gerçekleşmesi imkânsız** bir talepte bulunmaktır. Bir insan bir başkasıyla aynı "hal"i yaşasa bile sorun ortadan kalkmaz, çünkü aynı hali yaşayıp yaşamadıklarından **emin olamama** sorunu devam etmektedir. Öte yandan,

insanların halleri aslında ancak sözlerinden, jestlerinden, eylemlerinden vs. hareketle anlama konusu yapılabilir; **baştan bilindiği farzedilen** hallerinden hareketle sözleri değerlendirme konusu yapılamaz. Mesela bir psikolog, bir şahsın sözlerinden ve eylemlerinden hareketle onun halini anlamaya çalışır; yoksa, halini baştan bilme avantajına sahip bulunuyor olarak söz ve eylemlerini o hal çerçevesinde yorumlayamaz.)

Böyle bir "okunması haram" kitap sahibine, **ilmi kadar aklı** da olan bir adamın şunu sorması gerekir: **Madem kitaplarının okunmasının haram olduğunu söylüyorsun, o halde bu kitapları niye yazdın?**

Okunması haram olan kitabın **yazılması da haram** olur.

Okun**ma**ması gereken, okunması haram olan kitaplar yazan bir adam, **ömrünü boşa geçirmiş** demektir. Hatta buna, boşa geçirmek bile denemez, ömrünü **günah ve haram ile** geçirmiş demektir.

Güya Cübbeli, yukarıdaki ifadeleriyle İbn Arabî'yi övmüş oluyor. Halbuki, İbn Arabî'nin sözü, merd-i Kıptînin şecaat arzederken sirkatini (hırsızlığını) söylemesi kabilinden birşey.. Böylece, başkaları da, İbn Arabî için, "O adam çok mert bir Kıptî idi, hiç korkmadan herkesin evine girer soyardı" demiş oluyorlar.

"Okunması haram olan kitaplar yazdı" demenin başka bir manası var mıdır?!..

*

Yine Cübbeli'ye göre, İbn Arabî, *" 'Her asrın kendisiyle yüceldiği biri vardır, gelecek asırların tümü içinse o bir benim' diyebilecek kadar mânevî âlemde nazı olan*" biriymiş..

Sanki ashab, aşere-i mübeşşere, Mehdî vs. hakkında değil de, İbn Arabî hakkında hadîsler var.. İbn Arabî buysa, diğerleri ne oluyor?! Üstelik bu aptalca (daha doğrusu **kibir ve enaniyet** abidesi) söz, "**kerameti kendinden menkul olma**"nın

zirvesi.. Bozacının şahidi şıracı bile değil, bozacının şahidi yine uyanık bozacının kendisi..

Hepsi bu mu?!.. Değil!.. Üstelik bu uyanık bozacı, *"bacağı kırıldığında 'Ben bunu nice zaman önce Fâtiha'daki ilimlerden çıkartmıştım' diyebilen"* biriymiş..

Adam uyanık, adam derya; bacağı kırıldığında, bunu, **"Başınıza gelen musibetler kendi ellerinizle işledikleriniz yüzündendir, Allah çoğunu da affeder"** mealindeki ayet çerçevesinde tefekkür konusu yapmıyor.. Ya ne yapıyor?.. Bir başka "kendinden menkul keramet" sergiliyor.. Fatiha'daki ilimlerden bacağının kırılacağını nice zaman önce anlamışmış..

Güler misin, ağlar mısın!.. Bu rezaleti tutup Cübbeli Cehalet bir de, söz konusu şahsın "yüce makamı"nın anlaşılması için aktarıyor..

*

Bu kadar komedi arasında, keramete benzeyenin sadece, *"Sin Şın'a girince Muhyiddin'in kabri zuhur eder"* sözü olduğu görülüyor..

Aslında bu, Batılı sosyologların "**kendini doğrulayan kehanet**" olarak ifade ettikleri durumun bir tezahürü olarak da ele alınabilir. (Batılı sosyal bilimciler, "kendini doğrulayan kehanet" tabirini, insanların beklenti içine girmelerinin, o beklentilerin gerçekleşmesine zemin hazırlaması durumu için kullanırlar. Mesela, yeni bir parti kurulduğunda, o partinin iktidar olacağı beklentisi ya da algısı toplumda oluşturulduğunda, tam da bu beklenti nedeniyle, sayıları zamanımızda hiç de az olmayan menfaatperest ikbal avcıları o partiye koşuşur ve bir rüzgâr oluşur. Böylece söz konusu parti iktidar olma imkânına kavuşur. Bu, bir "kendini doğrulayan kehanet" durumudur.)

İbn Arabî'nin, Mehdî'nin zuhur tarihini vermesi türünden "sarih (açık) keramet teşebbüsleri"nin deyim yerindeyse "fos" çıktığı biliniyor (İbn Arabî, İbn

Haldun'un ***Mukaddime***'de aktardığı gibi, Mehdî'nin çıkışıyla ilgili tarih vermiş ve "çuvallamıştır").

Fakat bu tür, **ne olduğu belirsiz sin'li, şın'lı, Nostradamus kehanetleri türünden yoruma açık ifadelerinin** her zaman doğrulanma şansı var (Ömer Çelakıl'ın Arapça bilen, edebiyatı iyi versiyonu yani).

Ancak, bir kabrin zuhurundan söz edebilmek için, öncelikle **kabrin kaybolması** gerekir. Halbuki, bu şahsın mezarı **zaten biliniyordu**, bununla birlikte, önem verilen bir kabir değildi; Yavuz Sultan Selim tarafından üzerine türbe vs. yapıldı. Dolayısıyla gerçekte bir zuhur vs. yok. Bu ancak, Ebu Eyyub el-Ensarî r. a.'in kabri için söylenebilir. Ebu'l-Hasan-ı Harakanî k. s.'nun Kars'taki kabri için de durum budur. ***Naima Tarihi***'nde (Bir saçmalardan seçmeler menakıbnamesinde değil, ciddi bir tarih kitabında) kabrinin, onu rüyasında gören Lala Mustafa Paşa tarafından ortaya çıkarılmasının öyküsü anlatılır. Ancak İbn Arabî için böyle bir durum yok..

Ayrıca, **bu tür bilmecemsi ifadeler ne kadar genel olursa, o kadar doğrulanma şansına kavuşur.** Mesela burada **Selim** ve **Şam** özel isimleri geçmiş olsaydı, bu sözü çok daha ciddiye almak gerekebilirdi. Ama, peşpeşe gelen iki harf bu şekilde sıralandığında, her zaman doğrulanma şansına sahiptir. Çünkü **"sin" harfi, pekçok farklı insan ismi kadar, cansız varlıklara da (mesela *s*ilah) delalet ediyor** gibi yorumlanabilir. Böyle bakıldığında, **"sin"in "şın"a girmediği bir zaman tasavvur edilemez**. Mesela Selman diye biri Şirvan'a, Sinan diye biri de Şiraz'a girdiğinde, sin yine şın'a girmiş olur.

Bir mesele de şu, bizim Şam olarak bildiğimiz şehir, Araplar için Dımeşk'tir. Şam ise, Suriye, Ürdün, Filistin, Lübnan ve Türkiye'nin güneydoğusudur. Birşey bilen insan, bunu biraz tasrih eder, biraz müşahhas konuşur; soyut ve genel ifadeler ise, falcı ve kâhinlerin her duruma uyan yuvarlak laflarıyla aynı işlevi görür. İbn

Arabî'ye atfedilen ifade de aslında, **kâhin**lerin ve **falcı**ların "genel konuşup özeli tutturmaya çalışma" tekniğine benzemektedir.

*

Cübbeli'nin medh ü senaları bitti mi?.. Hayır!.. *"**Fütuhât-ı Mekkiyye** isimli o hacimci ve değerli eserini **Allâh-u Teâlâ'nın kabul edip etmediğini ortaya çıkarmak için** yazma eserin tamamını bir sene boyunca Kâbe-i Muazzama'nın tavanında bıraktığı halde o kadar rüzgarlar ve yağmurlara rağmen kitabının bir yaprağı dahi bozulmayan"* bir İbn Arabî'den bahsediyor..

Bu ifadeler de, nerden baksanız facia.. Bir defa, bu şahsın böyle yapması, **yazdığı eserin ilâhî bir işaretle (rahmanî rüya sonucu) vs. yazılmış olması iddiasının yalan** olduğunu, **kendisinin, kitabını yazdığı sırada, yaptığı işin doğru mu yanlış mı olduğu konusunda bir fikrinin bulunmadığını** gösterir.

İkincisi, bu ifadeler de yine "kendinden menkul keramet" durumunda.. Bozacının şahidi yine kendisi..

Üçüncüsü, bir insanın, eserini Allahu Teala'nın kabul edip etmediğini anlamasının, **yukarıda anlatılan türden bir yolu yoktur**. Bunu yapan insanın herşeyden önce **aklından şüphe** edilir.

Dördüncüsü, bir insan bir eser yazmışsa, ve bu eserini yayıp yaymama konusunda mütereddit ise, yapması gereken şey, **istişare ve istihareye** başvurmasıdır. Eserin içerdiği konuların uzmanı olan kişilerle istişare edilir, fikirleri alınır; insan yine de mutmain olamıyorsa, istihare yapar. Şeriat'e (Sünnet'e) uygun olan budur. Yukarıdaki örnekte ise, adam bir kitap yazıyor, sonra da yaptığı işin Allahu Teala'nın rızasına uygun olup olmadığını anlamak için **hurafe ve bid'at** kabilinden bir yol icat ediyor.

Senin yazdığın kitap çürüse ne olur, çürümese ne olur!..

Bitti mi? Yine hayır!.. Cübbeli'ye göre, İmâm-ı Rabbânî, *"Şeyh Muhyiddin mânevî keşfimde makbul kimselerden görülüyor"* buyurarak bu meseleye bizim cepheden son noktayı koymuşmuş…

Bir defa, İmam-ı Rabbanî **keşf**ten değil, "**nazar**"dan söz ediyor. Nazar ise, nazariye kelimesinin teoriye tekabül etmesinin de gösterdiği gibi, **fikrî bakış** demektir. İmâm-ı Rabbânî ne diyor, Cübbeli ne anlıyor! (Zamanımızın akademisyen ve hocaları ile geçmişin otorite âlimleri arasındaki fark işte burada. Geçmişin âlimleri, her sözü olduğu gibi anlamaya çok dikkat ederlerdi, bugünün hoca geçinenlerinin elinde ise, nazar keşfe dönüşebiliyor. İslamcı bilinen yazar taifesinin hali daha da perişan. Mesela bir Abdurrahman Dilipak, neredeyse 30 senedir, ayet-i kerîmeyi "hayır sandığınız şey hakkınızda şer, şer sandığınız hayır olabilir" diyerek aktarıyor. Halbuki ayette şer ya da hayır sanmaktan değil, "hoşa gitmekten" ve "hoşa gitmemekten" söz ediliyor.)

*

Aslında İbn Arabî hakkında bugüne dek nakledilmiş herhangi bir gerçek/belgeli keşfin varolduğu bilinmiyor. Sadece bazılarının onun hakkında hüsnüzanda bulundukları (daha doğrusu onu abarttıkları) görülüyor.

İkincisi, İmam-ı Rabbanî, eserinde, İbnü'l-Arabî'nin malum **sözlerini reddetmeyenlerin tehlikede olduğunu** da söylüyor. Yani, "Malum sözleri, sizin anlayamayacağınız yüksek hakikatlerdir" demiyor, "Reddedilmesi gerekir, **reddetmeyen tehlikededir**" diyor. Ancak, İbn Teymiyye'nin aksine, onu tekfir etmekten kaçınıyor.

Doğal olarak, **sözleri reddedilen kişinin kendisi de, aksi söylense bile, gerçekte reddedilmiş** olur.

Hz. Ali'nin sözü ölçü olarak yeterlidir: **"İnsanları hak ile (hakkı esas alarak) tanı, hakkı insanlar ile tanıma. Hakkı bil, ehlini de bilirsin."**

BİR MEZHEPSİZ MASONUN İBN ARABÎ SEVDASI

İnternette yayılmış bulunan bir yazıya göre, Dursun Gürlek şöyle demiş:

> "Fıkıh konusunda büyük bir alim olan **İbrahim Halebi** dini ilimlerde zirvedeymiş ama Hoca Efendi'nin bir eksiği varmış; o da tasavvufa hor bakar ve **Muhyittin-i Arabi**'nin de aleyhinde konuşurmuş. Bu konuşmaları **Kanuni**'nin kulağına gidince ona haber göndermiş; 'Hoca efendi işine baksın, şeyh efendilere dil uzatmasın' demiş. Halebi Efendi yine aleyhte konuşmaya devam etmiş. Bir gün medreseden çıkmış evine geliyormuş, kapıdan içeri girince yanındaki arkadaşına demiş ki: 'Şimdi Muhyiddin karşıma çıksa onu şu eşiğe bastığım gibi ezerdim.' Bunu derken de ayağını eşiğe birkaç sefer vurmuş. Üçüncü vuruşunda ayağına paslı bir çivi batmış. Yara ilerlemiş, kangren haline gelmiş ve ölümü de ondan olmuş."

Dursun Gürlek kaynağını da veriyor: Hakikat ile hurafeyi ayıramayan ya da ayırma hassasiyeti göstermeyen bir tasavvufçu, Prof. Dr. Hür Mahmut Yücer (ve Hasan Gürkan) tarafından yayına hazırlanmış olan **Kethüdazade Mehmet Arif'e ait menakıbname**..

Şimdi gelelim bu **uydurma olduğu kesin** rivayetin mantıksızlığına… Ve yorumlanış biçiminin içerdiği saçmalıklara…

1. Menakıbnameler genellikle abartmalarla doludur ve çoğu zaman ilimden nasipsiz kişiler tarafından yazıldıkları için ilmî bir değer taşımazlar.

2. Söz konusu menakıbname, İbn Arabî hakkında da değil, Kethüdazade Mehmet Arif hakkında.. Emin Efendi diye bilinen bir talebesi ya da seveni, onun hakkında böyle bir menakıbnane yazmış. Nakledilen olay, Kethüdazade'nin senetsiz sepetsiz, **delilsiz olarak anlattığı bir anekdot**tan ibaret..

3. Olaya konu olan **İbrahim Halebî**, **Kethüdazade**'den üç asır önce yaşamış **büyük bir âlim**. İlkinin vefat tarihi 1549, ikincisininki 1849. Arada tamı tamına 300 sene var. Bu üç asırlık zaman diliminde kimse böyle bir olayın sözünü etmemişken (Etseler bilinirdi) üç asır sonra Kethüdazade'nin yaptığı "keşf"i, bu şahsın günah hanesine sadece **kuyruklu bir yalan** olarak yazılır. Merhum İbrahim Halebî, Hanefî mezhebinin büyük alimlerinden biridir. Eseri **Mülteka**, **Osmanlı Devleti'nin ilk kanun mecmuası** olarak kabul edilmektedir. Yüzyıllar boyunca **medreselerde ders kitabı** olarak okutulmuştur. Günümüzde de **Hanefî mezhebinin temel fıkıh kitaplarından biri** olarak okunup okutulmaya devam edilmektedir.

4. Kethüdazade, sözüne itibar edilebilecek biri değildir. **Osmanlı'nın ilk masonlarından**dır. Masonlarla ilgili kitaplarda, "Beşiktaşlı Kethüdazade" olarak "meşhur masonlar" listesinde yer almaktadır. Ayrıca, onun **üyesi bulunduğu Beşiktaş Cemiyet-i İlmiyesi'nin bir mason locası olduğu** söylenmektedir (Bkz. İsmail Erdoğan, "Kethudâzâde Ârif Efendi ve Felsefî Görüşleri", ***Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi***, Cilt: 15, Sayı: 1, Elazığ, 2005, s. 175).

5. 1826'da Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması ile birlikte Bektaşî tekkelerinin de kapatılması sırasında, mezhepsizlik ve Bektaşîlik yaptıkları gerekçesiyle Kethüdâzâde ve Beşiktaş Cemiyet-i İlmiyesi üyelerinin sürgüne gönderilmeleri kararlaştırılmıştır. **Gümüşhanevî Ahmed Ziyaüddin Efendi'nin hocası Kürt Abdurrahman Efendi**, Kethüdazade'nin mezhepsizliğine ve Bektaşîliğine şahitlik etmiş fakat Çerkeşli Efendi diye biri onu savunup sürgün olmaktan kurtarmıştır.

6. Ehl-i Sünnet itikadı konusunda Kethüdazade'nin bir hassasiyetinin bulunmadığı bir gerçek. Mesela Allahu Teala'nın ahirette görülmesi (ru'yetullah) konusunda **Ehl-i Sünnet'in değil, Mu'tezile'nin görüşünü benimsemektedir**. *(Bkz. İsmail Erdoğan, "Kethudâzâde Ârif Efendi ve Felsefî Görüşleri", s. 178.)* Bu şahsın **hurafe**lerle de arası gayet iyi. Ona göre, mahşerde

cehenneme yüz velî vereceklermiş, o vakit cehennem “Yandım Ya Rabbi!” diye bağıracakmış.

7. İşte bu Kethüdâzâde, Beşiktaş Cemiyet-i İlmiyyesi’nde özel felsefe dersleri vermekle tanınmış. Kendisi hiç bir eser yazmamış ancak öğrencisi Binbaşı Emin Efendi, onun derslerde ve ders dışında anlattıkları şeyleri **Menâkıb-ı Kethüdazâde Muhammed Ârif** adında bir eserde toplamış. Bu kitap sadeleştirilerek yeni harflerle yayınlanmış bulunuyor. Sadeleştiren kişilerin aktardığına göre, bu şahıs Bektâşî babalarıyla yârenlik etmiş, İstanbul dergâhlarını, **Beyoğlu kiliseleri**ni dolanmış, **her türlü grup ve zümreler**le görüşmüştür.

8. Felsefeyi ne kadar bildiği de, Eflatun hakkında naklettiği hurafelerden belli. **Ona göre Eflatun (Platon), peygamber olan filozofların başında** geliyor. Hatta Kethüdazade bu konuda **hadîs (!)** de naklediyor:

> “Fahr-i Âlem efendimiz hazretlerinin huzur-u saadetlerinde bir gün ashâb-ı kiramdan birisi, Eflatun hakkında kötü bir söz söyledi. Ona cevaben efendimiz; ‘Eflatun’a sövmeyiniz. Çünkü Eflatun, kavminin peygamberi idi’ diye buyurmuştur.” (Bkz. İsmail Erdoğan, “Kethudâzâde Ârif Efendi ve Felsefî Görüşleri”, s. 179.)

Vatandaşa göre, ashab kendi aralarında sanki *“Yok ağam, Eflatun yanılmış, aslında Anaxagoras daha doğru düşünüyordu. Ne de olsa onun arkadaşı Evripides. Hele şu Parmenides var ya, kitaplarını çöpe at gitsin. Bundan sonra sadece Aristo okuyacağım”* diye sohbet ediyorlardı, Hz. Peygamber s.a.s. de onları bu konularda irşad ediyordu.

(Bu konularda tasavvufî kitaplarda yer alan bilgileri sanki ayet ve hadîsmiş gibi mutlak doğru kabul etmemek gerekir. Mesela **İmam-ı Rabbanî**, “**ahmak Eflatun**“un **Hz. İsa döneminde** yaşadığını, kendi aklını beğendiği için onun risaletini kabul etmediğini söylemektedir. Adıyamanlı şeyhlerin babası olan Abdülhakîm el-Hüseynî’nin de, aynı sözü, kaynak göstermeden ***Sohbetler***

kitabında naklettiği görülüyor. Gerçekte Eflatun, Hz. İsa doğmadan 347 sene önce vefat etmiş bulunmaktadır.)

9. Kethüdâzâde'nin **dünyevî ilimler konusundaki seviyesi**ni anlamak için de şu yeterlidir: Ona göre, **yer (Dünya)** hareketli olmakla birlikte, **doğudan batıya değil, kuyu çıkrığı gibi yukarıdan aşağıya doğru dönmekte**, **36 bin yılda bir kere de soldan sağa dönmektedir**. Bu dönüşte arzın durumu ve coğrafyası değişir, sıcak olan bölgeler yavaş yavaş soğumaya, soğuk olan bölgeler de ısınmaya başlarmış. Yine 36 bin yılda bir kere tûfan olurmuş. Bu tûfan sebebiyle, denizin dibi karalara, karalar ise deniz dibine dönüşürmüş (İsmail Erdoğan, "Kethudâzâde Ârif Efendi ve Felsefî Görüşleri", s. 181-182).

10. İşte bu şahıs, kendisini çok akıllı ve bilgili, II. Bayezid devri alimlerini ve vezirlerini de akılsız kabul ettiği için, şu uydurma rivayetle aklınca onları aşağılıyor:

> "**Kristof Kolomb** İstanbul'a gelmiş ve II. Bayezid'den bir gemi istemiş; 'Sultan Bâyezid Han-ı Sânî (II. Bayezid) zamanında Kolon (Kolomb) adlı hükemâdan bir Frenk İstanbul'a gelir. 'Bana biraz gemi verin, size yeni bir dünya bulayım´ der. Sultan Bâyezid, babası Fatih merhum gibi öyle pek dirâyetli olmadığından ulemâ ve vüzerâ ne derse onu kabul eder. O vaktin ulemâsı, 'Âhir zamanda yeni dünya olur mu? Dünyanın yıkılması yaklaştı. Öyle şey olmaz!' dediler. Kolon'un gemisini yüzdürürler, gider. Kolon buradan İspanya'ya gider. İspanya istediği kadar gemiyi verir. Amerika kıtasını aramaya çıkar… Dolaşa dolaşa bulur."

(Bayezid dirayetli değilmiş de, ulemanın sözünden çıkmazmış. Keşke öyle olsaydı. Tam aksine, medreselerin bozulmasının temeli II. Bayezid döneminde atılmıştır. Çünkü o, yerleşik usule ve teamüle aykırı olarak, yeterlilik şartlarını taşımayan bir şahsı, tepkileri görmezden gelip müderris olarak bir medreseye atamış,

medreselerin bozulma sürecinin başlamasına yol açmıştır. Daha sonra bu yozlaşma süreci beşik ulemalığına kadar varmıştır.)

11. Kethüdâzâde'nin, İbn Arabîcilik yaparken "aklını nasıl ve ne kadar kullandığını" anlamak için, ondan naklettiği şu söz yeterlidir: **"Sahabeden sonra İslam devletlerinin en mükemmeli Osmanlı Devleti'dir."** Kethüdâzâde'ye göre, bu sözü **İbn Arabî** söylemişmiş. İbn Arabî'nin vefat tarihi 1248, Osmanlı ise bundan 51 yıl sonra bir kasaba devleti olarak ortaya çıkmış. Hani adam geçmişle ilgili birşey söylese, mesela **"Sahabeden sonra İslam devletlerinin en mükemmeli Nureddin Mahmud Zengi'ninki veya Selahaddin-i Eyyubî'ninkidir"** dese anlaşılabilir. Şayet kendisinden sonraki **gelecek zaman** hakkında **kerametfüruşluk** yapıyorsa, bu durumda da, **"Sahabeden sonra İslam devletlerinin en mükemmeli Mehdî'ninkidir"** demesi beklenirdi. Neresinden baksanız budalaca bir söz. Kethüdâzâde de, aklını paslı çivi kadar bile kullanmayan bir hurafeci.

12. Merhum İbrahim Halebî, İbn Arabî'nin görüşlerini tenkid için vahdet-i vücud konulu bir eser kaleme almış bulunmaktadır (Bkz. İbrahim Halebî, ***Vahdet-i Vücud Risalesi***, çev. Ahmet Dündar, İstanbul: Tevhid Y.). Kanunî'nin eğer bir uyarısı olsaydı, "Niçin kitap yazdı?!" şeklinde olurdu. Ama bu da yanlış olurdu, çünkü, böylesi durumlarda "ilmî" tutum, Kanunî'nin, İbn Arabîcilik yapan başka birine, İbrahim Halebî'ye cevap vermesini emretmesi olabilirdi. Kanunî'nin iddia edilen şekilde bir uyarıda bulunmuş olması mümkün değildir. Aşağıda gösterileceği gibi, tam aksi durum söz konusudur. **İbn Arabîcilik yapanların ortak özelliğinin tarihî gerçekleri tersyüz etmek, bolca yalan söylemek olduğu** görülmektedir.

13. Merhum İbrahim Halebî, 1461 doğumlu. **88 yaşında vefat** etmiş bulunuyor. Dolayısıyla onun vefatının doğal bir ölüm olduğunu, bir kazadan kaynaklanmadığını düşünmemek için bir neden yok.

14. Merhum Halebî'nin eşiğe ayağını vurma hikâyesi de tutarsızdır. **Bir eşikte paslı bir çivinin, sivri ucu yukarıya gelecek şekilde bulunması düşünülemez. Orası inşaat alanı değildir.**

15. Böyle bir olay gerçekten yaşanmış olsaydı bile, bu, İbrahim Halebî'nin haksızlığını gösteren bir işaret ya da delil olarak kabul edilemezdi. Dinî konular edille-i şeriyye (Şeriat delilleri) çerçevesinde değerlendirilir.

Bu tür (uydurulabilen) **kıssalar, edille-i şeriyyeden değildir**.

Aslında, böylesi uydurma rivayetlerin birtakım insanlar için "**imtihan**" işlevi gördüğünü söyleyebiliriz. Onların, **şer'î delilllere değil de, böylesi (gerçek ya da uydurma) olaylara göre akıl yürütüp kendilerince hükümler çıkardıkları için sapıttıkları** ya da sapıtmaya meylettikleri söylenebilir. Bu tür (uydurma veya gerçek) olaylar, Hz. İsa'ya benzetilen şahsın çarmıha gerilmesi ile ortaya çıkan durumu akla getirmektedir. Hain şahıs **Hz. İsa**'ya benzetilip çarmıha gerildiğinde, Yahudiler bu olayda kendi haklılıklarının (akıllarınca) delilini buldular. Onlara göre, peygamber olduğunu iddia eden şahıs, gözlerinin önünde çarmıha gerilmiş bulunuyordu. Halbuki, onlara göre, çarmıha gerilmek, Allah'ın lanetine uğramak anlamına geliyordu, bir peygamber ise lanete uğramazdı. Bir yalancı peygamber ortaya çıkmış ve gözlerinin önünde çarmıha gerilip lanete uğramıştı. Hristiyanlığı tahrif eden Pavlus (Saint Paul), işte bu yüzden, "çarmıh aracılığıyla Mesih'in uğrumuza lanetlendiğini" ***(İncil**, Galatyalılar 3:13)* ileri sürmüş, "Tanrı'nın Mesih'inin bizim için günah yaptığını" ***(İncil**, 2. Korintliler 5:21)* savunmuştur. Halbuki burada Hristiyanlar'ın yapması gereken şey, bir olaya bakıp kendi kendilerine "ibretler, **hikmet**ler" icat etmek olmamalıydı. Pavlus gibilerin yorumlarını kabul etmemeleri gerekiyordu. Hz. İsa'nın kendilerine söylediklerini olduğu gibi alıp bunlara ekleme ya da çıkarma yapmamalıydılar. İşte o zaman, çarmıh olayı kafalarını karıştırmazdı. Bunun kendileri için bir imtihan olduğunu anlayanlar vardıysa da, Hristiyanlar'ın büyük çoğunluğunun bu mesele yüzünden

sapıttığı bir gerçektir. Müslümanlar da, **İbrahim Halebî'nin sözde ayağına batan çividen "itikad" üretme budalalığı**nı bırakıp şer'î delillere bakmalıdırlar.

16. Merhum İbrahim Halebî'nin vahdet-i vücud konusundaki tutumu tasavvufa hor bakma olarak değerlendirilemez. Bu tür alimler, itikadı düzgün mutasavvıflara daima olumlu bakmışlardır. **İmam-ı Rabbanî** ve merhum **Erzurumlu İbrahim Hakkı** hazretleri gibi zatların vahdet-i vücud edebiyatını reddetmeleri herhalde tasavvufa hor bakmalarından kaynaklanmıyor. Mesela iki asır öncesinin büyük fakihi **İbn-i Âbidin** –ki **Halid-i Bağdadî**'ye müntesipti– şu fetvayı vermiştir:

> "Onun **Füsusu'l-Hikem** isimli kitabını yaymak, neşretmek **haram**dır. Çünkü bu kitap **küfrü gerektiren** birçok mesele ihtiva etmektedir. İslâm'ın nurunu söndürmek için çalışan Yahudiler tarafından bu kitaba pekçok ilaveler yapılmıştır."

Günümüzde ise bazı mihrakların, **İbn Arabî'nin kitaplarının yaygınlaştırılması için bilinçli ve sistematik bir çaba** sarfettikleri, onun kitaplarının tercümelerini "laik" yayınevlerinin bile bastığını, çevirmenlerine dolgun ücretler ve ödüller verildiğini görüyoruz.

17. Dursun Gürlek'in Kethüdazâde'den aktardığı olayın "kesinlikle uydurma" olduğu söylenmelidir. Çünkü, konuyla ilgili bir fetvasında **Şeyhülislam Ebussuud Efendi, İbn Arabî'nin kitaplarının okunmasının Sultan (Kanunî Sultan Süleyman) tarafından yasaklanmış olduğunu söylemektedir**. Yani Kanunî de, İbn Arabî'nin kitaplarına dil uzatmış bulunmaktadır. Bir adamın kitaplarına dil uzatmak da, yerine göre, onun bizzat şahsına dil uzatmaktır.

18. İbn Arabî hakkında hüsn-ü zanda bulunanlar, kitaplarına **ekleme** yapıldığını ileri sürerek onu aklamaya çalışmışlar, şahsı suçlanmamakla birlikte kitaplarından uzak durulmasını tavsiye etmişlerdir. Ebussuud Efendi de bunlar arasında yer almaktadır. Onun yaşadığı dönemde aleyhinde sergilenen tavırları dikkate alanlar ise, ona karşı hüsnüzanda bulunmaya gerek görmemişlerdir. Kelâm

otoritesi **Saadeddin Teftazanî** de bunlardandır. İkinci kesimin haklı olduğu anlaşılmaktadır.

19. İbn Arabî'nin, yaşadığı dönemde, **Mısır uleması tarafından katline fetva** verildiği için bu ülkeden kaçmak zorunda kaldığı bilinmektedir. Böyle bir şahsın kitaplarına sonradan ekleme yapıldığını düşünmek için pek fazla bir neden yoktur.

20. Ona atfedilen kerametler de başlı başına birer facia niteliği taşımaktadır.

Mesela insanlara, "**Sizin taptığınız, benim ayağımın altındadır**" şeklinde konuştuğu, sonra da, bunu söylerken bulunduğu yerin kazıldığı ve orada define bulunduğu söylenmektedir. Halbuki, bu olay çerçevesinde, İbn Arabî'nin **hakaret ettiği insanların hepsi hakkında suizanda** bulunulmaktadır. Onlara putperest denilmekte, Müslümanlar **Haricîler**e yakışan bir tavırla açıkça **tekfir** edilmektedir. Bu kadarını **Vehhabî Suud** bile yapmıyor, mesela Türk hacılara, hatta İranlı hacılara, onları "resmen" müslüman kabul ettiği için Mekke'ye girme izni veriyor (Müşriklerin Mekke'ye girmeleri ***Kur'an***'ın açık hükmüyle yasaktır).

Üstelik, bu gibi durumlarda sözün zahirine bakılır. Bu şahıs bu sözü mecusîlere söylemiyor, müslümanlara söylüyor. Müslümanlar ise Allah'a taparlar.. **Ucu Allahu Teala'ya ulaşan bir sözün bu şekilde söylenmesi keramet değil, rezalettir.**

İbn Arabî'nin lafında böyle bir açıklık yok ama, gerçekten onların paraya taptıklarını açıkça söylemiş olsaydı bile, bunu bu şekilde ifade etmesi yine hiçbir şekilde **caiz olamazdı**. Böylesi bir durumda ancak, "**Siz *altın*a tapıyorsunuz, taptığınız altın, benim ayağımın altındadır**" diyebilirdi, "Sizin taptığınız, benim ayağımın altındadır" diyemezdi. Bu durumda Allahu Teala'ya karşı **edepsizlik** yapmış olmaktan kurtulurdu.

Ancak, **kul hakkı** yine de ortadan kalkmazdı, karşısındaki kişileri bu şekilde yargılama hakkı bulunmadığı için yine **çirkin** bir hareket sergilemiş olurdu. Çünkü insanlar, "**kalplerinin yarılıp içine bakılması**" anlamına gelen söylemlerle suçlanamaz ve tekfir edilemezler. Onlar ancak **Şeriat'e açıkça aykırı amel ve sözleri**yle, o amelin ya da sözün iktiza ettiği hüküm çerçevesinde muaheze olunabilirler. Bir insanın altına taptığını söyleyerek "Senin taptığın benim ayağımın altındadır" diyebilmek için, o kimsenin, Cumhuriyet'in ilk yıllarında birtakım şairlerin **Mustafa Kemal için yazdıkları tapınma şiirleri**ne ya da Nazım Hikmet'in "**kendisini Stalin'in yarattığını**" söylemesine benzer şekilde, altına taptığını ifade eden bir söz sarfetmiş olması gerekir.

Üstelik İbn Arabî'nin, söz konusu lafı **bir kişiye de değil, bir topluluğa** karşı söylediği iddia edilmektedir. Gerçekte bu olay çerçevesinde İbn Arabî'ye **çok çirkin bir edep hatası** isnad edilirken bu kepazeliğin bir keramet gibi anlatılması ayrı bir tuhaflıktır.

21. Merhum Ebussuud Efendi'nin İbnü'l-Arabî ile ilgili fetvalarına gelince..

> "**Fusûs** içinde vaki olan kelimât şerîat-i şerîfe muhalif olup **küfür**dür" (İbnü'l-Arabî'nin **Fusûs** adlı kitabındaki sözler Şeriat'e aykırı olup küfürdür) diyen bir kişinin hükmü sorulunca şu fetvayı vermiştir: "**Şerîat-i şerîfe muhalif olan kelimât küfürdür demek müslime lâzımdır.**" Ayrıca, bu gibi durumlarda **"tereddüt" etmenin "tecdîd-i iman"ı gerektirdiğini** söylemektedir.
>
> (Pehlul Düzenli, ***Osmanlı Hukukçusu Seyhülislâm Ebussuûd Efendi ve Fetvaları***, yayınlanmamış doktora tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi, 2007, s. 171.)

Bu nokta önemlidir. **Küfür olan hususların küfür olup olmadığı konusunda tereddüt göstermek, "Bu mesele bizi aşar" vs. türünden kaçamak tavırlar sergilemek caiz değildir.** Küfürdür. O yüzden Şeyhülislam Ebussuud Efendi, İbn

Arabî'nin **F*usûs*** adlı kitabındaki küfür sözleri savunmak bir tarafa, onların küfür olduğu konusunda tereddüt etmeyi bile küfür saymış ve böylesinin **imanını yenilemesi** gerektiği fetvasını vermiştir.

22. Ebussuud Efendi, İbn Arabî'yi savunmak için kitap yazan Şeyh Mekkî adlı şahsın eseri hakkında da görüş bildirmektedir. Yavuz Sultan Selim'in emriyle yazıldığı söylenen bu kitabın tercümesi yakın zamanlarda ***İbn Arabî Müdafaası*** adıyla yeniden yayınlanmış bulunuyor. Merhum Aliyyü'l-Kârî, ***Vahdet-i Vücud Risalesi*** adlı önemli eserini, "**cahil**" olduğunu söylediği bu şahsa cevap vermek üzere kaleme almış bulunmaktadır. Ebussuud Efendi, Şeyh Mekkî'nin kitabını görüp incelediğini, itibar edilecek bir eser olmadığını söylemektedir. *(Düzenli, **Osmanlı Hukukçusu Seyhülislâm Ebussuûd Efendi ve Fetvaları**, s. 170-171.)*

23. Ebussuud Efendi'ye göre, İbnü'l-Arabî'nin eserlerinin "**mütalaasından kemal-i ihtiyat üzerine olmak mevacib-i İslamiyedendir**", İslamî bir zorunluluktur. Ayrıca bunun sadece ilmî bir kanaat veya fetva değil, resmî bir devlet uygulaması (Osmanlı Devleti'nin uygulaması) olduğunu da belirtmektedir: **"Nehy-i Sultânî dahî sâdır olmuştur. Her vechile ictinab dahî lâzımdır."** (Sultan okunmasını yasaklamıştır. Her şekilde kaçınmak gerekir.) (**A.g.e.**, s. 170.)

Evet, her şekilde kaçınmak gerekir. Son söz budur.